ANTONII DE HAEN,

CONSILIARII ET ARCHIATRI

S. C. R. A. MAJESTATIS,

NECNON MEDICINÆ PRACTICÆ

IN UNIVERSITATE VINDOBONENSI

PROFESSORIS PRIMARII,

RATIO MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO.

TOMUS SEXTUS,

PARTEM XI. COMPLECTENS:

Accessere ejusdem auctoris libelli tres; scilicet Historia anatomico-medica morbi miri & incurabilis: de Deglutitione Dissertatio: Quæstiones super methodo inoculandi Variolas.

Singula Volumina compacta væneunt 3 lib.

PARISIIS,

Apud P. F. DIDOT, Juniorem, Bibliopolam, ad ripam Augustinianorum, in ædibus dictis *de Luynes*, sub signo Sancti Augustini.

M. DCC. LXIX.

Cum Approbatione, & Privilegio Regis.

ELENCHUS CAPITUM
UNDECIMÆ PARTIS.

AD CALCEM ADDUNTUR
LIBELLI TRES.

1°. Historia anatomico-medica morbi miri & incurabilis.

2°. De deglutitione, vel deglutitorum in cavum ventriculi descensu, impeditis, dissertatio.

3°. Quæstiones super methodo inoculandi variolas.

ANTONII

ANTONII DE HAEN,

RATIO MEDENDI.

PARS UNDECIMA.

CAPUT I.

De Febribus Intermittentibus.

§. I. II. III. *Febres intermittentes tres pertinaces, quarum prima, alteraque, quodam decocto curatæ, sine cortice kinâ; tertia partim eodem, partim cortice. De triplice tumorum genere, quos febres intermittentes generare solent. De abusu evacuantium remediorum in genere tertio tumorum horum. Duæ crises indurationis in hypochondrio sinistro, per naris sinistræ hæmorrhagiam; imperfectiores tamen, & cum aliâ crisi metastaticâ junctæ.*

Trium harum febrium posterior, tertiana primùm fuit, dein quotidiana, ad tertiam usque vicem recidiva. Quædam de incertitudine determinandi naturam febris, à priore ejusdem paroxysmo. Calor naturali calore major in frigore febrili, cum algore, & universi corporis concussione. Intermittentium quandoque æstus major, quàm acutorum. Suspecta crisis, quæ per extrema manuum pedumque fit. Kina nonnunquam parvâ dosi rebellem febrem curat, reseratque certo sensu obstructiones. §. IV. Omnes notæ febrium intermittentium methodi recensentur, omniaque auxilia, quæ, ab omni ævo, à medicis, empiricisque, ad nostra usque tempora, ad febris hujus curam adhibita sunt. Si qua fortè remedia desint, hæc posteà facilè suas erunt ad classes, hîc expositas, referenda. Epicrisis ad singulam methodum.

§. I. MULTIPLICES adeò sunt, quas nosocomium, quasque nonnunquam quidam extra nosocomium casus suppeditant, observationes, ut quid seligam ex illis, quid ordine prius, quid posterius referam, hæream anceps. Exor-

dium tandem hoc anno à febribus intermittentibus capere visum fuit, 1°. quia hæ febres multam sibi vindicant praxeos partem. 2°. quia præcedentibus hujus operis tomis rariùs egi de illis. 3°. quia difficilis sæpè earum medicina est. tandem 4°. quia video juniores medicos, quantiscunque meritis lauream apollineam adeptos, sæpè vacillantes; & anne forsitan vulgi febrifuga, agyrtarumque arcana, methodicæ curæ, quam in scholâ medicâ didicerant, præferenda non forent, anxiâ mente perquirentes. His universis de causis primùm nonnullas intermittentes febres pertinaciores, symptomatibusve graviores, enarrabo; & adjunctâ, quam singulis adhibui, methodo medendi, cunctas deinceps medendi methodos ad suas quasque classes referam, & exponam.

Vir quadragenarius, hortulanus, anno 1765. febre intermittente autumnali laboravit; à primo in alterum paroxysmum quartanâ, deinceps verò per mediam hyemem usque tertianâ. Die 23. Jan. 1766. me convenit, adhùc tertianarius. Molestum patiebatur à febre aurium susurrum, ventris superioris pondus, viriumque defectum. Tempus fe-

bris abigendæ ratus, corticem peruvianum non dedi protinùs, sed decoctum admodùm solvens, quo & febrim, & febris tollere effectus possem. Formulam adscribam, cùm postmodum sæpiùs ejusdem mentio habenda sit.

℞. Rad. gram.
Taraxaci ā. lib. jß.
Minutissimè conscissa, & diu tusa, coque aquâ purâ bihorio; colaturæ prælo fortiter expressæ libr. iij. adde:
Oxymell. simpl. libr. ß.
Sal. polychr. dr. vj.
Unciam sumat quovis bihorio.

Siluit ad hæc febris. At verò tinnitus aurium continuabat, tumor sinistri hypocondrii dolebat, tussisque matutina vexabat. Iteravi decoctum, jussique bis die ventrem, maximè quà durum, fricaret ante fornacem, unguento composito ex ung. martiato & oleo laurin. ana unc. j.

Elapsis abindè quinque diebus, antiquas querelas renovavit, febre omninò liber. Indicationi relictæ morbificæ in corpore materiæ satisfacturus, repetivi eadem remedia: sed tormina ventris accesserant molesta. Suspecta hæc sæpè

hîc. *Citesius*, *Cahagnesius*, *Sennertus*, ex intermittentibus sic natam viderunt colicam Pictonum. Consilio *Baglivii*, diuturno florum chamomillæ infuso hæc devici.

Continuatis sedulò his omnibus, materia febrilis à sede, quam in hypochondrio sinistro occupaverat, & ex ventre, quem universum torminibus vexaverat, subduxit sese, collumque undiquè deturpavit tuberculis. Sponte hæc evanuere. Mox verò furunculi varias obsident corporis plagas.

Sed aliud quid contigerat notabile. Tumor sinistri hypochondrii remisit quidem, collo sensim tumente; at simul larga admodum naris sinistræ hæmorrhagia accessit.

An descripta hæc sæpiùs ab *Hippocrate* crisis splenis infarcti? Videtur; sed multiplex hîc morbi universi crisis: & quidem splenis, hæmorrhagia sinistræ naris; totius autem materiæ morbificæ, tumoribus colli, & furunculis.

Triplicis generis tumorum, febre intermittente oriundorum, naturam distinguimus. Primum genus eorum, qui in ventre, nec rarò in hypochondrio lævo, nascuntur: nullius illi discriminis; imò ejus genii potiùs, ut eosdem

exoptaret *Sydenham*. Sic enim agens de febr. interm. ann. 1661 .... 1664.
» Obſervatu non indignum eſt, *inquit*,
» quod cùm febres automnales tene-
» ram ætatem diù cruciarint, nulla ſpes
» ſit eaſdem abigendi, donec abdomi-
» nis regio, circa lienem præcipuè, in-
» durari atque tumefieri occœperit:
» iiſdem enim gradibus, quibus hoc
» ſymptoma ſupervenerit, febris etiam
» fugam meditatur. Neque ex meliore
» aliquo prognoſtico morbum hunc
» brevi abiturum dixeris; quàm ſi ſe-
» dulâ animadverſione ſuboriri hoc ſym-
» ptoma perſpexeris ». *Idem porrò in crurum tumoribus obtinet, qui in adultis aliquando ſpectantur.*

Hoc ſic ſe habere, ut *Sydenham* monuit, quivis experiuntur practici; quodque de tenerâ ætate, quoad ventris tumorem ſcribit, & adulta habet ætas; ſed crurum œdema frequentius. Vix curamus hæc; utpotè aut ſponte ad reditum virium, aut levi frictione, diſparentia.

Alterum tumorum genus eſt, quo vir noſter laborabat; quippè quod viſcera vel thoracis, vel ventris, altis infarſit obſtructionibus: quibus debellandis multo ſæpè labore, multoque eſt

opus tempore: præcipuè quandò icterus, quandò hydrops, quandò rhachitis, adjunxerit sese. Huc mirificè eam curam, quæ viro huic adhibita est, conferre, experientiâ plurimâ constat. Quod si oppilatione viscerum maximam partem solutâ, superstes ægrum debilitas tenet, aquæ marte divites, mars ipse, ejusque varia præparata, cortex cascariglias, peruvianus, tamariscus, & quæcunque alia ex ditissimâ boerhavianâ classe secundi generis cardiacorum petuntur, hanc debilitatem emendant: potissimùm si aër, si regimen, si corporis motus, si frictiones, eundem collineant in scopum.

Tertium tumorum ejusmodi genus illud est, quod neglectis in principio febribus, natisve à febre obstructionibus, materiam irresolubilem, tam altè infixam in visceribus habet, ut in skirrhos hæc cancrosque abeant; ut icterus niger, isque irresolubilis, nascatur; ut hydrops sive simpliciter ascites, sive cysticus adjungat se: undè demùm ab intermittente febre via ad lentam sternitur, calamitosamque sæpè mortem.

Hoc in statu nihil vitam, tolerabiliorem aliàs, diuturnioremque, reddere calamitosiorem, brevioremque con-

ſuevit, quàm multus evacuantium uſus. Vel enim nihil, vel parùm, vel multùm, operabuntur. Si multum, vires prorsùm demunt, quandóque in indomabilem cauſam non agunt; intereà dum humores minùs pravos, qui vitam ſuſtentaſſent, attenuando corrumpant. Si vix, aut nihil, hæc remedia evacuent, diſſolvunt humores tamen, cauſamque hydropis adaugent: *cap.* 4. luculento exemplo hoc confirmabitur.

§. II. Anni 1765. Dec. 3. juvenem 18. ann. ſuſcepimus intra noſocomium, cujus en hiſtoriam. Improbo labore dimidii anni, victu autem miſerrimo, incidit demùm in febrim quotidianam, cujus id ſingulare, quod frigus 12. fermè horas duraret, tùmque demùm ardor ſubſequeretur & cephalalgia.

Hanc febrim octiduo paſſus, narrat ſe ſepties ſursùm, quaterque deorsùm, ab aſſumto emetico, multa ejeciſſe, nono morbi die venam ſectam eſſe, nariumque ſubſecutam hæmorrhagiam; omnia autem citra vel minimum morbi levamen.

Die 15. morbi, librâ ſeſquialterâ vini, aquâ commiſti, potâ, frigus febrile domari conatus, incidit mox in dyſenteriam quatuor dierum: quâ rhabar-

baro cessante, æstum immoderatum frigoris loco experiebatur.

Suscepto in nosocomio, valida febris advertebatur, pulsus durus, anxium pectus, cephalalgia vehemens, calor 103. graduum in thermometro fahrenreitiano. Undè sanguinis unciæ x. de brachio dextro eductæ sunt. Moxque densam crustam sanguis utroque formavit in vasculo. Febris verè paracmastica, quarto exindè die, sine spectabili aut perturbatione criticâ, aut evacuatione, sic cessavit, ut diù post levis febricula superesset, dolorque in lævo hypocondrio multùm vexaret. Antiphlogisticæ methodo febris acuta cessaverat.

Ab 8. Dec. ad 11. admodùm vibrans in pulsu motus observatur, cum hæmorrhagiâ unciarum duarum, naris quidem utriusque, sed sinistræ potissimùm, mane; vespere denuò solius naris sinistræ, sesquiunciæ. Pulsus dicrotus, *Solano* narium hæmorrhagiæ index, observabatur nunquàm; sed, ut monui, pulsus mirè vibrans, nunc utroque in carpo, nunc in alterutro magis, integro biduo ferè.

Critica igitur solutio, ut in priore ægro, ita & in hocce, animadversa est,

aſt imperfecta: ceſſavit namque lateris ſiniſtri dolor poſt hæmorrhagiam narium, potiſſimùmque ſiniſtræ; at verò ex hoc tempore querelæ perpetuæ exaudiuntur doloris in hypochondrio dextro, qui ad noctem ingraveſceret, junctumque ſibi moleſtum haberet ardorem. Dolor porrò iſte, ardorque, ad finem menſis uſque, regularem paroxyſmum trium quatuorve horarum quâvis nocte obſervarunt.

Remedia hoc tempore mutari ſæpiùs oportuit. Antacida quandóque danda erant, quod manifeſtum ventriculus teſtaretur acorem: nonnunquàm antihelmintica, quod vermium præſentiam cum peſſimus juvenis victus, tum præſentia quædam vermium ſymptomata, innuerunt. Nulli tamen prodierunt.

Nec dolorem ardoremque varii generis epithemata, cataplaſmata, unguenta, emplaſtra, vel hilum temperarunt. Bilis autem defectum, obſtructionemve, quam alba atque argillacea excrementa indicabant, ſapo venetus cum aloës tantillo, paucorum ſpatio dierum emendavit.

Anno 1766. à 1 Jan. ad 13. uſque, cœpit pomeridiano tempore frigere, horæ, bihorii, ultràque, ſpatio, rariſſimè

notabili aliquo subsequente calore. Sic ut ob paroxysmum mediam post noctem, huncque pomeridianum, febris esset quotidiana duplicata. Cortex necessariò nunc indicatus, appetitum restituit quidem, diurnumque paroxysmum fregit, at verò nocturnum minime; qui constanter frigore bihorii, calore, ardore, dolore dextri hypochondrii, per aliud bihorium vexabat. Fracto quinimò diurno per corticem peruvianum insultu, lenta febricula, magnâ cum inquietudine, successit.

Interim quam demùm morbi sedem figeremus, ancipites fluctuabamur. Hepar affectum esse, cum indicare locus, tùm alba argillaceaque excrementa innuere poterant; at bilis restitutâ functione, nihil eo in loco mutatum fuit.

Ventriculus acore affectus videri poterat, vermibusque venter; sed idonea ad hæc remedia incassùm data erant. Et ut symptomata nos de sede naturâque morbi certiores non fecerant, multò adhuc minùs viscerum situs: quem adeò varium, adeò sæpè alterum pro altero collocatum, olim deprehenderamus, ut convicti essemus, nos in vivo homine situm viscerum sæpiùs non, nisi conjectuando, assequi. Id saltem patebat, juve-

nem duram suam, ac miserabilem vitam, impunè non gessisse; gravemque atque pertinacem in eo latere, quæ miram hanc febrim aleret, ingeminaretque, adesse originem.

Quapropter die 16. Jan. cœpi ipsi dare decoctum saturatissimum graminis, &c. ut ægro priori; epigastriumque bis die inungi, ac fricari curavi, unguento quod ex ung. arthanitæ & martiato ana unc. j. gumm. ammon. aceto soluti dr. iij. compositum erat. Quod unicum remedium internum externumque, diutissimè autem continuatum, frigus nocturnum alternâ primùm nocte, tandem integrum superavit; paulatimque primò dolorem, postmodùm ardorem, fugavit. Sub hâc curâ rediit adhuc album atque argillaceum excrementum; continuato tamen remedio brevi evanidum; cum alvo tandem ternâ quaternâque singulo die, torminosâ sæpè, nunc liquidiore, nunc compactiore, semper autem flavâ, pulchrè curatus est; sic ut 15. Febr. ædes maternas repeteret, decoctoque ibidem per mensem adhuc usus, firmâ atque robustâ valetudine frueretur.

§. III. Rusticus 18. annorum, gracilis, temperamenti biliosi, in pueritiâ tussi convulsivâ, diuturnâ admodum, malè

habuerat; exindè verò sanissimus, corpus jam ante ætatem obfirmatum, atque induratum, rustico labore, habebat. Medio Junio proximè elapso, febre tertianâ sic corripi cœperat, ut priores tres paroxysmos horâ nonâ matutinâ experiretur, reliquos quinque ad tres in aurorâ. Frigus tres, aut quatuor, imò semel sex horas, cum sensu interni externique algoris, universique corporis concussione durabat; calor molestus, haud vehemens tamen, simile ferè temporis spatium emetiebatur. Unicum verò symptoma, toto tempore febris, valida scilicèt ac sicca tussis, frigoris æquè quàm caloris tempore vexabat ægrum: cæterum nulla unquàm cephalalgia, nullæ nauseæ, vomitusque, non ventris tormina, nec ullum consuetum febrium intermittentium symptoma, affuerunt. Febris verò paroxysmo absoluto, cephalalgia oboritur, quam in noctem usque patitur, si lecto inhæreat; brevi verò amittit, si exsurgat. Absoluto paroxysmo, mox fames adest, & urget; totoque die intercalari sanissimus, summo cum appetitu, comedit, digerit, & naturaliter quotidiè egerit.

Rogatus nullisne esset medicamentis usus, respondit pulverem à chirurgo datum in primo paroxysmo fuisse, qui ni-

hil operaretur: die autem post primum paroxysmum libero electuarium sumsisse, quod bis vomitum, bis movisset alvum. Tandem, sexto paroxysmo ingruente à vetulâ spiritûs vini haustum, multo cum pipere, propinatum esse, cum eâ tantùm mutatione, ut frigus pro more adesset, eique solito intensior calor succederet, septimus autem & octavus paroxysmus, more solito pergerent.

Sanus autem, si quis unquam, se nobis stitit alterâ ab octavo insultu die, petiturus auxilium. Ipso autem hoc die horâ matutinâ nonâ, eâ scilicèt horâ, quâ tres priores paroxysmi adorti erant, febris rediit; ab eodemque die, eâdem præterpropter horâ, quotidiè adfuit: sic ut 9. julii, dum suo de pago rediisset, eundem in ipso nono quotidianæ febris insultu videremus. Insultus porrò hi nullo modo differebant ab iis tertianæ; tussis in utrisque molesta, cum absentiâ quorumvis aliorum febris symptomatum, cum cephalalgiâ post absolutam febrim, quæ pro more jacenti diù perstabat, surgenti verò exulabat brevi; cum appetitu mox à febre valido. Unica tamen hæc observata disparitas, quod licèt in utrâque ferè æquale esset calo-

ris frigoriſque initium, tempus tamen durationis univerſi paroxyſmi febris quotidianæ dimidium tantum eſſet ejus, quod tertianæ expleverat paroxyſmus. His benè conſideratis, febrim in quotidianâ æquè diuturnam patiebatur, ſed jam in duas diviſam: in tertianâ octo horarum, horarum quatuor in quotidianâ.

Hîc attentè omnia conſideranda ſunt. Quæret fortè quiſpiam an, à datis ad tertianam remediis, tertiana in quotidianam tranſierit? Sciat autem is quotidianæ paroxyſmum jam adfuiſſe, antequàm miſturam diluentem, atque attenuantem quam ad tertianam dederam, deguſtaſſet. Hanc ille poſthac in quotidianâ, poſt paroxyſmum, ſine ullâ morbi mutatione aſſumſit.

De induſtriâ noto quoſvis hujus quotidianæ febris paroxyſmos eorum ſimillimos fuiſſe, qui febrim tertianam conſtituiſſent; eo quod medici nimis univerſaliter videantur differentias, ut vocant eſſentiales, inter utriuſque hujus intermittentis febris paroxyſmos, agnoſcere. Notavi pariter horas invaſionis ſinguli paroxyſmi utrâque in febre; quia etiam juſto generalior eſt eorum aſ-

ſertio, quâ ab ipſius primi paroxyſmi invaſionis horâ, dieique tempore, internoſci doceant, cujuſnam generis intermittentis futura hæc febris ſit. At verò nos & in hoc juvene, & innumeris aliis, talem obſervavimus horum ſignorum inconſtantiam, ut lex firma ex ejuſmodi obſervatis condi nequeat: ſed de hâc queſtione poſteà latiùs.

Juvenem tunc in noſocomio detinui, uſque ad Auguſti finem: ſic ut quæ nunc enarrabuntur, ſub noſtro contigerint conſpectu.

Quotidiana hæc febris novem conſuetos paroxyſmos abſolvit; in decimo, vix levem percepit admonitionem æger.

Obſervavimus, momento ante paroxyſmum nonum & levem illum decimum, juvenem cum pulſu lento, pleno, forti, pancraticè valentem: frigoris invadentis momento eundem concuti, deque viſcerum ſuorum conquerentem algore. Solus apex naſi, non lobi aurium, nec frons, nec genæ, nullaque pars externa univerſi corporis, frigebant attactu, quantumvis de eorundem frigore vehementer conquereretur. Ipſumque thermometrum fahrenreitianum gradum 101, ſcilicèt 4. 5. 6. gradus caloris ſupra na-

turalem, ſignabat. Pulſus intereà æqualis, fortis, naturali ejus modicè tantùm celerior. Vix læſa reſpiratio.

In termino illo, qui finis frigoris eſt, principiumque caloris, calor thermometri idem fuit. Reſpiratio tunc celerior fortiorque.

In æſtu febrili notabat thermometrum 104. gradus qui in multis acutis nec major eſſe, nec diù tantus perſtare ſolet. Pulſus jam vix eo celerior, qui in frigore febrili, ſed paulò fortior.

An frigus unicè à minore attritu? Undè ergò tanti frigoris perceptio, tremor, concuſſio, quandò calor, thermometro exploratus, aliquot gradibus calorem tranſcenderet naturalem?

Medicamenta autem data ipſi hæc fuere. In frigore febrili bibit ſingulâ horâ calidum vaſculum decocti avenæ, cujus binis in libris manipulus florum ſambuci infuſus, ac mellis puri unciæ duæ commiſtæ erant; idemque in ſubſequente æſtu continuavit: paroxyſmo autem abſoluto, evacuavit quotidiè libras duas aquæ avenæ, miſtas cum unciis duabus rob ſambuci, & dragmâ unâ nitri puri. Continuavit hoc ultimum remedium diù à ceſſante jam febre, eo quod levior ventris durities, quæ ſub febre quoti-

dianâ percipi cœperat, hujus ſub uſu diſparere deprehenderetur.

Liber itaque à febre ruſticus, integrâ videbatur frui ſanitate; id unicè alienum à ſanitate habens, quod pro lætè-rubicundo colore, qui, ipſo, ejuſque fratre, teſtibus, vultum in ſanitate ornaverat, color nunc conſpiceretur fermè ictericus, quamvis cæterùm nulla ſigna icteri adeſſent, jamque omninò molleſceret venter.

Ceſſante febre hâc, mox arena copioſa, & in urinâ, & ad vaſis latera, obſervari cœpta, multoties poſthàc in urinis comparuit, flava aliquando, potiſſimùm autem ſubrubra.

Contigit autem, quotidianâ febre penitùs ceſſante, ut juvenis perciperet dolorem in parte pulpoſâ pollicis pedis ſiniſtri, nec niſi tertio die eandem indicaret nobis. Parvum tumorem tunc vidimus, ſuppurantem. Criſin fortè naturam hùc verſus molientem ſuſpicati, cataplaſmate emollivimus eum, biduoque poſt aperuimus. Effluente vix ſemicochlearis quantitate puris, totum mox conſolidatum fuit. Undè accidens quidem illud, criticum autem minime fuit: οὐδὲν γὰρ ὀλίγον κρίσιμον *Galenus* dixerat; & quæ ſequuntur id confirmant.

Si tamen criticum naturæ molimen fuiſſet, ſuſpecta hæc criſis fuiſſet. *Coacarum* n°. 68. damnaverat *Hippocrates* critica ad extremas manus pedeſque conamina. Τὰ, ἐν χερσὶ, καὶ ποσὶν ἐρυθήματα, ὀλέθρια. Et *Epid.* 2. apud *Foëſium* 1003. » Quemadmodum Timenei ſorori, ex „ valido morbo quid ad digitum abſce- » debat : οὐχ ἱκανὸν δὲ δέξασθαι τὴν νοῦσον ; „ ſed quia digitus non erat locus aptus » ad excipiendam materiam morbificam, „ recidivam femina paſſa eſt, & periit. „ Et *Epid.* 4. *pag.* 1131. » Undeci- „ mo die, bono, critico, ad dextræ » manûs digitum majorem inflammatio, » ſeptimoque poſt abſceſſum die mors. » Miſerrimè morientem vidit *ill. præſes* hominem, cui pleuriticus dolor tertiâ morbi die in extremis pedibus reſediſſet. Nunquid loca hæc nimis cum tendinoſa, tum nervoſa, quàm ut acrem morbi ferant materiem? An defectu cellulofitatis ſufficientis non poſſunt hæ partes morbi copioſam locare, tranſmittereque materiem? Quæcunque ſit hujus obſervati cauſa, obſervatio facta confirmataque ſufficit nobis. Sin tamen exempla proſtent hominum, poſt ſimiles criſes ſanatorum, admittimus ea libenter; cùm vel ſub ejuſmodi critico

molimine, natura viis aliis eliminaverit tunc id, ad quod eliminandum extremitates digitorum ineptæ fuissent; vel casus rarissimus existat, qualem *ill. præses cap. de pleurit.* describit. Sed rarissima exempla non destruunt naturæ *Hippocratis* leges, quæ, id, quod ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ contingit, continent.

Interim nos dolentem juvenis pedem ad maturationem, seu potiùs ad exitum materiæ disponentes, nemo condemnet. Nostri enim officii est, si v. g. ad coxam, ad oculum, aliave inidonea loca, morbi materies copiosa jam adest, suaque turgescentia immanes creat dolores, exitum ipsi parare quantocyùs, ne moram trahendo destruat, quas obsidet, partes.

Sed è diverticulo in viam. Consolidato brevi hoc ulcusculo, color mansit fusco flavus. Inquietus de illo, exploravi, quid solvens nostrum decoctum, quod priori & alteri ægro profuisse suprà constitit, huic efficeret, mediâ ejus unciâ singulis horis datâ.

Interim die nono ab ultimo paroxysmo elapso, inopinatò contigit, ut juvenis noster, mox à levi ac frugali prandio, quod ad undecimam antemeridianam in nosocomio datur, frigore per

horam, perque alteram horam calore, corriperetur; consuetâ cephalalgiâ subsequente.

In frigore febrili thermometron gradum caloris naturalis præterpropter notavit, gradum scilicèt 95. Orto verò calore febrili 101. gradum, summoque in æstu gradum 105. Pulsus in frigore celer, vix fortis; in calore non celerior, sed fortior.

Finito toto intra bihorium paroxysmo, dolor capitis duas adfuit cum dimidiâ horas. Postquàm appetitus rediit, cum cæteris optimæ sanitatis signis.

Altero die ad meridiem brevior leviorque paroxysmus. Porrò utitur, ut olim, in frigore febrili infuso suo florum sambuci, & extra paroxysmum decocto solvente, nudiustertius præscripto.

Tertio die insultus gravior. In sesqui alterius horæ frigore thermometrum notavit gradum 101. in calore autem vix integræ horæ gradus 106.

Ad eandem circiter horam febris quotidiè rediit, corpus in apyrexiâ sanum relinquens, usquè ad paroxysmum xviii. Eo autem absoluto, æger nocte vix dormivit, anxius fuit, saporemque veluti putridorum piscium conquestus

est. Undè ad octavam matutinam sumsit unc. iiß. aquæ laxativæ viennensis, pariterque ad horam nonam. Horâ 11. indè alvus compacta copiosa, & horâ dimidiâ post laxa alvus, in frigore febrili adhuc ter, bisque post febrim. Frigus sub actione purgantis trium tantummodò horæ quadrantum, vix ullus calor.

Sequenti die vix observata febris: nulla febris die tertio, quarto, quinto, sexto. Recidiva igitur quotidianæ febris cessasse videbatur perturbatione purgantis.

Sed color ictericus interim perseverabat. Prosequebatur ob id accuratè decoctum in vigesimam secundam diem.

Septimo autem apyrexiæ die febris quotidiana tertiò rediit, trihorio post prandium, atque ita ad eandem ferè horam quatuor sibi subsequentibus diebus: eâ tamen cum differentiâ, ut solum frigus, vix ullus calor, adesset; quæ quo demùm pacto cessaverit, mox patebit; præmissis aliquot observationibus.

In omnibus octodecim paroxysmis recidivæ primæ quotidianæ thermometrum semel, ut monui, gradum 95. notavit, cæterùm verò semper 99. aut 100. aut 101. Igitur ægro algorem in-

ternum, corporiſque moleſtam à frigore concuſſionem, amarè conquerente, calor ferè ſemper 4. 5. gradibus fuit naturali major. In ſummo calore thermometrum gradum 104. 105. 106. 107. 108. ſignabat; quales gradus vix unquàm, niſi paucis admodum horis, febres acutæ, peracutæ, acutiſſimæque, notare conſueverunt. Patet indè intermittentes febres magnam in ſolidis, fluidisque, inducere mutationem, lentos humores coquere quidem, ac vaſa, certo modo inertia, ſtimulando animare, debitumque in motum ſæpè excitare poſſe; verùm quoque humores aut nimis diſſolvere, aut difflatis ſubtilioribus, inſpiſſare; fibriſque, quæ, quo agant, non ſtimulo, ſed reſtaurante cardiaco indigeant, ſummam flacciditatem, invincibilemque atoniam facilè conciliare. Cùm id tot exempla confirment limitato ſane ſenſu vis intelligenda proverbii eſt: *De intermittente*, ac præſertim *de quartanâ, non ſonat campana*. Undè & regula petenda eſt, intermittentem febrim aut linquendi ſibi, aut abigendi; ut mox patebit.

Sitis in paroxyſmis his, frigoris tempore maximè, intenſa ſic, ut bihorii

ſpatio libras quatuor, quinque, ſex, infuſi ſui evacuaret.

Notavi ſuperiùs paroxyſmos tres priores tertianæ febris hujus juvenis ad nonam matutinam, quinque poſteriores ad tertiam in aurorâ invaſiſſe. Quotidianam primam exactè ſervaſſe horam nonam matutinam, quæ non ultimorum, ſed priorum tertianæ paroxyſmorum erat hora invaſionis. Quotidianæ verò recidivam priorem adortam juvenem ad meridiem eſſe, primò quidem mox ubi pranſus eſſet, reliquis autem diebus ſine prægreſſo prandio. Tandem conſtitit quotidianæ recidivam alteram bihorio trihoriove ſeriùs invaſiſſe. Confirmant hæc, quæ ſupra monui, de incertitudine genium febris, naturamque determinandi, ex tempore primæ invaſionis

In hac demùm alterâ quotidianæ recidivâ, ſeu intermittente febre quartanâ, laſſitudo perpetua animadvertebatur, virium notabile appetitûſque decrementum, nocturni ſudores, inſomnia, inquietudines tantæ, ut, ne tandem hæc febris cum corpori noxia foret, tum morbos inferret alios, juſtam nobis incuſſerit formidinem. Siſtendam ergo

ergo arbitrati, dedimus ægro dragmam corticis peruviani ad ſextam veſpertinam; alteram dragmam ad decimam; tertiam ſequenti mane ad ſextam, & ultimam ad horam primam pomeridianam. Febris nec eo die, nec ſequentibus, ad aſſumtam quotidiè mediam chinæ unciam, unquam rediit.

Stupenda autem erat, quam à primo die aſſumti corticis obſervabamus, mutatio. Mox enim vires exſurgebant, redibat appetitus, animus erigebatur, bona alvus, bonæ urinæ, eæque nonnunquàm pulchrè hypoſtaticæ, comparebant; &, quod maximè notabile, pertinax ſubicтericus color ſenſim diſparebat, intráque decem dies planè aberat. Sic ineunte ſeptembri perfectè ſanus noſocomio exivit, corticem per unam, alteramve ſeptimanam adhùc ſumturus. Domi ſuæ continuâ ſanitate fruitur hucuſque.

Numquid cortex chinæ, febrim virtute febrifugâ tollens, ſimul ſuâ reſtaurante facultate ſyſtema bilioſum emendavit, ut remediis ſolventibus æger poſtmodùm non habuerit opus? videntur ejuſmodi exiſtere caſus: ſed ne nos iidem juſto audaciores reddant, cavea-

mus. Omninò enim credibile videtur decocto resolventissimo, quatuor propè septimanas usurpato, viscerum ac potissimùm jecinoris, multùm reseratas obstructiones fuisse, ut demùm superveniens virtus chinæ roborans, opus reliquum absolverit. Febris enim tertiana, quotidiana deindè bis recidiva, & cutim pertinaciter defœdans subictericus color, non merum, non simplicem, non causâ materiali carentem, febrilem motum notabant, sed vitium quoddam jecorarii systematis, quod primò virtute solventis remedii multùm emendatum, demùm penitùs vi restaurante corticis devictum est.

§. IV. Plures profectò ejusmodi historias elapsus proximè annus academicus suppeditavit: verùm cùm earum relatio fastidiosâ forsàn prolixitate displiceret, sermonem obrumpo, meque ad necessaria quædam corollaria converto; quæ suggessit varia methodus febres intermittentes curandi, & ab aliis, antequam ægri ad nos venirent; & à me, postquam curæ meæ traditi essent; adhibita.

Methodos has varias, divisas in hæc, quæ fieri in paroxysmo oporteat, & in

illa quibus extra paroxyſmum opus ſit, optimus *Boerhaave* compendiosè recenſet *cap de febr. interm.*

In frigore febrili vult ut aperientibus, ſalinis, alkalicis, mineralibus, diluentibus, oleoſis, blandis, calore, motu, fotu, frictione, utamur; hunc in finem dedimus ægris noſtris infuſionem calidè potandam florum ſambuci in aquâ avenæ, cum melle & nitro; in calore autem aquoſa, calida actu commendat, cum ſubacidis aperientibus nitroſiſque permiſtis, vel & cichoraceis, ſimilibuſque blandis aperientibus, quiete. Tandem ſudoris tempore prodeſt *ptiſanâ vinoſâ, juſculis carnium, decoctis temperatis, ſudori urinæque reddere materiem; ſicque hæc non vi caloris, medelæ, ſtragulorum, exprimere, ſed copia aucta promovere, quàm blandiſſimè & diù.* Quæ æger noſter ultimus in frigore febrili ſumſerat, cùm in brevioribus ejus paroxyſmis quoque prodeſſent, caloris, ac ſudoris tempore, continuavit eadem. Mutamus hæc in aliis, prout ægri mutatione opus habere videntur.

Quæ autem extra febrilem inſultum facienda ſunt, ſic enarrat: *primò quidem emeticum dandum: quin abundanti colluviei in primis viis . . . vomitorium ſæpè*

prodest tollendæ, dando ante paroxysmum eo spatio, quo ante hunc effectum præstet. Id faciendum cognoscitur ex victu, morbis, symptomatibusque prægressis, nauseâ, vomitu, ructu, tumore, halitu, sordibus linguæ, gutturis, palati; anorexiâ, amarore oris, vertigine tenebricosâ: & absolutâ operatione dato opiato sedatus ante febrim tumultus sit.

2°. Purgans; quod vir magnus iisdem cum indicationibus, tum cautelis, quàm emeticum, dandum censet.

3°. Suadet utrumque hoc remedium minùs evacuandi, quàm stimulandi, scopo. *Ut & prodest idem, dum stimuli instar movet utrumque.* Utrumque autem repudiat, deficientibus his binis indicationibus. *Aliter nocet*, inquit, *dum debilitat, liquidissima elicit, digestiones hîc imprimis necessarias turbat sicque diuturnitatem morbi, vel & mortem producit.* Dura, sed vera, in eos sententia, qui emetico, & purgante, vel alterutro, omnem intermittentem febrem aggrediuntur!

4°. Sudorifera. *Frigus & febris sudorifero hîc tollitur sæpè, dum aliquot ante tempus cognitum futuri paroxysmi horis, liquido aperiente, diluente, leviter narcotico, repletur corpus ægri: deindè unâ horâ ante malum excitatur sudor, &*

continuatur, donec binæ ultra tempus initii paroxyſmi elapſæ ſint horæ.

5°. Venæ ſectionem; quam non niſi caſu prodeſſe ſtatuit.

6°. Tenuem, exactamque diætam, caſu tamen unicè proficuam.

7°. Corticem peruvianum: *Si autem febris autumnalis vehemens, corpus ex ægritudine debile, morbus jam aliquo tempore duravit; neque adſint ſigna internæ inflammationis, neque collecti alicubi puris, neque obſtructi admodum hujus illiuſve viſceris, cortice peruviano abigetur.*

8°. Epithemata, & epicarpia.

9°. Inunctiones ſpinæ dorſi.

10. Adſtringentia epota.

Commentari hæc decem curationis capita animus neutiquam eſt, cùm exſtent conſummatiſſimi illuſtriſſimi præſidis in hæc commentarii: lubet autem, univerſam praxim percurrendo, examinare in quâvis ſive methodo, ſive empeiriâ, quid boni, quod imitere, inſit; quid mali, quod evites; quid ineptum, quod abjicias; quid demùm periculoſum, quod damnes. Recenſionem hanc junioribus medicis, quibus hæc ſcribo, utilem fore puto.

Ordinem inverto, inchoaturus ab articulo ſexto, qui de tenui exactâque

diætâ agit. In quâvis enim indicatione, ea, quam vitalem vocant, perpetuò obtinet principem locum.

Igitur primò, ad febrim intermittentem curandam, auctores quosdam diætam exquisitam atque tenuem commendasse meminit *Boerhaavius*. *Celso* referente, *Heraclides*, tarentinus, hanc diætam vehementer commendaverat; ipseque *Celsus*, licet *Heraclidi* hâc in re non assentitur, videtur primis quatuordecim diebus tentasse eandem.

Hippocratem hujus sententiæ non fuisse, prima aphorismorum sectio fidem facit: *Tulpius* quartanariis funestam fuisse exemplis evicit: *Boerhaavius* casu tantummodo profuisse narrat.

Illud interim verum ab alterâ parte est, pleniore diætâ homines non raro impetus febriles augere, ipsamque perpetuare febrim; nec facilè curari eos, qui suos liberos à febre dies epulando, commensandoque, transigunt: regula ergò statuenda est, ne in alterutrum inclinando quis peccet.

In omni seu acuto, seu chronico morbo, indicatio vitalis cæteris prævalet indicationibus. Si vires vel copiosiore nutrimento, quàm digerere subigereque queant, opprimantur; vel si debiti defectu nutri-

menti fatiſcant ; meritò veremur , ne morbus naturæ prævaleat, ſuccumbatque ægrotus. Quamobrem ſi benè appetat ille, ſi benè digerit, egeritque, victu utatur eo , qui ad has facultates conſervandas requiritur. Viribus ſic manebit aptus, qui crudam morbi materiem concoquat, expellatque concoctam. Sanus ſi lautè , ſi multum , comedere conſueverat , plura utique illi erunt, quàm iſti , qui tenuius , concedenda. Qui bis , ter comedere, dum valebant , ſoliti , etiam his ob conſuetudinem conſulendum : plus hyeme , ob majorem voracitatem, quàm æſtate : plus hominibus nationis voracioris , quàm illis , qui frugalioris ſunt. *Et quibus ſemel , aut bis , & plura vel pauciora , & per partes* , (offerri conducat) *videndum. Concedendum autem aliquid & conſuetudini , & tempeſtati , & regioni , & ætati. Aph. ſect.* 1. n°. 17. Ipſaque tota hæc ſectio pulcherrimas regulas continet , quas ſecuti practici , ordinatâ rectè diætâ , morbi curationem promovebunt.

Peccant itaque adversùs has *Hippocratis* leges , morboſque pejores periculoſioreſque reddunt , qui nihil niſi tenuem diætam crepent , ne ægri morbum , ut aiunt , nutriant. *Hippocratis* præcepto, & exemplo , ægris noſtris,

febre intermittente laborantibus, alimenta damus talia, tanta, totiesque, quàm & consuetudo, & facilis eorum tolerantia, concedunt. Sin verò pluribus assuetis jam præ vi morbi viscera iisdem ferendis non sint, nos, & præparatione tenuiore, & parciore quidem, sed frequentiore exhibitione, id reparare ac supplere conamur. Ægris, qualis noster juvenis erat, carnes teneriores, olera, levia farinacea, quibus à puero assueverunt, vinique modicum, quo vix carere nostrates queunt, concedimus, quamdiù viscera hæc commodè ferunt. Contrario autem modo in nosocomio fit, si homines paucioribus, tenuioribusque assueti sint, ne majore solito copiâ viscera onerentur. Ceterùm hâc elapsâ adhùc æstate medicinæ auditores viderunt languentem, acuto in morbo, coctionem, cautâ plenioris victûs concessione sic emendatam, ut brevi morbus ad crisin aptaretur; quâ instante, ad ejusdem aureas *Hippocratis* leges, nonnihil iterùm de hoc victu pleniore detrahebatur. Cæteroquin id quod *Tulpius*, ut suprà memoravimus, idem quivis advertere practici, exquisitiore diætâ ægrorum vires sic minui, collabique, ut coctioni impares in morbum

cum pejorem incidant, tùm protractiorem.

Secundò emetica laudantur. Eaque alii exhibent remoto admodùm à futuro paroxyſmo tempore, ut diù compoſitus ſit, qui corpore indè concitatus fuerat, motus: alii, ut hic monet celeberr. *Boerhaavius*, paucis ante paroxyſmum horis; quo morbi materiam turbent ſic, ut exquiſitam intermittentem febrim pertinaciter non perpetuet.

Hippocrati ſane ignotum conſilium non fuit. Libro de *Affectionibus* pag. apud *Foëſium* 520. Si autem *quartana prehenderit*, inquit, ἢν μὲν ἀκάθαρτος, ᾖ: *ſi quidem impurus fuerit, primùm quidem caput purgandum, & tribus aut quatuor interjectis diebus* φάρμακον διδόναι ἄνω, κατ' αὐτὴν τὴν λῆψιν, medicamentum ſurſùm evacuans exhibendum eſt ſub ipſam febris acceſſionem. *Celſus*, & apud Celſum *Aſclepias*, idem ſuadent.

Salubre *Hippocratis* conſilium imitati quivis ſapientes practici ſunt, *ubi impurus æger erat*. Eſt duplex hîc notanda impuritas: altera eſt ea, in quâ jam ante morbum viæ primæ ſordibus ſcatent; altera quando, etiam citra has prægreſſas ſordes, ea febris epidemicæ intermittentis conſtitutio eſt, ut

ferè ſemper quid corruptæ bilis ad præcordia colligatur, qualem *Sydenham* ſect. 1. cap. 3. deſcripſit. Aſt verò tertiò præter ejuſmodi impuritates, *Boerhaave* emeticum laudat, quatenùs ſtimulando moveat materiam febrilem, turbet eandem, confundatque; quo, fracto febris impetu, exquiſita ipſa, diuturnaque, deſinat eſſe.

Triplex hæc emeticorum indicatio medicos movit permultos, ut ferè nunquàm curam febris intermittentis, niſi ab emetico, inchoarent, & bis, ter, plurieſque repeterent, ſuamque in curandis intermittentibus febribus ubique jactarent felicitatem. Et ut expertiſſimus *Thomſon* in tomo 4. Act. edimb. fortunatam ſuam 20. annorum praxin laudat, quâ emeticum det eo frigoris momento, quo æger primas nauſeas experitur; aut ſi non in frigore, ſaltem mox ad nauſeæ in calore principium; ità innumeri alii hanc methodum, tanquàm præſtantiſſimam, commendant, laudant, obſervant.

Hæc tamen *Hippocratis* conſuetudo non fuit, non fuit animus. Cur enim monuiſſet adeò circumſpectè non eſſe dandum, niſi hominis id poſceret impuritas, emeticum? Nec veretur *Syden-*

hamus inter febris protractæ, imò lethalis causas, vomitoria referre. Ipseque *Boerhaavius*, datum vomitorium præter tres datas indicationes, *nocere* ait, *dum debilitat, liquidissima elicit, digestiones hîc imprimis necessarias turbat, sicque diuturnitatem morbi, vel & mortem producit.* Hinc toties practicorum libri; hinc toties nos, hujus methodi universalitatem lugemus.

Ubi verò id dandi vera indicatio est, ut detur brevi ante paroxysmum, votorum pluralitas est. Sub ipsam accessionem ab *Hippocrate* datum jam vidimus. *Amatus Lusitanus*, qui multas eo modo feliciter patratas à se curas jactat, *hujus evacuationis*, inquit, *die paroxysmi, ratio assignatur talis, quia commotione agitata materia, facilior ad expulsionem redditur: quam divinus senex contemplatus in quartanâ, die paroxysmi, pharmacon dare mandat.* Adstipulatur *Forestus* quoque, *libr.* 3 *de Febribus*; *Quidam*, ait, *in initio hujus febris vomitum provocant, & ante paroxysmum, vel initio paroxysmi: hujus remedii tanta vis est, modò rectè instituatur, ut multi hoc unico præsidio convaluerint.* Dabat Thomson, ut vidimus, illud quoque in frigore, aut calore, ad primas nauseas:

Sydenham verò, & *Boerhaave*, videntur in ſuæ quiſque nationis diſpoſitione id notaſſe, ut ſi dandum emeticum eſſet, illud daretur adeò maturè ante futurum inſultum, ut turbatio corpori indè nata ſedari paregorico poſſet, priuſquàm adeſſet acceſſio. Hinc nulla regula generalis eſt. Obſervatio regionis, tempeſtatis, temperiëi, ætatis, ſexûſque, adeò ab *Hippocrate* commendata, regulam determinat.

Tertiò purgantia laudantur. *Hippocrates* eâ conditione, ut ſupra, vomitorii, ita & hic purgantis, extitit laudator. Et primò quidem in eodem quartanario, cui ob impuritatem docuerat emeticum dandum eſſe; *rursùs*, inquit, *aliquo intervallo interjecto, aliud medicamentum deorsùm purgans*, ἐν ἀυτῇ τῇ λῆψει, *in ipsâ acceſſione*, *dandum erit.*

Subjungit autem mox hæc de tertianâ febre, in quâ nullum emeticum ſuaſit; *cùm febris tertiana detinuerit, ſi impurus tibi æger videatur, quarto die medicamentum purgans dandum eſt.* Φάρμακον hic ſimpliciter dixit, non addendo ἄνω vel κάτω; undè quidem emeticum æquè, quàm purgans, quis fortè intelligeret; verùm cùm, notante *Galeno* pluribus in locis, *Hippocrates* nihil ad φάρμακον

vel ad φαρμακεύειν addendo, purgans alvinum intelligat; cùmque *Foësius* disertè notet, hanc ejus significationem in confesso esse apud omnes, qui vel minimam habent ejus dictionis notitiam; certò videtur hîc de alvinâ purgatione Coüs locutus. Repetitque idem de tertianâ præceptum iisdem penè verbis, *libr. 2. de morbis.*

Intentione itaque *Hippocratis* in emetico, & purgante dandis, eâdem existente, condemnantur consequenter omnes, qui quâcunque intermittente in febre purgante opus esse contendunt. *Sydenham* & *Boerhaave* limitarunt cum *Hippocrate* usum purgantis; ultrà citráque hos limites utrique condemnarunt idem. Equidem *Sydenham* in intermittente autumnali, cùm æger à datis quadrihorio ante paroxysmum remediis sudatoriis jam sudaret, dabat scrupulos duos pil. coch. maj. in misturâ spirituosâ; ut sudare pergeret; non autem propriè sic egit purgandi scopo, *verùm ut binis illis contrariis sudandi & dejiciendi motibus, eodem tempore excitatis, paroxysmi processum confunderet, atque interturbaret*: de quâ methodo posteà pluribus. Undè demonstratum est *Sydenhamum*, non minùs quàm *Boer-*

haavium, purgantia in intermittente febre condemnasse, nisi quandò corpora omninò impura essent, quo unico in casu *Hippocratem* purgantia laudasse, citatis ejusdem textibus constitit.

Confirmatur hoc ex eo, quod, cùm docuisset impura corpora purganda esse, deinceps ostendat quid agendum sit medico, si pharmaco opus esse ipsi non appareat: hîc nulla sive emetici, sive purgantis, ultrà mentio fit.

Juvenis noster à primâ quotidianæ febris recidivâ visus est, purgante ante accessum dato, curatus. Sed & vera hîc aderat indicatio id dandi.

Hoc demùm, & non alio, sensu, intelligimus fortunatas per purgantia curas, quas tot laudibus cumulant auctores; v. g. *Monavius* in epist. 37. libr 2. epist. *Cratonis*, aliorumque. Hoc unico sensu, suo agarico, ut febrifugo, laudes manent, dum veteres ad dragmam i. ii. illum brevi ante febrilem porrigerent accessum; ut apud *Dodonæum*, & in adjectiss ad *Dodonæum* notis, videre est.

Quartò laudatur venæ sectio, & meritò quidem. Est enim aliquandò metus, ne in plethoricis à valido febrili motu, humor copiosior circumductus, noceat stagnando, obstruendo, inflammando,

repagulaque diffringendo ſua. Sed ait *Boerhaavius* venæ ſectionem prodeſſe caſu duntaxàt; haud verò ex *Botalli*, ejuſque ſequacium ſententiâ, veluti ad intermittentem febrim curandam per ſe opportunam. Quapropter illam *Sydenhamus* jure rejicit, veluti infidum auxilium, quod ni febrim illicò confodit, ejus curam procraſtinat, imò cum cæteris malè adplicatis lethum accelerat.

Quando igitur ſuam fortunatam praxin laudabat D. *Chomel*, ex dato, horâ ante paroxyſmum, largo chamomillæ cum cremore tartari decocto, inſtitutâque mox indè venæ ſectione; eum plethoricos maximè in curâ habuiſſe credibile fit. An Gallis tamen, centenis ſæpè venæ ſectionibus aſſuetis, venæ ſectio in febribus minùs nocuiſſet? Præcipuè cùm *Riverius* (in cent. 4.) ſimilem curam exemplis, & quidem uno in ſeptimeſtri gravidâ, confirmet? Sed credibilius potiùs profuiſſe miſſionem ſanguinis ob plethoram. *Foreſtus* v. g. qui venæ ſectioni aſſuetus non erat, dum ipſi poſt tertium quartanæ paroxyſmum vena ad incipiens animi deliquium ſolveretur, nec quartum paroxyſmum indè haberet, videtur præ pleni-

tudine solutâ tantùm tulisse à venâ sectâ præsidium.

Aliter verò cum hæmorrhoïdum evacuatione res se habet. Quamvis enim multùm absit, ut cum priscis medicinæ patribus unicam quartanæ febris ab atrâ bile duceremus originem, inficias tamen nemo ibit etiam ab atrâ bile gigni quartanam. Bilis autem atræ per hæmorrhoidas evacuatione, causa febrigena immediatè, atque directè evacuatur, ut sic demùm febris cesset. Notabile quod in rem *Forestus* notat (*lib.* 3. *obs.* 41.) Hominem quartanarium, quem cæcis hæmorrhoïdibus laborare intellexerat, bono esse animo jussit: *nam hæmorrhoidibus apertis à quartanâ facilè liberari posset, cùm & præceptor meus* Benedictus Faventinus, *in tollendo quartanam; præcedentibus universalibus remediis, pro indubitato experimento habebat, ut venæ hæmorrhoïdales secarentur. Secundò refert quoque* Guarnerius *se vidisse præceptorem suum* Jacobum Foroliviensem della Turra, *nobilem quendam curasse solis remediis, quæ hæmorrhoïdes provocabant.*

Verùm hîc venæ sectio commodè in ano fieri non potuit, cùm venæ hæmorrhoïda-

les potiùs exulceratæ essent, & ob hoc ingentes dolores inferebant. Quare accito chirurgo, qui ulcera curabat aptis remediis appositis: unde tandem hæmorrhoïdes apertæ sunt, & fluere cœperunt, multam virulentiam effundentes: ità ut à febre quartanâ hoc modo liberatus fuerit.

Itaque hæmorrhoïdum fluxus primò prodesse casu potest, in universo vasorum systemate abundantibus humoribus, ut de venæ sectione dictum: secundò prodesse potest quartanæ auferendo proximam causam, infarctum nempè systematis venæ portarum, ab atrâ bile. Minimeque inhærentes systemati veterum, qui quartanas semper, tertianas nunquàm, ab atrâ bile oriundas statuebant, fatemur tertianas æquè quàm quartanas, si fortè atra bilis in iis peccat, hæmorrhoïdum fluxu, aut levari insigniter, aut penitùs curari posse.

Quintò recensentur sudorifera. Variâ intentione, modoque, dabantur. Ac primò quidem, quemadmodum ex *Sydenhamo*, ac *Boerhaavio* suprà dictum est, ut corpus in apyrexiâ repleretur liquido aperiente; horâque deindè aut bihorio ante invasionem excitaretur sudor, promovereturque eo usque, donec

bihorium à tempore quo febris adesse debuisset, præterlapsum esset. Hùc porrò benè multa auxilia facere credidere veteres, ut mox patebit. Secundò, sine peculiari sudoris ante paroxysmum provocatione, calidis, aromaticisque medicamentis, & attenuantibus, corpora toto apyrexias tempore, replebant ut attenuatis sic probè humoribus, frigus febrile, tandemque febris ipsa, præcaveretur. Huic scopo legitur myrrha adeò profuisse, ut in febre intermittente curandâ de palmâ cum cortice peruviano decertaret. Vulgus gentianâ, galangâ, absinthio, centaurio minore, marrhubio, helenio, imperatorio, scordio, &c. totâ in apyrexiâ copiosè datis, frigus febrile corripit, sistit, ac febrem feliciter sæpè curat. *Galenus* salsamenta commendabat, & sinapi, suumque diatrion piperion. Nunquid *Muisio* laudata sat larga salis ammoniaci dosis, hùc non referenda?

Tandem tertiò mos multorum erat hæc sudorifera non dandi, nisi unâ, duabus, tribus, quatuor horis ante exspectatam febris invasionem, corpore simul ad sudores calidiori aëre, integumentisque, disposito. Sic juvenis noster magnam piperis quantitatem cum spiritû vini

ſumſerat. Antiqua ſane, celebratiſſimaque methodus! *Celſus* ante acceſſionem allium comedere jubet, aut piper cum aquâ calidâ bibere. Hoc *Bartholinus* (*Cent.* 5. *n*°. 48.) oris ſeptentrionalibus familiare præſidium notat, eoque Zelandiæ epiſcopum ſe curaſſe feliciter. Cyathus vini hippocratici, quo *Varandæus* ante paroxyſmum utebatur; hauſtus ſpiritus vini cum aquâ roſarum; aut vini hauſtus, cui agrimonia, cui millefolium aut verbena, aut abſinthium, &c. infuſa, multorum auctorum: *Raji* (in *Catalogo Plant. Angl.*) hauſtus vini generoſi, cui viſcus, oxyacantho innatum, infuſum ſit; pulvis magno *Heurnio* commendatiſſimus, qui ex nucis moſchatæ uſtæ, nucleis perſicorum, & amygd. amararum, ana ſcrupulo, compoſitus, cum vino ante paroxyſmum exhibebatur: ſpecificum *Hartmanni* (in ſuâ *pr. chimiatr.*) ſpiritus ſalis ammoniaci in aquâ centaur. min. vel cichorei, ante paroxyſmum exhibiti, donec homo ſudoribus difflueret: *Rulandi* & *Riverii* methodus, ope ſpiritûs ſulphuris, aut ſpiritûs vitrioli, ſudores ante paroxyſmum eliciendi: *Fonſecæ* ſecretum, pulveris betonicæ dragmas duas in ovo dandi, quadrihorio

ante accessum: *Riverii* exhibitio salis absinthii, cum succo citrei, sudores cum regimine ante paroxysmum eliciens: Ægyptiorum mos dandi dragmam pulveris chamædryos, calido in jure, brevi ante paroxysmum: pulvis pannonicus, specificum *Michaëlis*, præparata bezoardica multorum auctorum, theriaca *Andromachi*, Diascordium *Fracastoris* & *Sylvii*, philonium *Mesue*, requies *Nicolai*, orvietanum; quæ omnia cum vino, brevi ante paroxysmum, corpore ac sudorem disposito, exhibentur: hæc, & similia, auctoribus commendata, & laudibus sæpè in cœlum elata, ad hanc sudatoriam curam referenda sunt.

Quo tandem clysma Ægyptiorum referam, cujus in suâ med. methodicâ *Prosper Alpinus* meminit, compositum ex librâ decocti majoranæ cum unciis III. olei laurini, *quo sanè*, inquit, *& in aliis, & in me ipso, olim quartanâ vexato, summâ cum utilitate usus sum, & nonnullos quartanarios tribus tantùm clysteribus sanatos vidimus.* An clysma hoc venis cum bibulis, tum paucis coli lacteis, absorptum, humorum motum auxerit, pepuleritque sudores? Pertineret tunc ad hanc classem.

Quid demùm cogitandum de decocto

raparum, quo abbatem *Guarnerius* curaverat, & quod in epiſtolis laudat *Crato à Craftheim?* An, quia abjecto cortice, primæque decoctionis aquâ, rapæ cum novâ aquâ coactæ exprimerentur, illeque ſuccus cum butyro inſulſo ac ſaccharo miſtus, potui daretur, ſumto ſimul quovis mane pulvere quinque nucleorum perſicorum; an, inquam, ad ſudorum referendum methodum erit?

Celeberrimus *Mead* (in *Mon. & Præc. Med.*) *Quamquam nec illud hîc obſervare alienum erit*, inquit, *me pluries, cortice ipſo votis non reſpondente; pulvere ex floribus chamæmeli, myrrhâ, ſaleque abſinthii, adjecto paulo aluminis, compoſito, febres intermittentes depuliſſe.* An attenuando, diſponendoque ad ſudores; ad hanc quoque methodum *Meadii* pulvis referendus?

Pulvis febrilis pharmacopœæ vienneniſis hùc quoque referendus videtur.

Triplici modò vidimus homines à ſuis medicis ad ſudorem diſpoſitos fuiſſe: verùm quartum multi addebant, eumque efficaciſſimum. Frictione, balneo, motu, curſu, ante invaſionem, imò ipsâ, ſi contingeret, in invaſione, homines in profuſos ſudores ſolvebant,

cum ipsum vulgus, tum quoque medici. Hoc sedulò faciamus *Celsus* auctor est. Quin & frictionem, & motum, & cursum, consuluere plures, unà cum calidorum assumptione. Ità *Platerus* (*tom.* 2. *cap.* 2.). Simile quid *Boerhaave* quoque suadet. Estque ars curandi frequentissimum, plebeïorum rusticorum.

Cuncta igitur, quæ ad hanc quintam methodum retulimus, eo collineant, ut corpus disponatur ad sudores, & ut illi maximè eliciantur tunc, quandò febrile frigus instat, promoveanturque bihorio ultrà consuetum invasionis tempus.

Profuisse pluribus hanc sudatoriam methodum ultrò fatemur; sed & aut non profuisse sæpè, aut multis nocuisse, cum scriptores medici notarunt, tum sæpè vidimus. Prudentiâ igitur, judicioque in eâ adhibendâ opus. Si enim febris salutaris, si homini necessaria, ut sæpè fit, hâc autem arte abigatur; quid non timendum mali à relictis obstructionibus, ad quas solvendas salubrem hunc motum natura excitasset? Nonne juvenem sic demùm hydrope periisse, qui hâc arte curatus erat, *Forestus* memoriæ tradidit? In comperto præterea est homines hâc arte febres continuas, ardentes, anomalas, malignasque, sibi conscivisse.

Undè *Bartholinus* loco ſuperiùs laudato addit conſilium eſſe, quod & *non paucis* profuerit, & nocuerit *multis*.

Non ergo cortex peruvianus, quod febres intempeſtivè ſuffocet, ſolus accuſandus eſt : violentia deſcriptæ mox methodi non minùs cortice intempeſtivè curat.

An arſenicum, quod frigus febrile, febrimque totam, præcaveat, hùc referam? Præſtaret referre non debuiſſe. Quidquid laudis *Lemery*, *Wepferus*, *Meyerus*, ex relatu aliorum; quidquid laudis *Friccius*, medicus ulmenſis, (*libro de virtute venenorum medicâ*;) & in Actis moguntinis *Joannes Chriſtianus Jacobi* propria, ut ferunt, experientia, arſenico ut ſpecifico febrifugo, tribuant, exemplisque confirmare ſatagant; teſtimonia deleterii, nullâque arte cicurandi, veneni, tot, tantaque Vienna, & haud ità pridem exercitus, dederunt, ut cum magnifico *Werlhofio* de arſenico agente *Obs. de febr. pag.* 42. dicam; » Valeant maligna pharmaca, & plena » aleæ, cùm & magis exploratas, & ſe» curiores medelas, quarum præbia, » quoad opus ſit, augere, & continuare » poſſis, benigna largiatur natura ».

Sexta methodus ea eſt, quæ per epi-

themata, eaque ad carpos utroſque potiſſimùm, eorumve alterutrum, quandóque, ſed rariùs ad axillas popliteſque, admota, febrim tollere annititur.

Optimus *Boerhaave* in mat. med. duas formulas dedit, quarum prior magni *Boylæi* erat, qui in libro de *util. phil. exp. exerc.* 5. *cap.* 7. refert eâ ſe à febre quotidianâ violentâ, uſitatis immorigerâ præſidiis, liberatum fuiſſe. Eſt autem hoc:

℞. Uvar. corinth.
Summit. lupuli,
Salis marini, ã. unc. ij.

Contuſa in pultem applica ad arterias. Addit *Boylæus*, licet aliquandò ſucceſſu caruerit, plures à quotidianâ & tertianâ id curaviſſe. Addidit & aliud hoc:

℞. Summitat. rutæ viridis unc. ij.
Sem. ſinapi dr. *ij*.

Contuſa exhibe ad epicarpia.

Famoſus hic ab omni ævo ranunculus fuit, maximè pratenſis dictus. Præterquam enim quod ad anthraces buboneſque peſtilentiales, ad omnes glandularum tumores, collique præſertim ſcrophulas, hanc plantam contuſam priſci adhiberent, inſigni quoque laude eam in curâ intermittentium cumularunt. Primam

mam ſpeciem ranunculi montani, quam ob id, *fieberkraut* appellarunt, contuſam adplicabant carpis; monentes ſedulò tamen ne diutiùs adplicatam ægri ſinerent, cùm rodendo ipſos nervos, tendineſque, affeciſſe, plures ingenti ſuo damno experti eſſent. Videatur *Dodonæus* cum additamentis *Lobelii, Cluſii*, ac *Ravelingii. Sennertus, libr. 2. de febribus. cap. 20. ſub finem*, hominis meminit, qui à diuturnâ quartanâ, ſcapulæque dolore acuto, ejuſmodi epicarpio, quod puſtulas excitabat, curatus fuit. Pluriesque epicarpium iſtud alii auctores referunt ab agyrtis adplicatum; ut & ſimile quid refert ill. præſes *in comment.*

Rondeletio ſummis laudibus extollebatur epicarpium, quod parabatur ex foliis ſambuci, ſalviæ, pedis columbini, (id eſt, geranii columbini, ſive geranii alterius Dioſcoridis) fol. rutæ, ã. m. ß. flor. calthæ pauxillo, ſalis comm. m. j. cum vino tritis.

Martini Rulandi epicarpia conficiebantur ex foliis rutæ, ſalviæ, burſæ paſtoris, tritis cum aceto.

Felix Platerus ſua parabat ex fol. thlaſpi, plantaginis, burſæ paſtoris cum aceto: vel etiam ex ung. populeo, quocum commiſtæ telæ aranearum; cui

Lotichius adhuc grana quatuor opii addebat. Imò ſolum acetum, pane benè imbibitum, *Plater* laudabat.

Heurnius helleborum, (qualem non addidit) felix epicarpium dediſſe meminit.

Crato ad *Camerarium* profuiſſe notat epithema ſpiritûs vini linteis excepti ad ventriculum: additque ſe haud carpis duntaxàt, verùm articulis omnibus, urticæ radices cum aceto tuſas admovere.

Riverius laudat cataplaſma calidum, aromaticum, ventriculi admotum regioni.

Borelli affinis legitur feliciter intermittentes febres curaſſe foliis pentaphylli cum ſale, ſtratum ſuper ſtratum poſitis, initio paroxyſmi ad carpum dextrum.

Boylæus loco laudato ſuprà recenſet fuliginem caminorum cum terebinthinâ.

Acta edimburgenſia *tomo* 2. erigerum ſeu ſenecionem vulgarem, in pultem contuſum, & cardiæ frigidè applicatum, referunt.

Apud *Riverium* laudatur epicarpium emplaſtri *ſtrobelbergici*.

Curatos aliquos ab agyrtâ vidi epi-

carpio, linteo incluſo, quod abiturus revelavit: erat ſinapi paratum, ut in menſâ utimur. Ab alio vidi *Andromachi* theriacam admoveri. Vidi quoque febres epicarpiis curatas nonnullis rediiſſe.

Sed quid his immorer diutiùs! Finis ſcribendi non daretur, ſi memorare vellem amuleta collo, aliiſque corporis appenſa partibus: ut *Tralliani* lapide aëtitem; ejuſdem ſcarabæum in linteolo fulvo collo appenſum; *Foreſto* commemoratos pilos, de genâ detractos hircorum; ſanguinem de primis virginum catameniis; lacertam viridem appenſam; vermiculos ex dipſaci capite apud *Dioſcoridem*; araneam vivam nucis incluſam putamini, collo donec moriatur appenſam, vivamve locuſtam; *Franciſci Jöelis* cantharides; aut *Nicoli Florentini*, & *Tiengii* amſtelodamenſis annulum, qui in auriculari digito geſtatus, adigeret quartanas; ranam vivam pugno incluſam donec moriatur, tumentemque manum reddat; ut ſilentio prætereeam adhùc plura, quæ ſuperſtitionem ſapiant, ut ſchedulas *Lucæ*, & ſimilia potiùs tacenda.

An reverà omnia hæc epicarpia, epithemata, amuleta, febrium inter-

mittentium absolvere, ut ferunt, curationem? *Byolæi* utique, *Rondeletii*, aliorumque clarorum virorum spectabilior fides, auctoritasque est, quàm ut illis diffidamus: videturque haud contemnenda ea esse irritatio, quam acres fervidæque res carpis, loco utpotè tendines complures, nervosque penè nudos gerenti, inferre queunt. Verùm si legamus, audiamusque, horum pleraque tunc admota, quandò aut longiore tempore remedia alia benè multa, quæ febrim quidem nondùm fugare, ad fugam nihilominùs disponere potuere, adhibita sunt; aut unà cum reliquis, methodicè institutis, conjunguntur: si secundò benè perpendamus monita hinc indè adjuncta de hisce non applicandis, nisi coctionis signa comparuerint, ceteraque artis præsidia fuerint admota: si tandem tertiò horum scriptorum candidiores consulentes, non minùs experimenta fefellisse, quàm juvisse, intelligamus; consequitur id, ut 1°. statuamus incertum esse an reverà ejusmodi res febrim fugarent: & ut 2°. fateamur plura horum ob sui naturam apta videri, qui fugent eandem. Consequitur 3°., si secundum verum sit, ambiguum esse, utrùm hæc adplicata

externa febrim curent, materiem febrilem excitatis pustulis ex corpore revellendo, an verò motum febrilem turbando confundendoque duntaxàt? quo posteriore in casu febrim intempestivè tollendo vehementer nocere illa posse, ex præcedentibus patuit.

Septima methodus comprehendit inunctiones & frictiones thecæ vertebrarum, brevi ante futurum febris insultum. *Guarnerius* laudator extiterat hujus praxeos; ejusque exemplum *Forestus* in recidivâ quartanæ septuagenarii sui avunculi secutus » spinam dorsi inunxi, » *inquit*, à nuchâ incipiendo, usque ad » clunes descendendo, oleo anethino & » chamæmelino simul mistis, & post » inunctiones pannos lineos calidè ap- » ponendo. Cùmque ter hanc inunctio- » nem in ipsâ accessione absolvissemus, » miraculi instar non solùm rigor cessa- » vit, verùm etiam febris in septuage- » nario desiit.

Felix Platerus iisdem oleis, quibus *Forestus*, spinam dorsi inungebat, sed simul interna remedia, frictioni soli non fisus, dabat.

Cardanus (*curat*. 24.) horâ frigoris spinam unguento inungebat quod ex gentianæ succo, oleo scorpionum, &

anſerinâ compoſitum pinguedine erat.

Riverius valdè laudabat talia minùs tanquàm febrifuga, ſed potiùs tanquàm rigorem, febris ſymptoma moleſtiſſimum, mitigantia, ægriſque ad diaphoreſin diſponendis apta.

Proſper Alpinus emplaſtrum, quod gallo medico in ſecretis erat, ut ſingulare quid laudat, cujus hæc erat formula.

℞. Farinæ tritici cribratæ,
Thuris maſculini, ã. unc. ij.

Fiat cum ſucco menthæ emplaſtrum; quod linea petia exceptum, calidum ante acceſſionem adhibeatur ad ſpinam dorſi, ad caudam uſque, & quoad ſpontè decidat, teneatur.

Et profectò confirmat experientia noſtra laudes iſtas. Jam triginta anni ſunt, quod ſummo effectu in quartanâ rebelli has frictiones inſtitui. Tota methodi hujus intentio cum eâ methodi ſudatoriæ ſuprà expoſitæ, parte convenit, quæ frigus præcaveat, eliciat ſudorem, ſicque totam denique jugulet febrem. Tutò itàque in pertinaciore intermittente, quam fugare & licet, & expedit, adhibetur.

Quæſitum olim fuit an inunctio & frictio cum mercurio fuget quartanam?

Creditum hoc antiquis medicis fuit, quod viderent homines lue venereâ vel quartanâ laborantes, ab utrâque sanari 1°. decocto saturatissimo bardanæ, in vini & aquæ partibus æqualibus facto, cui sub finem addebant folia sennæ; quod decoctum sub stragulis calefactis sudores per horam unam alteramque fortissimos eliciebat, postque sudorem purgabat, & 15. aut 20. diebus continuis dabatur: posteà verò detractis foliis alexandrinis, & absque regimine ad sudores, dabatur adhuc per triginta, quadraginta dies; quo modo à *Petro Pena* chirurgico, *Henricus III*. Galliarum rex à lue celticâ curatus legitur apud *Formium*. Hâc porrò methodo etiam curari quartanarios *Velschius* memoriâ prodidit.

2°. Ex *Varandæo*, *Borello*, *Riverio*, usu decocti saturati rad. chinæ & antimonii, patet curatam luem gallicam fuisse: sed & eodem decocto quartanas brevi curari memorat *Arcæus* (*libr.* 8. *de curandarum febrium ratione.*)

3°. Frictione mercuriali, ut in magnâ collectione de auctoribus syphilicis à *Luisio* edita patet, lues venerea curabatur feliciter: sed & simul observaverat *Ballonius libr.* 2. *Epid.* & luem,

& quartanam, hâc inunctione unà curatas esse. Undè eo pervenere nonnulli, notante *Velschio*, ut eodem remedio & quartanam, & luem neapolitanam, indigere crederent : alii verò id saltem opinarentur, si venere laborantes homines, simul paterentur quartanam, eos & ab hâc, & ab illâ, institutâ frictione mercuriali, liberari.

Hanc porrò observationem generaliter veram non esse docuit ill. præses in comm. ad §. 9. » Quartana purgantibus, *inquit*, vomitoriis, sudoriferis, frustrà tentata, imò per mediam salivationem, ut vidi, constanti typo pergens, tollitur cortice peruviano.

Videntur ergò hæc sic concilianda esse, ut quartana in homine venereo, non à lue venereâ, sed à causis communibus, epidemicis, oriunda, mercurio non curari credatur; quartana verò, quæ non ab his causis, sed ab ipsâ venere ortum habet, unà cum lue venereâ, frictione mercuriali tollatur.

Octavo laudatur & adstringentium usus. Dedit in suâ mat. med. *Boerhaavius*, duplicem horum formulam, quarum prima est decoctum admodùm saturatum ex herbæ totius plantaginis lati-

foliæ unc. x & rad. tormentillæ rec. unc. ij. decoctis cum unc. xl. aquæ; cujus æger uncias tres ſingulo bihorioſumat: altera formula pulveris eſt, quem drachma una aluminis rupei, drachmæ duæ nucis myriſticæ & grana duodecim boli armeniæ componunt, horâ ante paroxyſmum ſumendum.

Fuit etiam priſcis hæc culta methodus. Expedit, (in *libr.* 2. *de morbis* apud *Foëſium*, *pag.* 471. 472.) videre juſſum *Hippocratis*, de aggrediundâ tertianâ poſt tertium inſultum purgante, ſi id indicetur: ſin verò non indicetur, acetabulo radicis pentaphylli in aquâ tritæ: febre verò nec ſic abeunte, ſudorum, ope internorum externorumque auxiliorum, provocatione.

Dioſcoridis & *Aëtii* monumentis conſtat idem. Laudata hîc deprehendimus, præter tormentillam, aliaque, quæ formulæ boerhaavianæ continent, agrimoniam, genicula verbenæ, pentaphyllum, ſemina heliotropii, &c.

Prodeſſe ejuſmodi remedia egregiè queunt, quandò ægri à febre debilitati ſunt, aut ex propriâ diatheſi ſolida flaccidiora, aquoſiores humores, nervoſque ſimul valdè irritabiles, habent: roborantur quippè hinc ſolida fluida, con-

densantur; hominesque hoc pacto vel febrim meliùs sustinent, vel irritabilitate imminutâ, novo vix afficiuntur insultu. An ideò cortex quercûs, tamarisci, capparidum, febrifuga audierunt? An cortex peruvianus, licèt occultâ suâ virtute febrim æquè in arido, ac in succulento, corpore, curet, tamen etiam in hâc octavâ methodorum classe vi suâ adstringente febrim abigat? Ruri profectò qui aptis præsidiis carent, vires corticis quercûs, aliorumque adstringentium hunc in finem innocuè explorare posse videntur.

Ultima tandem methodus ea est, quæ cortice kinæ, seu peruviano, febrem intermittentem sistit. Longo sermone hîc opus non est, quum egregii viri *Morton*, *Sydenham*, *Richa*, *Torti*, collegium wratislavense, *Mead*, *Huxham*, *Pringle*, *Werlhoff*, *Boerhaave*, & cùm maximè ill. *L. B. Van Swieten* in comm. ad cap. *de febre intermittente*, nec non in iis, quæ ad caput *de hæmoptöe*; & *de phthisi*, adnotata ab illo sunt, clarâ in luce rem collocarint. Quod si quis peculiaria quædam observata adjunxerit, ad quæ colligenda nosocomium nostrum occasionem suppeditavit, clarè intelliget:

1°. Corticem chinæ saluberrimum remedium esse omnium febrium, quas abigere & licet, & oportet. Intermittentes igitur hîc principio recensemus, quæ morbos tales conjunctos non habent, qui febre, ceu medicamine, indigeant.

2°. Febres hemitritæas, quæ consuetis medicamentis citò non obedientes, in malignas, perniciosasque, brevi abirent.

3°. Febres illas, quæ internas suppurationes, ut putà pulmonis, hepatis, uteri, renum, aliorumque viscerum; quæque abscessus coxæ, aliorumque articulorum, comitantur: eo quod humorum corruptioni, à resorpto acri nascenti, medeatur cortex, pus pro ichore aut sanie bonum conficiat, vires refocillet ægrotantis, & morbum sic aut diuturniore tempore tolerabiliorem reddat, aut fortunatiore casu integrè curet.

4°. In febribus malignis, putridissimis, sive continuæ remittentes eædem sint, sive etiam continuæ. Ad confirmationem horum vide collectas observationes in *Rat. med. part.* iij. *pag.* 271. *ad* 284. & *ab* 309. *ad* 316. *part.* iv. *pag.* 76. *part.* v. toto capite primo.

part. vj *pag.* 90. 91. seq. *part.* vij. *cap.* 1. *part.* ix. *cap.* 4. *part.* x. *pag.* 336.

In his porrò febribus cunctis quantam kinæ dosin exhibere oporteat, medici judicio relinquere, quàm definire, malim. Si febris intermittens tàm vehemens, diuturnaque sit, ut homo eidem sustinendæ vix ultrà videatur; si sit apoplexia, colica, pleuritis, nephritis, &c. periodica, de naturâ febrium intermittentium, remittentiumve, qualem *Morton*, *Sydenham*, *Huxham*, *Lautter* graphicè descripserunt; si malignarum febrium, si variolarum, morbillorum, & malignæ nonnunquàm scarlatinæ, si deniquè febris continuæ malignis stipatæ symptomatis, discrimina urgeant; cortex kinæ liberaliore dosi, unciæ scilicèt j. vel jß. tempore aut intermissionis, aut remissionis, exhibendus erit; quo futurus paroxysmus efficaciter præveniatur. Sin autem febris ejusmodi naturæ sit, ut eandem sensim frangi expediat, media uncia, minùsque, detur: quamquàm & minutiore tali dosi cortex febrim quandóque inopinato demat, ut in historiâ nostri juvenis *p.* 25. conspicuum fuit; qui, unicâ mediâ unciâ, febre exemtus omni erat, & eâdem dosi quotidiè conti-

nuatâ exemtus mansit : licet in eandem indigestione voluntariâ meruisset relabi.

Primo tempore notæ in Europâ kinæ limitatior longè dosis erat, quod utrùm præstantiori tunc temporis transmisso cortici, an aliis causis tribuendum sit, non inquiram; copiosiore saltem dosi nunc indigemus. Dùm autem ritè capta sit exhibendi ejusdem indicatio, hæcque indicatio urgeat, consuetâ dosi haud sufficiente, ad duplam, triplam, quadruplam, & ultrà, dosin adscendamus oportet, ni velimus gangrænâ & morte ægrum brevi perire.

An quædam cum cortice mista, vim ejusdem ità intenderent, ut longè minore dosi efficeret id, quod majore, sed solus datus, non præstaret? Necdùm mihi experimenta sufficientia sunt, ut affirmare hîc tutò quid ausim. Interim abesse nequeo, quin formulæ copiam lectoribus faciam, quam nuper mecum communicavit vir nobilissimus, &, si quispiam mortalium unquàm, fide dignissimus, quâ ipse in longævâ suâ vitâ sæpiùs sibi febrim primo stitit, alterovo, paroxysmo; & quâ ipse, ejusque familia, & plures eorum, qui sic curati erant, homines numerosos ab intermittente febre, penitùs, ac sta-

tim percuraverunt. Eſt autem hæc:

℞. Cort. peruv. unc. ß.
Ocul. cancr. dr. iij.
Antimonii diaphoretici,
Concharum calcinatarum ã. dr ij.
Rad. gentianæ albæ dr. j.

M. F. inde pulv. n°. xij. quorum æger mox à ceſſante paroxyſmo unum ſumat, & ſic unum quovis quadrihorio, donec omnes duodecim abſumſerit: undè nocte ſingulo quadrihorio expergefaciendus ſit ad capiendum pulverem, eoſque etiam debeat aſſumere qui ſuperſint, licèt alter paroxyſmus inſtaret, aut jam ſæviret; donec duodecim abſumſerit. Repetitione nunquàm ferè opus eſt. Tantùm leviſſimo purgante opus eſt, lapſis quindecim à febre diebus.

Occaſione monitus hujus de leviſſimo (nam gravius reſuſcitandæ febri eſſe poſſet) purgante quintâ decimâ die dando, monere juniores medicos debeo *Sydenhami* aliorumque præſtantium medicorum præceptum, dandi purgantis aliquo temporis ſpatio à quieſcente febre elapſo, ſalutare, imò ferè neceſſarium eſſe, ne fiant recidivæ, aut alia mala. An hoc, quod de materie febrili quid ſuperſit? An verò potiùs ideò,

quod renatus à febre nimius ſæpè appetitus quid indigeſti collegerit, quod, ni blandè expelleretur, aut febre regeneraret; aut alia incommoda crearet? *Sydenham* menſem exſpectat, antequàm hanc indiſpenſabilis neceſſitatis purgationem det, ne maturiùs dando febrim reſuſcitaret ſopitam. In hâc formulâ quindecim dies determinantur duntaxàt. Ill. præſes duas modo exſpectat, ternaſve ſeptimanas. Tutò hunc ſequimur, modò dies quartus-decimus, recidivarum adeò ferax, præterierit. Conſultumque eſt idem pluriès poſthàc repetere.

Terminabo hoc caput neceſſario hoc corollario. Ex nonnullis ſuprà recenſitis, & aliis ſæpenumerò obſervatis, medicinæ tirones mecum animadverterunt à primo febris intermittentis paroxyſmo certam diagnoſin peti non poſſe. Ad trutinam enim ſigna omnia revocantes, à quibus *Galenus*, *lib.* 2. *de criſib. cap.* 4. ſic interſtingui febres intermittentes cenſuit, ut qui ipsâ primâ invaſionis die ejus determinare ſpeciem neſciat, is nomen medici non mereatur; ità de exceptione creberrimâ convicti fuimus, ut certam indè regulam cudere non potuerimus. Quare alienus

quidem à ſententiâ *Campegii*, *in campis Galeni hiſtorialibus*, hoc à *Galeno* fuiſſe arroganter dictum, ſcribentis; nihilominùs ejus ſententiæ ſum, quod intermittentes febres, noſtro & tempore, & regione, iis, quæ à *Galeno* referuntur ſignis, perſæpè interſtingui ſeſe non ſinant. Contingere equidem poteſt, ut certo quodam tempore quævis quartanæ iiſdem fermè ſymptomatibus, eâdem ferè diei horâ, paroxyſmum ordiantur: fieri poteſt ut omnes tertianæ in eâdem anni conſtitutione, diverſis quidem à quartanâ, ſimillimis verò inter ſe ſe phænomenis inchoent, omneſque eâdem præterpropter horâ, v. g. veſpertinâ: quotidianæ omnes ſuo pariter modo. Verumtamen hæ febres ipſæ obſervatæ aliis annis, ſeu epidemicè, ſeu ſporadicè obtineant, ſic in diverſis variant, ut nullam certam determinandi ſuum, ex primo paroxyſmo, genium, relinquant legem.

Tandèm quod verbo ſuprà jam monui, ex omnibus hiſce obſervationibus perſpicuum fit, intermittentes febres haud ita expertes periculi eſſe, quàm vulgo quidem fertur. Plures medici cum *Harvæo* notarunt hominem, quem febris intermittens perimat, frigoris tem-

pore mori. Dum anno 1558. paucæ modo quartanæ, eæque facilè ſanabiles, Delphis obſervarentur, invenit *Foreſtus* Hagæ Batavorum, ſcilicèt ad unius modo horulæ à Delphis diſtantiam, à quartanâ legitimâ, epidemicâ, multos mori. Et omnes illæ febres intermittentes, quas vidimus demùm in viſcerum indurationes, in extenuationem, in icterum, in hydropem, mortemque demùm, commigrantes; tandem & iſtæ, quarum *pag.* 93. meminerimus, quid aliud clamitant?

CAPUT II.

De Morbis Acutis.

§. I. *Pleuritis, in quâ dolor ab inferioribus ad ſuperiora thoracis tranſmigrat, nedùm morbi cum levamine, ſed aggravamine potiùs. Pathologica diſcuſſio de bonitate, aut pravitate hujus tranſmigrationis. Phænomena ſanguinis, aliena à communi obſervatione, incompletam eſſe ſanguinis hiſtoriam docent. Sed & ipſa hæc pleuritis tota mirabilis; quod nec reſoluta, nec intrà*

consuetos dies criticè soluta, tamen citrà gangrænam, citrà suppurationem, skirrhumve, spatio duorum mensium, demùm sic soluta criticè fuerit, quemadmodum alias intrà duas septimanas. Remedia adhibita. Laus olei lini. §. II. Peripneumoniæ historia. Repetitio moniti de incertitudine phænomenωn sanguinis in acutis; siquidem & dissolutus ille, & compactus, eodem tempore è venâ fluxerit. Pulsus peripneumonicorum durus. Cur peripneumoniæ factum die septimo judicium dubium esset? Examen practicum sudoris. Sanitas restituta visa per integram septimanam, deindè recidiva lethalis. Mira denuò phænomena sanguinis. Varia de calore hominis viventis, & recèns mortui. Singularis lucta mortis. Anatome Epicrisis morbi. Quid propriè malignitas in morbis acutis? An contra Boerhaavium *semper verum, quod lata pulmonum cum omnibus, sive plerisque vicinis, concretio innocuè feratur?*

§. I. ACUTORUM morborum complures nos elapso anno exercuerunt, quorum plurimi exactè satis leges coctionis, criseos, criticæque evacuatio-

nis, ſecuti, hippocraticarum obſervationum, præceptorumque, & ſtabilitatem, & æternitatem, abundè nobis confirmarunt; nonulli verò aut nonnihil, aut notabiliter, à conſuetis illis legibus deviantes, deviam quoque naturam, ab *Hippocrate*, *lib. Epid.* 1. *pag.* 941. 945. *Epid.* 3. *pag.* 1085. *Epid.* 7. *pag.* 1229. quo ultimo in loco *fullonis* in Syrio, & *Nicoxeni* in Olyntho hiſtorias refert, deſcriptam, vivis depinxere coloribus; unus tandem, alterque, quid naturam ſuperante morbo, contingere debere *Hippocrates* docuerat, clarè demonſtrarunt.

De claſſe priorum non eſt quod verba faciam; cùm certam, & tutam, & felicem medicinam, hippocraticis deberi præceptis, quivis hippocraticè edocti, norint: utilitatis plus habebitur naturæ deviantis proſequendo errores; ejuſdemque, ubi inſecuta mors fuerit, ſuccumbentis ruinam ſpeculando, addendoque accuratam eorum hiſtoriam, quæ in cadavere detecta fuerint.

Juvencula viginti annorum, 5. Aprilis 1766. poſt inſolitam octo dierum laſſitudinem, poſtque debitum catameniorum abſolutum fluxum, ſævâ pleuritide ſiniſtri lateris correpta, alterâ

necdùm finitâ die in nosocomio suscepta est. A fine diei secundi, usque ad quinti ferè finem, quinquies secta ipsi vena est. Crustam pleuriticam gravem omnis sanguis habuit.

Ante quartam venæ sectionem dolor ferè omnis à latere inferiore ad sinistrum sterni latus, humerumque, transmigraverat. Clarissimi *Trilleri* observatione, bona metastasis est; sexque suorum eâdem evasisse notat: ill. præses scribit suorum periisse neminem, quibus illa contigisset: *Hippocrates*, libr. de *Victu. Acut.* ut malam consideravit eandem. In nostrâ ægrâ tam prava erat, ut tussis omnis, ac ferè omnis respiratio, cohiberetur. Et bonam, & malam hanc transmigrationem doloris, pluriès in praxi observavi.

Quæ causa hujus differentiæ? Ex laudatis mox magnis viris *Trillero* & ill. B. *van Swieten*, bona fuit transmigratio hæc doloris observata sextâ die; non tollens quidem morbum, sed bonam crisin prænuntians: ægra nostra medio *quinto* die supernos hos est experta dolores. In cl. *Trilleri*, & ill. præsidis ægris transmigrationem hanc morbi comitatum levamen videtur, cùm post eandem venam ultrà non secue-

rint : ægra noſtra ad doloris aſſenſum ſuffocabatur ferè. Hinc debui mox largam evacuationem ſanguinis facere, ex *Hippocratis* laudati mox textus præcepto : *Neque copioſum ſanguinem detrahere cunctandum eſt*, inquit. Ratio ergò patet diverſitatis obſervationum.

Dolor porrò ægræ noſtræ ſexto die à ſuperiore parte thoracis denuò ad ejuſdem mediam inferioremque migravit plagam morbi, cum augmento : quare & quinta ſanguinis miſſio inſtitueretur oportuit.

Sanguinem nunquàm huic juvenculæ miſerant ; hinc à primâ & alterâ ejus miſſione animo linquebatur. Sed & hinc ſanguis nonniſi guttatim juxtà brachium fluxit. Nihilominùs cruſtam pleuriticam brevi formidavit $\frac{2}{3}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{3}{5}$ craſſitiei totius inſulæ habentem.

In tertiâ venæ ſectione ſanguinis continuato jactu exſiliit, donec effluxiſſent unciæ ſeptem : guttatim deindè unciæ ſeptem aliæ exſtillarunt. Sanguis tamen hic æquè denſam firmamque cruſtam, quàm ille, formavit. Animo non deficit.

In quartæ venæ ſectionis ultimum vaſculum jactu veloci ſanguis fluxit, in alterum, & primum, guttatim. Atta-

men vas primum omnium densissimam crustam gessit, ferè talem & alterum, longè tenuiorem tertium.

In venæ sectione quintâ omnis sanguis aut guttatim, aut brevi quandóque lentoque jactu affluxit, ut perpetuò brachium lamberet; in vas ultimum omnium lentissimè. Intra horam omnis sanguis suam jam formaverat integram crustam: eamque omnium densissimam compactissimamque, medietatem totius massæ habentem, ultimo in vase, in quod omnium tardissimè erat exceptus.

Observationes *Sydenhami* & *Boerhaavii*, de crustâ densiore ex velociore jactu cruoris, deque tenuiore exstillante eodem, sunt verissimæ, aliisque etiam practicis confirmatæ: verùm ut in feminâ hâc, ità in perplurimis aliis, observationes contrariæ adeò numerosæ sunt, ut neque ex prioribus, neque ex posterioribus, cudi ulla regula possit. Dudùm simile quid observaverat *Trillerus*.

In vase medio sectionis quintæ crassamentum sanguinis, seu insula rubra, vix scissile; in vase tertio facilè solubile.

Obscurant hæc omnia sanguinis obscuram historiam; quam incœptam olim,

ſed abruptam, dato otio retexam.

Calor uſque ad quadrageſimam morbi diem mane, quàm ſero, minor: mane quippè fuit 98. 100. 101. graduum; veſpere 102. 103. 104. 105. exindè autem mane ac veſpere æqualis 98. 99. 100. 101. graduum.

Sputa uſque ad quadrageſimum quartum morbi diem merè aquoſa, & ſpumoſa; exceptis diebus octavâ & nonâ, quandò leviter ſuppurulenti quid habuere; exceptis quoque diebus decimâ octavâ & decimâ nonâ, in quibus ſemi cocta nonnulla apparuere. Die quadrageſimâ quartâ cœpit quotidie plus cocti quid in multis ſputis videri; ad quinquageſimam primam ſemipurulenta jam erant; ex illâ die ſæpè minùs, aliquoties probè, cocta, die 58. 59. 60. 61. copioſa, coctaque: exindè ſenſim tuſſis & ſputa minuebantur, &, cum reſtitutâ ſanitate optimâ, die 71. & ſeq. nihil tuſſis ferè, excretionisve, ultrà obſervabatur.

Alvum coctam die morbi octavâ habuit, ſubinde talem adhuc poſteà; paſſim verò tenuem, crudam: ad finem verò morbi, cum ſputis coctis, & coctior alvus fuit.

Sudorem nec levantem, nec judican-

tem, habuit die uno critico, nempè quinto; duobus diebus minimè criticis, scilicèt 10. & 26.

Quoad urinas, unam bonam hypostaticam habuit die 10. unicam & 14. 16. 17. 18. & 19. quatuor; unam 20. & 21. duas 22. tres 23. quatuor 24. Et excepto die 34. in quo omnes summæ cruditatis erant; excepta quoque una alterave urina per sequentes dies; omnes urinæ pulchras subsidentias exhibuerunt: sabulum rubrum nonnunquàm habuerunt.

Igitur nulla critica evacuatio sputorum, quæ morbum solveret; nulla quoque evacuatio critica per alias vias emunctorias: siquidem quomodocunque coctæ adparerent aliæ evacuationes, tussis perpetua ac molesta, pulsus semper naturali major observata celeritas, calorisque justo altior notatus gradus, morbi non evacuatam esse materiem abundè testabantur.

Interim pluriès quærebatur diagnosis & prognosis; quæsita sane sæpiùs, inventa tamen non est.

Consulebamus gravissimum longumque *Hippocratis* textum 402. *Coacarum*: addebamus *Boerhaavii* de pleuritide caput; in quo, quidquid in praxi totâ

totâ notum eſt; concinnitate, & perſpicuitate admirandâ, collectum reperitur: aſt verò nihil ex iis ad caſum noſtrum determinabile erat. Pleuritide nec reſolutâ, nec criticè ſolutâ, aut gangræna, aut skirrhus, aut prava metaſtaſis, aut ſuppuratio timenda phthiſisque, eſt. Sed horum morborum omnium phænomena ad noſtram ægrotam adplicantes, applicationemque hanc crebrò, ſerióque repetentes; non reperiebamus vel unicum horum morborum, quo eandem laborantem diceremus. Febris enim propriè dicta non adfuit; non ejus poſt paſtum, motumve exacerbatio; non genæ rubentes; nec ſudor, nocturnus maximè; nulla major emaciatio, aut hectica diſpoſitio; nulla difficultas cubandi in latus utrumque, dorſumque; hinc nulla timendarum à non ſolutâ pleuritide ægritudinum inveniri in eâ poterat. Dolor, febris, inquietudo, quæ in his morbis augentur, brevi rupturo abſceſſu; hîc ad quadrageſimum diem non obſervabantur, ubi cocti quid prodire cœpit.

Igitur naturam hîc multùm à conſueto ſuo tramite deviare, in confeſſo erat; quod enim juxtà ordinarias ejuſdem leges exſpectari oportebat, non eſt

ſecutum. Eſt certè longè major aberratio noſtro in caſu, quàm in eo Anaxionis; qui à pleuritide, ſine alio inſecuto morbo, die triceſimo quarto judicabatur, *Epid. ſect.* 3. *ægr.* 8. Femina enim noſtra, citrà ullum nati ex pleuritide alius morbi ſignum, cœpit ab ipsâ pleuritide judicari die quinquageſimo primo, & perfectiùs circà ſexageſimum diem, ità ut perfectè ſana die ſeptuageſimo primo domum rediret.

Si quis forsàn rogaverit quo genere remediorum uſi fuerimus, ut morbus adeò pertinax, & diuturnus, ſine alio morbo perfectè judicatus ſit? Ea ordine dabo. Miſſus ſanguis quinquies fuit, ut enarravi. Optimi *Trilleri* exemplo, præter venæ ſectionem ex brachio lateris affecti, eam quoque pedis tentaſſem: cùm verò noſtra ægra linqueretur animo prioribus ex brachio venæ ſectionibus; crebriúſque homines animo linqui ſoleant pede, quàm brachio, venam ſecti; eam brachii perpetuò tudi. Loco dolenti primùm fomenta, ac cataplaſmata, admota ſunt; his minùs opitulantibus emplaſtrum, quod ex $\frac{3}{4}$ meliloti, & $\frac{1}{3}$ veſicantis compoſitum, applicabatur; morboque pertinaciter furente, veſicans utrique impoſitum

cruri fuit. Mirum quippè tibias inter pectuſque conſenſum in morbis miratus *Hippocrates* fuerat ; confirmaverat *Baglivius*, & celeberrimus *Trillerus* veſicantia, pleuriticorum admota cruribus, deprehenderat perquàm utilia. Enemata multa pro re natâ immiſſa ſunt, laxantia, emollientia, paregorica. Decocta & infuſa herbarum, nunc emollientium, nunc attenuantium, expectorantiumque cum melle, cum oxymelle aut ſimplici, aut ſcillitico, ſtibioque diaphoretico : numeroſæ miſturæ ex aquis pectoralibus, cum eodem ſtibio : kermes mineralis ingens quantitas : mucilaginibus paregorica miſta ad noctem ; aut & bono effectu pilula gr. ijß maſſæ pil. de ſtyrace, una, altera, tertiaque : oleoſa multa tum ore, anoque corpori ingeſta, exteriúſque corpori applicata, ac maximè oleum lini ; quod teſte *Tournefortio*, *Lettres du Levant* N°. 19. » Armenii domi perpetuò ſervant, ad» hibentque, ac propterea pleuritidem, » cui inconſtans clima impensè favet, » & quâ alii impetuntur, raram expe» riuntur » : jamque ſcripſerat *Geſnerus* oleum lini loco olei amygdalini epotum, egregium remedium in pleuritide eſſe. A die morbi triceſimo quarto ad

ſeptuageſimum primum uſque, uſa eſt alternatim miſturâ cum oxymelle ſcillitico ſtibioque diaphoretico non abluto, & infuſo pectorali; paregorico penè omni nocte, quum aliàs tuſſis omnem fugaret ab oculis ſomnum. Plerumque gr. ijß pil. de ſtyrace ſufficiebat.

Cura autem ventriculi peculiaris habenda erat, qui multis ab annis miſerrimo victu depravatus, à principio morbi, etiam jam antequàm in noſocomium inferretur, ſæpiùs de die in vomitum prorumperet. Paregorica juvabant, & poſt primum morbi impetum repetita ſæpè purgatio; quæ ſic adornabatur: ℞. Rhei dr. ij. Veſperi affunde aquam fervidam, ſequenti mane momento coque; colaturæ unc. iv. adde ſyrupi meliſſæ unc. j. aq. cinnamomi unc. ß cujus mediam partem illicò, & ſi non operaretur, trihorio poſt alteram, ſumeret.

§. II. Faber lignarius, bavarus, 45. annos natus, qui multo itinere pedeſtri; multis aëris injuriis, ſub dio in itineribus dormiendo, toleratis; victuque præthereà duro, firmam corporis compagem, duratamque reddiderat; citráque morbos notabiliores ad hanc ætatem pervenerat: id modo in ana-

mnesi retulit, quod à viginti annis, quâvis hyeme, longo laborare catarrho soleret, ab eoque bis ter sic afficeretur, ut duobus tribusve diebus cogeretur lecto inhærere; quodque surdaster à decennio esset.

Cùm proximè elapsâ die primâ Aprilis ex suburbio in urbem cucurrisset anhelus, tenuissimæ supellectilis subhastationem deprecaturus, lassitudinem talem in reditu patiebatur, ut in mediâ viâ paulisper interquiescere, ac considere, cogeretur; vespere tussim solito frequentiorem, & cephalalgiam experiretur; noctemque transigeret irrequietam.

Die 2. Aprilis, cunctis subhastatis, nudus cum uxore & infante ædibus expellitur, mendicare coactus: ipsoque hoc die gravi cephalalgiâ, frigore, æstuque corripitur: die 3 Aprilis pariter. Aprilis 4. die remedio quodam sublevatus, gravi demùm febre prehenditur sub noctem. Paulò mitiùs quinto die; sexto autem graviùs.

Adiit tunc nosocomium hispanicum; undè gestatorio ad nos delatus est, peripneumoniâ laborans. Quintus morbi dies decurrebat.

Consuetâ methodo inflammatoria

emendatio obſervata tanta eſt ; ut ſexto die humorum coctio, ſeptimoque critica evacuatio , & ſudore, & urinis omnibus hypoſtaticis, judicium videretur attuliſſe ; ità tamen , ut, ablatâ febre, tuſſis quædam ſicca perſeveraret. Sanitatem cæterùm integram ſeptem dierum ſpatio videbatur adeptus.

Notavimus in hoc morbo primò ſanguinem de venâ dextri brachii die quinto miſſum, ſolutum omninò fuiſſe, cum cruſtâ ſubvirideſcentis coloris, flavâ, tremulâ, non coriaceâ.

Cogitare hîc quis poſſet peripneumoniam eo uſque jam perveniſſe , ubi toties eam *Baglivius* miratus erat, cum ſanguine ſcilicèt ſoluto, aquoſo: verùm eum peripneumoniæ ſtatum negabat pulſus fortis ac durus , negabat morbi ipſius conditio , ut mox patebit.

Sanguis octo elapſis horis ex lævo brachio detractus, mox à principio habuit & cruſtam duriorem, & firmius craſſamentum, ſic ut examinando non, quemadmodùm prior , diffluerct.

Incautis ex conſpecto priore ſanguine contraindicare morbus & ſanguis videri poterant; hoc incraſſantia , attenuentia illo, naturaliter indicante. Nos

verò multiplici experimento edocti, ut adhuc nuperrimè in relatâ *pag.* 70. pleuriticæ historiâ, solam morbi indicationem explevimus.

Confirmavitque secundò missus cruor inspissantium indicationem, si eam essemus sequuti, erroneam futuram fuisse.

Monere autem hâc occasione debeo, sanguinem primis à missione horis certum de se judicium perpetuò haud præbere: videri quippè principio dissolutum omninò, postmodum verò naturaliter, imò præternaturaliter, incrassari: undè si breviore tempore ante lectionem sanguis ægrorum fuerit detractus, exhibeo quidem illum auditoribus, & per pellucida vasa cum ipsis contemplor; nonnunquàm vasculum unum vertendo, dividendoque examino; reliqua verò vascula in sequentem servo demonstrationem

Notavimus secundò in hoc morbo, in quinto peripneumoniæ die pulsum magnum, fortem, eundemque durum; die sexto debilem, inæqualem omni modo; die autem septimo ferè naturalem. Undè confirmatur id, quod *part.* 9. *cap.* 2. §. 9. tot argumentis ursi; scilicèt pulsum debilem in peripneumoniæ definitione inveniri non oportere.

Advertimus tertiò coctionem, quæ quocunque morbi die fiat, semper bona est, nostro in ægro die sexto manifestam in humoribus, functionibusque plerisque; pulsus enim debilis & inæqualis, eodem die magis procedente, emendabatur; nullam verò sputorum coctionem vidimus.

Advertimus quartò sudoribus universi corporis in die septimo, verè critico, morbum judicatum videri potuisse, maximè cùm eodem die, binisque sequentibus, urinæ ferè omnes hypostaticæ essent.

At verò sudor idem, die septimo animadversus, fuerat jam notabili diei sexti parte observatus; undè suspectus ille, infidusque. Quin & aliud quid sudorem hunc reddebat suspectum; custodes ægrorum hyemalia lectorum tegumenta necdum mutaverant; nec attenderam ego. Cùm porrò caloris, ineunte Aprili, sexagesimum tertium gradum jam notaret thermometron, egoque casu tegumenta ægri debito graviora deprehenderem, subdubitare cœpi num hisce potiùs, quàm naturæ adscribendus sudor non esset? Præcipuè cùm jam hinc indè quædam sudamina comparere viderentur.

Hinc ſtragulorum craſſorum alterum auferens, tenuius ſubſtitui; ſudore autem æquè profuſo, abſtuli & hoc tenuius. Continuabatur ſudor in initium uſque diei ſeptimi: deindè ſubſequebatur mollis aliquot horarum tranſpiratio; tandem in medio ſeptimo die ſudor multus ſpatio quinque horarum: ſub quo ſudore, & altero, tertioque die poſteà, quæ ſexto die comparere ſudamina cœperant, evanuerunt.

Hinc ad leges hippocraticas omnia examinantes, hærebamus principio ambigui, utrùm ſudor diei ſexti, ut infido die prodeuns, condemnandus eſſet; an verò minùs pravus, utpotè eo, quo dixi, modo, genitus, foret habendus? Attamen modicis ſub ſtragulis animadverſus die ſeptimo ſudor quinque horarum, unâ cum hypoſtaticâ urinâ, cum abſentiâ febris, cum notabili functionum emendatione, judicatorius haberi poſſe videbatur. Equidem rigor ſudori non præceſſerat; ſed alvus ſolutior, legibus *Hippocratis*, rigoris excluſerat neceſſitatem.

Verùm ſputorum perſeverabat, alvique cruditas. Amamus profectò coctionem, coctique evacuationem, per omnia corporis excretoria loca cernere;

aut ſaltem ſi per unam, pluresque vias, excretio cocti prodeat, per alias minimè, ut per has ſaltem non prodeant cruda, optamus. Sed in comperto hoc practicis eſt, & ſæpiùs in noſocomio demonſtratum, quod prægreſſis ſignis coctionis, ac criſeos, evacuationes criticæ notabiles ſic emendarent vires, ut & hæ fierent aptæ, quæ paulatim reliquas coquerent, & eliminarent, cruditates.

Ambiguum igitur judicium fuit. Attamen pulchra ferè omnium, ac maximè pectoris, functionum reſtitutio, continuatio urinarum hypoſtaticarum die octavo & nono plus dabat ſpei, quàm metus.

Spem autem dies 14. illuſit; in quo febris rediit; mutata quidem à priore, ſed & ideò pernicioſior. Incepit pulſu celeri ac duro, cephalalgiâ validâ, ſiti intensâ, linguâ aridâ ac rigidâ, comate. Tuſſis increvit, excernens nihil præter quædam tenuia ac ſpumoſa; ſemel autem quid mucoſi, cum lineis ſanguinis. Alvus interim coacta prodibat; urinæ etiam copiâ, odore, colore, bonæ, ſed cum pertinaciter ſuſpenſo manente enæoremate. Vena ſecta eſt ad unciarum novem quantitatem.

Die altero recidivæ, totius morbi decimo quinto, aderant vomendi conatus, inquietudo vehemens, febris singulo bihorio sævitie auctior, moderatior: cocta interim alvus.

Die tertio recidivæ, die 16. morbi, febris enormis, intensus calor, lingua aridissima, ac rigida. Sectâ denuò venâ, effluxere sanguinis unciæ xviii. posteàque vesicantia admota sunt. Expectorantia data, & simul ad æstum vehementem contemperandum copiosum rob sambuci, ac nitrum. Tussis, vomituritio, febris, ad hæc mitescebant; alvus verò, quæ ab aliquot diebus cocta fuerat, jam cruda iterùm & tenuis. Vespere symptomata omnia graviora, insuper singultus, æstus intolerabilis, pulsus celer, plenus, ac valdè durus, calor universus, vires bonæ, tertiam in hâc recidivâ sanguinis missionem suaserunt.

Die quarto recidivæ, morbi 17. inchoante, calor 108. graduum in thermom. fahrenreitiano, qui cum 34. in reaumuriano correspondet. Symptomatibus iterùm vehementissimis, cum forti duroque pulsu, quarto misimus in hâc recidivâ sanguinem, copiâ quindecim unciarum. Calor quidem indè sex gra.

dibus minor, ſed præcordia, quæ eo-uſque anxietas tenebat duntaxàt, jam dolor vexat, vomituſque. Sic quidem, ut topicam hîc ſuſpicaremur phlogoſin. Alvus nocte ac mane reddita quinquies eſt, flava quidem, ſed tenuis, nihil miſta; cum pluribus maſſulis viridibus, compactis, quales in cadorum olei fundo reperire eſt: oleum porrò ore anoque ſumſerat multum.

Ad finem hujus diei quarti recidivæ, ad diem $17\frac{1}{2}$ totius morbi, unico quadrante horæ ante mortem, calor 100. graduum erat. Lucta mortis horæ duravit quadrantem. In hâc luctâ pulſus, non qualis eſſe ſolet celerrimus ac debiliſſimus, verùm lentus admodum, nec parvus, & vix inæqualis. Plus quippè decies ego, aliique, illum exploravimus. Reſpiratio autem tam lenta, ut ſemel altâ voce trigeſies & ter numeraverim inter duas reſpirationes. Moriens non convellebatur; brachia tantum in rectitudinem exporrigebat. Oculi bihorio à morte veluti hominis viventis; nihil enim opacati aut corrugati erant. Hoc phænomenon etiam altero die à morte obſervavimus in aliis.

Iteravimus denuò experimentum menſurandi mox à morte caloris, ſpa-

tio $2\frac{1}{8}$ horarum, ſingulis $4\frac{1}{2}$ minutis gradum examinantes, & in chartâ notantes. Thermometrum noſtrum indiget $7\frac{1}{2}$ minutis ut calorem hominis indicet, addendo gradus duos ad notatum in eo gradum. Si 15 minutis applicatum, benéque tectum manet, haud aſcendit ultra numerum priorem, cui duo gradus additi fuerant. Notabat autem gradus hos: 88. 95. 96. 98. 97. 98. 97. 98. 98. 97. 99. $98\frac{1}{2}$. 98. 98. 98. 98. 98. 97. 95. 95.

Supereſt examen ſanguinis in recidivâ miſſi. Sanguis primæ miſſionis, mox ubi in vaſa exceptus erat, contractam habuit ac denſam cruſtam, eamque toto in ambitu fimbriatam.

In ſanguine ſecundæ miſſionis cruſta non contracta, non fimbriata, ſed ut in morbi principio, cruſta, & craſſamentum, cum omni vitreæ ſcutellæ ambitu cohærebant. Elapſis horis quinque, cœpit in vaſe ſecundo cum cruſta, tum craſſamentum, ſe ab uno vaſorum latere ſeparare, ſeque contrahendo exprimere ſerum. Elapſis horis quatuordecim idem obſervari cœptum in vaſculo primo; nondùm verò in vaſe tertio & quarto. Cruſta quarti vaſis

viridescit, ferè transparet, crassitudinemque mediæ totius insulæ habet.

In sanguine tertiæ missionis, post quietem $10\frac{1}{2}$ horarum, nec contractæ crustæ, duræve; nec tamen glutinosæ. Crassamentum 1. 3. & 4. vasculi dissolutum; vasculi secundi valdè tenax. Passim, quò crusta minùs in lardum contracta est, eò minùs solet & contractum, & durum, esse ejusdem crassamentum.

Tandem ultimæ venæ sectionis sanguis, post horæ $1\frac{1}{2}$ quietem, tribus in vasis collectus, habuit crustam densitate crassiorem quàm esset altitudo crassamenti, tremulam verò, nondùm consistentem; quomodò posteriore examine habuerit sese, doleo referre non posse, eo quod id chartis mandare neglexerim, nec sat accuratè suggerat memoria.

Notavimus itàque primum recidivæ sanguinem eo prioris morbi magis fuisse phlogisticum: deindè & solutum sanguinem, & compactum in eâdem venæ tusione prodire: prætereà sanguinem unius scutellæ longè plus indiguisse temporis, quàm aliûs, ut se contraheret: denique ab omnibus his venæ

ſectionibus pulſum plenum fortemque permanſiſſe, ad uſque breve mortis luctamen.

Calorem ſoli attritui non deberi, quod toties urſi, repetita exploratio cadaveris ultrà bihorium producta, confirmavit denuò.

Sed quanta vis in febre caloris! In hâc recidivâ plus quatuor libris ſanguinis detractum eſt, dum intereà calor, naturali calore humano ſemper ſuperior, deprehendebatur. Quanta humorum aut copia, aut rarefactio! Poſt demtas quinquaginta ſanguinis uncias, pulſus ad mortem uſque plenus ac fortis fuit.

Anatomen, elapſis viginti duabus à morte horis, inſtituimus. Oculi jam opaci & corrugati. Venter nihil inflatus. Caro muſculoſa multa, firma; exiguus adeps.

Aperto ventre viſcera ſic ſita, ut hepar ingens, ampluſque ventriculus, totam anteriorem univerſi epigaſtrii capacitatem explerent; & ut inteſtinum colon, ſub his depreſſum, umbilico ferè accumberet. Dolor igitur colicus fallere nos poteſt, coli ad umbilicum ſitum vix ſuſpicatos.

Colum hoc arctum valdè, & ſub

hepate, & ſub liene, ſe longâ ſui parte ſuprà ſeſe reduplicabat: ut cauſa magnorum morborum exiſtere potuerit, haud extiterit tamen. Vide *tab.* I. *fig.* F.

Ileum inteſtinum ſemipedis longitudine ex inflammatione jam purpuraſcebat, variis præcereà in plagis leviùs inflammatum.

Hepar ingens lobo minore explebat mediam hypochondrii ſiniſtri latitudinem: alteram mediam hujus hypocondrii latitudinem ſplen, triplo major ſolito, occupabat.

Ventriculus duas liquidi menſuras, ſcilicèt octo libras medicas, menſurâ captâ, continere valens, ſuo minore, eâque ſiniſtriore parte ſuprà, ſeu potiùs ante, lobum minorem hepatis, & ante lienem collocatus, reliquâ ſui parte eminebat juxta jecinoris crepidinem, ſuoque pyloro infrà jecur decurrens, abibat in duodenum: quod quoque digiti dimidii longitudine horizontaliter verſus ſpinam decurrens, deſcendere demùm incepit. Inflammatio aderat in eâ omenti portione, quæ duodeno pro meſenterio eſt, uti & in ipſo duodeno.

Idemque ventriculus à fundi ſui

parte illâ, quæ costis sinistris accumbit, per totam ferè superficiem externam posteriorem, admodum inflammatus fuit, & magis adhuc in eâdem superficiei internæ plagâ.

Renes boni, magni. Vesica urinaria lotio turgida.

Pulmones firmissimâ cellulositate concreti sic cum pleurâ, cum diaphragmate, mediastino, ac pericardio; ut multis in locis sine horum, aut pulmonis laceratione, divelli non possent; hocque æquè lævo, quàm dextro in latere: in sinistro autem latere tantummodò versus costarum arcum, spatium duos ferè pollices longum, latumque, erat ab accretione liberum.

Cor sinistrum, vacuum; dextrum, sanguinem, non coagulatum, habuit; sinus dexter polypum album, qui lentè extractus, massam polyposam pedis longitudine ex ambabus jugularibus ducebat, cum rami, quo jugulares inter se communicant, abruptâ portione.

Bona dura mater: pia autem sanguine valdè infarcta tota; maximè autem ad lobos cerebri posteriores. Polyposus quasi vermis in sinu longitudinali. Ventriculi cerebri superiores ne guttulam aquæ continuerunt; nihil

aquæ tertius ventriculus, nihil quartus. Totum cerebrum ſicciſſimum. In capitis detruncatione, nihil ex illo; nihil ex thecâ vertebrarum; nihil ex cranio, dum ſerrâ dividebatur, exſtillavit.

Ex quibus omnibus patet inſidam, inſido in die, criſim fuiſſe, quæ ſudoribus, die ſexto inchoantibus, apparuit: partem materiæ morboſæ coctam ſolummodò fuiſſe, & criſi evacuatam: at verò magnam crudi copiam altè infixam manſiſſe, quæ primo alternoque quaternario quieta, ſymptomata nulla excitavit; inchoante verò tertio quaternario moveri cœpta, corpus vehementer turbavit, ſanguinem inflammatoriè corrupit; inflammatione dirâ affecit piam matrem, ventriculum, inteſtinorum varias plagas, quarum una in latam gangrænam verſa, inter cauſas mortis recenſeri potuit. Sanguis idem ad mortem uſque inflammatoriè ſpiſſus, per minima vaſa impenetrabilis, inter mortis cauſas certè erit annumerandus.

Hæc demùm verè maligna febris fuit, vero ſenſu eo, quo τό κακοηθές intellexerit *Hippocrates*, poſtque eum *Galenus*, omnes *Hippocratis* ſectatores, & ex cunctis his compendioſè *Boerhaavius*, *Inſt.* §. 919. Moneo hoc

ideò, quod videam à nonnullis eum morbum propriè, unicéque, haberi malignum, qui humores dissolutos habeat, qui varias maculas, papulasque, expellat, qui ab ipso morbi initio notabilem virium projectionem comitem habeat: dum intereà vera malignitatis in acutis significatio denotet causæ morbi vehementiam; graviorem functionis cujusque, maximè autem vitalis, læsionem; pertinacem adversus selectissima, optimèque indicata artis præsidia, resistentiam; ac symptomata non tantùm ejus morbi consueta, sed variata, aut omninò alia, aut planè anomala.

Situs magnitudoque jecoris, moles ingens lienis, coli intestini transversus decursus adeò profundus, monitum confirmant, quod toties repetivi de morborum in visceribus sede circumspectè, ac sæpè dubitanter tantummodò, determinanda.

Pulmonis arcta, ac indissolubilis cum omnibus vicinis partibus concretio, malum videtur à longâ die natum. Quare & viginti annorum spatio, præ pectoris affectione; laboriosas hyemes transegisse videtur. Et in ultimo morbo

nimis adhærentes pulmones cruori phlogiſtico ſuſcipiendo, trajiciendoque ineptiores, lethaliter demùm infarcti fuerunt. Centena ſanè exempla ſunt, quæ me impediunt aſſentiri illis, qui latas haſce pulmonum adhæſiones inculpatè à mortalibus ferri aſſeruerint.

Siccitas inſolita encephali, an non à defectu ſecretionis, ad quam phlogiſticus ſanguis arterioſus planè ineptus fuit?

CAPUT III.

DE ILEO MORBO.

§. I. *Ileus morbus ſexto die lethalis, cum auxiliorum adhibitorum recenſione. Epicriſis morbi. Anatome. cujus notabilis pars exhibetur* tab. *I.* fig. *E. De aquâ frigidâ in ileo. In ileo lethali etiam alvus reddi poteſt. Varius in hoc morbo gangrænæ gradus. Omenti abſentia colicæ cauſa. Conſpectus à morte haud infrequens thalami cordis utriuſque perfectè vacui.* §. II. *Ileus lethalis alius, natus poſt triennem, & quidem primo periodi-*

cam, sub finem autem continuam, ventriculi tympaniam. Cum hoc ileo etiam tenuium intestinorum & tympanitis, & inflammatio. Memorabilis in hoc ileo hernia entero-mesocolica, unà cum monstroso ventriculo, tab. *II.* fig. *I. II. III.* *exhibita. Epicrisis totius hujus historiæ. Viscera à morbis suâ sede exturbantur.* *Gangræna sine signis suis lethalis.* §. III. *Ileus morbus octavo die lethalis, assumto etiam mercurio. Anatome. Figura exhibens duodecim miros coli intestini flexus. Vid.* tab. *III.* fig. *I. Epicrisis. Variæ considerationes super causa proxima mortis in hoc homine, & in aliis hoc morbo detentis.* §. IV. *Ileus morbus curatus, assumto mercurio. Quædam de fumo tabaci immisso. Mercurii per quatuordecim dies in corpore mora.* §. V. *Ileus morbus assumtis* vij *unciis mercurii curatus. Inquisitio variæ doseos in hoc morbo à variis exhibitæ. Questio agitatur num à mercurio hic morbi nervorum timendi; eâque occasione de auro deglutito loco mercurii. An mercurius frigore noceat? demonstratur frigore potiùs prodesse: & sic convenire cum methodo alterâ* Hippocratis *curandi tetanum. De acribus umbilico applicandis. De machinâ italicâ.*

§. I. ILEUS frequens morbus, ſemper terribilis, creberrimè lethalis, quamvis à me in tomis prioribus periodici hujus operis ſæpiùs recenſitus ſit, tamen ob recentiores, eoſdemque notabiles admodum caſus, de integro me cogit de ſuâ ipſius tyrannide, deque homicidiis ſuis, nonnulla propalare.

Juvenis novemdecim annorum, ileo morbo elapsâ æſtate periit. Vivo non adfui: quantùm autem expiſcari ex illis potui, qui eum & noverant, & amicitiæ causâ in morbo inviſerant, hecticus ante quadriennium à medico habitus fuerat, idque dimidii ſpatio anni: exindè paulò rectiùs ſe habere viſus, tuſſi non frequenti quædam tenuia reddere conſuevit, linguam fiſſam perpetuò conqueſtus eſt, ac frequentioribus colicis doloribus obnoxius vixit.

Anno 1766. Auguſti menſis die quinto, conſuetâ ſuâ colicâ, & modicâ febre, nocte corripiebatur. Clyſmate mane die ſexto Auguſti immiſſo, mitior dolor, veſpere denuò ſævior fuit. Dato tunc emolliente decocto, cui chamomillæ flores infuſi, principio levari viſus eſt, deindè autem minime.

Die ſeptimo Auguſti medicus ordinarius arceſſitus, præſcripſit miſturam ex

Aq. flor. chamomil læ unc. vj.
Magneſiæ nitri dr. iij.
Salis polychr. dr. j.
Syr. althææ unc. ß.

cujus ſumſit cochlearia tria ſingulo bihorio. Juſſitque abdomen inungi unguento compoſito ex

Ung. dialth.
Fl. calend. ā unc. ij.
Camph. ſcrup. ij.

Prætereà immitti clyſma emolliens præcepit. His non levantibus, decoctum emolliens cum tamarindis bibit ad noctem; poſtquam alvus, quæ ulla eouſque fuerat, liquida copioſaque prodiit.

Die octavo Auguſti, febris magna, duro cum pulſu, fixoque ad latus ventris dextrum dolore. Miſtura dicta hoffmanniana data eſt; decoctum hordei quoque, cui admiſtum oxymel; necnon pulvis, quem componebant

Magn. nitri, ſcrup. duo.
Nitri puri gr. v.
Pulv. Haly, gr. x.

Erat mane hic pulvis, & veſpere ſumendus. Varia inſuper & cataplaſmata, & enemata præſcripſit.

Die nono Auguſti, æger ſummo mane frigidam aquam clàm bibit, brevi au-

tem poſt ventre immaniter doluit, vomuit, contremuit, friguit. Intereà dùm medicus exſpectabatur, ſumebat conſilio amici dragmam rhei, & miſturam compoſitam ex menthâ cum opii granis duobus; repetivitque clyſma. Tenſus jam venter erat ubique; minúſque latere dextro, magis in medio, dolebat. Tandem medicus accedens, primam demùm venæ ſectionem inſtituit; hoffmannianam miſturam continuaret, ſuavit, hordeique decoctum. Emulſum præterea dedit, cujus libræ dr. vj. ſyr. diacodii additæ. Repetivit denique enemata & cataplaſmata. Nox peſſima. Pulſus celerrimus, parvus, durus.

Die decimo Auguſti, exp. medicus miſturam dedit compoſitam ex

Aq. ſcorſoneræ unc. vj.
Magnes. nitri dr. iij.
Salis polychr. ſcrup. ij.
Nitri puri ſcrup. j.
Camphor. gr. ij.
Syr. althææ unc. ß.

cujus cochlearia quovis trihorio ſumenda eſſent.

Deindè

♃. Auri fulminantis gr. vj.
Arcani duplic. ſcrup. ß.
Nitri puri gr. v.

Eo

Eo die ter hic pulvis ſumtus eſt.

Die undecimo Auguſti pulveres auri fulminantis repetiti. Acceſſit ad morbum ventris peripneumonia. Ad ſeptimam veſpertinam moritur, expletis fermè ſex morbi diebus.

Cadavere potiri, nonniſi elapſis 42. à morte horis, potui; hinc calidâ hâc tempeſtate jam fœtuit immaniter.

Et in perſcindendo abdomine, clauſo adhuc peritonæo, multus, iſque fœtidiſſimus, aër, ex tunicâ adiposâ exhalabat, bullaſque veluti emphyzematoſas formabat; quales alibi, ſed longè copioſiores, obſervaſſe me retuli, *part.* 8. *cap. de ileo.*

Aperto abdomine, omenti longitudo, ut ut explicata, apparuit vix pollicis lati; ità ut nuda hîc hæſerint inteſtina.

Colum inteſtinum defiguratum ſic, ut verbis deſcribi nequeat: undè *tabula* I. *fig.* E idem depinxi.

Ad omnes haſce miras coli reduplicationes inflammatio levior detegebatur: materies autem inflammatoria ſanguinis tranſſudando genuerat cruſtam, quâ illæ coli reduplicationes ſecum mutuò agglutinabantur.

Obex autem durus in hiſce reduplicationibus nullus eſt repertus.

Ileum inteſtinum duobus potiſſimùm in locis dirè inflammatum reperiebatur, ac colore hîc purpureo, illîc livido, gangrænoſum. Scilicèt in latere dextro infimo, longitudine duorum pedum; & in eodem latere, ſed altiùs, ac ſecùs umbilicum, longitudine pedis. Fuerantque ambo hæc loca doloris in ileo morbo ſedes. Cruſta flava, quæ in colo, etiam hîc, multas tegebat inteſtinorum plagas, inflammatas potiſſimùm illas, gangrænoſasque: aderatque & ad meſenterium.

In plagis ilei inteſtini inflammatis nulla inventa coarctatio eſt, nulla introſuſceptio, nec, quæ tranſitum denegare potuiſſet, dura materies: æqualem hîc cum cæteris inteſtini partibus inteſtinum habebat diametron.

Ventriculus, valdè expanſus, habebat à facie ſuâ anteriore, pauxillùm ſiniſtrorsùm, in ſuæ altitudinis medio, tranſverſam plagam, longitudinis latitudinisque digiti integri, zonæ inſtar, inflammatam, ut in pulcherrimâ injectione: in quâ & hoc notabile, quod multis valdè in locis exiles extravaſa-

tiones exhiberentur, quæ, inter hæc pulchrè veluti injecta vaſa, plurimas quaſi peticulas, ſeu petechias, referebant.

Hepar ingens lobo ſuo majore in medio epigaſtrio terminatum; minore autem lobo diaphragmatis inferiori laterali regioni, ope ligamenti fortis membranei, versùs arcum infimarum coſtarum, connexum.

Pulmones, utroque pectoris in cavo, ab omni cohæſione cum vicinis liberrimi, cinereo colore in paucis, livido multis in locis, anteriùs ac lateraliter, conſpiciebantur: poſticâ verò facie universâ ex rubicundo ferè nigreſcentes, ac facilè ad levem contrectationem diffluentes. Quin & pulmones undique preſſi, veluti per poros liquidum tranſſudabant: hoc præcipuè in lobo dextro ſuperiore ac medio: duri autem ab infarctu non erant.

In pericardio liquor non aquoſus, ſed obſcurè ruber, paulò fortè ſolito copioſior.

Cor utrumque perfectè vacuum, ut vix reliquiæ tantilli ſanguinis versùs ejuſdem orificia ſupereſſent.

Diagnoſis morbi ileus inflammatorius eſt, ex colicâ periodicâ natus; ſeu

colica periodica in lethalem ileum versa. Qualisnam autem colicæ species fuerit, hominem, dum viveret, contuitus nunquàm, non ausim determinare.

Quæ causa proxima ilei lethalis? Incertum est utrùm hæc inflammatis, gangrænosisque ilei plagis, an verò in complicati coli hæserit locis. Equidem elapsis 42 à morte horis nihil quo intestinum sive coarctaretur, sive obturaretur, inventum est: verùm quamvis non semper, sæpè tamen, relaxantur ejusmodi constrictiones, seu spasmodicæ, seu inflammatoriæ; aut suâpte sponte, aut gangrænâ in morte, imò ante mortem: ut pluries in incarceratis herniis vidi. Sed complicatæ coli superioris ac inferioris partes, dum hoc intestinum in principio morbi tensum repletumque esset, potuere citrà spasmos inflammationesque, viam aëri, fæcibusque, præcludere omnem: si jam, ut multis in colicis, Pictonum maximè, fit, musculi abdominales convulsivâ contractione arctaverint abdomen, in complicatis hisce coli partibus causa morbi proxima eo faciliùs locata fuisse intelligitur.

Ex iis, quos à diro hoc morbo DEO dante, vel curavi, vel homi-

num illo affectorum interitum procrastinavi, didici tutiorem certioremque eam methodum esse, quæ tempestivis venæ sectionibus, quæ multo oleo, quæ purgantibus opio interpolatis, quæ clysmatibus fumi tabaci maturè valdè adhibitis, & si opus est, epoto mercurio, instituatur; quàm quæ misturis dictis hoffmannianis; quàm quæ serâ, imò serissimâ sanguinis missione, auroque fulminante, tentetur. Aurum fulminans si benè paratum est, nihil agit; non benè paratum, morbum auget. Nec laudavit id, quamvis ab aliis datum, cl. *Hoffmann*, *cap. de iliaco dolore*. Clysmata fumi tabaci, licèt pluries fallant, maximè quandò aut causa planè invincibilis obtinet, aut nimis serò ad hoc auxilium confugitur, continuatâ tamen observatione restituunt multos. Exempla manifesta attuli olim, & in meâ viciniâ nuperrimum habetur.

An frigida, quam æger clàm hausit, nocuit? Præstantiam gelidæ aquæ in hoc morbo experimentis evici, *part.* 8. *cap. de ileo*. Sed serò nimis æger noster eam bibit. Gangræna videtur quarto morbi die in priore loco doloris jam nata fuisse, eo quod, evanescente ibidem dolore, frigus, tremor,

pulsusque cum debilitate frequens, observarentur.

An fæces liquidæ ac copiosæ, finiente altero morbi die missæ, boni augurii non erant? Et iliacos, & herniosos, cum ejusmodi dejectionibus tàm servari, quàm mori, pluriès vidimus. Vel enim obex solutus totus est, redditusque talis peristalticus motus intestinis, ut antiperistalticum viribus superet; vel prodit tantùm vi enematum aut pars, aut totum stercoreum, quod infrà locum ubi causa proxima residet, hærebat; morbo nihil indè levato: vel tandem gangræna, partes relaxans, nata est; quæ si parva, inchoataque tantùm, aliquandò adhùc curabilis est; si magna, atque completa jam est, mortem infert. Vide quæ *part.* 2. 3. 4. 7. *&* 9. *de ileo* & hernia notata sunt: maximè verò *part.* 7. *capite* 4. *toto.*

Omenti defectum inter colicæ causas haud absurdè quis memoret. Omenti enim est, intestinorum respectu, tegere illa; fovere, ac lubrica servare.

Hepar etiam hìc totum ferè epigastrium explens, imò sinistro in latere forti ligamento accretum cum diaphragmate, confirmat toties datum monitum de necessariâ prudentiâ in sede

morborum ex ſolo partium ſitu determinandâ.

Rarior obſervatio eſt hominis, pectore olim ſic laborantis, ut multo tempore phthiſicus crederetur, poſteàque ſemper tuſſi aliquâ laboraret; cui tamen pulmones ab omni cohæſione perfectiſſimè liberi invenirentur. Cæterum peripneumonicorum referebant pulmones: peripneumoniâ enim periit, jam in gangrænam tendente; ut in acutis toties. Vi inflammationis ſanguis omnis inflammatoriè corruptus, ineptus demùm fit, qui pulmones permeet; vel & organum reſpirationis, debilitate à morbo genitâ, ineptum fit, quod humores, quàmvis per ſe adhùc permeabiles, ſat efficaciter tranſmittat.

Cordis vacui thalami utriuſque ſat frequens eſt obſervatio, ut in prioribus patuit, ut in hoc caſu patet, & in §. ſeq. patebit; inane oſtendens conamen omne vitales actiones, eas cordis præcipuè, ſyſtemate irritabilitatis explicandi.

§. II. Delata in noſocomium fuit 16 Dec. 1766. vidua 57 annorum, cujus hæc anamneſis. Ante elapſos ab hinc 30 annos viro provectæ ætatis nupſit, ac primo quidem anno pepe-

rit, deinceps verò nunquàm. Gravida vehementer vexata hæmorrhoïdibus fuit; easdemque, post puerperium adhùc valdè molestas experta, cùm medici consilium de aperiundis illis sprevisset, fistulam ani contraxit: à quo tamen malo operatione fortunatâ liberabatur.

Sexennium est, quod febre acutâ laboraret, in quâ integris sex diebus deliravit, & à quâ non nisi post quatuor ærumnarum exactas septimanas emersit. Meminit sitis, eodem in morbo inexplebilis, ut à continuo potu temperare sibi non posset, quantúmcunque ne sibi irreparabile fortè damnum inferret, assiduò moneretur. Quare etiam ex acuto hoc morbo in hydropem intercutem brachiorum, crurum, ventris, lumbique, incidit. Ab illo tamen quopiam, quod ignorat, infuso, brevi curata fuit; ac sana integro postmodùm triennio flatu incommodo excepto, vixit.

Vitam sedentariam perpetuò, & hucusque, egit. Menses semper regulares in 45 ætatis annum habuit.

Triennium est, ex quo singulo ferè sesquialtero mense latus abdominis lævum, mox sub costis, intumesceret

ſibi, tumore paulatim ultrà medium ventrem porrecto, ibidemque veluti in acumen aſſurgente. Non doluit tumor, ſed dum femina jocando ventrem tumentem ſæpè percuteret, reſonuit. Perſtabat tumor tres quatuorve ſeptimanas, perque alias duas treſve ſubſidebat. Diſparente tumore copioſos commodoſque emittere flatus potuit; eodem verò redeunte, nullos.

A medio penè elapſo abhinc anno, urinam reddere cœpit adeò acrem, ut ſibi indè pudenda roderentur; copioſam quidem, ſed frequenter urgentem, cum ſedimento copioſo, alboque; in medio limpidam, & quid craſſi in ſuperficie gerentem.

Medius quoque annus erat, ex quo in deglutiendo id incommodi pati cœpit, ut deglutita ad certum quendam locum hærerent, quem nos conjectabamur eum eſſe, in quo œſophagus diaphragmatis fiſſuram tranſiturus eſt: ſic ut nonnunquàm ipſi per aliquot minutorum ſpatium interquieſcendum eſſet, antequàm ingerere quidquam de integro auderet.

Octiduo ante morbum, de quo mox, triſtis, præterque morem moroſa, levi quoque ac continuâ tuſſi, vexata fuerat.

Tandem 12 Dec. totâ die inhorruit, citrà vel intermiſtum, vel ſubſecutum, æſtum. Appetitu caruit. Quo eodem modo & die 13. Dec. ſe habuit.

Die autem 14. Dec. horâ noctis primâ, ventris ipſi tormina oriebantur, haud eo, quo ſolebant loco, verùm in ventre medio, ità ut centrum doloris umbilicus eſſet, unà cum ructibus nauſeiſque. Prælo quaſi ſibi præcordia premi, ac contorqueri, conquerebatur, & ex ventre quidpiam versùs pectus conſcendere, à quo ſingultus primò, deindè vomitus. Toto hoc die vomitus cum reliquis ſymptomatibus continuavit, nec minùs nocte. Quid vomitu reddidiſſet rogata; tenuem regeſſit, aquoſamque materiem.

Die 15 Dec. omnia hæc continuarunt. A biduo alvo carenti immiſſum clyſma fuerat, quod duram eduxit materiem: repetiviſſetque, ait, idem, ni à priore clyſmate malè habuiſſet.

Die 16. vomens in noſocomium hiſpanicum invecta carpento eſt, moxque indè ad nos, geſtatorio.

Auditis feminæ querelis, mox ventrem examinavimus. Dolebat ille & in loco antiquo, à margine ſiniſtrarum coſtarum, jamque aduſque ilei oſſis ca-

vum; & in plagâ novâ, medio nempè ventre: qui dolor ab umbilico, ceu centro, ad ſemipedis in ambitu latitudinem diffundebatur; centro veluti acuminato.

Nullam aquæ fluctuationem, tactu deprehendimus; ſed potiùs, non quidem ſonitu, ſed adſpectu tumoris inæqualis, ac diviſi, adeſſe tympaniam judicavimus. Dolor ab attactu augebatur.

Principio quo apud nos fuit, haud vomuit, ſed exprobravit; nec ſingultivit verè, ſed eructavit. Febricitantem acutè à die 12. Dec. concluſimus ex inflammatione ventris. Cúmque febris cum pulſu duro, eoque pleno increſceret, uncias xjv. ſanguinis de brachio dextro miſimus. In vaſculum primum ſanguis optimè fluxit, levem duntaxàt cruſtam formans: in alterum vas lentè fluxit, & cruſtam modicam, priore tamen denſiorem; in vas tertium celerrimè fluxit, & denſiorem prioribus cruſtam exhibuit.

Enema ex emolliente decocto, cum mellis & olei lini ã unc. ij. & nitri dragma, injiciebatur; undè alvus poſt horam, cum multis parvis ſcybalis, & portione unâ majore. Emulſi libra cum unciâ ſyrupi diacodii dabatur, molliens

cataplasma toti ventri circumdatum est, & scutum stomachicum, ex unciâ empl. de labdano, granis xij. camphoræ & totidem opii crudi, & bals. peruv. q. s. compositum, regioni ventriculi admotum est.

Post hæc omnia, symptomata, dolore excepto, mitigabantur, appetitus aliquis nascebatur, & absque insequente vomitu comedit, quod petierat, jus carnis cum panis tantillo.

Venter ad noctem tumidior quidem, sed mollior. Cœpitque frigus conqueri internum, cum tepore extremorum; quamobrem plura stragula conjecimus in illam. An frigore hoc nascens ab inflammatione gangræna notabatur? Sed ipsa febris bidui frigore inceperat, & cum præsenti frigore pulsus parùm modo celer, plenusque ille, gangrænam negabat.

Sitis interim magna continuat. Mala nox fuit ob vomitus continuos, ructus, singultus, anxietates. Urina tamen, quæ prioribus diebus vix prodierat, hâc nocte ultrà libram prodiit, benè colorata, cum crassiore enæoremate, brevi subsidente; adeóque nullatenùs gangrænosa.

Die 17 Dec. ad sextam matutinam

reperi calorem ejus ad therm. fahr. 98. gr. pulſumque & fortem, & durum & celerem. Calor ergò naturalem ferè ſuperans, pulſuſque talis, metum removebant gangrænæ; licèt quid adhùc ſupereſſet heſterni frigoris internarum partium.

Cùm ergò ex enarratis febris aucta videretur, & dolor perſeveraret, aliam venæ ſectionem tentavi, quam jacens probè ſuſtinuiſſet, ſed dolorum immanitate, & anxietate victa, ſubitò erexit ſeſe, erecta autem animo linqui cœpit: hinc mox deſtiti captis ſanguinis unciis quinque. Sanguis hic, qui benè fluxerat, non cruſtam, ſed optimæ conſiſtentiæ craſſamentum exhibuit.

Sitis multa perſeverat. Enema, heri ſecundò immiſſum, hodiè ad quintam matutinam cum paucis ſcybalis; & ad ſextam cum materiâ flavâ, pultem referente, exivit.

Calor poſtmodùm hominis ſani, graduum 96. ſcilicèt; pulſus fortior, & durior, frequentior; reſpiratio difficilior. Venter tamen mollior, in medio minùs, ſed per totum æquabiliùs expanſus; in epigaſtrio autem plus, quàm heri, tumefactus.

Ambiguum profectò morbi statum esse nemo non videbat. Etenim ab unâ parte inflammationis augmentum in sextum diem jam continuabat, internumque jam ultrà 20 horarum frigus, quod necdùm omninò disparuerat, metum faciebant gangrænæ ingentem: ab alterâ tamen parte calor, color, pulsus, suspicionem hanc penitùs fugare videbantur.

Ad ileum igitur solvendum, allaborandum fuit: quæ enim ab enemate materies iteratò prodierat, ex solo intestino colo, haudquaquam à loco inflammato, videbatur prodire; siquidem nec pulsus, nec dolor, mitigarentur; quæque pridiè siluerant symptomata, vomitus, singultus, ructus, de nocte repetivissent.

Purgante itaque chyli, fæcumque, tentandum transitum ratus, primò vomitum opiato sopire debui; *Syndenhami*, & *Hoffmanni* experientiam, meâ pluries confirmatam, religiosè sequutus.

Cepit itaque quovis horæ quadrante cochleare hujus misturæ, uti

℞. Laud. liq. *Syd*. gtt. xxx.
Syrupi menthæ unc. jß.
Aq. melissæ simpl. unc. iij.

& propter casûs ambiguitatem,

Extracti cort. peruv. drag. ij.

Mistura hæc, mirum dictu, quàm mox ab initio, perque diem totam, cuncta pacaret; vomitum, singultum, anxietatem, dolorem! sic ut ægra exclamaret præstantiorem nunquàm in vitâ suâ sibi datam medicinam fuisse, deque universo morbo unicam superesse lassitudinem.

Minùs igitur de gangrænâ cogitatum est: quippe in quâ pacantur quidem symptomata, sed dum pacantur, simul virium imminutio atque projectio advertitur; celerrimusque cum parvitate & inæqualitate pulsus, vultus prætereà oculorumque collapsus, ac frigus: hîc verò totâ die pulsus decies, pluriesque, & à me, & ab aliis, exploratus, subdurus deprehensus est, & plenus, æqualis, & modicè tantùm celer: nec in vultu, oculisque, quid pravi cernebatur; extremaque calebant

Toto antemeridiano, totoque pomeridiano tempore, læta ægra fuit, quod tam benè se haberet quodque eousque, citrà periculum suffocationis, citràque vomitum & singultum, dextrum in latus cubare non potis, commodè jam cubaret in illud; petivitque iteratò

ſuam ne auferrem, mutaremve medicinam. Mutandi profectò illam non fuit mihi animus; à quâ tam benè ſe habebat, & quæ ſpem dabat fore ut pacatis ſymptomatibus, viribuſque adeò conſtantibus, alvus demùm reſolveretur, præſertim ſi molliore frequentique clyſmate ſollicitare pergeremus eandem. Poteramus eundem felicem, ſubitumque ab opio ſperare effectum, quem *Riverius* lætabatur *Cent.* I. n°. 12. in ſuo juvene, cui in ventris acerbiſſimo dolore, à datis laudani opiati ſex granis, tanta rerum mutatio fuit, ut intrà bihorium dolor omnis cùm ceſſaret, tùm non rediret: poteramus ſperare, ità fortunatam ægram noſtram fore, quemadmodùm laudatus mox auctor ibidem n°. 86. refert ſexagenariam fuiſſe, quæ in diriſſimum hunc morbum tertiò relapſu, ceteriſque haud relevanda artis auxiliis, granis opii quinque à dolore, & reliquis ſymptomatibus convaleſceret, nec relaberetur.

Sed ô vanas mortalium ſpes! ô fallacias! Dum ad veſpertinam horam ſeminonam clyſma, cum paucâ flavâ, ac pultem referente materiâ, ægrota animosè deponeret, anxia reddi cœpta eſt, lævumque reclinata in latus ocu-

los in altum defigere, petere qui assisteret sacerdotem, ac voce demùm destitui. Pulsus intereà bonus esse perseveravit, respiratio vix læsa, extrema quidem tepida, vultus autem calidus mansit. Interim nihil eorum, quæ circa se gerebantur, gnara erat, neque ad validiores clamores vel minimum dedit mentis præsentis indicium. Brevi indè algere cœpit, anxiè respirare, inæqualem habere, parvumque, & celerrimum pulsum, paulòque ante decimam animam efflavit.

Toto hoc tempore me, lecto adstantem, respirationis occupabat modus. Irregularis illa fuit, sed adeò lenta, ut inter singulas respirationes altâ ego voce numerarem unum, duo, tria, & sic porrò ad 20. usque, iterum ad 30. ad 34. ad 50. & semel ad 60. quod minuti circiter spatium explet. Inter antepenultimam & penultimam 60. iterùm numeravi, inter penultimam & ultimam 30.

Animus fuit thermometro explorare corporis mox à morte calorem; quia verò id illicò ad manum non erat, quinto tantùm à morte minuto ferè expleto, admotum est: quovis semiquadrante horæ, adeòque per integram horam

octies, idem gradus hosce, hoc ordine notavit, 92. 92. 94. 96. 97. 97. 96. 95. Nec suspicetur quis thermometron continuatâ applicatione debito plus incaluisse, altioresque proindè notavisse gradus; nam nec in homine sano, quotiescunque ultrà quadrantem horæ admoveatur, etiam bihorii ac trihorii spatio, vix altiùs unquam, quàm spatio quadrantis adscenderat, adscendit: deindè, dum sensim cadaver ad calorem atmosphæræ reducitur, calentis thermometri gradus sensim quoque diminuuntur, ad eumque atmosphæræ reducuntur: ità ut perpetuò verus ejus, quod exploratur, corporis, gradus notetur caloris.

Dives profectò doctrinæ clinicæ hic casus est: quo autem ad illam contemplandam aptiores accedamus, anatomen præmisisse expediet, quæ horis 35. à morte expletis publicè facta est.

Oculi utriusque corrugata cornea, & opaca; dextri autem minùs.

Rigiditas infernorum supernorumque artuum ea major multò, quàm quæ cadaveris esse solet. Forti tamen ac lentâ flexione brachia, quæ angulum rectum cum humero faciebant, in rectitudinem porrigebantur, rectaque ma-

nebant. Hæc in præcedentibus ſæpiùs ideò notata vides, quod clari viri certas veræ mortis determinandæ regulas exindè cudere tentarint, frequentiore examine haud ſufficienter inſtructi. Cum oculis veluti vivis, cum artuum vel nullâ, vel maximâ rigiditate, certam mortem adeſſe pluribus demonſtrationibus evici.

Panniculus adipoſus digiti lati craſſitiem habuit. Venter minùs acuminatus in medio, minúſque tumidus; ità ut corrugata jam cutis, ſulcataque, conſpiceretur.

Peritonæo aperto, tympanites & ventriculi & inteſtinorum omnium, manifeſta fuit, excepta duarum ſpithamarum portione in fine ilei. Hoc & cetera omnia, quo clariùs capiantur, inſpiciatur tab. II.

F I G. I. II. III.

A. Ventriculus tympaniticus.
B. Ejus os ſuperius.
C. Totum id, quod de hepate ſub coſtis viſibile fuit.
D. Fundus veſiculæ felleæ.

E. Os ventriculi inferius, ſeu pylorus. In cadavere ventriculus totum contexit ſub ſe pylorum : undè hîc ventriculum minùs, quàm par eſt, turgidum delineare debui, quo & pylori ſedem, & à duodeni principio ortam jam tympaniam, oſtenderem. Una patet ad D. plica ventriculi, ut & alia ejus plica, antequam pylorum formet : nam ad uſque F. ventriculus eſt.

F. Anguſtatio corporis ventriculi ad fundum veſiculæ fellis, ex veſiculâ tranſſudantis, colore longè latéque tincta profundiſſimè.

G. Locus deſignans umbilicum cadaveris, infra quem colon inteſtinum protruſum inveniebatur.

N B. Poſt pylorum, mox tympaniticum duodenum apparet; cui literam, ne figuram obſcuraret, non appoſui.

H. Saccus cæci parvus valdè, cum proceſſu ſuo vermiculari, qui proceſſus hîc neutiquam vermicularis, ſed digiti inſtar in rectitudinem porrigitur.

I. Ilei inteſtini finis, quo in cæcum ſe inſerit, anguſtus admodum,

complanatus, & in ſuâ complanatione vix digitum latus. Meliùs conſpicitur in *fig.* II & III. ab S. ad X.

K. Flexus coli hepaticus, ſeu dexter

L. Humilis coli ſitus in abdomine, qui ut meliùs conſpiciatur, locus umbilici ad G notatus eſt. Coli quoque hîc apparet amplitudo.

M. Colon ſubitò vehementerque inter duos flexus arctatum.

N. Flexus coli lienaris, qui altior fuit quàm in figurâ exhiberi potuit, ſub ventriculo quippè delitescens.

OO. Colon valdè anguſtum.

P. Iterùm triplo amplius.

Q. Coli flexus ultimus, ubi in rectum abit, cum relictâ eâ tantummodò ſui meſocoli portione, quæ ad intelligenda ſequentia requirebatur.

F I G. I I. & I I I.

Fig. II. anteriorem, Fig. III. poſteriorem faciem exhibet. Literæ duplices ad utraſque pertinent.

RR. Cæci ſaccus.

SS. Anguſtum ileum à ſuâ in cæcum

insertione, ad X. usque, spatio duarum spithamarum.

TT. Ileum intestinum hîc tympaniticum, ut etiam erant intestina tenuia omnia, ad pylorum usque.

VV. Extremum coli, cum relictâ mesocoli portione.

W. Locus ubi ileum ex tympanitico arctum fieri incipit.

XX. Plaga in mosocolico, in *fig. II.* notata, designat locum, ubi intestinum ileum suo in mosocolon ingressu herniam facit. In *fig. III.* inversâ, litera X. herniam indigitat: utraque autem figura tenuitatem indicat intestini ilei, herniam inter, cæcumque: constrictum hîc valdopere intestinum fuit, sic ut eo educto vix minimi digiti apex per sacci herniosi collum potuerit transire.

In pericardio vix aqua inerat. Magnum cor. Sanguis multus grumosus in thalamo ejus sinistro; in dextro autem & copiosior, & polyposior. Pulmo dexter nullibi, sinister inferiùs superiúsque, levi adhæsione cum pleurâ nexus: uterque ab anteriore parte colore obscurior, à posteriore solito rubicundior.

Renes parvi, boni: bona pelvis, ureteres, veſica.

Hepar univerſum ſub coſtis reconditum, eam lobi majoris ſi exceperis portiunculam, quæ ad lit. C. ſiſtitur.

Veſicula fellea ingens, cum hepate ſub coſtis recondita, fundo ſuo prominebat infrà coſtas, ſuprà monſtroſi ventriculi plicam, ut ad lit. D pingitur. In mundando, dum collum ejus ſauciaretur, bilis benè multa effluxit in ventrem; nihilominùs adhùc ultrà uncias duas ex veſiculâ eduximus bilis ferè nigræ, ſolitæ ſpiſſitudinis.

Plica quam ventriculus in F. formabat, tranſſudante bile profundiſſimè tincta erat, ad duos in latitudine, ad tres in longitudine, pollices. An ſic bilis intra ſanguinem reſorberi, hocque pacto icterum creare poſſit?

Inteſtinum ileum pluribus in locis leviter, propiùs ad herniam multùm, inflammatum fuit.

Atque hæc de viſis & repertis in cadavere ſufficiant; ut ad morbi pathologicam diſcuſſionem, anamneſi in memoriam revocatâ, accingamur.

In anamneſi ea coram ſtitimus, quæ ab annis retrò triginta contigerint. Nemo anamneſticam noſtram prolixi-

tatem queratur. Solemus enim ægrorum anteactam vitam ſcrupulosè ſemper inquirere, ne quid nos fugiat, quod ad determinandas mali cauſas, naturamque, facere utcunque poſſit. Eâ intentione reſponſa illorum literis mandamus, atque bis, ter, pluriéſque, examen repetentes, non pauca ſæpè corrigimus, deſiderata complemus, ac ſic perficimus totum.

Quæ ab annis triginta contigiſſe femina narravit, ad rem præſentem facere non arbitror; ſed quidem illa, quæ à ſexennio. Etenim valida febris acuta, in quâ, ad ſitim inextinguibilem, enormem aquæ copiam fatetur abliguriiſſe ſeſe, monitiſque, ne ità ageret, iteratis, ob ſitis intolerabilitatem non obtemperaſſe; videtur corpus vehementer debilitaſſe, intercutem creaſſe hydropem, tardam reduxiſſe ſalutem, nec vires ad illibatam ſanitatem requiſitas poſt ſe reliquiſſe; præſertim cùm ſedentaria vita, quam coluit femina perpetuò, corpus ab ægritudine infirmatum non roboret, ſed debile, & iners, flaccidum, relinquat.

Fundamentum itaque morbi, ſeu cauſam prædiſponentem, vita ſedentaria unà cum ſuperſtite hâc debilitate poſuit:

posuit: flatus ac borborygimi, quibus femina post acutum illum morbum obnoxiam se fuisse narrabat, hanc ventriculi intestinorumque inertiam probant; huic deindè dispositio tympanitica in sinistrâ, eâque superiore abdominis parte, se adjunxit: causa suscitans prædisponentem, ut cum eâdem morbum, seu causam proximam, constituat, fortè haud è longinquo quærenda illi erit, qui perpendit secum viscera cava illuvie nimiâ sic extendi, ut multam faciant suæ contractilitatis jacturam: quâ ex re consequitur id, ut iteratâ sæpiùs distendente causâ, intereà dum ipse vitæ modus corpus debilitat, hæc ipsa viscera vix ultrà propellant contenta, hinc distendantur immaniter; &, cum propulsis contentis aër semper præstò est, qui in loco calido occlusus vehementer rarescit, hinc in tympaniam incidant.

Hæc porrò tympania ventriculum præcipuè occupasse videtur, si quidem tumor sinistro in latere mox sub costis, ad usque medium epigastrium, resedisse fertur.

Itaque ventriculus flatu turgens, videtur primùm fuisse ab hepate, ne

dextrorsùm extenderetur, præpeditus, undè tantò magis anteriora corporis extendit: & quia obſervaverat femina à ſuperioribus paulatim ad umbilicum ſe extendiſſe tumorem, patet etiam ventriculum hunc debilitatum magis magiſque, tandem ab aëre ità expanſum fuiſſe, ut totam hanc plagam occuparet.

Sed demùm mulier aiebat tumorem dextrum quoque impleviſſe latus. Scilicèt tympanites ità crevit, ut pedetentim pepulerit ſuâ de ſede jecur, inque ſuperiora truſerit; undè ſic hepar ſe ſub coſtis recondere cogebatur.

Porrò cùm id lentè admodum factum ſit, bilis excretio in inteſtina indè multum paſſa non eſt; eo quod ductus communis, ductus cyſticus, & hepaticus, ſenſim elongati, ſine notabili turbatione pervii manſerint: niſi poſtremo fortè vitæ tempore, dum veſicula bile tantâ turgeret.

Ultimo in morbo haud epigaſtrii tantùm, ſed & hypogaſtrii eſt tumor conſpectus; hypogaſtrii tamen maximè in ſiniſtro latere; quia propè herniam credibile eſt maximam ilei expanſionem contigiſſe.

Inteſtinorum ultimo in morbo nata tympanites, herniæ effectuſne fuerit, an ejuſdem cauſa?

Pro utrâque ſententiâ militat ratio. Primò namque hernia omnem ex ileo inteſtino tranſitum negans, in causâ fuit, cur hoc inteſtinum ab aëre, & alimentis, medicamentiſque, vehementer expanderetur. Et confirmari hæc ſententia videtur, eo quod inferioris ventris tumor, nonniſi cum ſignis ilei morbi, ſive herniæ, comparuerit.

Ab alterâ parte, ſi à tympaniâ ventriculi ſenſim, ut fit, inteſtina tympaniam quoque ſibi contrahant, cauſæ volvulorum, & herniarum habebuntur in multis locis, iiſque potiſſimùm, ubi inteſtinorum gyri ſuprà ſeſe mutuo reduplicantur. Ponamus inteſtini ilei ejuſmodi plicam in pelvi fuiſſe, & vacuatis inteſtinis colo ac recto, evacuatâque veſicâ urinariâ; ileum ante hanc plicam plurimo aëre tumuiſſe: ſi coli finis, ſi rectum inteſtinum, ſi veſica urinaria de integro ſuâ quæque materiâ amplificentur, utique turgens inteſtinum meſocolon removere, in eoque, non ſatis retrocedente, herniam generare potuit.

Notat autem anamneſis tympaniam

non fuisse perpetuam, sed quovis sesquimense rediisse, sic ut unâ alterâve septimanâ sileret. Quæ causa hujus? Si catameniis suis, hisque quolibet sesqui altero mense redeuntibus, eo tempore adhùc ægra gavisa esset, quæpiam ratio phænomeni haberetur: imò si mensibus cessantibus supervenisset hæc tympanites periodica, causam hujus nonnullam ex menstruorum continuante nisu explicare forsitan anniteremur: sed novem anni à mensium defectu ad principium tympanias decursi, non admittunt ejusmodi explicationem.

Nunquid *Sanctorii* observatio de menstruâ hominum plethorâ lucis hìc afferat quidquam? Quippe quæ hujuscemodi irregularitatibus aliquandò subjecta sit, quibus ea feminarum menses quâlibet quartâ, quintâ, sextâ, octavâ septimanâ habentium plethora, seu universa, seu uteri saltem topica, obnoxia est? Hâc ratione causam quandam insultûs hujus periodici caperemus, modò constaret annosiores viros, feminasque, ejusmodi sanctorianam plethoram menstruatim pati. Verùm quidquid de hâc excitante causâ sit, de eâdemque conjecturemur, veram certamque definire eam cùm non valeamus, quæstionem

totam in medio relinquemus. Cogimur in ſimilibus ignorantiam noſtram candidi fateri. Hodie vir ſexagenario major, convenit me, qui calculum non mediocrem, eumque aſperum valdè, in veſicâ habet; ut quatuor medici, unuſque chirurgus, abſque ullâ difficultate, primo catheteris tentamine deteximus; interea dùm à longo admodum tempore calculi cruciatus triduo tantùm patiatur, triduoque denuò, nullo adhibito auxilio, liberrimus ſit. Multa ſimilia in *Rat. med.* exempla protuli.

Duos autem veluti alios, novoſque morbos, mulier noſtra intereà tolerare, medio ante mortem anno, debuit; quorum alter, urinæ rodens acrimonia fuit; alter, difficultas deglutiendi. Cùm neutrius mechanicam in cadavere cauſam detexerimus, priorem ab humorum cacochymiâ mucoſâ, acri, ad ouropoieticum ſyſtema determinatâ; alterum à portentoſâ ventriculi expanſione, in anteriora vehementer aſſurgentis, œſophagique proindè finem diſtrahentis, vel diaphragma quo loco œſophagum tranſmittit comprimentis, ſuam duxiſſe arbitror originem.

Tandem febris videtur duorum dierum frigore, die 12 Decembris ince-

pisse, tertioque ejus die vel hernia entero-mesocolica accessisse, quæ intestini ilei inflammationem, tympaniam, gangrænamque genuerit; vel hernia talis ex tympanitide intestinorum genita accesserit: quæ ipsa hernia tàm suâ constrictione, quàm natâ intestini ilei ante herniam gangrænâ, mortem quarto die intulit.

Sed quæstio gravis ex eo nascitur, quod femina gangrænâ periisse videatur, interea dum in vitâ pulsus, pluraque alia phænomena, longè abesse gangrænam clamitarent. Quippè defuerunt hîc, quæ in gangrænâ provectâ eousque, ut mortem & minetur, & inferat, signa enarrantur: virium projectio, pulsuum cum celeritate parvitas, frigus extremorum, oculorum collapsus faciei labiorumque præcipuè, livor, &c. Utiquè si, cum omnibus hisce, aut saltem præcipuis, videatur æger quisquam sibi de futurâ salute blandiri, non est, quod propterea medicus fallatur, indolentiæ partium, olim dolentium, causam ex gangrænâ, eâque lethiferâ, oriundam ratus: at verò nullo pravorum signorum præsente, cessante etiam, quod affuerat, frigore, ægrotam nostram gangrænâ

interfectam esse, ut & ultima vitæ horula, & anatomicus docuit conspectus; res profectò est, quæ, ut ut illam hinc stupemus, illinc subtiliore ratiocinio quadantenùs explicare periclitamur, novum saltem hunc medendi canonem cudere jubet, ut, quantumvis dispa-rentibus gangrænæ signis, fallacem, infidamque quamcumque emendationem esse statuamus, quamdiù haud redierit perfecta salus.

Exp. D. *De Knobloch*, natione russus, qui biennii, ni fallor, spatio, indefessâ diligentiâ collegia mea omnia frequentavit, hujusque feminæ & morbo adstitit, & anatome, dissertationis suæ inauguralis (quam laudatissimam fuisse, licèt necdum acceperim, reor,) materiem, me annuente indè sumsit, dum æstate elapsâ in almâ & inclytâ universitate leydensi gradum doctoratûs acciperet.

§. III. Sartor septuaginta tres annos natus, plurimâ æstatis & autumni parte anni 1766. diarhœâ, ac subindè dysenteriâ laboraverat, incassùm numerosis medicamentis assumtis. Emollientia dein imminuere dejectiones, sed non stiterunt. Agyrta demùm arcanis suis pessumdedit hominem, sic ut 19.

Dec. inflammatione intestinorum laborare cœperit, quam biduo neglexit; dein antiphlogisticâ methodo, purgantibus, oleo multo, opio, mercurio crudo, ter ad libram mediam assumto, vindicari à morte non potuit, quæ contigit initio diei 27. Dec. Cadaver 30. horis à morte, ejus in ædibus, studiosis, & medicis, adstantibus, aperui.

In abdomine aliquot unciæ aquæ rubellæ inerant.

Intestina conspiciuntur in *tab.* III. Tenuia erant inflata valdè; crassa autem, valdè tympanitica. Inflammatio multa iis non aderat, præterquàm ad finem coli, in quo obstructio notabilis mox enarranda.

A. Intestinum cæcum in dextrâ pelvi.
B. Flexus coli primus.
C. Flexus coli secundus.
D. Reflexus coli versùs superiora; quem removi parùm, quo clariùs conspiceretur. In cadavere enim pars D. & E. ferè omninò latebat sub B & C.
E. Flexus coli, isque iterùm sub hepate tertius.
F. Flexus coli quartus isque lienaris. Turgens hîc intestinum valdè,

diaphragma vehementer trudebat in altum; ut cordis actio hinc quoque multùm perturbaretur, oportuerit.

G. Descensus coli ab hoc suo lienari flexu.
H. Flexus quintus.
I. Flexus coli sextus.
K. Flexus septimus.
L. Flexus octavus.
M. Flexus nonus.
N. Flexus decimus.
O. Flexus undecimus.
P. Flexus duodecimus.
Q. Intestinum rectum.

Maximè notabamus flexus M. N. O. quos usque ad P. aperuimus. Intestinum sub hoc loco toto M. N. O. complanatum fuit, ut in eo cavitas deesset. Pars ejus M. N. L. K. tympanitica compressit hos subjectos flexus.

Expeditum fuit iter ex ileo in cæcum.

Mercurium spendididissimi salis instar invenimus stercoribus mollibus, non formatis, iisque copiosis, mistum 1°. in ileo propè cæcum, 2°. in cæco ipso. Sed homini dragmam mercurii dulcis, cum aliis purgantibus, datam in hoc morbo fuisse inaudivi: undè fortè qui

hic ità ſplendidus inventus mercurius fuit, mercurius ille dulcis fuerit.

Dùm circa hæc invicem colloquebamur, & mercurium hunc eluebamus, chirurgi intereà cadaver ob immanem fœtorem conſuebant; abſque examine facto neceſſario inteſtini tumentiſſimi ad C. quo conſtitiſſet an fortè ibi maxima mercurii moles non hæreret.

Ventriculus parvus.

Pulmo ſublividus uterque; anteriùs firmiter, laxiùs in latere, laxiſſimè in dorſo, cum pleurâ connatus.

Cor utrumque ità vacuum ſanguine, ut veluti elotum eſſet. Grumoſus ſanguis utriuſque in ſinu, in dextro magis.

Quæritur utrùm ſolo in abdomine an verò etiam in thorace, mortis ſit quærenda ſtatuendaque cauſa?

Profectò in ſolo inteſtino colo duodecim flexus reperti ſunt, quorum plerique ad lethalem obſtructionem ſufficiant. Et ut colon, ità quoque inteſtina tenuia tympanitica erant. Sic ut & craſſa & tenuia inteſtina, longè amplius, quo aptè continerentur, ſpatium exigerent. Ut ut enim diaphragma & peritonæum cedunt, tandem reſiſtunt: ſi nunc totus hic tubus adeò immaniter expanſus clyſmatibus hinc,

medicamentis, alimentis, potulentis illinc, aſſiduò adhuc magis repletur; ſi aër, in eodem tubo adeò multus, morâ vehementer rareſcat; aër, inquam, qui in phyſicis demonſtratur deciès & ſexiès amplius, quàm primò ſpatium occupare poſſe; neceſſe eſt omnia hæc tumentiſſima inteſtina inter ſe ſe vehementer compreſſa fuiſſe, viamque ſibi mutuò præcluſiſſe: hinc ad omnes duodecim plicas, in colo inteſtino; ad plicas tenuium longè numeroſiores; lethalis obſtructio naſci potuiſſet.

Si præterea vim meſenterii, quam ex eodem vulnerato, *Ruiſchius* didicit in vitam humanam ingentem eſſe, perpendamus; an non ab ejus in caſu noſtro compreſſione, vellicatione, contorſione, ac ferè dilaceratione, horrenda phænomena, ipſumque conſequi lethum poſſint?

Gangræna equidem aut meſenterii, ac meſocoli, aut inteſtinorum, nondùm vera aderat: verùm & hæc, & illa; quandò eorundem arteriarum, venarum, nervorumque interceptiones, nervorum præterea vellicationes, attentè recogitemus; univerſum ſyſtema arterioſum, venoſum, ac nervoſum

commovere, ſenſorium commune, vitaleſque turbare actiones, vitam demùm ſufflaminare, poſſunt.

Sed vitales actiones lædere, ac ſic ſufflaminare, ut cor vacuum utrumque repertum fuerit, & hepar potuit, & flexus coli ſuperior, in ſiniſtro latere: validâ quippè horum in diaphragma appreſſione, cor cum ſuo pericardio complanari, ſicque baſi ſuâ flecti potuit, ut ſanguis omnis in ſinubus colligeretur, hincque vacuus reperiretur uterque cordis thalamus.

Quin & hæc jecinoris in alta protruſio ſola, fortè necare hominem poſſet. Cogita eidem venam cavam accreſcere, hanc unà cum illo attolli, violentè diſtrahi, comprimique; celluloſitatem fortem quà vena eadem cum omnibus vicinis colligatur, vellicari, lacerari; nervos in viciniâ decurrentes, ac celluloſitate eâdem implicitos, unà cum venâ cavâ diſtendi, convellique; an non præter peſſima alia ſymptomata, incapiamus ſanguinem venoſum, ab inferioribus refluum, hâc lege præpediri ne in cor dextrum fluat? Idemque hepar, ſi latum craſſumque eſt, interea dum diaphragma violenter attollit, an ſimul non comprimit ſubjectam aortam,

venamque cavam, quo universus sanguinis circulus perturbetur?

§. IV. Quinquagenaria matrona, cacochymica, hydropis nonnunquàm experta primordia, duro tumore in medio hypogastrio laborans, frequenterque colicam clausam, à quâ enematibus plerumque liberabatur, perpessa, tandem elapsâ hâc æstate, dum sat benè se habens aurâ rurali petersdorfiensi, frueretur, sumsit, suadentibus in prophylaxin amicis, lagenam aquæ sedlicensis. Vix verò epotâ illâ, ventrem tormina vexant, nec solvitur alvus.

Auctis cum anxietate doloribus, injici jubet clysterem Sed nec eo prodeunte, in urbem defertur. Clarus ejus medicus, postquàm multa auxilia artis frustrà tentasset, auri fulminantis vires explorare contendebat; sed nec sex ejus doses quid opis attulerunt. Vocatus fui die quarto in consilium. Conclusum fuit fumi tabaci experiri clysteres; hisque non opitulantibus, vivum mercurium cum multo oleo amygdalino propinare.

Injecto porrò hoc fumo, fæcum quidem aliquid prodiit, sed morbi interim increvere symptomata. An tabacum nostrum vilius fuerit, ideòque non

profuerit ; eo quod clarus *Heisterus*, qui hæc enemata tanti fecit, optimum ad id commendet tabacum ? Præstantissimum profectò mihi in posterum comparabo.

Igitur die morbi quinto mercurii vivi libra data est, qui cum oleo amygdalino, trino haustu, assumptus mox omnem, ut solet, vomitum stitit, ileumque morbum copiosâ alvo brevi solvit. Rescivi postmodùm ab illâ, nobilissimoque marito, primis ab assumto hoc remedio diebus mercurium alvo liberaliter prodiisse, deindè verò parciùs: sic quidem, ut quartâ decimâ ab ejus assumptione die adhùc globuli mercurii cum fæcibus conspicerentur. Ex illo tempore & bona, & quotidiana alvus est. Reliqua ejus incommoda perseverabant, & hydrops crurum, femorumque: sed perseverante tumore hypogastrii, atque hydrope intercute artuum inferiorum, redeunte, viribus sensim defecit, ac trimestri spatio à curato ileo elapso periit. Inspectione cadaveris, ut audio, constitit corpus durum, atque ingens, ex uteri substantiâ genitum esse. Fortè id annorum aliquot spatio dolorem & obstructionem, intestini sive ilei, sive coli, partem plùs

minùs premendo, creavit, ipsumque demùm ileum: ità tamen, ut mercurii pondus intestinum compressum dilatare, reddereque potuerit permeabile. Optimus *Hoffmannus* notavit quoque, capite *de dolore & spasmo iliaco*, à sex mercurii unciis assumtis intrà quinque horas alvum prodiisse, & cum illâ hujus semimetalli unciam, ultráque duas hebdomadas semper ejusdem quidquam in fæcibus conspectum fuisse. Casum hunc post sequentem historiam commentabor.

§. V. Anno 1752. vocabar ad coquum ileo morbo laborantem, à colicâ pictaviensi, ut videbatur, orto. Pleraque auxilia frustrà adhibita erant. Etiam auctoritate *Galeni* ingens cucurbita admota umbilico fuerat; postquàm non modò non levatus fuit, sed in tantas convulsiones incidit, horæ quadrantem durantes, ut à tribus robustis viris vix teneri, vix gubernari, ne sibi noceret, lectove excideret, posset: ex convulsionibus autem, epilepticorum instar in somnum stertorosum incidit, algido cum sudore, & omni modo pulsu inæquali. Cùm autem æger pridiè furibundè delirasset; validissimâque convulsione totus quantus in altum esset sublatus, perfectâque amaurosi affici

cœpiſſet ; non eſt cur convulſionem poſt cucurbitam natam, cucurbitæ adſcribamus. Amauroſis hæc, ut &, quæ affuit, iſchuria, ileum, ex Pictavienſium colicâ ortum, deſignabant.

Poſt hanc convulſionem vomitus continuus fuit potûs, alimenti, & medicamenti. Id autem conſtanter obſervatum eſt, quod cereviſiam, quam clàm ſubindè frigidam hauſerat, non evomuiſſet.

Quarto die ſumſit unc. iij. mercurii crudi cum unc. ij olei amygd. Eo non agente, dedi ſequenti mane, ſcilicèt die morbi quinto, unc. jv. verùm duas tantùm deglutire voluit; duas reliquas ſumſit die ſexto.

Ut celeberr. *Hoffmannus*, loco infrà citando, in ſuâ matronâ magnam ab aſſumto mercurio tranquillitatem obſervaverat, ità quoque in meo coquo, à tribus hiſce ſingulis mercurii doſibus, tres noctes longè tranquilliores ſequebantur. Alvus tamen nondùm ſolvebatur, niſi repetito enemate. Ab hoc demùm alvus copioſa, ſed abſque ullo mercurio. Nihilominùs vomitus redibat cunctorum, præterquàm frigidæ cereviſiæ. Altero enemate injecto modica prodiit, citrà mercurium; alvus;

ut & post tertium enema, quod elapso trihorio ab ultimâ alvo injectum erat. Doloribus indè crudelissimis obortis, insedit calido molliente balneo ad jugulum ferè usque $\frac{3}{4}$ horæ. Quartum posteà enema, idque purgans, injectum est; undè alvus quidem prodiit, sed nullus cum eâ mercurius. Dolorum ferocitas & quintum clysma, idque oleosum; & olei cum opio potum; poposcit. Septimo morbi die, post tolerabiliorem ab opio oleoque noctem, sextum clysma injectum est, ab eoque cum fæcibus copiosis pars mercurii prodiit. A septimo & octavo clysmate, sine mercurio alvus. Die octavo post nonum clysma aliquid mercurii fæces habent. Jam demùm ad se rediit mens, gutta serena ablata est, appetitus adfuit, pulsusque omni modo bonus. Nonâ die spontanea alvus prima, cum plurimâ veluti corrosi, ac nigricantis, mercurii parte. Diebus aliquot subsequentibus examinatæ fæces, naturali modo quotidiè redditæ, nullum ampliùs mercurium habuerunt. Gravissimo hoc morbo soluto, nulla secuta paralysis est; quod in eos noto, qui paralysin, à colicâ Pictonum oriundam, dato adscribant opio. Sed hos refutare non opus, cum

experientiâ abundè evicerit 1°. non rarò paralysin jam cum morbi principio nasci; dum de opio aut dando, aut non dando, nulla adhùc quæstio sit. 2°. nervorum vellicationibus, & distractionibus, prudenti opii usu mitigatis, rariorem longè à colicâ Pictonum paralysin observari, quàm quandò falsò præconcepta de opio opinio usum ejus in hoc morbo damnat.

Refractam valdè mercurii dosin dedi, cum quod summoperè reniteretur æger, ut ex historiâ patuit; tum quod eandem, eâve minorem, sufficere clari viri censuerint. *Riverius*, 1. 2. uncias sibi scribit suffecisse. *Sylvius De Le Boe, idea prax. med. libr.* 1. *cap.* 15. §. 53. idem confirmat. *Paræus*, *libr.* 21. uncias iij. sufficere testatur. Aliàs majorem dosin medici exhibere solent. *Rhodius*, *cent.* 2. n°. 80. scribit unc. v. melle rosaceo mistis, iliacum deploratum se curavisse. Celeberrimus *Hoffmannus*, *tom.* 4. *part.* 2. *sect.* 2. *cap.* 4. *obs.* 4. matronam unciis vj. sanavit. Et *Paræus*, qui tres modò uncias dedit, plus dari posse censuit, laudando *Marinum*, *sanctum*, *paralitanum*, qui plus simplici vice libram, imò libram sesquialteram, mulieri dederit, eamque

citrà noxam alvo viderit brevi ejectam. *Zacutus Lusitanus*, *Prax. adm. libr.* 2. *observ.* 35. strenuissimo duci libram optimo cum eventu propinavit. Imò *libr.* 2. *de princ. med. hist.* scribit multos in ileo conclamato mercurii librâ, cum aquâ calidâ haustâ, ab imminente morte liberatos esse. *Kalschmidius*, *in Actis N. C.* libram quoque dedit. Et matronæ nostræ §. IV. libram generosè dedimus, 1°. quia, non ut coquus, tergiversabatur, sed ad omnia paratam se exhibebat. 2°. quia metus mortis in procinctu erat, ni extemplò relevaretur. 3°. quia cùm insons esse remedium constiterit, tutior magna, quàm parva, dosis esse videtur.

Verumtamen obstat *Hoffmanni* auctoritas, qui cautè mercandum esse suadet, eo quod ægri à mercurio epoto non minùs iis, qui mercurium fodiunt, depurant, aut quomodocunque tractant, nervorum sibi contrahere morbos possint; idque videtur feminæ demonstrare exemplo, cui ultrà 14. dies quid hydrargyrii alvo prodiret: « ultimo verò loco, *inquit*, id non prætermittendum esse censeo, quod collectis licèt viribus, somnoque & appetitu redeunte, tremorem in artu-

» bus, atque vacillationem & impo-
» tentiam in pedibus, ultrà mensis ad-
» huc spatium, perceperit: quæ per-
» molestæ affectiones dextro nihilomi-
» nùs balneorum usu prorsùs demùm
» sublatæ, & discussæ fuerunt.

Negari utique non potest mercurium, licèt in sanis mox alvo elabatur, licèt etiam in ileo morbo sæpè citò pertranseat, tamen in ileo, obstructis admodum intestinis, diuturniorem aliquandò moram trahere. Coquus noster eum sex diebus ventre continuit; matrona nostra, & ea *Hoffmanni*, 14. diebus, licèt copiosa quotidiè alvus prodiret. Utrùm duriore fæce, crassove muco, involutus, in coli cellulis demoretur, an in cæci delapsus appendiculum sit, quibus à locis partitim lentéque depellatur, determinare non ausim. An in hisce latebris moratus ab acrimoniâ quâdam erodi possit? Sicque nervos non tantùm crudus, sed & acer factus, lædere queat?

Quodsi hæc ità se haberent, annon præstaret aureos globos deglutire? Aurum enim mercurio tantò gravius, videretur esse quoque tantò ad fæces depellendas potentius; & si diutiùs in corpore moraretur, non foret nervis ini-

micum ità, ut mercurius. In ileo datum fuerat frustrà horrendum purgans ex granis. iv. mercur. vitæ, cum x. gran. troch. alhandal. Deglutitis tandem globulis aureis duobus, sequenti die copiosissimæ fæces prodiere, & globuli aurei post 36. horas: vide *Burneti*, *Thes. part.* j. *pag.* 357.

Sed contra: illustr. *Hoffmannus* unicum modò proferre potuit, quo hanc assertionem probaret, exemplum: deindè merito quæritur, num hoc exemplo id, quod probare conabatur, verè probaverit? 1°. enim paralytici morbi centies observantur curatos iliacos à tergo sequi, si colica Pictonum in causâ fuerit, licèt hydrargyron non potaverint. 2°. *Winklerus* apud *Bonetum*, (*Med. Sept. libr.* 3. *cap.* 30.) exhibet hominem nobis, qui ope succi librarum sex putridorum pomorum borstorsiensium ab ileo liberatus, nihilominùs contracturâ membrorum, spatio 18. septimanarum laboraverit. Et 3°. ægri mei, mercurio ab ileo curati, nullos passi sunt nervorum morbos.

Sed aliud quid timetur, ne scilicèt frigore noceat. Undè & nonnullos id calidè cum potu, aut jure carnium, ut mox ex *Zacuto* discebamus, inges-

ſiſſe videmus : & *Henricum ab Heers* (*lib.* 1. *obs.* 2.) « ne mercurius frigore ſuo interanea lædere poſſet, ſtatim clyſterem ex puro cretico vino » injeciſſe, legimus ». Hoc autem experimenta docere debent, quæ an adſint, videamus.

1°. In iliacâ clari *Hoffmanni*, & in meis, mercurius vomitum aut omninò, aut ad tempus, ſtitit ; & ſymptomata plùs minùs pacavit.

2°. *Hoffmannus* ibidem caſu v. ægræ ſuæ iliacæ dedit pro omni potu » aquam » fontanam frigidam puram, aquâ men» thæ correctam, cujus libræ ſalis ab» ſinthii dr. j & ſucci citrei unc. ß. » adjecerat, more riveriano ».

3°. Idem magnus auctor gelidæ uſum cum collegâ *Naboth*, teſtatur egregium ejuſmodi in morbis ſe obſervaſſe.

4°. Experimenta, *tom. ix. Rat. Med. cap. V.* relata, docent ileum morbum Neapoli aquâ gelidâ curatum ; potum frigidum eidem ægro poſtmodùm, *Viennæ* eundem in morbum relapſo, unicè proficuum ; herniamque incarceratam gelidæ admotu fuiſſe ſanatam.

5°. Illuſtriſſimi *Hoffmanni* œnepola vomitu cuncta rejecit, præter aquam

gelidam, cui quidem calentis frustulum panis injectum erat, calorem verò ab illo servare non poterat.

6°. Idem in epicrisi ad hunc iliacum morbum, hanc suam frigidam aquam laudat impensè, testimoniumque *Amati Lusitani* affert, asserentis, » se atro- » cem intestinorum dolorem aquæ fri- » gidæ exhibitione subito, & incanta- » menti instar, sustulisse. »

7°. Idem auctor præterea (*tom. iv. sect. 2. cap. 5.*) laudat utrosque lusitanos *Zacutum*, *Amatumque*, ut » qui » colicam biliosam, (nobis dictam pi- » ctavensem) cum aquæ frigidæ potu, » tum nivis usu, curatam meminissent.

8°. Adjungit ad hæc *Hoffmannus* observasse se se » paralysin, hâc de co- » licâ natam, frigidioribus, quàm ca- » lidis balneis, magis, auscultasse ».

9°. *Petrus Forestus*) *lib. 21. in schol. ad obs. 12.*) mirè quoque utrosque lusitanos laudat « quod aquæ frigidæ » interno, externoque usu, complures » & à colicis, & ab iliacis morbis, » curavissent ».

10°. *Joannes Crato* (*lib. 3. cons. 13.*) medicos magnos existere ait » qui » frigidissimam aquam adhibeant in hisce » morbis ».

11°. *Burnetus* (in *Thesauro lib. j. pag.* 315.) scribit *Franciscum Gautier* nonnisi frigidissimis tantùm & exhibitis, & admotis, ab hoc morbo curari potuisse.

12°. *Septalius* (*lib.* 7. *animadv. pag.* 248.) hominem ventris dolore ad omnia rebelli ferè enectum, ut algidus sudor jam adesset, nullusque ultrà percipiundus pulsus; aqua multa, etiam nive frigefacta, sic mutavit, ut mox in somnum quatuor horarum incideret, ab eoque somno alvum copiosissimam deponeret, ac integræ restitueretur sanitati.

Ex quibus omnibus, ni fallor, conficitur id, ut mercurius frigoris causâ non modò non vituperandus, sed potiùs laudandus sit: ut cuncta in genere frigida actu, motum convulsivum à loco affecto intestini versùs superiora moderando, sedandoque, efficiant, ut motus peristalticus ab irritante in affecto intestini loco causa exsuscitetur, animetur, solusque nunc agens, materiæ obstruentis determinationem versùs inferiora promoveat.

Num forsitan, cum *Hippocratis* tetani frigidæ aquæ affusione curandi methodo, hujuscemodi convenirent observata?

servata? Profectò si toties, aut totus ileus convulsivus est, aut convulsio aliundè accedens, hunc morbum aliàs fors solubilem, jam irresolubilem reddit, gelidorum nervis applicatorum efficacia, videretur methodo *Hippocratis* explicanda: & esset quoque huc referenda historia, quam ill. præses ex *Act. Edimb. tom.* 5. profert, in quâ ad morem hippocraticum prudens gelidæ affusio ileum morbum, qui consuetæ methodo, calentibusque fomentis, minimè obaudiverat, feliciter sanavit: quo eodem modo illustris *Westerhoff*, (*Rat. Med. part.* ix. *pag.* 155.) incarceratam vetulæ herniam, calidis fomentis immorigeram, aquæ gelidæ applicatione sanavit.

Est tamen methodus tetanum curandi *Hippocrati* duplex: altera quidem frigidis, calidis altera admotis; ut demonstravi (*part.* x. *Rat. Med. à pag.* 349. *ad* 351.) Eodemque planè modo duplex & nostra est: plures enim & calidis epotis, & calidis percuramus fomentis; nec, nisi his irritis, ad frigida audacter confugere solemus.

Quæstio superest an tutò in hoc morbo violenta & acria remedia umbilico adplicentur?

Varia argumenta videntur huic applicationi patrocinari. 1°. *Galenum* novimus ingentem cucurbitam umbilico admovisse, idque plures laudasse practicos.

2°. *Ballonius*, *Epid. I.* » Vidimus, » *inquit*, cuidam acerbitate doloris colici detento, placatos esse dolores, » adhibito umbilico modico emplastro » caustico, & veluti escharam faciente, » & intùs foràs evocante ». Sic refert ille, licèt haud omninò id approbare videatur, sed, ad affinia effectu remedia, aliquanto autem tutiora, ut confugiamus, hortetur.

3°. *Dan. Sennertus* (*lib.* 3. *part.* 2. *sect.* 2. *cap.* 2. & quoque *lib.* 5. *part.* 3. *sect.* 3. *cap.* 6.) » Efficax est ad colicam oleum saponis, quod sic paratur:

℞. » Sap. hispan. part. j.
» Calcis vivæ part. ij.
» Destill. per alemb. vel retort.
» Oleum ab aquâ separetur, cujus gtt. 6. vel 7. umbilico cum gossypio imponantur.

4°. Dissertatio *Duispurgii ad Rhenum* prodiit, anno 1763. auctore *Mathæo Bruckner*, de *colicâ Pictonum*, cujus in curâ commendatur lati, fortis-

que emplastri vesicantis, cum cantharidibus parati, applicatio, ad locum ventris plurimum dolentem. » Hoc, *inquit*, » ità agit per nervos in emissaria orga- » norum excretoriorum, ut disponan- » tur ad transmittendum recrementum. » Non extimescendus est ille dolor le- » vis, indè excitatus, ac si dolorem » dolori adderemus. Nec volumus in- » quirere, an revellendo, an attrahen- » do, an stimulando, agat illud? Scire » sufficit optatum impetrari effectum, » puto doloris colici immunutionem ex » topico tali, anodyno hîc omnium » summo ». Sed cùm in colicâ Pictonum præcipuus dolor ad umbilicum sævit, videtur auctor ille vesicantis ad umbilicum intelligere adplicatum: imò posthâc id videtur jubere, siquidem addit: » Intereà dùm, hæc agun- » tur, nempè cùm vesica elevatur in » regione umbilicali, &c. » Ergo umbilico applicandum jubet, idque diù tenere apertum; sin minùs, à latere alterum imponendum esse. Ac demùm addit: » curam tutissimam, citis- » simam, jucundissimam *methodo nostrâ* » *constanter observavi succedere*, qua » paresis arceri & præcaveri potest, &

» debet : & quo citiùs his succurritur, » eo minùs periculi ».

Non video cur minùs in desperato hoc morbo uteremur vesicantibus, quàm in sævâ pleuritide, postquàm debitæ & evacuationes, & applicationes, vehementiam non moderantur doloris : undè cùm vesicans in pleuritide sæpè miranda præstet; cùm & acria, & vesicantia, auctores in ileo morbo tantoperè laudent; tutò nos in hoc morbo vesicantibus uti posse arbitror; postquàm, ut in pleuritide, consueta artis adminicula incassùm adhibita fuerint. Et quemadmodùm haud in laterum dolore inflammatorio duntaxàt; sed & in rheumatico, atque spasmodico, vesicantium laudamus, extollimusque effectum, ità quoque in variâ ilei naturâ eâdem consore reor.

Est autem aliquid, hâc occasione monendum. Oleum lini clysmate frequentiùs injectum, oleum amygd. recentiss. ore assumtum, morbo huic egregiè mederi non semel vidi; ipsum autem lini oleum, cùm nauseosum sit, ægrique hi continuè ferè vomant, raro ore sumendum dedi : cùm tamen idipsum nunc percipiam ab exp. viro *Gal-*

leski, tilſitſenſi medico, tot tantiſque efferri encomiis, dum unum ejus, alterumve cochleare, quâvis horâ in potu aliquo calido exhibetur; ità quidem, ut etiam poſt ſtercoreum vomitum ſalutem afferret; tutò quoque in poſterum explorare expedit.

Machinam italicam, de quâ *part.* 8. & 9. egi, in hoc morbo tantoperè laudatam, brutis tantùm applicui, non applicaturus hominibus, donec numeroſa Italorum exempla majorem ingerant fiduciam audaciamque: tum quod ſemel iterúmque ſeſe obtulerit experimentum in cadaveribus humanis, tantam eſſe nonnunquàm valvulæ coli reſiſtentiam, ut ne ingens quidem hujus machinæ potentia eam potuerit ſuperare; tum præſertim, quod mirandus ac formidandus ille caſus, quem (*Rat. Med. part.* 9. *à pag.* 157. & *ſeq.*) retuli, homini profectò, ſi contingeret, lethum indubitatò eſſet illaturus.

CAPUT IV.

DE VARIO HYDROPE.

§. I. *Paracentesis abdominis fortunata, quam lympha educta sperabilem non fecerat. Laus corticis peruviani hoc in casu. Phænomena lymphæ eductæ, & facta cum eâdem experimenta.* §. II. *Altera paracentesis octennis puellæ. Aliquid circa requisitam corporis in paracentesi positionem. Remediorum à paracentesi datorum, chinæ potissimùm, recensio. Experimenta cum lymphâ facta.* §. III. *Paracentesis tertia feminæ 28. annorum. Et quoque optimos à cortice peruviano hæc est experta effectus. Occasione experimentorum, de lymphâ captorum, quædam de lithiasi. Explicatio textûs prognostici ex* Hipp. libr. ij. Prorrh. *Quædam de hydrope peritonæali.* §. IV. *Paracentesis quarta. Phænomena lymphæ. duplex in hâc feminâ morbus, pectoris, ventrisque. Incertitudo utrùm cum ascite cysticus, solus adesset ascites? Reditus ascitis post*

paracentesin, & tandem mors. Anatome. Epicrisis. Tumor in vitâ manifestus, in cadavere non invenitur; ad quod explicandum §. sequens adornatur. §. V. *Tumor epigastrii mobilis; tumor profundior ventris veluti emphyzematicus, in vitâ percepti, citrà eorundem in cadavere vestigia. Ascites adsuit. Cur haud instituta in illo paracentesis? Anatome mirabilis. Epicrisis. Phænomena lymphæ. Curiosa membrana inventa in ventre. Ventriculi degenerationes frequenter propè pylorum inveniuntur. Quid demùm fuerit id, quod nobis tumoris dederit perceptionem? De internâ externâque sanguinis transsudatione. De judicatoriis nihil judicantibus.* §. VI. *Cysticus hydrops, in quo octies est instituta paracentesis. Enarrantur auxilia, quæ internè externèque admota sunt. Mors. Inspectio cadaveris. Multa in eodem maximè notanda. Et virgines quoque uterinos quosdam morbos, quos aliàs viro usæ, pati possunt. De vermibus quædam.* §. VII. *Pathologica discussio quintuplicis nobis noti hydropis, unà cum serio examine, 1°. diagnosticorum singuli signorum; 2°. auxiliorum, quæ peti ad*

ſingulum ex medicinâ, chirurgiâque; ſoleant; 3°. ex demonſtratione incertitudinis diagnoſeos, tutior medendi methodus proponitur.

§. I. FEMINA 25. annorum, convenit me die 15. Maii anni 1766. referens elapſo abhinc ſeſquianno ſe, in quintum menſem gravidam, febre intermittente correptam fuiſſe, ab eâque non liberatam, niſi ſextâ demùm à partu ſeptimanâ. Lochia parciſſimè fluxiſſe; vix detumuiſſe à partu ventrem; & in octavam uſque ſeptimanam ſeſe macram, debilemque, lactaſſe infantem: febre autem, ſextâ à partu ſeptimanâ, exulante, tumidiorem ventrem ſibi redditum fuiſſe, cruraque tumere cœpta: hæc tamen poſtmodum, non illum, detumuiſſe.

Deprehendimus manifeſtam in ventre fluctuationem. Nonnullis medicamentis fruſtrà uſa erat: & licèt à ſex retrò ſeptimanis baccarum juniperi infuſum, quod ſæpè confert, largiter bibiſſet, paucam tamen admodum urinam reddebat, multâque ſiti vexabatur. Menſes tamen ſub hujus infuſi uſu redierant, appetitus aderat, & quotidiana alvus.

Dedi ipsi salem alkalinum in vino; vinum scilliticum, aromaticum, &c. à quibus dum nihil omninò levaretur, ad paracentesin obeundam in nosocomio mansit.

Paracentesi 28. Maii institutâ, prodiere 68. libræ aquæ, non fœtentis quidem, sed subrubellæ, grumoso sanguine in vasorum fundo paulatim collecto. Lympha ad ignem parte multâ avolabat, parte aliquâ coagulabatur; admistu syrupi violarum colorem non mutabat.

Emulsio leviter paregorica mox dabatur, admistâ unciâ unicâ aquæ cinnamomi simplicis à quâ molesti post operationem flatus commodè discutiebantur. Pressione aquarum ablatâ, promota mox urinarum secretio & excretio est: sic ut decimâ posteà horâ urinæ libram mingeret, deque die in diem copiosiùs, cum crasso sæpè sedimento.

Et hoc die, & toto tempore, quo in nosocomio fuit, calor 96. 97. graduum, calor utique hominis sani, fuit. Mox bonus ab operatione appetitus; quamque passa inexplebilem erat, sedata sitis fuit. Intrà 15. dies adeò convaluit, ut repeteret pagum suum.

Eventum adeò felicem aqua, ventre

educta, ſperare vetuerat. Copia namque magna cruoris ſingulo in vaſe, quo eam effluentem exceperamus, ſubſedebat. Hinc partis cujuſdam diabroſin, faciléque inſequuturam gangrænam, ſimiles olim captæ obſervationes vereri jubebant.

Ut autem, quoad ejus fieri poſſet, hanc infauſtam prognoſin averruncaremus, dedimus feminæ mox à conſpectâ poſtridiè hâc lymhâ, unciam integram corticis kinæ quotidiè; domumque redeunti ſemilibram ejus procuravimus illi, ut unciam mediam quotidiè adhuc ſumeret.

§. II. Octennis puella, parvæ valdè ſtaturæ, rhachitica, variolas quinquennis paſſa, ſana exindè, cœperat ineunte Octobri 1766. abdomine tumeſcere, & intrà 14. dies ejus eſſe molis, quam nobis medio Januario 1767. in noſocomio, cum manifeſtâ fluctuatione, monſtravit. Cùm ab egregio ſolertiſſimoque medico *S. Rathberger* optima ac ſelectiſſima remedia, ſummâ quidem cum prudentiâ, incaſsùm verò, exhibita eſſent, auctor matri fui, ne inani medicatione vires ultrà dilapidarentur, ut paracenteſi aquam extrahi ſineret. Annuit. Jan. 21. eam inſtituimus.

Instrumentum triquetrum difficulter intravit, nec sine dolore solito majore. Causam rimati, deprehendimus eam hîc esse, quod jacente corpore lympha minùs in pubem gravitans, superiora versùs fugiat, si venter totus lymphâ non expandatur. Undè si quis postmodum evacuandus hydrops est, qui universum ventrem non tendat, corpore erecto puncturam faciemus; ut à gravitante aquarum in epigastrio mole tendatur maxumè is, qui pertundendus est, locus.

Libræ duntaxàt sex effluere lymphæ; nihil fœtentis, ad ignem coagulabilis, ex flavo viridescentis, turbidioris, ac sensim ejusmodi floccos suspensaque filamenta contrahentis, ac si serum, aut lympha, in filamenta jam coagulata, in reliquio humore fluctuaret. Alvus, & urina, quæ pigres anteà, ac parcæ fuerant, mox liberæ, copiosæque, fluxerunt. Dedi illi libram emulsi cum unciâ syrupi althææ de die, similemque nocte cum unciâ syr. diacodii. Nulla sitis. Appetitus, somnus, pulsus, vires, bona. Urinæ plerumque major, quàm assumti liquidi copia; sic ut videretur, liberatis ab aquæ compressione visceribus ouropoieticis, id, quod reliquum

lymphæ, infimo in ventre fuisset, & absorptum, & renibus feliciter excretum fuisse.

Decimâ exindè die, quo restaurarentur omnia, & recidiva averruncaretur, cortex peruvianus ipsi datus, eoque trium septimanarum spatio sic usa puella est, ut decoctum unciæ mediæ corticis assumeret quotidiè. Convaluit egregiè, ità ut matri brevi restitueretur; ac medio ab illinc elapso anno sese nobis bellè valentem stiterit.

Lympham paracentesi eductam, in tribus majoribus vitris servatam, quotidiè examinavimus, & necdum putrem eam 4. Febr. die post operationem 15. invenimus. Quin denuò hoc 15. die lympham nitido in cochleari igni exponentes, more seri sanguinis, & sani, & recèns educti, in massam scissilem, albuminis ovi instar, coagulari deprehendimus. Cum syrupo violarum tamen viridescebat; virore post biduum evanido toto. An signum alkali hæc viridescentia? Flavi colores solent hunc syrupum viridem reddere perpetuò. Sed & serum non, aut vix, flavum, quod quorundam hominum sanguini misso adest, syrupum viridem reddere vidimus. Et ovi albumen, minimè colora-

tum, ſyrupi viridem reddit colorem. An igitur cuncti humores animales latens quoddam alkali poſſiderent, quod ſyrupus violarum præprimis indicaret? Attamen ſerum hydropicum §. 1. hujus capitis ſyrupi haud mutavit colorem: an hoc, quia paucâ tantummodò parte coagulabile erat? Verùm cur omnis ab hâc miſcellâ viror natus, intrà biduum evanuit? Sed quoque in miſturis color, eidem à ſyrupo hoc conciliatus, brevi mutatur.

Die 12. Febr. qui à paracenteſi 23. erat, ipſa hæc lympha, eouſque obſervata, manifeſtò efferbuit cum aceto. Alia ejus portio ad ignem coagulata fuit: indureſcebatque præterea in ſciſſilem maſſam glutinoſa illa materies, quæ in lymphâ hâc primo diù ſuſpenſa, ad fundum denique ſubſederat. Liquor proindè animalis, qui quiete, in aëre aperto, 23. dierum ſpatio, & putrefactus, & alkalinus erat, vim adhùc plaſticam ſuam, ſeu coagulabilem, ſervat; ubi tamen humores putredine reſolvi, ac ſuâ coagulabilitate privari, vulgo creditur. Doleo me tentamen cum ſyrupo violarum hoc tempore neglexiſſe.

§. III. Femina 28. ann. procera, torosa, venusta, convenit nos die 25. Octobr. 1765. enarrans sequentia.

Decennium erat ex quo nupserat. Vix nupta autem, dolore, atque ardore abdominis immani, cœpit torqueri spatio nucthemeri; qui morbus ut alvo pertinaciter clausa cœptus, ità quoque enemate passim solvi solitus est. Quotannis hucusque idem malum repetivit, semper autem ad enema consuetum conticuit. Quinquiennium numerat ex quo intumescere cœpit abdomen, paulatimque sibi visum est augescere. Passa quoque totis hisce annis cephalæam gravem, frequentemque, est. Gravida nunquam fuit. Catameniorum perpetuò ordinatum fluxum habet. Album fluorem primò sex menses passa, citrà ullum ardorem, doloremque, postmodùm verò tantùm circà menstruum tempus. Mane solet tussire, crassamque ejicere, glutinis instar, materiem. Alvus bona. Facies sana, pulchra. Nullus unquam crurum pedumque tumor. Decies & octies, dierum novem spatio, baadensi balneo usa citrà levamen est; nisi quod recuperaverit, quem amiserat, appetitum: attamen angi à pastu

ſolita, appetitum explere non audet. Non ſitit unquam ferè in vitâ ſuâ. Sedentaria eſt.

Ex obſervationibus, quas occaſione aliâ §. VI. recenſebo, hydropem aut ſaccatum, aut peculiarem inter peritonæum ac muſculos abdominabiles locatum, ſuſpicari quis poſſet; ſed manifeſta fluctuatio arguebat aſciten. Quamobrem remediis in aſcite plurimum laudatis, ac potiſſimùm vino, bulbo recenti ſcillæ, aromatibuſque, medicato, morbum debellare ultrà duos menſes anniſus, ſpem aliquandò magnam fovi ſalutis; verùm malo rursùs increſcente, paracenteſin ſuaſi; quam cùm repudiaret, rem commiſit naturæ, nec rediit.

Tandem die 29. Julii hujus, quem vivimus, anni, ſe rursùm ſtitit, monſtroſè tumens, maximè hypogaſtrio, paracenteſin ſubitura: quam elotis pridiè inteſtinis, die 3. Auguſti perfecimus. Aſcites enim haud minùs jam, quàm olim, ex fluctuatione manifeſtus apparuit: quin & nunc raram alvum, ac paucam conquerebatur urinam.

Figura hæc abdominis, monſtroſiùs nunc ad hypochondrium penduli, atque ad media femora deſcendentis,

revocabat nobis in memoriam ventris effigiem, quam *Job van Mekeren, in suis Observationibus* dederat, unà cum phænomenis, eorum, quæ femina nostra patiebatur, consimilibus: circà quæ egregius vir *J. B. Morgagni* haud minore cum judicio, quàm experientiâ, commentatus est: circa quæ ipse postmodùm fusiùs disseram.

In paracentesi ægra doluit transeunte instrumento, minùs principio, quàm fine, antequàm totus venter esset penetratus.

Aqua lympida, inodora, non colorata, librarum 54. pondere effluxit; ultimo in vase leviter tincta cruore, eo quod aquam omnem vacuare conati, vulnus utcúmque irritassemus.

Ut omnes, ità hæc femina, nullam debilitatem, nullam anxietatem, nullam vultûs mutationem passa est. Quippè causa horum incommodorum prævenitur, hodierno more adaptando machinam aqualiculo, quæ illum totum pro ratione eductæ lymphæ molliter, æquabiliterque, stringat. Et quod omnes passim numerosi flatus ac borborygmi torquent, nostra non est passa, cujus rei mox fortè ratio patebit.

Cùm nunquam sitiret, vix bibit die

libram emulsi, & panadellam in nutrimentum sumsit. Nihilominùs sex & ultrà libras urinæ misit. Pulsus, somnus, optimi. Atque ità à principio operationes benè se habens, domum rediit 13 Augusti.

Verùm quemadmodùm prioribus, sic & huic mulieri, corticem peruvianum dare cœpimus jam tertio ab operatione die, mediæ unciæ quantitate spatio nucthemeri; ne scilicèt operationem gangrænâ sequeretur, ut vires conservarentur, fluida compingerentur, ac demùm adstringerentur, roborarenturque sic solida, ut omnis recidiva, quoad ejus fieri posset, averruncaretur. An igitur quod ægri nostri tàm bellè se se post paracentesin, habeant; quod quovis pravo symptomate careant; quodque tàm citò ad negotia sua redeant; corticis peruviani usui magnam partem adscribendum est?

Lympha asservata in spatioso cubiculo, in quo, ope venti admissi, calor atmosphæræ, foràs calidissimæ, vix 70. gradum excederet, ut non in eductione fœtuerat, ità nec toto quatuor dierum spatio fœtorem ullum contraxit: his demùm elapsis sensim fœtere cœpit; omnium verò primum illa, quæ ulti-

mò educta, ſanguinis id pauculum, cujus memini, gerebat. Porrò idem ille ſanguis pauxillatim diſparebat, atque lympham pellucidam relinquebat, miniméque coloratam: hæcque iterùm lympha, corrupta demùm penitùs, exhibuit nobis copioſam arenam, ad latera vaſis affixam, eodem plane modo, quo toties in urinis ægrotantium contemplamur.

Confirmatur indè lithiaſin haud unicè ab urinâ, verùm etiam ab aliis generari humoribus; mirumque propterea non eſſe, quod quocumque humani corporis in loco calculos medici, atque anatomici, invenirent. Nec minùs capitur cauſa, ob quam ruber noſter ſanguis rubedinem pedetentim amittere poſſit; ſic ut demùm pallidus humor, vix coloratus, in internis palpebris, labiis, internis naribus, totoque ore interno, appareat.

Lympha hæc & principio, & poſt quatriduum, & cùm demùm fœtebat, in puro cochleari igni impoſita in maſſam ſciſſilem coibat. Confirmatur hinc obſervatio §. præcedentis.

Redeamus pauliſper ad diagnoſin noſtram, quæ vel cum hydrope aſcite cyſticum, vel hydropem peculiarem,

peritonæum inter musculosque abdominales, designare videbatur; eoquod in utrâque hâc specie, collectis sententiis NUCKII *in Adenographiâ*, GULLMANNI, *tom.* 3. *Actor. C. N. Obs.* 105. MAUCHARTI, *Eph. N. C. cent.* 8. *obs.* 14. DRELINCURTII, *in Resp. ad Epist. de rec. med. st.* LITTRÆI, *Acad. Sc. Reg. Par.* 1707. pluriumque aliorum auctorem, id evidenter constat, quod mensium naturalis fluor, faciei nativus color, appetitus, vix sitis, crura non tumida, virium integritas, priore saltem tempore, observari soleant: quæ profectò omnia in nostrâ feminâ aderant. Sed dubium brevi solvebatur; ut mox patebit. Eductis paracentesi aquis, venter quidem nobis minùs justo concidisse videbatur, verùm cùm machina quæ, suppositis hinc indè pulvinarculis, abdomen arctè constringere debebat, conveniens ejusdem impediret examen, nostrum suspendimus eodem tempore judicium; donec post octiduum, machinâ ablatâ, tumor ventris appareret, & quidem cysticus ille, & magnus, & ferè medio in abdomine, sub umbilico sinistrorsùm locatus, quoque corporis situ vario volubilis in

omnem, maximè in ſiniſtram, partem. Sic quidem ut hydropem tum cyſticum, tum aſcitem, unà in ventre femina gereret; & hoc puncturâ ablato, illum adhùc pateretur.

Hæc data à claris ſcriptoribus ſigna hydropis, ſive cyſtici, ſive inter muſculos abdominales, peritonæumque locati, ea ipſa ſunt, quæ magnus *Hippocrates*, diffuſo ſuo textu *Prorrhet. lib. ij.* ad felicem in hydrope prognoſin abſolutè requirebat. Eadem ſigna noſtræ ægræ in hydrope & aſcite aderant, & cyſtico. Aſcites hinc bonum exitum per paracenteſin habebat: ſed hydrops cyſticus, ſi ex bonis iſtis ſignis internoſcatur, non ſuſtinet tamen bonam hydropis, quam *Hippocrates* curabilem facilè exiſtimabat, prognoſin; utpote quæ ſeriùs ocyùs in interitum vergat. Neque etiam bona eadem ſigna bonam ſæpè prognoſin in eâ hydropis ſpecie formant, quæ peritonæum inter muſculoſque eſt: quandoquidem diſtinctos propè umbilicum tumores crebrò habet, à quibus degeneraſcentibus ejuſmodi hydrops ſæpè naſcitur, & à quorum malignitate mortem inferre ſolet. Ergo bona eſt hæc ſigna fauſtam quidem prognoſin & in hydrope ἀνὰ σαρκὰ, & in aſcite for-

mare sæpè solent; rariùs verò in hydrope cystico, & eo, qui musculos abdominales inter & peritonæum fit.

Mulier nostra, quæ, ut retuli, corticem kinæ mox à principio sumsit, sumere illum ad medium Augustum, summo emolumento, optimisque cum excretionibus, continuavit. Dolore colico tunc, cum modicâ admodum fæcum urinarumque excretione laborans, purgante aq. lax. Vienn. bis sumto, datisque paregoricis ac mulcentibus, brevi convaluit: ità tamen, ut novi ascitis post hanc colicam principia iterùm animadverti videantur. Ut autem urinæ fluor, qui post hanc ultimam colicam parcus erat, promoveretur, sumsit remedii compositi ex bals. peruviani dr. jß. Vitelli ovi n°. 1. & syrupi glycyrrhizæ unc. iij. cochleare parvum omni trihorio: hujus auxilio urinæ laudabilissimæ, cum virium, cunctarumque functionum restitutione, tumorisque decremento, hucusque profluunt.

§. IV. Convenit me in nosocomio femina 33. annos nata, die 26. Nov. 1766. narrans ab ipsâ suâ infantiâ difficiliore respiratione se laborasse; sanam cæterum ac vegetam octo infantes se

feliciter enixam esse, atque lactasse; ità tamen, ut dum infantem octavum lactaret, nonnihil sanguinis cum sputis reddidisset. Elapsis autem 15. ab hinc mensibus, se passam esse abortum, ac sanguinis octo integris septimanis perseverantem fluxum: quo vix cessante, denuò concepisse se, ventremque in eâdem graviditate præter consuetum graviditatis morem intumuisse; tussi deindè, ac vomitu, floridique expuitione cruoris laboranti sibi, venam tusam esse; quo effectum, ut sputi sanguinis cessaret quidem violentia, sed idem tamen cum glutine nonnunquàm adhùc prodiret. Nec ventrem solum præter graviditatis morem extumuisse, sed tribus ante partum septimanis & crura tumida fieri cœpta. Medio demùm Septembri se peperisse quidem feliciter, vix verò ventrem concidisse: octiduo primo infantem lactasse se se, monente autem medico, ablactasse. Die à partu octavo, more vulgi austriaci, templum se adiisse, recrescentibusque brevi viribus, & ventrem sic à datâ medicinâ collabi cœpisse; ut jam durum quoddam in eodem corpus, cum à se se, tum à medico, deprehenderetur: verùm triduo post in molem priore duplo

majorem extumuisse abdomen, idque ità pertinaciter, ut nec priora, nec alia selectissima remedia, nec ipsa, quæ diù affuisset diarrhœa, quidquàm profuissent. Respirationem laboriosam nunc sibi esse, tussim acrem, noctes insomnes.

Hâc factâ ab illâ, maritoque, anamnesi, ad formandam diagnosin, & prognosin, multo non erat labore opus: ex enarratis quippè facilè constabat, quemadmodum in casu proximè priori, ascitem, & simul aut cysticum esse hydropem, aut alîus generis tumorem; defectu autem bonorum signorum, quæ suprà recensuimus, ambiguam valdè esse hydropis utriusque prognosin.

Cùm manifesta perciperetur lymphæ fluctuatio, cùm vita feminæ miseranda, ac ferè intolerabilis esset, viresque palliantem saltem admitterent paracentesin, quin & eandem expeteret ægra; 27. Nov. instituimus illam. Haud ultrà 30. libras educere potuimus. His eductis, mox durum corpus, & inæquale, dextro in latere, pone umbilicum, deprehendi. Thermometrum in oblongo vitro lymphæ, mox eductæ, immersum totum, notavit gradus 99.

quos eosdem ipsa mulier paulò ante operationem notaverat.

Lympha educta flava, & limpida, dum & mox à paracentesi, & octiduo post, igni imponeretur, sic disparuit, ut levis modo, ac tenuis, pellicula relinqueretur. Conservabatur omnis lympha in 15. vitris majoribus, quorum in uno alterove subaciduli quid odore advertebatur die 8. die verò 11. quid putridi, absque ullâ tamen cum aceto effervescentiâ. Cubiculum in quo servabatur hæc lympha gradus caloris 62. 64. perpetuò notabat, nisi fortè semel iterúmque paulò vehementiùs accenso fornace.

Urinam, post operationem, paucam semper ægra reddidit; &, contra id, quod cum in nostris urinis sanis, tum in iis febricitantium, quotidiè observamus, urinæ ejus, in 12. diem asservatæ omnes, nec mihi, nec mecum examinantibus multis aliis, vel minimum exhibuere fœtoris; quamvis indies magis fuscescerent, sedimen formarent, imò situm quendam, eæ priorum dierum saltem, contraherent. Sedimen urinarum quatuor priorum dierum lateri contrito, ut hydropicorum

sæpè

sæpè est, simile fuit; reliquorum autem dierum subflavum.

Quo tempore urinæ sedimen lateri trito simile, eodem tempore febricula adfuit. Cortice actutùm tunc dato, & febris cessavit brevi, & sedimen ruffum. Febriculam hanc pulsu, haud verò thermometro, cognovimus: hoc enim perpetuò calorem signavit naturalem.

Flatus post operationem affuere quidem, sed haud molesti. Dolorem à die quarto à lumbis ad inguina tendentem questa est.

Quæ præcedentibus, & huic data emulsa sunt. Miscui cum cortice peruviano diuretica: hæc nihil operabantur; illius verò ope & febris silebat, & renascebatur appetitus, somnusque, & pectus liberum fuit, & cessantibus antiquis tormentis ventris, alvus quater, quinquies quotidiè, cum levamine, commodéque, posita fuit; vires tandem eo creverunt, ut totâ ferè die extrà lectum esse amaret.

Cum omnibus hisce emendationibus, lymphæ die septimo reditum percepimus, ità ut tamen durum corpus, de quo suprà, adhùc deprehenderemus.

Itáque duo morbi principes videntur adfuisse: alter pulmo debilis, ac,

cum tussi, sæpiùs quid sanguinis sputis commisti, semel sanguinem purum floridumque, ejiciens: id quod à diathesi jam infantiæ, à repetitâ toties graviditate, partuque; nec minùs à tot infantum lactatione, oriri potuisse facilè capimus. Alter morbus, ascites; quem in graviditate nonâ, à nimiâ per abortum hæmorrhagiâ eam reor contraxisse: qui & ipse hydrops ascites, utrùm à tumore quopiam præternaturali cujusquam in ventre visceris originem duxerit; an verò præter asciten verus hydrops cysticus adesset, coram auditoribus determinare non potui.

Crescente immaniter ventris tumore, paracentesin alteram suasi, viribus egregiè constantibus: maluit verò illa proprios repetere lares, aptisque ibidem medicamentis uti.

Posthàc sæpiùs se stitit coram, statum exhibitura suum, auxiliumque petitura: hyeme verò asperiore solus maritus venit. Tandem vi morbi victa maritum ursit, ut in sellâ gestatoriâ in urbem, & nosocomium, se se ferret; quò à me examinari, & sive medicamentis, sive alterâ paracentesi, suis levari miseriis posset. Marito id renuncianti præ lethali ejus debilitate dissuasi.

Dies 17. Martii calamitatum finis fuit.

Die 18. Martii, elapsis 30. à morte horis, cadaver examinaturus accessi, non modicam medicorum ac studiosorum inveniens catervam. A diuturnâ ponderosi corporis decubitu, ab humorum putredine, vitâque diù minimâ, consumserat gangræna lumbos, femora, nates: purpureusque color crura, ventremque, deturpabat.

Tumidissimus sanè ac monstrosus aqualiculus fuit: extantibus cum sterno costarum infimarum cartilaginibus plurimùm extrorsùm. Eratque adhùc ità tumidus tunc venter, licèt non in paracenteseos loco, sed pone illum, facta sponte apertura inveniretur, qua liquor de ventre exstillasset; jamque, moto pauxillùm cadavere, ingenti jactu erumperet.

Spontaneâ hâc aperturâ cultro dilatatâ, aqua copiosissima prosiliit, eaque limpida, subflava, fœtida admodum. Mensurare eandem, ac ponderare, defectus in his ædibus vasorum, instrumentorumque, vetabat.

Evacuatis illis, animus erat tumoris duri, quem in vitâ toties deprehendebamus, examinare originem, naturamque; verùm nihil ei simile reperii-

mus. Quid ergo mulier, quid nos, dum videbamur ingens ibidem corpus toties deprehendere, reverâ deprehendimus?

Cunctorum intestinorum superficies gangrænosa apparuit. Ipsa verò intestina, in hoc spatiosissimo ventre, spatium haud majus, quàm in parvâ puellâ explessent, occuparunt: aquarum quippè prodigiosa moles intestina omni ex parte in parvam compegerat massam.

Sed antequàm loco quidquam moverimus, obstupescebamus eam gibbi diaphragmatis altitudinem; quæ thoraci, pro corde pulmonibusque locandis, vix spatium relinqueret. Haud enim, ut sæpè, gibba diaphragmatis pars mammarum æquabat altitudinem, verùm una costa in sinistro latere, duabus costis in dextro, altior fuit: sic ut cor ad jugulum ferè hæreret, diaphragmate æquè altissimo, quo loco ad pericardium connascitur, quàm alibi.

Aqua haud intestina duntaxàt, sed & ventriculum, & jecur, & splenem, versùs dorsum compresserat sic, ut ipsa hæc aqua ante omnia hæc compressa viscera, interque eadem & trusas extrorsùm infimarum costarum cartilagines, musculos abdominales monstrosè ex-

pansos, elatumque valdè diaphragma, amplissimum sanè spatium occuparet.

Quamvis brevis adeò thorax, inferiùs scilicèt plurimum repansus, nihilominùs præ diaphragmatis altitudine jecur totum intrà thoracem delituit; lobo majore dextrum, mediâque parte sinistrum, non dico epigastrii, aut hypochondriorum, verùm ingentis illius cavi, ab elato diaphragmate formati, omninò explens. Vid. *tab.* II. *fig.* IV. *lit.* H.

Hepar pallidum totum; & dum discinderetur, non tactu, sed visu, apparuit granulosum.

Modicè plena vesicula fellea duriusculi quid intrà se gerere credebatur; perscissa autem bilem exhibuit, non spissam modò, sed & grumosam, & ut *Hippocrates* bilem atram depinxerat, fæci olei similem.

Splen magnus valdè ab aquâ quoque versùs postica pressùs, pro maximâ parte infrà lobum sinistrum jecinoris locatus erat; mollioris ille substantiæ, digitisque in pultem facilè conterendæ. *lit.* G.

Ventriculus magnus sub conspectum non venit, nisi colo intestino remoto; sic ut obliquè deorsùm tenderet infe-

riore valdè abdominis loco: id quod facilè ibi fieri potuit, ubi ventriculus diaphragma, hîc non elatum, pertransit, œsophago pollicem & ultrà infra diaphragma elongato; ut pluriès in cadaveribus observavimus, & ut clarus vir *Morgagni* haud rarò observavit. *lit.* F.

Colon, cæteraque intestina, in locum, id quod mox monui, longè arctiorem, collecta erant, cunctaque livebant: tenuia parùm, imò solito minùs, expansa; colon verò valdè amplissimum à cæco usque ad plexum in sinistro latere ad C; ubi verò de suo plexu devolvebatur, ad D angustius inaniusque fuit: nec flexum hepaticum, nec lienarem fecit, at verò sic decurrebat, ut ad A ex cæco intestino obliquè ascenderet ad B; indè obliquè sinistrorsùm ad C, quo in loco suprà sese reduplicatum erat: emersumque indè ad D, non ad latus lævum abdominis extremum, sed secundùm lumborum spinam deorsùm tendebat, formaturum ad E intestinum rectum.

Boni renes: ureteres solito multò ampliores.

Uterus feminæ, quæ decies pepererat, illo virginum haud major erat: ovaria bona. Monstrosum sanè sac-

cum apertus totus aqualiculus referebat, & moles omnium inteſtinorum ad ſeſe mutuò compactorum, vix molem inteſtinorum pueri æquabat. Laminæ perſciſſi crucialiter peritonæi, in latera reflexæ, explebant ferè totam latam valdè tabulam, in quâ cadaver repoſitum erat; quod, quoad ejus facere potui in figurâ exhibui. Quamobrem eo magis doleo nos, præ vaſorum defectu, effluentium aquarum menſuram, quæ omnes fortè fidem ſuperaſſet, capere non potuiſſe. *Vide lit.* KKKK. Quæ autem litteris II. notantur, ſunt oblongæ ac leves eminentiæ, quæ à retroflexis cum peritonæo integumentis formabantur, formantes quaſi latera abdominis.

Atque hucuſque diaphragma inſolitam ſuam ſervabat, quam priùs mirati fueramus, altitudinem: dum verò thorax incidebatur, mox idem quâdam veluti vi deprimebatur: quin & albidi valdè pulmones ſpatioſiorem longè locum mox occupabant. An pulmonibus in ſtatum violentum compreſſione redactis, ea inſedit, ſuperfuitque, expandendi ſe, atque naturalem in molem ſe ampliandi, potentia?

Numquid atmoſphæricus aër, glot-

tide in pulmonem illapsus, mox ab ablatâ externâ pressione, eo usque extendit eundem?

Modica sinistri pulmonis cum pleurâ cohæsio, dextri nulla; id quod in compressione adeò forti, & diuturnâ, vix exspectari potuisset.

Paucæ guttulæ rubellæ in toto pericardio.

Cor dextrum primò incisum, congrumato sanguine plenum fuit; lævum quoque, sed dextro minùs.

Hydrops igitur fuit ascites, à nimiâ quidem cruoris in abortu jacturâ ortus, qui unà cum insequente mox graviditate inchoans, cum graviditate aliquantùm, post partum vehementer auctus, remediisque haud auscultans, paracentesi evacuatus quidem, sed, causâ remanente, renatus fuit. Aqua hæc, paracentesi educta, non plastica, ad ignem ferè evanescens tota in auras, haud tamen putrida, putredinem valdè serò contraxit; quemadmodum & urinæ, post paracentesin missæ, solito tardiorem contraxere putredinem. Ipsa hæc hæmorrhagia ut causa, quemadmodùm vitalem liquorem ità profundit, ut demùm sensorio communi deficere videatur id, quod nervorum prospiciat actionibus; sic

quoque vasa eandem ob causam debilitat, redditque desidia in agendo. Undè humorum tenuium, haud compactorum, pars aquosa per flaccida, desidiaque vasorum oscula, in cavâ corporis effunditur; ibidemque, quod vasa inhalantia ad resorbendum inepta sint, colligitur, ac ventrem explet. Eductis his paracentesi aquis, defuit tamen sanguini id, quod cerebro debuisset dare: mansit flacciditas vasorum, inertiaque talis, ut ne optima quidem cardiaca & replentia, & adstringendo roborantia, apta hisce vitiis reparandis eousque fuerint. Undè mox novus oriretur tumor necesse fuit. Hunc forsitan altera, tertia, compluresque paracenteses, sustulissent; ità ut sic vel mors procrastinata fuisset, vel etiam, auxiliis aptis solida fors restaurata, inque sua fluida ritè agentia, penitùs hanc hydropis causam delevissent. Jam verò paracentesi neglectâ, aquæ eousque ventrem inundarunt, omniaque impleverunt, ut viscera vitalia ad suam functionem redderentur inepta; ut intestina compressione fierent gangrænosa; ut gangræna etiam à defectu circulationis oborta, corporis extrema corrumperet, & sic denique ægra summis pecto-

H v

ris anxietatibus, viriumque defectu, suffocaretur.

Superest ad duri tumoris, & ab ægrâ, & à nobis, toties percepti, ac nulla sui in cadavere vestigia relinquentis, examen nos convertamus. Possibilene est molis corpora tantæ, sponte scilicèt suâ, fatiscere sic, ut nullæ eorum reliquiæ, nulla omninò vestigia, postmodùm advertantur?

Ad hanc quæstionem ut respondeam, historia enarranda alia est; postquàm duos hosce parietes unâ fideliâ dealbare conabor.

§. V. Mulier à die 17. Maii, anni 1757. ad medium ferè annum 1759. nos sæpè convenerat, varia variis conquesta diebus, dolorem autem præcipuè, pondusque in medio epigastrio perpetuum; postquàm pluribus antea annis eodem in loco non, nisi imminente mensium fluxu, doluisset: pondus hoc durum sibi videri, tendi nonnumquam, volvi, moverique, aliquandò in duos tresve globulos divisum sibi visum esse, &c. Gravida interim facta, ultimoque graviditatis tempore miserrimè habens, die 17. Jul. 1759. in nosocomio peperit: quâ occasione de morbis gravidarum, parturientium,

puerperarum, atque infantum, publicè egi. Tempore postremo graviditatis, ipso in puerperio, postque idem, dum illam propter infantis incommoda aliquot septimanis in nosocomio detineremus, hoc de pondere, atque dolore, vix conquesta est. Brevi autem posteà, siquidem lactare infantem non posset, cum redeuntibus mensibus periodicum hoc pondus, atque dolor redierunt, & cessantibus tandem, præ annorum quinquaginta ætatem, catameniis, denuò afflixere perpetui.

Tandem anno 1764. mense Septembri, gravi ex alto in ventrem casu, validam hypogastrii contusionem passa est, enormemque dolorem; ad quem non modò nullum auxilium adhibuit, sed &, ad quem summa paupertas cogebat, laborem, ligna in quintam contignationem quotidiè ferendi, perrexit. Victa demùm morbo, lecto commisit se, alvo ab octiduo carens, quam demùm sale amaro solvisse se ait. Conquerebatur per epigastrium tubera nodosque, veluti concatenatos, initio percepisse se; in hypogastrio autem, quo tempore aut alvum, aut urinam, aut flatus, emissura esset, adeò vehementes dolores expertam esse, ut quos

toties enormes passa erat partus dolores, eosdem longè superarent. Ad hæc omnia tandem universi abdominis tumor accessit. Totoque hoc tempore somnum vix oculis viderat, vix appetiverat, nec nisi urinam paucissimam crudelissimo cum dolore miserat unquam.

Duodecim diebus à lapsu exactis, venit demùm maritus in nosocomium, petiturus auxilium. Vix rem ex illo capiens, palliantia quædam præscripsi, & omnem operam navavi, ut in urbem ac nosocomium deferretur. Die 4. Nov. huc delata est. An motu currûs effectum id, ut urinam, quam toto hoc tempore nonnisi guttatim, dolentissiméque reddiderat, copiosam nunc, minúsque dolorificam, ac pleno jactu, ex quo in nosocomium suscepta esset, emitteret?

Ventrem examinavimus actutùm. Conspectu ille externo, tactuque, tubera & inæqualitates duras, tympanias in morem, nobis exhibuit; sonitum verò tympanias non dedit, sed obscuram potiùs ascitis fluctuantis ideam. Non sitiebat, nec cruribus tumebat. Itaque ascitis atque tympanitidis suspicio erat; ast dolor tantus, & ante

casum ab alto, & post eundem, perceptus, non solet horum alterutrum aut à principio, aut perpetuò, concomitari; præcipuè ad vesicæ, rectique intestini, excretionem. Anxia quoque pectore perpetuò fuit, nec lecto decumbere unquam, nisi elatiore pectore & capite, potuit. Tussis frequens aderat, sputaque glutinosa. Alvus perpetuò dolorifica & dysenterica; flava quidem ac pultiformis, posthac vero tenesmoïdæa, cum muco non pellucido, sed lineis sanguineis notato, quibus recti successit prolapsus. Frequenter nauseat. Aquarum fluctuatio sensim manifestior fit.

Ex principiis artis de paracentesi hîc cogitandum non erat, sed pro crebritate ac varietate symptomatum, sæpè contraindicantium, agendum. Varia dedimus ad ea quæ potissimùm urgerent, iisque solamen multùm, instabile tamen, conciliavimus. Et cùm in hydropis curâ tantopere laudaverint cum prisci, tum recentiores medici, clysmata urinæ sive ovium, & asinorum, ut *Avicenna*; sive vaccarum, ut plures moderni; sive etiam hominum, ut *Valeriola*; qui lib. 1. obs. 2. » enema ex impuberis pueri urinâ para-

» bat, coctâ cum tantillo fermento pa-
» nis, seminis carthami, cum melle
» despumato, eoque mirificè hydro-
» pem allevari testatur: nullo enim ma-
» gis, quàm hoc, detumescere ventrem,
» aquosa excerni, & flatuosa discuti,
» æger sentiebat: estque hic, *inquit*,
» clyster mihi in ejusmodi affectibus fa-
» miliaris, atque probatus. » Et in *Actis Acad. Reg. Sc. Paris. anni* 1707. clarus *Lemery* multa de juvencæ urinâ commentatus est, variasque attulit ad hujus usum conditiones. *Michelottus* quoque apud ill. *Morgagni* asserebat » juvencæ urinam sibi feliciter, nec » semel, adversùs anasarca cessisse ». Et ipse *Morgagni*, *Epist. anat. med.* 38.
» hanc medicinam animalem petenti
» ægro concessit, & ore quidem assu-
» mendam, quæ principio quandam
» ipsi ebrietatem concitavit, sed non,
» quam prioribus, utilitatem ».

Duo præterea viri expertissimi extranei, hanc nostram ægram invisentes, vaccinæ urinæ enemata summopere commendabant, pulcherrimis id experimentis edocti. Undè intrà octiduum quater ejusmodi clysma injici curavi; sed destiti, cùm nullam evacuationem notabilem promoveret, & singulâ vice

vehementer dolorem augeret. An forsitan malum provectius, quàm ut admitteret medelam?

Menſe Januario 1765. major, quàm unquàm, ventris tumor, ambitu quidem mollior, in medio verò longè durior, & quidem ſic, ut in hoc medio durum corpus ineſſe perciperetur, quod dextrorsùm ſiniſtrorsúmque extendens ſeſe, in dextro tandem hypochondrio terminabatur. Ardor illum ac dolor comitabantur. Sed jam cum tumore ſtrepitum validum plures medici, ac medicinæ ſtudioſi, mecum integro adverterunt octiduo; quo elapſo, ultrà perceptum hujus nihil. Acceſſit hydrops intercus. Pectore quoque dolens ac tuſſiculoſa toto quidem morbi tempore, circa vitæ verò finem cum maximè fuit. Gangrænam inteſtini elapſi, eamque natium, lumborum ac ſcapularum, licèt tribus ultimis vitæ ſeptimanis ægra nunc inſcia, nunc involuntaria, lectum putridis fæcibus continuò conſpurcaret; nos tamen, mutato lecto creberrimè; inungendo bis die cunctas, in quas decumbebat, partes unguento, quod ex albumine ovorum cum ſpiritu vini paratur; & admoto ad inteſtinorum prolapſum decocto corticis

peruviani; feliciter præcavimus. 20. Martii obiit.

De morte certi anatomen, transactis sexdecim ab illâ horis, fecimus; mirati externum corporis, internumque viscerum abdominalium calorem; quamvis cadaver mox à morte in frigidâ admodùm caveâ depositum fuisset. Doleo me antea non explorasse cadaveris ope thermometri calorem, nec illum, aperto ventre, viscerum: undè fortè detexissemus, quo usque calor, quem sæpiùs ferè naturalem, bihorio post mortem, deprehenderamus, etiam hic sexdecim à morte horis cadaveri, saltem visceribus ventris, perseverasset.

Libras xiv. lymphæ ex ventre eduximus, quæ ex albo fuscescebat, ac plures fuscas pseudomeningas gerebat; ubi autem aliquantisper steterat, gelati quid in superficie suâ habebat: In portione libræ quintæ postremò educta, separatis vasis excepta, inerat multum gelati, ei consimilis, quod in educto de venis sanguine, dum in compactam crustam non formatur, semipellucidum, ac sæpè copiosum, contegit crassamentum sanguinis.

Sed pseudomeninx alia nostram mentem figebat. Non enim, ut assolet,

flava erat, ſed planè rubra, tenuia inteſtina tegens, extendens ſeſe ſuprà colon, ipſumque jecur, quo uſque hoc viſcus, ut mox patebit, non erat cum vicinis partibus connatum: emittebatque de ſeſe proceſſum, qui ad meſenterii centrum; & alium, qui ad lienem ſeſe affigens, ſecundùm poſticum coli latus in pelvim deſcendebat.

Hepar concretum undique cum diaphragmate ſursùm, & à poſticis, anteriùs cum peritonæo, deindè cum colo, ipſoque cum ventriculo; exceptâ plagâ quâdam in ipſius, nempè jecinoris, dextrâ parte, aliâque ſub cartilagine mucronatâ. Concretio hæc fortis, ac membranacea fuit, hinc vi, illinc non niſi viſceris dilaceratione, ſolvenda. Ruſſum jecur erat, totumque granuloſum.

Ventriculus ab hepate connato ſolutus, ad pylorum duos in ambitu pollices durus erat, tuberoſus, skirrhoſus; hîc tres, ibi quatuor, alio iterum in loco ſex lineas craſſus.

Coli fuſco-purpureus color.

Ren ſiniſter durus; dexter totâ ſuâ corticali ſubſtantiâ cartilagineus.

In veſiculâ felleâ pauca flava bilis,

& calculus unicus, aſper, ferè rotundus.

Uterus exiguæ admodum cavitatis, ſubſtantiâ ſuâ nonniſi durum cartilagineum corpus.

Circa pelvim inteſtinum colon firmiſſimâ, ac membranaceâ concretione cum inteſtino recto coaluerat, & contractum glomerem cum omnibus, quibus adjacebat, partibus, referebat, ſic ut hîc omninò immobile hæreret.

Pulmones ambo cum pleurâ, cum diaphragmate, cum pericardio, mediaſtino, mutuiſque inter ſeſe lobis, firmâ ac membranaceâ concretione, unicum veluti corpus componebant: ſiniſter poſticâ parte gangrænoſus totus. In unâ aliâve non connatâ plagâ thorax uncias aliquot lymphæ collectas gerebat. Modica in pericardio aqua. Cor ſuo apice cum pericardio connatum erat ope proceſsûs ferè cartilaginei, tres lineas craſſi, digitis non dilacerandi. Cordis dextri ſubſtantia tenuis, ac flaccida; ſiniſtri digitum craſſa, atque ità compacta ac ſolida, ut abſolutè non videatur contrahi potuiſſe: maſſam quippè referebat præ duritie vix flexibilem. Sanguis grumoſus in eodem, quàm in dextro, multo copioſior.

Igitur hydropem aſcitem invenimus, adeò verò mediocrem, ut ventri admodum extendendo par non fuerit; ità ut alias cauſas inquirere tanti debeamus tumoris, tantorumque phænomenôn, quæ cum in vivâ, tum in denatâ, circà ventrem animadverterimus.

Ac primo quidem ex totâ hiſtoriâ morbi evidens fit ventriculum omnium primum ſe malè habuiſſe, & ex obſtructione, vel ex roſione acrium lentâ, in enormem hancce craſſitiem, perfectumque denique skirrhum degeneraſſe.

Sed hujus mali ſedes propè pylorum inventa eſt. Notemus hîc 1°. ill. *Hoffmannum* ejus ſententiæ fuiſſe, ut in cardialgiis pylorus & potiùs, & primariò, afficeretur; 2°. optimum *Morgagni* cenſere haud quidem omnes, ſed pleraſque chronicas ventriculi degenerationes, exulcerationes, indurationes, atque skirrhos, in eâ ejuſdem parte reperiri ſolere, quæ ponè pylorum eſt. *Epiſt. anat. med.* 29. Quare à vero haud alienam eſſe *Hoffmanni* cenſet ſententiam. Multa quoque nobis ſuadent duros penduloſque tumores in cadaveribus propè pylorum inventos, plerúmque oriri à laceris, & calloſo-

rum ibidem ulcerum membranis, eorumve reliquiis degenerascentibus.

Porrò aiebat femina à decennio se in medio epigastrio pati: ac primùm quidem periodicè ad mensium tempora: sic ut benè fluentibus illis, dolore, tumore, pondere, anxietate, flatu, nauseâ, careret; menstruis verò propter ætatem cessantibus, se hisce incommodis perpetuò excruciari. Prava ventriculi conditio principio exigua, atque paulatim duntaxàt aucta, ad menstruam plethoram, motumve, potissimùm irritata fuit, eâque solutâ, quievit: at verò malum in dies crescens deficientium catameniorum tulit omne pondus; eo profectò modo, quo aliis atque aliis feminis, aut caput, aut pectus, aut lumbus, aut intestinum, aut uterus, aut vesica, à cessante motu menstruo potissimùm afficitur. Eamque ob causam, & antequàm illa ad nos veniret, & quamdiù apud nos fuerit, ac præsertim postquàm lapsus in ventrem violentus hanc partem graviùs affecerit, dolor haud ultrà periodicus, sed continuus fuerit, oportuit. Atque hæc si sic fiunt, secundùm leges ordinarias, secundùm communes fiunt observationes. Quod ideò noto, quia

lege planè extraordinariâ deprehendimus homines nunquàm aut hæc ſimilia, in vitâ eſſe conqueſtos, quorum tamen cadavera & has, & his deteriores degenerationes, ſeu in ventriculo, ſeu propè eundem, ſeu in viſceribus aliis, dudùm habuiſſe, pluriès demonſtravi.

2°. Cauſam aliam capimus, ob quam mulier dolorem dolentem in medio epigaſtrio primùm periodicè, tandem continuò, perpeti debuerit. Actionem ventriculi, contenta versùs pylorum promovendi, perturbari magis oportuit magiſque, partis hujus in dies augeſcente rigiditate, atque craſſitudine, ab accedente primùm plethorâ menſtruâ, ſeu univerſali, ſeu ſaltem uterinâ, poſtmodum ab eâdem plethorâ jam continuâ. Mirum proindè hoc non eſt, quod amplificaretur ventriculus, quodque magis indureſceret; eo quod contenta in ſe edulia, potum, aëremque, diutiùs longè debuerit retinere, antequàm per eam induratam ſui partem, perque arctatum tranſmittere potuerit pylorum. Nauſearum hinc intelligimus, moleſtorumque flatuum, quos conqueſta totiès fuit, originem.

3°. Ab ejusdem ventriculi cum jecore & colo, cohæsione, actio ejusdem digerens, miscens, movens, compingens, atque ad pylorum determinans, vehementer impedita, exposita mox symptomata multùm augere debuit.

4°. Sed cur plures nonnunquam tumores, catenatim veluti invicem nexos, loco instabiles, & conquesta illa est, & nos aliquandò tactu percepimus?

Tactu, visuque, tympanitidem sæpè videre videbamur, eo tantummodo desiderato, qui tympanitidis est, sonitu. Sed lympha, cum tympanitide præsens, suique præsentiam fluctuando notans, an non suâ interpositione suffocavit sonitum? credibile. Itaque cùm intestinum colon, prout in cadavere patuit, ea emetitum spatia sit, in quibus illi tumores observabantur, meritò credimus colon hoc sæpè in globos tympaniticos, & quidem nunc in medio ventre superiore, nunc dextrorsùm, deorsúmque expansum fuisse, sicque concatenatorum globorum perceptionem creasse tangentibus: idque profectò eo magis, quo hoc ipsum colon cum

ventriculo & hepate firmius esset connatum, hincque suâ in actione plurimum turbatum.

5°. A casu in ventrem gravissimo, contusio, & inflammatio ejus coli partis, qua in gyros convolutum suprà principium recti inventum fuit, immanem illum effecit, quem anamnesis refert, dolorem; & quia inflammata pars, quod non perspiret, cum vicinâ coalescit, ac fortiter cohæret, actio omnium harum partium læsa fuit. Indè ea dolorum sævities, quandò tantâ vi diaphragmatis, & abdominalium musculorum, ad exitum fæcum, flatuum, & urinarum, per coalitas hasce partes promovendum, opus erat; & quando colon in suâ actione rectum, hocque vicissim illud, in expulsione suæ materiæ distrahebat, ac vellicabat. Quippè dilaceratione sæpè proximas fuisse hasce, mutuò adeò coalitas, partes, in egerendo necesse est. Præterea externa recti intestini tunica cum illâ coli connata cùm esset, interior ejusdem tunica cedere impetui debuit, anoque prolabi: undè etiam, dum nonnunquam alvus & urina & flatus commodiùs redderentur, intestinum hoc non prolabebatur. Quoad do-

lorem autem in reddendâ urinâ, licèt cum ceteris vesica haud coaluisset, actio tamen respirationis ad mingendum necessaria, dum æquè in intestinorum concretorum glomerem pressit, quàm in vesicam, etiam mictus creavit dolorem.

6°. Undenàm strepitus ille, quem tangendo toties, primùm ad coli principium, deindè paulò elevatiùs; idque non externè, sed profundiùs in abdomine; clarè percepimus?

Strepitum ejusmodi raro, nisi ab aëre in crassâ alicubi materie, aut in cellulositate, diffuso, percipere solemus; non enim memini me aut proprio experimento, aut lectis didicisse auctoribus, aëra in cavo intestino tympanitico, aliove cavo majore, strepitum edidisse: non enim strepitum vocamus borborygmorum murmur. Undè credibile est emphyzema tunc temporis inter varias intestini membranas adfuisse; idque vel ideò à morte non patuisse, quod diù ante mortem cessante strepitu, intestinorum membranæ, abeunte aëre, iterùm collapsæ essent, & sic ne aëris quidem vestigia servare potuerint.

7°. Quid de mirâ illâ pseudomeninge cogitandum?

Si

Si revocemus nobis in memoriam, quo pacto omnes illæ pseudomeninges, à transpresso sero sanguinis visceribus atque membranis circumfusæ, nascantur, haud multùm laboris hæc explicatio habebit. Notavi suo loco in lymphâ, ventre eductâ, gelatam materiem, eamque copiosam, apparuisse: videtur proindè ex arteriis viscerum abdominalium exhalantibus multa materies, ejus, quæ aliàs crustam inflammatoriam facit, simillima, exhalasse; visceribus autem pro more minime concrevisse, quod aqua undique alluens, concretionem ad viscerum superficies prohiberet. Igitur exhalans hoc inflammatorium serum in lymphâ fluitavit; eodemque modo, quo eadem lympha in vitris nostris quiescendo collectum hoc serum exhibebat, etiam idem serum, in vitâ feminæ in aquâ fluitans, videtur in diuturno decubitu fundum lymphæ petiisse, visceribus incubuisse, & sic pseudomeningem illam cum omnibus suis processibus genuisse.

Regeres cum pseudomeningibus ad viscera, membranasque adnatis, non inveniri commistum cruorem; adeóque, quæ data fuerit, solutionem, non satisfacere: respondeo quemadmodum visce-

rum exhalantia vaſa, ut pro rore ſerum ſanguinis inflammatum tranſſudent, multùm dilatentur ſit neceſſe; ità eadem, gradu dilatationis uno majoris, globulos ſanguineos tranſmittere: quâ unicâ ratione explicatur quoque ſudor ſanguineus, quo nonnulli in plenâ ſanitate ad axillas laborent, & quo quoſdam à metu ingenti, hoſque inter ſanctimonialem, ab invadente milite ſtuprum metuentem, toto corpore perfuſos fuiſſe, hiſtoria refert. Vide *Schenkium*, alioſque. An non peripneumonicorum, pleuriticorumque ſputa, lineis ſanguineis notata, eodem modo explicari queant? Undè neutiquam miror amplæ huic pſeudomeningi tantam adfuiſſe cum flavo rubedinem.

Inſtabis ultrà conſideratione mulieris temperamenti, quod à tot tantiſque chronicis ærumnis in hydropem quidem converſum, à ſtatu autem inflammatorio alieniſſimum fuerit. Sed refero in majoribus obſtructionibus, viſcerumque compreſſionibus, ſanguinem liberis in vaſis comprimi, denſari, compingi, diſponique ad inflammationem; qualem inflammationem videre quandóque eſt in ſanguine hydropicorum, qui vel ſectâ imprudenter venâ, vel narium

profunditur fluxu; vel ventriculo, pulmonibusve, eructatur.

Confirmavit hanc experientiam meam ipsa hæc nostra mulier; dum, nonâ & octavâ septimanâ ante mortem, ab ingente febre, eâdemque continuâ, & ab intolerabili anxietate, præsentissimo in mortis periculo versans, nec alio sublevanda auxilio, ternâ sanguinis missione modicâ ab interitu veluti resurgeret. Sanguis enim singulâ missione crassè compactus, crustam nobis exhibuit duram admodùm, ac flavam, valdéque contractam. Tandem sputa, quovis die, pluribus ante interitum septimanis, nonnunquam partim, nonnunquam tota quanta puriformia, absque ullis pulmonum vomicis, tuberculisque, inventis, hanc perennem diathesin sanguinis inflammatoriam ostendunt, evincunt. Verbo, membranas densas, ac flavas, serò coagulabili inflammato genitas, haud seciùs eorum in cadaveribus invenimus, quos lenti, quàm quos acuti morbi, sustulerint.

Attentionem autem nostram excitat sputorum, alvi, atque urinæ, pluribus ante obitum septimanis, quotidiana coctio, ac veluti critica evacuatio; dum interim, in pejus habente de die in

diem ægra, cunctæ hæ evacuationes veræ coctionis, criseosque, notis caruerint. Profectò in morbis acutis, atque in inflammatoriis, hæc κρίσιμα μὴ κρίνοντα, ut ea *Galenus* vocabat, ne tuta crederemus, toties nos monuit *Hippocrates*, nisi reliqua bona signa unà adessent. Videtur autem sic cum hâc re comparatum esse: inflammatoria sanguinis diathesis, nata à morbo acuto, morbo coquitur, vinciturque sic, ut ultrà non adsit. Diathesis eadem nonnullis sanis naturalis, morbo acuto aucta, vi acuti morbi eatenùs aut resolvitur, aut criticè expellitur, ut id, quod ab acuto morbo antiquæ diathesi adjectum fuerat, deleatur; eâ ejus portione superstite, quâcum olim in ἰδιοσυγκρασίᾳ tali assuerat sanitas. Nata tandem in corpore eadem diathesis tota præternaturalis, sed ità abundans, ut, quantumvis sputorum, aliarumve excretionum, ope evacuetur, nihiloseciùs inexhausta persistat; nihil emendationis affert, & demùm corpus pessumdat. Exemplis pluribus *Ratio medendi* hoc demonstravit.

Atque ità problemati §. proximè præcedentis, cui post relatam hanc morbi, atque anatomes, historiam, res-

ponſum diſtuleram, abundè me reſpondiſſe reor. Cauſa nimirùm intelligitur, cur tumores, iique & majores, & plures, ità diſparere ſuâpte ſponte, queant, ut poſtliminio ſive in vitâ multos annos ſana, ſive etiam perpetuante ſe morbo, ſive denique in denatis corporibus, nullum ſui veſtigium exhibeant. Unáque ex hiſce liquet, haudquaquam omnem eſſe inſanabilem tympaniam; quandoquidem in utrâque hâc ægrâ, in utriuſque miſerabili, brevique perituro corporis tabernaculo, ſponte concidit.

§. VI. Anno 1765. medio Auguſto, puellam 16. annorum examinavi, toroſam, optimi coloris, ritè menſtruantem; quæ ab aliquot retrò menſibus, in plenâ ſanitate, paulatim tumefieri orſa; plurimùm jam tumebat. Tumentis abdominis expanſio inæqualis tympanitidem quidem referebat; aſt, qui tympanitidis indicium eſt, ſonitus deficiebat. Deſiderabatur quoque ea, quæ hydropem aſciten deſignare ſolet, fluctuatio. Tribus poſtmodum medicis, præclaris in arte viris, mihique, puellæ repetentibus examen, obſcurior quædam animadverſa fluctuatio eſt. Dixi hydrops ſi ſit, eum cyſticum eſſe; quam diagnoſin dudùm ex

ejuſmodi ægris, quorum cadavera poſtmodum incideram, didici; quamque poſtmodum à cl. *Morgagni*, *Epiſt. anat. med.* §. 67. 38. 68. 69. 70. 71. multiplici obſervatione confirmari vidi. Nullum enim hîc dubium, utrum cyſticus eſſet hydrops, ſi reverâ hydrops eſſet, an verò illa hydropis rarioris ſpecies, quæ inter abdominis muſculos, atque peritonæum fit: ut ſeq. §. §. clarè patebit.

Fluctuatione manifeſtiore in dies perceptâ, paracenteſis decreta in conſilio fuit, ac die 29. Auguſti inſtituta, ſiniſtro in latere, in ſacci cujuſdam majoris veluti fundo: dixi enim ſuprà, ventrem inæquali extenſione loca eminentiora, ac depreſſiora exhibuiſſe.

Prodiit aquæ fuſcæ, turbidæ, non fœtentis, copia menſurarum quinque, viginti librarum medicarum. Nihil ultrà educi potuit. Neque ſubſediſſe venter nobis viſus eſt. Nullus unquam fœtor in ſingulæ paracenteſeos lymphâ, ſpatio 24 horarum conſervatâ, obſervatus eſt.

Die 1. Septembris ſimilem copiam ex prominente loco lateris dextri eduximus: inodora lympha fuit, ſed minime turbida.

Finiente Septembri in ſiniſtri late-

ris prominentiâ facta paracentesis, haud ultrà tres mensuras evacuare potuit aquæ turbidæ valdè, inodoræ.

Cùm altero die epigastrium universum vehementer turgescere deprehenderetur; quamvis visu, tactuque, communicare inter sese utriusque lateris aquæ viderentur; instituta quarta paracentesis est in dextrò latere, paulò altiùs, plúsque versùs lineam albam, quàm anteà. Educere non potuimus plusquàm tres lymphæ inodoræ, pellucidissimæ, ac straminei coloris, mensuras.

Iteratâ sic quater operatione, lymphæ dextro de latere semper limpidæ, de sinistro perpetuò turbidæ, libræ 64, cum aliquâ considentiâ ventris evacuatæ sunt. Color interim, vires, appetitusque, boni.

Sensim tamen urina inquietudinem pariebat. Toto tempore morbi in Septembrim usque, urina copiâ debitâ, conditione sana, reddita erat; jamque cùm dato vino scillitico & longè profusior urina prodiret, & longè prominentius abdomen redderetur, conclusimus diuretica attenuando & ad renes determinando agentia, in hydropicas cystides, veluti legibus vix ultrà sub-

jectas circulationis, non agere ultrà; agere in humores corporis ſanos, in quos ſolos agere non debuiſſent: valedicendum itaque eſſe hiſce, quæ quo operantur potentiùs, eo plus, humores diſſolvendo, augent hydropem. Neglectus hujus obſervationis innumeros ægros ante diem, humano more loquendo, perdidit.

Dixi mox cyſtides hydropicas legibus circulationis vix ultrà ſubjectas eſſe; aliquem tamen locum adhùc ſupereſſe, undè ſanies, ichorve, intrà ſanguinem abſorberetur, urina indicavit: hæc enim Septembri menſe, eoque ferè integro, turbida fuit, ac craſsâ, opacâ, ex albo quandóque leviter ſubcæruleſcente pelliculâ tegebatur, ſedimentumque deponebat furfureum: medio autem Septembri fœtor, iſque ingens ſæpè, adjunxit ſeſe; ità ut urina quo miſſa momento erat, cum aceto efferveſceret. Quâ de causâ concluſum eſt corpus potu *limonada* dicto, quem ægra vehementer amabat, implere; kinamque porrigere.

Parciori corticis doſi minime auſcultans fœtor, tandem menſe Octobri liberaliori ejus doſi diſparuit omnis.

Intereà totus venter tumidior fit,

absque ullâ, hucusque imminutâ ventriculi, pectoris, viriumque integritate. Vide hîc iterùm *Epist.* 38. *morgagnianam.*

Ventre igitur longè tumidiore, ex sacco eminentiore lateris dextri eductæ sunt undecim libræ aquæ limpidæ, atque inodoræ: biduoque post de lævo latere aquæ fuscæ & turbidæ libræ quatuordecim. Posterioris paracenteseos hujus vitrum priùs nonnihil fœtebat, reliqua minime. Ventre æquè turgescente, puella omnes functiones comedendo, respirando, gradiendo, optimè perficere pergebat.

Die 4. Jan. 1766. in consilio decretum fuit septimam instituere paracentesin, in eoque eorum opinio prævaluit ut, lymphâ eductâ, saccus injectione aquæ hordei mellitæ elueretur, & ab adhærente ad ejusdem parietes muco vel sanie detergeretur; ut optimis parisiensibus chirurgis moris esse *tomus secundus Acad. R. Ch.* fidem facit. Utque etiam cannula benè adaptata, & firmata, quâ lympha & mucus jugiter exstillare posset, in vulnere maneret. Hoc ipso die hæc omnia tentabantur: quin & vacuo siphone

aërem ſæpiùs ex vacuo aquis ſacco extrahere tentatum eſt.

At verò, quod ab illis, qui non abiverant in hanc ſententiam, prævi-ſum erat, ilicò contigit. Elapſo ſcili-cèt trihorio dolor ingens oboriebatur, ac febris valida. Hinc protinùs educta cannula eſt. Febrimque, quæ perſe-verabat, deindè cortice peruviano, qui unà poſſet metuendæ gangrænæ proſpicere, abigere conabamur.

Die 4. Jan. Ventre ubique, ac ſu-periùs maximè, turgente, octava paracenteſis facta eſt ſiniſtri lateris; quâ non plus tribus libris turbidæ, multúmque mucaginoſæ materiæ, educi potuit. Tentata iterùm ſacci deterſio, aëriſque eductio.

Ex ſeptimâ autem paracenteſi dolor ventris, febriſque continua remittens, ægrotam perpetuò vexarunt, quamvis continuò kinâ uteretur. Paucas urinas minxit, eaſque cum copioſo ruffo, ru-brove, ſedimento; appetitu planè de-ſtituta, noctes inſomnes, anxiaſque tranſigens, quantumvis paregoricis uſa, & inexplebiliter ſitiens. Ità ut, febre, bis ad decimam matutinam, tertio die ad meridiem, cum horrore, ac vomi-

turitione, ingravescente, demùm die 27. Jan. piam animam creatori redderet.

Elapsis 24. horis, cadaver aperuimus. Inducto instrumento per cicatricem paracenteseos, aut propè illam, materiem partim purulentam, partim glutinosam, eduximus. Aperientes hunc sinistri hypogastrii saccum secundùm ejus longitudinem, deprehendimus eundem omni ex parte liberum, præterquàm ad peritonæum, quocum vagis, fortibusque fibris, cohærebat. Quibus fibris, ut & iis aliorum saccorum, dissolutis, universum abdomen denudavimus, quo conspectui omnia paterent.

Sed turbatum parumper examen fuit. Quo expeditior anatome fieret, abdomen chirurgi perforaverant, ut eductis aquis mox paterent contenta ventris. Animus autem mihi fuerat accuratè explorare, utrùm hydrops cysticus solus, an quoque ascites adesset? quod haud ineptè quis ex aquâ limpidâ, quam ex dextro latere semper eduxeramus, suspicari posset. Jam verò elabente ex sacco pertuso aquâ, corpore simul in latus, anterioraque, re-

clinato, incertum planè fuit, utrùm aqua, quæ paracentesi cadaveris prodierat, effluxisset per cannulam omnis; an verò etiam saccum inter peritonæumque, quocum sacci laxè tantùm cohærebant, furtim sese insinuasset. Impediebamur indè quoque examinare num injectio detergens non etiam parte sui effusâ in ventrem esset.

Peritonæo toto usque ad margines costarum ablato, nihil ab imâ pelvi, ad diaphragma usque, excepto eo, quod primo intuitu credebatur hepar esse, nisi unicus, ast tumore vario inæqualis saccus, ventrem videbatur explere: quæ inæqualitates in vivente nobis veluti totidem sacci esse apparuerant: videbaturque totus ille, ingensque saccus, suam ducere ab uno hepate originem.

At verò propiùs omnia intuiti, reperiebamus rem longè alio modo se habere: hepar nempè intrà costas delitescere totum; quodque hepar credideramus, esse peculiarem sacci tumorem.

Saccus porrò qui, ut suprà relatum, vagis productionibus, potissimùm propè umbilicum, paulòque altiùs, cum pe-

ritonæo concreverat, latâ valdè basi versùs pelvim cohærebat cum uterino systemate.

Undè saccum universum cum utero, tubis, ovariis, è ventre solvimus. Apparuit tunc evidenter adhæsionis sacci principium ad mediam fundi uteri partem inchoare, cohærere deindè cum mesenterio, cum peritonæo ad ossa pubis, ad musculum psoam & iliacum internum, ad nervum, vasaque cruralia; terminari tandem digito lato à dictis musculis, dextrorsùm.

Uteri collum oblongum admodùm; sinistra ejus cavitas naturalis capacitatis; dextrâ in parte, concretis parietibus, cavitas nulla: quam ob rem nec ibi vestigia tubæ. Sed neque sinistro in latere, ubi uterus ceterùm naturaliter se habebat, tuba patebat.

Ovarium sinistrum naturali duplo majus, cartilagineum, scabrum, skirrhosum, unâ denique insigniore pluribusque exilioribus hydatidibus, plenum.

De tubâ dextrâ totâ, deque dextro ovario, nulla vestigia: lata modo membrana à medio uteri fundo ad inguen sese fortiter affigebat.

Porrò crassa hæc membrana tres qua-

tuorve latos digitos lata, à fundo uteri & inguine adſcendens, mox expandebatur in ſaccum inæqualem, tuberoſum, integrum abdomen replens, atque inferiore ſui parte extuberante univerſam quoque pelvim explens, protuberantiâ ſuâ inferiore obvelans craſſam illam, undè originem ducebat, membranam.

Veri ſimile itaque fit, ipſum ovarium dextrum in hunc immanem ſaccum degeneraſſe: cujuſmodi ovarii degenerationes ſuperioribus in tomis retuli complures; maximè *part.* V. *cap.* II. §. III. ubi eodem modo, quàm hîc, ovarii ſaccus accumbendo cum utero concreſcens, æquè latam in origine baſim referebat.

Saccus ipſe hîc lineam, ibi duas, alibi digitum, pollicemque craſſus, hinc indè mollis, nonnullis in locis cartilagineus, in aliis ſkirrhoſus, in tria potiſſimùm tubera diſpeſcebatur, quorum ſiniſtrum maximum erat; inferius, minus; dextrum, minimum, ſed omnium ſolidiſſimum: quâ de causâ, uti etiam ob figuram ſitumque, principio nobis impoſuerat ac ſi hepar eſſet, à quo ſaccus ipſe naſceretur: color autem eo hepatis albidior,

ipſumque demùm altiùs inventum hepar, revelarunt errorem.

Notavi ſuprà chirurgos ante adventum meum pungendo ventrem, magnam contenti in eo liquidi copiam profudiſſe. Quamobrem non potui in ſacco tali loculamentum invenire, ex quo 20 libras aquæ unicâ vice eduxeramus; collapſa enim omnia erant. Neque in dextri lateris cavitatibus eam limpidam lympham reperi, cujusmodi olim in ſingulâ evacuatione prodierat. Fortè tempore poſtremo limpidam haud ampliùs, ſed turbidam, ſed mucaginoſam, dexter hic ſaccus continuit aquam; vel fortè, ut ſuprà innui, limpida illa aqua aſcitica fuit.

Ipſe ſaccus, qui hucuſque nobis in tres diviſus apparuerat, hoc modo ſe habuit: quocunque in loco incideretur, membranaceis ſepimentis in varia variæ amplitudinis loculamenta diviſus erat. Loculamentorum horum majora, tubercula continebant quæ aut skirrhos inæquales, politaſve cartilagines, referrent; aut hîc aquam, ibi pus, alibi mucaginem, continerent. Pus enim, mucuſve tenax, aut aqua, cavitates omnes ſive majores, ſive minores, explebat. Singularis autem ni-

gredo, ſeu ex atro profundè fuſceſcens color, majoribus inerat cavitatibus, haud à gangrænâ, ſed eo modo ubique apparens, uti ille, qui in oculo retinam, uveam, ciliareſque proceſſus, conveſtit.

Itaque ovarium dextrum, paulatim degeneraſcens, in tantæ molis ſaccum excreverat; ovulaque cum calycibus ſuis in tot loculamenta mutata erant. Hæc porrò ovula skirrhoſa, cartilaginea, hydatica, facta ſic erant in hoc monſtroſo ovario, quemadmodum mutata reperiebantur proportione minore, (*en miniature*) in ovario ſiniſtro: perindè ac ovarium ſiniſtrum, in ſuâ parvitate, veluti prototypon eſſet monſtroſi ovarii dextri.

Membrana autem ſacci univerſi, membranæ cunctorum loculamentorum, tumorumque rubris vaſis, iiſque permultis, ſcatebant; diametro auctis cum ovarii incremento. Non referebant ergo hydaticas membranas, quæ vaſis carentes, coagulato albumini ovi, in planum effuſo, ſimiles, & æquè lacerabiles, eſſe ſolent. *Vid. part.* 7. *cap.* 3.

His patienter luſtratis, ad contemplanda reliqua viſcera nos converte-

bamus. Hepar jam dixi ſic intrà coſtas delituiſſe, ut certo ſenſu pateret haud erraſſe *Hippocratem*, hepar viſceribus annumerando thoracis. Permagnum autem ità erat, ut lobo majore cavum dextrum à marginibus coſtarum infimarum, ad altitudinem coſtæ octavæ, numero ab inferioribus inito, partemque cavi ſiniſtri, expleret; minore verò lobo hypochondrium ſiniſtrum ad arcum coſtarum uſque, occuparet. Bilem veſicula copioſam ſatis, probéque tinctam, continebat.

Sub lobo minore jecoris ventriculus, integræ manûs magnitudine, à ſacco duro complicabatur, ut modicâ tantùm cavitate gauderet. Poſtque, & ſub eodem, lien non magnus, ſpinæ dorſi, quàm arcui coſtarum, proximior. Lienem hoc loco ſæpè inveni: ut dolores tumoreſque lateris ſiniſtri externo tactu patentes, perceptive, ſæpè perversè lieni adſcribantur.

Inteſtina omnia ab incumbente ſacco compreſſa valdè. Colon ab origine arctum, parvis ſcybalis plenum, ſiniſtro in hypochondrio ante ventriculum triplo ampliùs, denuò valdè contractum inferiora patebat. Nulli in inteſtinis vermes.

Cor cum pericardio bonum. Nunquàm vidi pericardii extimam membranam pluribus majoribusque scatentem vasis. Cor sinistrum grumosi sanguinis multùm, dextrum plurimùm habuit.

Pulmo dexter omni ex parte à pleurâ liber: sinister undique membranaceis productionibus, haud facilè dilacerandis, cum pleurâ connascebatur.

Itaque vidimus puellam tantis cum malis, vultu, oculis, viribus, respiratione, appetitu, catameniis, optima sanitatis indicia præbuisse, ad paracentesin septimam usque. Clariss. *Bianchi*, taurinensis professor, ejusmodi in morbis bilem scripserat aut nullam esse, aut aquosam inertemque. Hîc non ità; nec ità in pluribus hydropicorum cadaveribus deprehendi; ut saltem viri clarissimi non sit universalis observatio. An bona puellæ bilis ad tantam tot functionum contulit præstantiam? Plausibile hoc foret, nisi prioribus hujus operis partibus cum bonâ copiosâque bile, has functiones languidissimas esse deprehendissemus. Vide de his plura, *part.* 4. *cap.* 3. à *pag.* 95. ad 100.

Familiare est in feminis, quæ peperere, systema uteri universum hujuscemodi morbis affici: incommoda gra-

viditatis, inflammationes à difficili partu, à lochiis retentis, generare talia ſolent; ſed in innuptis, in honeſtis, caſtiſque puellis, rariora longè deprehenduntur: fieri tamen quoque in hiſce, & præſenti exemplo, & aliis *in parte hujus operis ſextâ, pag. 27. & ſeq.* relatis, conſtat.

Vermium ſymptomata in vitâ paſſa puella non eſt: vermem unicum in morbo excrevit, poſteà nullum; quod, propter conſpecta, & accuratè examinata à medico excrementa, certò novimus: nec vermis ullus in cadavere reperiundus fuit. Exemplum ſic haberetur ſolitarii lumbrici teretis, ut datur tænia ſolitaria. At verò ut teretium raro ſolitarium eſſe numerum novimus, ità & tæniarum non ſolitariarum, ſed complurium, exempla nobis ex variis auctoribus collegit ill. *L. B. van Swieten* (*tom. 4. com. cap. de morb. infant*). Et in cane auditoribus meis illos numero xij. demonſtravi. Et proferam deindè hiſtoriam integrarum tæniarum numero octodecim, quas femina emiſit, necdùm à ſymptomatibus vermium immunis; imò adhùc particulas tæniæ excernens.

Sed putridum urinarum, verumque

earundem alkali, quâ cretum origine, quâ arte ablatum est? Putrida materies ex sacci plagâ quâdam resorpta intrà sanguinem, olim mox à bonâ naturâ ad renes demandabatur: ità ut sanguis continuò se per renes expurgaret ab eo, quod esset resorptum. Hinc eodem tempore appetitus, vires, menses, somnus, motus, veluti illibatæ sanitatis. Præstitisset nihilominùs putridam non adfuisse fomitem, qui metum perpetuum incuteret, ne, auctâ eâ, penitùs corrumperentur dissolverenturque humores. Interim corticis kinæ requisita dosis, unà cum acido potu, videtur progressum corruptionis stitisse, eandemque jam factam minuisse sic, ut posthàc multa de se signa præbere, nisi vitâ ad metam properante, non potuerit. Egregia exempla nosocomium vidit putredinis humorum in maculis rubris, purpureisque, cutis; & in mictu cruento malignorum morborum; quam feliciter stiterit, cortex. Videtur sanè in hâc morborum malignitate putridum omne ex ignoto fomite sic à sanguine versùs cutem, renesve, determinari, ut primo saltem tempore, humores universoc orrumpere nequeat: ne autem corrumpat demùm, medici

peruviano cortice prævertere conantur.

§. VII. Longus fui, sed longus esse debui, in referendâ varii hydropis historiâ; morbi quippè formidolosi, ac toties eò citiùs lethiferi, quò studiosiùs eidem medicari fueris annisus. Equidem ego in eodem pertractando semper multus, communemque olim praxin secutus, in specie morbi quâcunque, quibuslibet selectioribus remediis, & si mitiora haud opitularentur, generosioribus, aquas pellere conatus sum: hoc verò incassùm tentato, ad paracentesin, ægris si vires necdùm confractæ essent, tandem confugi. Quin etiam ipsam hanc paracentesin, etsi hominem non curaret, nihilosecius laudabam, ut quæ aliàs imminentem brevi interitum procrastinaret. Nunc verò in praxi me quodammodo consenescentem, ipsoque propterea usu rerum tutiora edoctum, palinodiam canere, ac vulgari praxi renunciare, monet, jubet, urgetque, proximi salus. Porrò ut hujus mutatæ sententiæ rationes exponam, necesse erit omnes hydropis species, seorsim singulas, suo in ortu, suo in progressu, suo denique in fine, maturè examinare.

Quinque hydropis ſpecies enumerare medicina ſolet. Primam hydropem intercutem, quem & ἀνὰ σαρκὰ vocant: ſecundam, hydropem aſciten : tertiam peritonæalem : quartam, cyſticum ſeu ſaccatum : quintam, tympanitidem.

Prima ſpecies, hydrops intercus, qui aquam, aliquandò gelatam materiem, imò & nonnunquam quid aërei intermiſtum habet, cùm conſuetis artis auxiliis ſemper tractandus ſit, nos hîc morari non debet.

Altera ſpecies, aſcites, nos aliquantiſper detineat oportet. Aquarum moles eſt, in ventris, ſeu peritonæi, cavo collecta. Hanc adeſſe novimus, cauſarum præcedentium primò gnari, hæmorrhagiæ : potuum aquoſorum ingluviei; ſpirituum abuſus; colicæ Pictonum; acutorum morborum malè curatorum, aut non ritè judicatorum; febrium intermittentium, ſimiliter ſe habentium; urinæ parcioris, non auctis excretionibus aliis; coloris, oculorumque, à priore ſtatu ſano mutationis; chloroſeos; &c. ſi deindè cum hiſce tumor in hypogaſtrio, & ad ilia; ſi à venarum iliacarum indè natâ compreſſione nonnullus obſervatur crurum tumor; ſi variato corporis ſitu fluctuatio-

nem quandam obſervat æger; ſi moles corporis ſenſim indè creſcit; ſi vires, ſi vultus, ſi appetitus, ſi urinæ excretio, ſi menſium in feminis profluvium, quocunque modo vitiantur, aſciten agnoſcimus.

Si ſemper hi aſcitici ſe nobis principio examinandos ſiſterent, morbum paulò faciliùs ſæpè agnoſceremus, naſcentemque feliciùs, atque crebriùs, perſanaremus. Cùm verò annoſi, atque inveterati, ſæpè nos primùm adeant, ferè immemores modi, quo cœptus morbus, quo cretus fuerit, minùs profectò certam, minúſque tutam formare diagnoſin poſſumus.

2°. Si jam venter primo examine diſtentior eſt, fruſtrà ſæpè expectamus fluctuationem, aſcitis teſtem: advertit jam *Duverney* junior hîc, veluti in veſicâ aquâ diſtentâ nimis, fluctuationem non percipi

3°. Idem clarus auctor, &, ſi quis unquàm, in diagnoſi hydropis cujuſcumque ſagax, & exercitatus, pro ſuo, quo erat, candore fatetur, ſe aliquoties in diagnoſi deceptum fuiſſe, dum fluctuationem percepiſſe ſe ratus, nullam in cadavere aquam, verùm inte-

ſtina muco & aëre plena, deprehenderet.

4°. *Sydenhamus*, in ſuo *de hydrope* tractatu, teſtatur nobis & aſciten adeſſe ſuis ex ſignis creditum fuiſſe, & vel meras excreſcentias carnoſas, vel flatus adfuiſſe, qui mentirentur aſciten.

5°. *Sepulcreti T. Boneti tomus alter* plurima nobis exhibet variorum exempla morborum, quos exercitati etiam medici falſo ſalutaſſent aſciticos; ipſiusque graviditatis: quam ego quoque à celebrioribus artis antiſtitibus pro aſcite eouſque tractatam vidi, donec in lucem prodiret vivus hydrops.

6°. *Refert. Acad. Reg. Sc. Par.* 1732. & hydropem ſalutatum quendam ventris tumentis morbum fuiſſe; & inſtitutam quater, licèt nullus unquam humor prodiret, paracenteſin: tumore interim univerſo à rene ſiniſtro 35. librarum pondere gallico, & paucula aqua, quæ fluctuationis ſenſu medicis impoſuerat, oriundo. Similem utcumque hiſtoriam renis prioribus in partibus retuli.

Tertia hydropis ſpecies ea eſt, quæ inter peritonæum, & abdominales muſculos colligitur; & *hydropis peritanæalis* nomine

nomine venit. Hujus ſigna diagnoſtica minùs evidentia eſſe apparent, quàm vulgò credunt, & ſtatuunt.

Egregius *Littræus*, cui in hiſce, aliiſque, multa debemus, regulas quasdam *Ac. R. Sc. Par. an.* 1707. condidit, quò fiamus præſentiæ hujus morbi certiores. 1°. *Si hydropis hæc ſpecies non niſi plurium annorum ſpatio* (pluſieurs annés) *formata fuerit, & progreſſum, maximè in initio, lentiſſimum fecerit.*

Sed & cyſtici hydropis lentiſſimum incrementum quandóque eſt. Mulier, §. III. *hujus ejuſdem capitis*, quinquennium numerabat, ex quo intumeſcere cœpit abdomen, paulatimque ſibi augeſcere viſum fuit. Conſtitit autem manifeſtò eandem non peritonæali, ſed cyſtico laboraſſe hydrope: è contrario *Chomel*, *Acad. R. Sc. P. anni* 1707. peritonæalem hydropem puerperæ refert, intrà quindecim dies, à ſuo principio numeratos, ità creviſſe, ut venter æquè jam eſſet, quàm ante partum, tumidus. Ergò regula fallit, cùm idem lentoris incrementum morbi & in quartâ ejus ſpecie obtineat, & ipſum hoc ſignum in eâdem ſpecie deſit.

2°. *Si & circumſcriptus tumor eſt*,

& tumoris figura mutato corporis situ; vix mutetur. Camerarius pater tamen, & *Drelincurtius*, & alii complures, tumorem circumscriptum, acuminatum, divisumque, suis in ægris non invenerunt, sed ventrem æqualiter tumidum. Prætereà ovarii cysticus hydrops, dum ventrem nondùm integrum mole suâ explet, circumscripti tumoris externi figuram habet, tactuque percipitur circumscriptus: quod si simul peritonæo accreverit, ut pluriès vidi, situ corporis mutato, non ipse mutatur. Ergò & hoc alterum signum hydropis peritonæalis fallit.

3°. *Littræus* vult *ut in conscripto tumore fluctuatio; extrà limites verò ejusdem nulla perceptio fluctuationis sit.*

Attamen *Nuck*, *Hochstetter*, *Camerarius pater*, negant omnem peritonæalis hydropis fluctuationem; saltem *Nuckius* absentiam fluctuationis inter bona signa connumerat.

4°. *Si crura aliæve corporis partes non extumescant, nisi provecto jam multum morbo.* Quamquam plures ità censeant, dico tamen primò *Gahrlipii* feminam ab initio tumidis extitisse cruribus: secundò, saltem hanc tertiam speciem à subsequente quartâ non dis-

criminari, in quâ idem ſignum habetur.

5°. *Si præter ponderis moleſtiam vix quid incommodi toleret ægrotans.* Pariter, ut ad præcedens, reſpondeo, & *Nuckii* ſeminam vehementer ſitiviſſe, vehementerque potantem, urinam parcè miſiſſe; & iterùm ob idem ſignum hanc ſpeciem morbi non interſtingui à ſpecie ſequenti, quæ idem ſignum ſcribitur habere.

6°. *Si mox à punctură, antequam aqua emittatur, ſondâ longâ, per cannulam inductâ, per omnem ventris capacitatem duci nequeat.* Verùm idem vidi chirurgos experiri in tumore quocunque cyſtico, ſive minore, ſive etiam ventrem explente totum, quandò diviſus in partes, variaque loculamenta eſt. Dices fortè inſtrumentum triquetrum in hydrope peritonæali mox penetrare in cavum; in hydrope verò ſaccato longum emetiri debere ſpatium, antequam integumenta, muſculos, peritonæum, ipſumque penetraverit ſaccum; adeóque vel ſic diſtinctionis haberi notam. Sed regero, experientiâ edoctus, inſtrumentum in gracili ventre, & ſæpè gracili cyſtidis plagâ, mox penetrare; adeóque hoc ad diſtinctionem non ſuffi-

cere. Vide quàm tenuis cystidis membrana esset in historiâ *Morandi* Ac. R. Sc. Par. anni 1719.

7°. *Si per eandem sondam non eas percipiamus inæqualitates, quas intestina, cæteræque formant abdominis partes.* Hoc signum aliquid probaret, nisi saccos inveniremus tenues, ac ferè politos internâ suâ superficie, in quibus proindè idem *sonda* doceret.

8°. *Si post paracentesin paucum admodùm aquæ in cavo restitaverit.* Sed vix remanere quidquam in ascite, & in cystico, aliquandò deprehendimus.

9o. *Si post eductas aquas resupinato corpore liquor per cannulam injectus, per eandem extemplò exiliat.* Idem in cystico adverti.

Cùm præter hæc novem, alia signa apud auctores non enumerentur, hæcque ipsa fallacia esse demonstrentur, imò hanc speciem morbi cum subsequente confundant, concludi fas est, diagnosin hydropis peritonæalis incertam admodum esse.

Quamquam autem *novem* tantummodo signa, ut mox dixi, eaque incerta valdè enumerari soleant, an *decimi* signi loco numeranda non esset iniqua sexûs feminei sors, in quem ferè uni-

cum hæc hydropis ſpecies cadat? Quantum enim pro meâ virili hiſtoriam medicam diſcuſſerim, necdùm plus unico viro, quem invaſerit, ſe obviam mihi fecit; ſcilicet *Abornii* adoleſcens, cujus etiam meminit laudata toties *Morgagni* epiſtola.

Hoc ſic ſe habente, haud eſſet, viro tumidum gerente abdomen, ulla ferè unquam de peritonæali hydrope formanda ſuſpicio. Sed undenam ſolis feminis familiaris? Legendus hic omninò eſt incomparabilis *Winslow* in *Acad. Reg. Sc. Par. an.* 1741. *à pag.* 76. *ad* 80. *& à pag.* 234. *ad* 250. *Edit. in*-8. ſuper durioribus atque rigidioribus thoracibus, qui inferiores feminarum coſtas deprimendo, comprimendoque hypochondria, ad hæcce, & alia peſſima mala generanda, apti nati eſſe videntur. Sive enim indè compreſſa vaſa lymphatica in nodulos, quos detexit anatome, primò aſſurgunt, ac dein crepando hunc hydropem generant; ſive potiùs à tumoribus præ thoracum compreſſione in celluloſitate natis, tandemque ſic auctis, ut à peritonæo muſculi abdominales ſecedant; vaſa lymphatica, à peritonæo ad hos muſculos pertinentia, rumpuntur, &

ſic lympha in hanc intercapedinem illapſa, eandem auget: abundè intelligimus thoracum preſſione gigni hanc hydropis ſpeciem ſæpè & poſſe, & debere. Præterquam quod, præter alias cyſticorum tumorum, de quibus mox, cauſas, etiam hac thoracum preſſione eorundem ortus, atque progreſſus, haud difficulter intelligatur: quâ de re legi meretur *Targioni Tozzetti prima raccolta di oſſerv. mediche.*

Deſcribitur *quarta hydropis ſpecies*; *cyſtica*, ſeu *ſaccata*, dicta, quæ à variis ventris viſceribus, partibuſque, originem trahere ſuam poteſt.

Ac primò quidem ex ovario alterutro, quod, quemadmodum pluriès demonſtravi, & in variis hujus operis partibus deſcripſi, vel magnam ventris partem explere, vel totum, poteſt.

Secundò, à tubâ alterutrâ; quemadmodum quoque anteà deſcripſi.

Tertiò, ab ipſo utero, ut obſervarunt auctores.

Quartò, ab hydatidibus natis in hepate inſignioribus, hepatis molem monſtroſè extendentibus; quales auditoribus meis publicè demonſtravi: vel etiam ab hydatidibus numeroſiſſimis ex hepate, ex liene, ex utero, alioque

quocumque viſcere propullulantibus, vel & inter omenti laminas, in peritonæo, aut quoque in cavo omentum inter, peritonæumque, formato, inventis.

Signa hydropis cyſtidis nunc inveſtigemus accuratè. Ore omnium veluti ſcriptorum, *Mauchartus*, *Eph. N. C. Cent.* 8. *obſ.* 14. & *Nuckius in Aden.* hæc ſigna collecta dederunt.

» Quæ hydropicæ, ſcribit *Mau-* » *chartus*, nec pallent, ſed roſeum po- » tiùs genarum ſervant decorem, nec » pedes habent tumidos; ut potiùs, » aucto licèt in dies abdomine, graci- » leſcant cum reliquis artubus & cor- » pore: hæ ſi diù, abſque notabili » actionum læſione ſarcinam hanc cir- » cumferant, appetitum habeant bo- » num, non admodum ſitiant, nec » tuſſiant, alvus autem faciat offi- » cium, urina naturalis ſit, & moles » abdominis nec purgantibus, nec diu- » reticis obediat, & præcipuè malum » à partu difficili, puerperio infelici, » molæ geſtatione, aut abortu ducat » originem, nec ſigna cachexiæ con- » currant, hydrope ovarii, ſeu ſaccato » vel cyſtico dicto, ſæpè tenentur.

Et *Nuckius*: » Ego, *inquit*, expe-

» rientiâ didici illas, quarum facies
» colore grato eſt roſea, quæ ſatis
» benè comedunt, bibunt, alvum de-
» ponunt, urinamque ſine notabili mo-
» leſtiâ excernunt, quarum corpora nec
» purgantibus, nec diureticis, nec dia-
» phoreticis, multùm auſcultant, illas,
» inquam, ordinario affectu uteri, tu-
» barum, vel ovariorum, laborare hy-
» dropico, lymphamque peculiari ſac-
» culo incluſam nullâ arte curari poſſe.

Obiter advertamus ſcriptorum horum priorem de ſolo ovarii hydrope agere, poſteriorem de eo, & ovarii, & tubæ, & uteri: priorem, malum deducere à partu difficili, puerperio infelici, molæ geſtatione, aut abortu; non excludere tamen ab hoc morbo virgines benè menſtruantes, quales vidimus, cùm non dicat has *ſolas* affici, ſed *præcipuè*.

Advertamus ſecundò, nullam in utrâque hâc deſcriptione fluctuationis fieri mentionem, quam, ut ut ſæpè abeſt, obſcuriorem ego deprehendi tamen, & clar. *Targionius*, in ſuâ matronâ invenit manifeſtam. Ergone & abeſt & adeſt, ut in peritonæali? ob idque nihil in diagnoſi juvat?

Si nunc animo perpendamus plera-

que ſigna in hoc cyſtico hydrope veluti diagnoſtica; imò pathognomonica tradita, convenire cum iis, quæ in hydrope peritonæali ſignorum diagnoſticorum, atque pathognomonicorum nomine cluebant, convincimur præter conjecturam, aut ſaltem præter probabilitatem, nihil reliqui fieri.

Sed ad alia quàm plura attendamus oportet. Dantur *veri* cyſtici tumores, dantur & *ſpurii*; & ſic quidem, ut crebrò ſigna nobis deſint, quibus verum à ſpurio diſcriminemus, ſpuriumque à vero. Neque veluti gratis me hæc aſſerentem ii incuſabunt, qui hâc in re pluriès ſe ſuâ in praxi norint eſſe deceptos. Videantur quæ celeberrimum *Valſalvam* obſervaſſe clarus per omnia referat *Morgagni*. Tumido in vitâ exiſtente abdomine, à morte tumor invenitur pondere 25 librarum, è meſenterio enatus, proceſſibus ſuis jecur & lienem premens, infrà cum tumido teſte ſiniſtro communicans; ſubſtantiæ cancroſæ.

Mulieri adeſt in vitâ ingens medio in ventre tumor: in denatâ illius baſis invenitur ad menſenterium, ipſeque cum colo unitus, hîc firma, ibi mollior.

Marcellus Donatus ejuſmodi tumoris meminit, pure repleti.

Poſt tumidum admodum in vitâ ventrem, tumorem cadaver exhibuit prægrande hominis caput æquantem, natum ex uteri poſticâ parte, carnosâ ſubſtantiâ duriorem, duos in ſaccos diviſum, quorum alter vacuus, ſevo alter plenus. Primum liber tumor, poſtmodum utpotè cum vicinis concreſcens, immobilis fuerat.

Tumor ingens, immanis, totius non epigaſtrii quod notandum, ſed hypogaſtrii, ſæpiùs de die variæ magnitudinis, diù ægrum torquet. Invenit *Valſalva* molis ingentis ventriculum locatum in hypogaſtrio. Similem refert *Mangetus* anatomen. Illuſtr. *Morgagni* immenſum talem ventriculum deprehendit, qui etiam vacuus, vix à pubis diſtaret oſſibus. Illuſtr. *Macneven O Kelly ab Agrim* in Diſſ. *de raro ventriculi caſu* 1760. edita, ventriculum demonſtravit, ſkirrho pylorum ferè obturante, eam in molem amplificatum, ut, ſacci inſtar, univerſum abdomen expleret, ſuoque fundo inter rectum atque veſicam ſeſe inſinuans, cauſam teneſmi exſtitiſſet, frequentiſque ſtranguriæ. In-

gens adeò hic ventriculus erat, ut, referente clarissimo auctore, « filum ar-
» cui majori circumductum, antequàm
» evacuaretur, ulnam bohemicam, cum
» tribus quadrantibus & duobus polli-
» cibus, æquaret : minor arcus tres
» daret ulnæ quadrantes cum uno pol-
» lice ». Et, quem apud *Riverium*, antissiodorensis medicus *Jodon* describit, ventriculus, quantâne mole ventrem extenderit, qui nonaginta librarum pondere liquidum intrà sese comprehendere, inventus est? *Moinichenius* ventriculum vidit sic universum explentem abdomen, ut cooperiret intestina omnia. Profectò similes tumores, antequàm ventrem penitùs impleant, cysticorum more se habere, nobisque imponere possunt; & grandescentes demùm sic, ut & expleant totum ventris cavum, & liquore turgeant, fluctuatione suâ asciten mentiri queunt.

Intestina concreta mutuò inter sese; ac conglobata; sensum tumoris inæqualis saccati medicis exhibuerunt. Monachus creditur ascite mediocri laborare, unà cum tumore fortè cystico, quo presso flatus per inferiora excludebantur. In cadavere invenitur tumor à conglobatis intestinis tenuibus & partim

quoque craſſis, ope craſſorum atque cartilagineorum ligamentorum. Qui hanc hiſtoriam refert *Morgagni*, addit ſe in alio principium hujus tumoris unà cum aſcite inveniſſe. Anni ſunt 23. quod publicæ lucis fecerim hiſtoriam feminæ, cui paracenteſin tres medici feceramus, veluti hydrope cyſtico laboranti; in cadavere invenimus ope omenti monſtroſi, geminos digitos craſſi, ventriculum, jecur, colon, jejunum, duodenum, in unam veluti faſciam coiviſſe & concreviſſe. Rubellus liquor, quem pondere 16. vel 17. librarum paracenteſi eduxeramus, & qui integro triduo poſt hanc foramine exſtillaverat, in unico ventris cavo, quod in ſiniſtro latere inveniebatur, non ſaccato, hæſerat.

Cyſticum tumorem mentita veſica urinaria eſt, quam ill. *Morgagni* invenit immenſam in burſam eſſe amplificatam,, ac peritonæo connatam: ex veſicæ quippè orificio corpora quædam alba excreverant in veſicam; undè perpetuum quidem urinæ ſtillicidium, ſed etiam urinæ plurimæ diuturnior in eâdem morâ: quo ſenſim factum, ut in ſtupendam hanc molem veſica excreviſſet, in parietibus ſuis digito craſſior.

In *Boneti Sepulcreto* tumor ventris ingens, isque cysticus, reperitur, ab abscessu ingenti, inter vesicæ tunicas anteriores oriundo.

Part. IV. Rat. Med. demonstrationem publicam communicavi jecinoris atque lienis, substantiæ quidem optimæ, sed molis adeò incredibilis, ut viscera hæc utraque universum ventrem, hydropis saccati modo explerent, parva modo parte versùs pubem excepta.

Tom. VI. exhibui immensæ molis omentum, omnia explens, & universa abdominis viscera ferè obvelans. Similia & *Ruischius* descripsit.

Ren invenitur apud celebr. *Morgagni*, cujus portentosâ mole cuncta ventris viscera premerentur in peritonæum. Medici parisienses homini cuiquam tentaverant quater ventris aquas paracentesi educere; nec eduxerant quidquam. Ren demùm in cadavere invenitur 35. librarum gallicarum. Semel quoque ejusmodi renem publicè demonstravi.

Uterus, vel in cavo suo hydropicus; vel pure, ichore, skirrho, in substantiâ suâ horrendæ molis; aut graviditatem mentitus sæpè est, aut hydropem. Omitto tumidos ventres

à vermibus, ab aneurismate, à systemate venæ portarum obstructo, &c.

Sed & ipsa ovaria, ut ut hydropem cysticum verum formant, ità non minùs frequenter spurium, ut ante jam monui; utpotè aut pro majore parte, aut tota, sive atheromatosa, sive steatomatosa, sive cartilaginea, sive skirrhosa, sive cancrosa, &c.

Ex quibus omnibus maturè consideratis sponte, opinor, liquet, & diagnosin tertiæ & quartæ speciei hydropis plerumque dubiam haberi, & paracentesin, rariore quidem casu proficuam, plerumque verò aut periculosam, aut lethalem esse.

Quinta hydropis species, est *tympania*. Tumor scilicèt ventris natus ut plurimùm ab aëre & materiâ chylosâ, mucosâ, stercoreâ, ventriculum & intestina vehementer extendente. Negandum tamen non est constitisse experimentis, quæ ritè capta suppono, rarissimis tamen, tympanitidem nasci posse, si aër peritonæum inter ventrisque viscera contineatur; aut si aër & intestina distendat; & ventris cavum; aut si & aër simul & aqua cavo in ventre reperitur; aut denique aër intestina tumefaciat, & aqua abdomen.

Signum primum tympanias medici ponunt ventris minorem, quàm in ascite, tumorem: hoc signum fallax esse demonstravit tympaniticus, cujus historiam dedi *part. 2. Rat. Med.*

2°. Aiunt fluctuationem non percipi. Hoc certè non ità generale signum est, quin candidus *Duverney* junior fateatur se aliquoties deceptum fuisse, dum fluctuationem se percipere credidisset, & postliminio deprehendisset, loco lymphæ, aëre, ac multâ glutinosâ materie, repleta intestina fuisse.

3°. Sonitum tympani madentis, aut obducti, statuunt tympanitidis signum esse. Quanquam sæpè numero id verum est, fateri tamen debemus hunc sonitum, neque perrarò, adeò esse obscurum, ut utrùm adsit, necne, jure dubites. Symbolam tamen hæc tria enumerata signa conferunt, si cum hisce homo est ad stateram levis; cùm è contrario in ascite, & hydrope quocunque alio, ponderis insignis ægri sint ob colluviem aquæ.

Verùm neque hoc quidem ultimum citrà exceptionem in diuturniore tympanitide admittebat vir præstantissimus, hâc elapsâ æstate nobis morte ereptus, *Werlhofius.* Et dum amplissima tympa-

niticorum inteſtina *Duverney* craſsâ materie mediam partem repleta videret, an hoc ſignum levitatis ponderis admittere potuit? Ad rem hîc *Morgagni*, „ *Hurterus*, inquit in tympani-
» tico puero cùm miraretur craſſa præ-
» primis inteſtina diſtenta adeò, ut
» colon ſuâ mole jecinori vim attuliſſe,
» & ſiniſtrorsùm compuliſſet; mate-
» riem intùs invenit tantâ copiâ, quantâ
» id facere potuerat, pultiformem, ſpu-
» meſcentem, & ex albo flaveſcentem:
» quæ res in morbo, quem adſtricta
» alvus comitatur, tunc, opinor, ma-
» ximè conjicienda eſt, cum aut paulò
» antequàm morbus evidenter incipe-
» ret, multa ægri ingeſſerunt aut non
» perpauca, poſtquàm incepit, porrò
» ingerere perrexerunt ». Adeóque non erunt tales, ratione ſuæ molis, pondere leviores.

Et quoad penultimum, de ventre reſonante; in Caſparo Lombria, patricio veneto, ill. *Morgagni* deſcribit ventrem tumidum tympani inſtar reſonaſſe, dum tamen in anatome « venter
» aquæ fœtidæ, ex viridi flavæ, co-
» piam habuit, quantam maximam præ-
» ter omnem modum diſtentus habere
» potuit ». Nec modo aliquandò deeſt

hoc ſignum in tympaniâ, verùm etiam adeſt in opiſthotono ſic ut Aretæus Cappadox, *lib.* I. *de C. & S. Ac. cap.* VI. illud inter ſigna hujus morbi dignoſtica ponat. Προπετέες κοιλίην καὶ θώρηκα.... ἐπιγάστριον ἐπιτεταμένον, καὶ εἰ ἐπικρούοις, ἐνηχεῦν. Opiſthotonos autem nihil commune cum tympanitide habet. Sic ut etiam reſonantia tympani non monſtret perpetuò tympanias præſentiam.

Atque ità demùm hydropis, ſingulas ſuas in ſpecies diviſi, ſigna tantùm probabilia invenimus: quæ ſanè & alterum, & tertium poſcunt, antequàm quid certi aut ſtatuamus, aut pronuntiemus, examen: quamquam & aliquandò tunc adhùc hæſitare medici prudentis ſit. Quod enim centies olim, quod noſtris toties contigit temporibus, ut viris, verè in arte præclaris, hæc res turpiter impoſuerit, idem & aliis, & nobis omnibus, poteſt contingere. Quare nihil indecentius turpiuſque in medicorum conſilio eſt, quàm quod ſuam quiſque ſententiam acriter, crebróque in aliter ſentientes ignominosè, proferat câ in re, de quâ nemo certitudinem, ad ſummum verò meram habeat probabilitatem. Exemplo nobis hîc ipſe ſit præclarus *Morgagni*

qui *Ep. A. M.* 39. in referendâ consultatione quinque medicorum, super tumido ventre reverendissimi brixiani antistitis habitâ, vel id solito longè diffusior esse videtur, quo discerent medici omnes & in ægrorum salutem, & in mutui tutamen honoris, suam quique mentem, suam quique proferre sententiam. Dum ipse quartus perorans, suam sententiam dixerat, « Verumtamen, addebat, non hæc à me » dici, quasi aliorum sententiæ conjecturam præferrem meam, quam omnium » judicio subjicerem, nihil ipse ut in re » arduâ, & præobscurâ, definiens, » ideóque, nec quod aliis visum esset, » contemnens ».

Dignosi variarum hydropis specierum plerumque incertâ, incerta sæpè quoque prognosis erit; minùs tamen crebrò, quàm diagnosis: sæpè enim calamitatem ægrotantium, vitæque discrimen, agnoscimus ex functionum læsione, cæterisque prognosticis signis, licèt genuinam necdùm capiamus naturam speciemque morbi.

De curatione nunc pauca videamus.

Ac primò quidem in ejus hydropis curâ, qui consultis cunctis experien-

tiæ regulis nobis ascites esse appareat, isque verus, cum aliâ quâcunque specie non confusus; in hujus, inquam, curâ indicans, indicatio, & indicata, omnium optimè invenientur in immortalis *Boerhaavii capite de hydrope*: potissimùm si unà conferantur, quæ ex numerosis auctoribus, ac multiplici suâ praxi & experientiâ, ad hoc caput, pulchro concinnoque ordine, ill. L. B. *van Swieten* commentatus est: eâ tamen lege, ut si æger ab auxiliis selectissimis non emendetur, imò pejoretur potiùs, seriò perpendamus, num forsitan hydrops hic aut non complicatus sit, cum aliâ ejus specie; aut inveteratior, quàm ut solis internis levetur, abigaturque auxiliis.

De paracentesi tunc deliberandum est, ne, si sit instituenda, ea demùm ægro incurabili facto, in artis vituperium instituatur. Quæ si levet ægrum, rariùs unicâ vice salutem affert; undè pluriès repetenda est.

Novi equidem claros in Angliâ viros conatos fuisse, injectione in ventrem adstringente ac roborante, compositâ ex aquâ bristolensi & vino rubro, calidè injectâ, reditum præca-

vere aquarum post paracentesin; sed cum bonâ illorum veniâ necdùm imitari illos ausus sum. In suâ enim historiâ candidè enarrant, ægram sub ipsâ injectione, pungentes pectore percepisse dolores, perque omnia viscera lancinationes, habuisse respirationem difficilem, pulsum vacillantem, redeuntem syncopen, aphoniam: quæ profectò, licèt ægra reconvaluerit, quàm parùm à verâ morte absuerint, cuique liquet. Quantane hinc inquietudo! Quanta, si mors sequeretur, artis nostræ exsurgeret infamia! si tamen exempla complura hanc curam confirmarent abundè, sequeremur eam audaciores. Solemus autem curarum eximiarum posteriores, quæ priores confirment, sæpè frustrà desiderare repetitiones, ac si quapiam duntaxàt fortunâ primâ vice contigissent: ad quod credendum eo magis adducor, quo crebriùs viderim, quanti laboris sæpè sit in locis externis, v. g. in tibiâ, sic vasa lymphatica constringere, ut nunquàm ultrà suam lympham effundant.

Quæ porrò reliqua de ascitis curâ monenda sint, hæc in curatione cæterarum specierum sponte patebunt.

Quæritur igitur quænam curatio secundæ speciei hydropis sit, scil. hydropis peritonæalis.

Viri doctissimi, *Tulp*, *Van Mekeren*, *Nuck*, *Coster*, *Walæus*, commendarunt paracentesin. Censet *Nuckius* peritonæum, lymphâ eductâ, brevi cum abdominalibus musculis coalescere, & ora vasorum lymphaticorum, ductuumque glandularum excretoriorum, olim abrupta, jam hoc coalitu peritonæi cum musculis sic claudi, ut omnis sit ablata hydropis causa.

Et hanc curam se se ab ipsâ didicisse naturâ quidam scribunt; contemplati in *Ahornii* historiâ, *Eph. N. C. cent.* 9. *obs.* 100. quo pacto natura bis exiguo à se foramine facto levamen attulerit, felicem tertiò sanationem: & quo pacto in feminâ, cujus causâ cl. *Chomel*, *Act. Ac. Reg. Sc. ann.* 1728. suam dissertationem adornavit, natura aperiundo umbilicum, medicis ostenderit viam salutis: quomodo præterea doctiss. *Brehm. Act. N. C. tom.* IX. *obs.* 79. feminam solo per umbilicum facto sponte, die alterno, sub alvi exoneratione aquarum copiosissimarum effluvio, natura curaverit.

Verùm enim verò licèt natura ali-

quoties hâc viâ attulerit ſalutem, intulit quandóque via eadem interitum; ut *Hagedorn. in N. C. cent.* 2. demonſtravit.

Secundò, in laudatis hiſce hiſtoriis; ità fortunatis, dubitatur, num reverà peritonæalis hydrops adeſſet?

Tertiò, licèt natura ſic reverà hunc morbum curaſſe ſtatuatur, hoc non impedit, quo minùs paracenteſeos negotium magnis implicitum difficultatibus agnoſcamus. Si præter aquam nihil vitii locus habet, fortunata aquarum eductio eſſe poteſt. Verùm cadavera toties, poſt eductas aquas, tumores nobis revelant pravos, ulceroſos, cancroſos; quos occultaverat lymphæ moles. Hinc perill. *Morgagni*, *Ep. A. M.* 38. « Ac » priuſquàm, *ait*, à te ſuſcipiatur æger, » exquiras diligenter velim, num durities, aut tumor aliquis anteà fuerit, quem nunc magna abdominis » extenſio occultet : prætereà num dolor, non eum dico, quem ipſa illa diſtenſio parit, ſed ulceroſus, teſtis » eroſionis, ægrum torqueat, aut certâ » aliquâ in parte arctiùs à te contrectati abdominis excitetur ». Ratio cur paracenteſis tunc nedum juvet, ſed mortem præcipitet, aër eſt, qui

putredinem accessu suo exulceratis affert partibus : imò & absque accessu aëris paracentesis non levat, eoquod exulceratæ partes pergant more suo corrumpi, augeri; quodque ex erosis, apertisque lymphaticis vasis, scaturigine scilicèt prioris hydropis, novus hydrops regeneretur. Equidem auctores nonnulli methodum commendarunt ejusmodi exulcerationes depurandi & curandi, verùm quid de eâ cogitandum sit, mox patebit in sequentibus.

Profectò si ab unâ parte cum tentatæ curationis periculum, tum acceleratam ab illâ mortem, intueamur; ab alterâ verò parte morbi sibi demissi cum tolerabilitatem, tum etiam diuturnitatem; ne quam curam unquam, sive in hâc, sive in sequenti specie, suscipiamus, facilè persuademur. *Tulpii* femina, cujus mortuæ venter 110. libras aquæ inter peritonæum & musculos gerebat, tulit hoc malum integro generosa septennio; sic, ut potuerit, perindè atque sanissima, deambulare, peregrè proficisci, imò & Cliviensium conscendere turrim. Femina *Brehmii* morbum tulit 14. annis. Virgo *Munnickii* annorum 18. spatio. In *Actis*

Anglicanis mulier alia morbum 30. annis tulit, alia annis 44.

Conſideranda tertiò hydropis, quem ſaccatum aiunt, cura. Et paracenteſi hanc perficiendam eſſe medici arbitrantur: quin & nonnullæ enarrantur, paucæ tamen, curationes ejuſmodi fortunatæ. Vid. laud. mox *Act. Ac. Reg. Sc. an.* 1728.

Verùm enim verò, cùm antea conſtiterit, quàm difficulter diagnoſis vera hujus morbi capiatur; cúmque ab alterâ parte laudatæ curationes ſanitatem reddentes, num res ità ſe habuerit, anatomicâ demonſtratione haud potuerint evincere, curationes eædem id non probant, quod earum intendunt auctores.

Alios proindè conſulamus. Egregius *Duverney*, junior, in *Actis iiſdem anni* 1707. multus eſt in docendâ arte eâ, quâ, poſt paracenteſin, ope injectionum, ſaccorum exulcerationes depurentur; poſteà etiam comprimantur ac vinciantur; ipſique ſi adſint tumores, incidantur, ſuppurandoque conſumantur. *Acad. Chir. Reg. Par.* in ſuo *altero tomo* conſimilia ſuadet.

E contrariò 1°. innumera exempla monſtrant,

monſtrant, præter eum, quem pertuderis, ſaccos dari plures: ſic ut vel aquâ, vel pure, vel glutine, ex ſacco uno educto, & alii & complures, ſacci adſint, qui nihil communicantes cum priore, minime concidunt; intereà dum aër in aperto priore omnia diſponat ad corruptionem.

2°. Plures etiam ſi pertundantur cyſtides, quid demùm id proderit? Scimus enim ſepimentis, inter ſe ſe neutiquam communicantibus, ſuam ſingulo in ſacco contineri, ut plurimùm, materiem: undè non rarò à paracenteſi vel nullus, vel parcus admodum materiei effluxus.

3°. Et unicus modo ſaccus ſit, iſque ſepimentis non diviſus, quid indè? Certine ſumus, ſi ille aut nihil, aut partim tantùm, cum peritonæo concrevit, nec omentum intereſſe, nec inteſtinum, quod infeliciter fortè pertundatur? Aut poſſimus-ne aſſeverare de aperto ſacco non effluxuram in cavum ventrem materiæ corruptæ portionem, quæ lethum inferat brevi?

Imò evitari ſe hoc aiunt poſſe, feminam locando in ventrem pronam, quo totum cyſtidis pondus in peritonæum gravitet. Verùm ill. *Morgagni* id prin-

cipio poſſibile quidem eſſe concedit, minùs verò, quandò ſaccus nunc ab evacuatione flaccidior, minùs apprimitur ad peritonæum: neque etiam hunc effluxum tunc impediri, quandò filamenta in liquore natantia cannulam obturaverint; liquore tunc juxta cannulam in ventrem tranſſudante. Et demùm aër, quâcunque adhibitâ curâ furtivè intrans, ſacco minabitur gangrænam. Quotieſne præterea ſaccus pauculorum ſpatio dierum æquè, atque antea turget, & pejorem ſequenti paracenteſi materiem fundit? Frequenti enim cadaverum aperturâ didicimus collabentis ſacci aperturam coire, ut ex eodem denuò repleto nihil in ventrem effundatur: ſin autem quandóque non coiverit, ut perpetuum fiat corruptæ materiæ in ventrem ſtillicidium, ſicque iterùm ob aliam, quam hucuſque expoſui, cauſam ægra pereat neceſſe eſt.

Sed cannulam, inquiunt, in aperturâ relinquemus, ut ſaccus continuâ novæ materiei evacuatione concidat tandem, materieique, ſacci collapſu, coalituque, ſcaturigo annihiletur. Reſpondeo, ut olim, ità & nunc, cannulam irritando, aëremque continuò admittendo, gangrænam mortemque ac-

celerare; ut allato ſuperiùs exemplo in noſtrâ puellâ conſtitit.

Hinc neceſſe foret ſaccum poſſe conſumi. *Littræus* quædam hunc in finem propoſuit: *Cyprianus* etiam aliquid tentare auſus fuit; ſed in occaſione tàm rariſſimâ, ut mille, milleque medici, eandem nunquàm aut fuerint adepti, aut adepturi ſint. Vide ejus tractatum impreſſum poſt librum, cui titulus: *Belloſte, chirurgien de l'hopital.* Chirurgi pariſienſes *in Actis Acad. ſuæ*, ovarii extirpationem audacter propoſuerunt, eo quo brutæ femellæ caſtrantur modo; hæc autem, ſpeculatione ingenioſâ genita, non videntur per tot annos, qui exſequerentur, habuiſſe. Vide quæ *parte IV*. de hâc re diſſerui.

Duverneyus tamen judicabat, eductâ materiâ, collabi ſaccum, collapſoſque inter ſe ſe coire parietes; eoque modo par feminarum ſe integræ reddidiſſe ſanitati. Cùm verò vixerint poſtmodum ambæ, neque apertæ à morte fuerint, de naturâ illarum morbi, incertam adeò diagnoſin habentis, jure merito dubitamus.

Et quidni dubitemus? Ipſo ſcilicèt hoc claro auctore ſponte, & ingenuè, fatente: « *Je n'en ai point vu guérir: au*

» *contraire plusieurs femmes, qui jouis-*
» *soient d'une assez bonne santé, & qui*
» *n'avoient point d'autre incommodité,*
» *que celle de porter un gros ventre, ont*
» *peri en peu de temps, pour avoir voulu*
» *s'en defaire* ».

Nec *Nuckii*, licèt speculativè paracentesin proposuisset, alia sententia fuit; eas nempè, quæ cystico hydrope laborarent, nullâ arte curari posse, candidè asserentis. Adstipulatur *Targionius*.

Nullane igitur in cystico hydrope paracentesis locum habet? Nullane auxilia alia? Quod *Duverneyus*, & *Nuckius*, & *Targionius* mox, idem ego, idem mecum complures testantur; omnes scilicèt feminas, quibus in hâc morbi specie, aut instituta paracentesis fuerit, aut multa anthydropica remedia exhibita, morbum brevi habuisse calamitosiorem, citiúsque lethalem.

Interim bonum vitæ regimen, nimiique qui nocere posset, motûs, nec non violentarum animæ passionum, sollicita evitatio; diæta quoque salutaris, aërque salubris, conferent multum. Risu crepuit cystis in cl. *Morgagni* matronâ, undè pessimus natus ascites. Feminæ meæ, de quâ *part*, *IV*. à motu nimio per plateas, saccus crevit,

& funestus quoque sequutus est hydrops.

Quid si probabilitas magna est & cysticum hydropem adesse, & asciten? Servatis regulis generalibus, paracentesis profutura videtur, ut saltem saccus, eductis aquis majore libertate gaudeat. Quid de remediis demùm internis? Si ceterùm femina valet, abstineat ab illis; cùm sive per diuresin, sive per alvum, sive per sudores, hæc agant, semper turbabunt corpus, aliàs benè se habens; & citrà ullam sacci, extra leges circulationis hærentis, emendationem, vires ægræ frustrà dilapidabuntur. Sin verò femina malè habeat, palliativè, pro re natâ, adjuvetur.

Quintæ denique speciei hydropis, tympanitidis dictæ, curam, moderatâ frictione, medicamine atque alimoniâ vires restaurantibus, inertesque intestinorum fibras aptè exstimulantibus, tentare solemus: interpolamusque purgantia, quæ, dum in morbo nondum conclamato, desides intestinorum fibras in actionem cieant, aërem, contentamque in intestinis materiem eliminando efficiunt, ut area morbi finibus conscribatur arctioribus, atque ità

morbi causa minuatur, ac fortè tollatur. Cortex peruvianus, qui multos haud minùs alvo laxat, quàm viribus restaurat, additâ frictione, affert aliquandò plurimùm boni.

CAPUT V.

ANATOMICA QUÆDAM; ET EXPOSITIO TABULARUM.

VISCERUM, ac potissimùm abdominalium, situm, configurationemque, in singulâ cadaverum aperturâ, ut auditores mei accuratè notent, hortari soleo; ut exindè intelligant, quàm crebrò 1°. viscera hæc eum non occupent locum, quem vulgo credimus eadem occupare; 2°. quàm sæpè contingat, ut eorundem moles, longitudine, latitudine, amplitudine, capacitate, connexione, vel partim, vel integrè, aucta, imminutave, reperiatur; 3o. quàm fallax nostrum judicium sæpè in morbis sit, dum v. g. hepar in dextro hypochondrio quærimus, ubi idem intrà costas totum delitescit:

dum hepar in dextro tantummodò latere locari arbitrati, non rarò idem vel totum hypochondrium ſiniſtrum, vel magnam ejuſdem occupare partem reperimus: dum hepar ſolito in loco eſſe creditur, idque tamen invenitur à diaphragmate ad umbilicum, imò & ad longè inferiora, ventrem occupare: dum ſplen in extremâ parte ſiniſtri hypochondrii, ſub arcu coſtarum, quæritur; ubi intereà ſæpè aut nihil omninò infrà coſtas eminet, aut versùs dorſi ſpinam locatur, aut in abdomine infrà hepar depreſſus invenitur, aut intrà lobum minorem hepatis, jam maximum, involutus: dum dolente ægro in lævâ, atque mediâ epigaſtrii plagâ, ventriculus accuſatur; iſque intereà ſæpè aut poſt jecur dorsum versùs, aut poſt tympaniticum colon, aut totus ferè in dextro hypochondrio; aut elongato œſophago infrà craſſum jecur ad umbilicum protruſus ſive horizontaliter, ſive etiam perpendiculariter locatus eſt; aut mole ingens totum ſæpè epigaſtrium ſic implet, ut tangat utrinque infimarum coſtarum arcus; aut totus deprimatur infrà umbilicum; aut tandem explet ſic univerſum ventrem, ut aperto peritonæo omnia viſcera à

diaphragmate adusque pubem contegat: quam è contrariò autem aliquandò adeò parvus sit, ut vix uncias quatuor, tres, imò duas, capiat; & parvi contracti intestinuli formam habeat: dum intestinum colon in colicâ accusamus, ubi illud in loco dolente minime jacet; & econtrariò veri colici dolores iis in plagis hominem torquent, in quibus nemo ferè colon quæreret: dum ipsum hoc intestinum suprà jecur, ventriculum, ac lienem decurrens, imò cartilaginibus costarum spuriarum ac mucronatâ cartilagine tectum, aliarum potiùs partium morbos refert, quàm suos.

Ipsa autem prava conformatio; quam pro parte jam in recensione loci, quem occupant, alieni, magnitudine auctâ, minutâve, vidimus; mirificum sæpè adspectum præbet, docetque homines multas causas proëgumenas morborum intrà se se gerere, ut putà, colicæ variæ, imò etiam pictaviensis; ilei, tympanitidis, &c. quorum alii ejusmodi morbos pluriès in vitâ vario perpetiuntur insultu, alii rariùs, alii verò nihil omninò: docet præfereà morbos complures immedicabiles sæpenumerò esse, quia eorumdem causa prædisponens tolli nequit; medici tunc esse, ut in

causas evigilet excitantes: quibus averruncatis, haud raro diathesis sopietur sic, ac si corpori non inesset. Tandem dum partium degenerationes, sæpè enormes, obfirmatas, ac proindè antiquas, eorum cadavera revelant, qui in vitâ suâ signa harum degenerationum præ se se non tulissent, docet hæc eadem denatorum inspectio aut 1°. partes miserè affectas, non quo loco hæreant, gignereque morbos debeant, sed in dissitis multùm plagis seu nervorum commercio, seu quâdam arcanâ lege, corpora lacescere: aut 2°. grandes morborum causas mortalium inesse visceribus, quæ in actum prorumpant nunquam.

Discimus igitur ex his omnibus prudentiam in diagnosi formandâ; discimus cur sæpè eandem deprehendamus fallacem; discimus prognosin majoris quandóque non esse certitudinis; & proindè curam eâ prudentiâ & cautelâ incipiendam, promovendamque esse, ut, quandò auxiliorum admotorum effectus intentioni non respondent, imò morbum exasperant, seriò inquiramus, an forsàn causa in his, de quibus hîc sermo est, quærenda, reperiundaque non sit?

Tabulæ hîc adpositæ multa eorum, quæ dixi, explanabunt. Sunt in iis, quæ ad varias historias hujus *partis XI.* pertinent; sunt quæ minime: *hæc* prout sunt, repræsentabuntur, & explicabuntur; *illa* paginam libri notabunt, in quâ historiâ eorundem enarratur.

TABULA I.

FIGURA A.

INTESTINUN colon juvenis 18. ann. qui hydrope ascite, sed potissimùm pectoris, & pericardii periit.

A. Cæci amplus saccus.
B. Flexus hepaticus.
C. Reflexus suprà se.
D. Tertius flexus.
E. Quartus flexus.
F. Quintus.
G. Hucusque intestinum tympaniticum, jam post volvulum suum gracilescit, & format flexum scilicèt sextum.
H. Flexus septimus, ab eoque ad renem pergit.

I. Flexus octavus à rene ad latus abdominis.
K. Flexus nonus
L. Flexus decimus.
M. Saccus magnus tympaniticus.
N. Principium recti.

Juvenis hic triennio ante mortem dysenteriâ laboraverat. An infirmatum indè colon, in hasce degenerationes abiverat? Intestinum, quo loco contractum; in eo crassum valdè suâ in substantiâ erat. Historiam reliquam ob sui mirabilitatem in aliam occasionem reservo. Cæterum morbi ex hâc malâ conformatione non extiterunt.

FIGURA B.

Viri 26. annorum est, qui sex subsequentium sibi annorum spatio febre, partim tertianâ, partim quartanâ, laboraverat; à septem autem ultimis vitæ annis non ampliùs; sed quidem tussi frequentiore, ac semel hæmoptoë; jam verò præter tussim quandam à biennio sanus, demùm in febrim ardentem incidit, ejusque 21. die periit.
A. Flexus coli hepaticus.

B. Flexus lienaris; à quo uſque ad C. tympanitica expanſio.

C. Subita coli contractio uſque ad D.

D. Flexus iliacus, mox abeuns in tympaniticum ſaccum.

E. Subita & priore arctior contractio ad F. uſque.

F. Tertius ſaccus tympaniticus.

G. Contractio coli tertia breviſſima.

H. Quartus tympaniticus ſaccus.

I. Contractio quarta.

K. Rectum inteſtinum dilatatius.

Homo hic nunquam ventris incommodis, quantum ex totâ anamneſticâ hiſtoriâ ſciri potuit, laboravit. An fortè puerorum juvenumque conſuetudo alvum cohibendi, occaſionem formandorum ejuſmodi ſaccorum præbere poſſit? Sic ut loca fæcibus aëraque repleta, expandantur, & irritatio indè nata contrahat loca intermedia, non expanſa?

F I G. C.

Colon inteſtinum pueri novennis; ſpinâ ventoſâ peſſimâ mortui.

A. Inteſtinum cæcum profundis cellulis à parte externâ inciſum ità, ut

fæces per angusta admodùm spatia se penetrare debuerint.

B. Appendiculus cæci.

C. Flexus primus coli sub hepate.

D. Fexus levis alter.

E. Flexus tertius. Tumor intestini hîc loci inter hepar & peritonæum exstabat; & potuerat in vivente puero, ceu tumore magno hepatis existente, imponere, & pro dolore colico, hepatis fingere dolorem. Præterea colon hîc sæpè turgens, & hepar fricans, comprimens, ac veluti contundens, potuisset inflammationem, indurationem, skirrhum hepatis efficere.

F. Flexus coli quartus. Locus, quem hîc sub hepate ad usque F. & ab F. ad mediam partem spatii F. P. colon occupat, cùm sit intestinorum tenuium consueta sedes, imponere posset pro dolore colico iliacum mentiendo.

G. Coli flexus quintus admodùm altus.

H. Sextus & septimus flexus parvus coli.

I. Octavus flexus.

K. Nonus ubi rectum L. format.

M. N. P. Hepar magnum, ad umbilicum ferè pertingens, magnam quo-

que ſiniſtri hypochondrii explens partem. Igitur cùm hoc frequenter jecur faciat, erramus dum hepatis morbos in dextro duntaxàt hypochondrio quærimus. Lien, qui hîc aptè exhiberi non potuit, ingens quoque erat, & digitum latum infrà arcum coſtæ ultimæ prominebat. Utriuſque autem viſceris bona ſubſtantia fuit.

O. Ventriculus ſub hepate, infráque idem, ferè perpendicularis, & ultrà umbilicum extenſus, ſi doluiſſet parte dextrâ ſuâ, non ſui, ſed tenuium potiùs inteſtinorum dolorem mentitus fuiſſet.

FIG. D.

Inteſtinum colon hominis ſexagenarii, qui aſthmate ſpeſſimo diù laborans, de futuro mox paroxyſmo, ex anxietate & dolore ventris præmoneri ſolitus erat. Sed quod in ventre præſentiebat, nonniſi cauſa excitans aſthmatis fuit, cauſâ prædiſponente in thorace abundanter inventâ, de quâ aliâ occaſione.

A. Cæcum inteſtinum tympaniticum.
B. Inteſtinum ileum contractiſſimum, antequam in cæcum abiret.
C. Proceſſus vermicularis ad lacunar tympanitici cæci.
C. Coli principium anguſtum, ad E. anguſtius, ubi ſub ſui portione F. G. decurrit.
F. Circumflexio coli hîc iterùm dilatati.
G. Reflexum colon anguſtiſſimum.
H. Flexus coli hepaticus, qui jam tertius eſt.
I. Brevi ultra I. contractio firma coli notabilis. Ab I. ad O. colon eſt naturaliter expanſum.
K. Levis ejuſdem deſcenſus.
L. Flexus lienaris.
M. Flexus quintus.
N. Flexus ſextus.
O. Contractio magna coli, brevis tamen.
P. Dilatatio ejuſdem. Q. Anguſtatio. R. Dilatatio S. Anguſtatio. T. Dilatatio. V. Ejuſdem denuò anguſtatio antequàm in rectum abeat.

Notemus hîc maximè coli à K. ad L. adſcenſum ſuprà jecur, id eſt inter jecur & peritonæum; ileique inteſtini

ad B. coarctationem ; & coli quoque universi vicissitudinariam expansionem, & coarctationem. Cùm enim æger futurum paroxysmum dolore & anxietate ventris præsentiret, eumque non eodem semper in loco; cùm præterea æger nunquam diutiùs liber ab asthmate esset, quàm alvo per epicrasin perpetuò solutâ ; an ergo colo toties à materiâ fæcali ad omnes has angustias irritato & convulso, asthma nervorum iterasset consensu ? An idem irritatum ac tumidum, interque K. & L. inter peritonæum & hepar locatum, hepar irritavit, quod certè doeveriano experimento irritabile viscus est ; hepar autem diaphragmati connatum, ipsum diaphragma irritando paroxysmum genuerit ? Aut potiùs colon inter K. & L. hepati vim inferens, illud sursùm trusit, sic ut diaphragmate irritato, & sursùm pulso, cor & pulmones miserè affecti redintegrarent paroxysmum ?

FIG. E.

Exhibet ventriculum, & intestinum colon, juvenis, ileo morbo defuncti:

vide *cap.* III. §. I. ubi morbus & anatome deſcribuntur.

A. Cæcum valdè tumidum.

B. Colon à principio valdè amplum; levem contractionem ad B. habet, ac toto ſuo tranſverſo curſu ventriculi baſi incumbens.

C. Colon adſcendens circùm ventriculum.

D. Colon hîc ſub ventriculo ad œſophagum pertingit.

E. Idem à D. & ultra E. ſub ejuſdem portione C. D. comprimitur. In ipſo cadavere C. D. multò magis ſupra D. E. extenſum erat, & ventriculus magis ſupra C. D. incumbebat.

F. Anguſtius colon.

G. Flexus paulò amplioris coli iliacus, iſque totius coli tertius.

H. Flexus quartus.

I. Quintus.

K. Sextus.

Hi tres flexus à ſe ſe versùs latera reclinati repræſentantur, quo diſtinctiùs appareant; cæterum in cadavere ſupra ſe invicem poſiti erant, & cruſtâ craſsâ flavâ inter ſe mutuo connexi; quæ eadem cruſta partes C D, & D E, inter ſe ſe conglutinabat. De

causâ ilei morbi vide textum ipſum, *cap.* III. §. I.

FIG. F.

Inteſtinum colon hominis, cujus morbus & anatome *cap.* II. §. II. habetur.

A. Cæcum inteſtinum.
B. Flexus coli primus.
C. Colon compreſſum valdè ſub portione ejus E.
D. Flexus coli ſecundus.
E. Flexus tertius.
F. Compreſſum iterùm colon ſub flexu D.
H. Colon propè umbilicum, unà cum ventriculo, hærebat; arctiùs autem multò contractum, quàm vitioſa hîc figura exhibet.
G. Flexus quartus.
I. Flexus quintus.
K. Flexus ſextus. Cauſæ hîc apparent multorum in inteſtinis morborum, qui tamen in homine non affuerunt.

TABULA II.

FIG. I. II. III.

Notas hîc adjicio nullas, ſiquidem eæ inſertæ ſunt in hiſtoriâ ipsâ capitis III. §. II.

FIG. IV.

Exhibet ventrem hydropicæ feminæ *cap.* IV. §. IV. cujus notas quoque ſingulas hiſtoria continet.

TABULA III.

FIG. I.

Exhibet jecur, ſplenem, & colon inteſtinum juvenculæ 28. annorum, ab ipſis incunabulis per omnem vitam valetudinariæ; quæ demùm in ſuâ ſecundâ hæmoptoë in noſocomium deferebatur.

Ab alterâ hæmoptoës die dirâ ophthalmiâ die 67. diebus laboravit: à die 52. morbi, quem à secundâ hæmoptoë numero, usque ad 67. diem, cordis passa est palpitationes: à die 22. morbi, usque ad 93. diem febrim ferè quotidianam, cum frigore diuturno incipientem: ab hoc verò die usque ad 154. diem, qui & mortis fuit, febrim hecticam quotidiè exacerbantem, ferè sine frigore: à frigore, die morbi 93. cessante, diarrhœam; quæ ad mortem, 15. diebus exceptis, duravit: à die 108. morbi, ad ipsam usque ad mortem, sputa aut semipurulenta, aut purulenta. Digna est historia, quæ integra aliâ occasione referatur, nunc tantùm quæ ad rem præsentem.

A. Hepatis lobus major.

B. Lobus ejus minor.

C. Lien parvus seminudus hîc sub margine costarum conspicuus.

D. Hepatis lobus minor, ab arcu lævarum costarum retroflexus & lienem intrà se se comprehendens, atque ad medium sub ventriculo epigastrium denuò pertingens.

F. Lien involutus totus reflexo jecinoris minori lobo.

F. Arcus punctis notatus, quo quid

quid jecoris ac ſplenis infrà marginem coſtarum eminuerit, notatur.

G. Inteſtinum cæcum, in ſiniſtro hypogaſtrio, eoque medio, locatum quod fæcibus, flatibuſque turgens, alvum cohibere potuit; potuit & vaginam uteri, uterum, & veſicam urinariam ſæpè turbare. Poteſt recti, veſicæque, dolores, validoſque creare teneſmos, qui huic forſitan cauſæ minùs adſcriberentur. Equidem vix ejuſmodi effectus indè ægra noſtra paſſa eſt, ut ſæpiùs malorum in corpore cauſæ exiſtunt, quæ raró, aut nunquàm, in effectum prorumpunt; prorumpere tamen poſſunt, ac ſæpè prorumpunt.

H. Flexus coli primus. Notemus hîc coli longitudinem, quod jam pedis, & ultrà, abſolvit longitudinem, antequàm in aliis naſci ſoleat; quodque præthereà duodecim ſuis flexibus multum percurrit ſpatium. Sic ut, menſurâ captâ, inventum fuerit hoc colon duplâ ferè parte conſuetam excedere longitudinem. Potuiſſet tardior hinc alvus naſci; potuiſſet

colica frequens, eaque flatulenta, stercorea, pictonica; potuisset ileus in longo atque adeò tortuoso intestino facilè oriri.

I. Flexus hepaticus.

K. Umbilicus hîc notatur, ut iterùm pateat colicos dolores ibi nasci, ubi colon adesse minimè creditur.

L. Colon hîc præter naturam expansum, ut alibi præternaturaliter tenue.

M. Flexus lienaris.

N. Flexus quintus.

O. Flexus sextus.

P. Septimus.

Q. Octavus.

R. Nonus.

S. Decimus.

T. Undecimus.

U. Duodecimus

W. Intestinum rectum.

FIG. II. TAB. III.

Exposita hæc est suo loco *cap.* III. §. III.

F I G. III.

Eſt inteſtinum colon hominis quadragenarii, qui laborans carie antri higmoriani, ex corrupto dente natâ, quæ fundum orbitæ jam exederat, oculumque totum de orbitâ extruſerat, demùm in noſocomium venit, in eoque anno 1760. obiit. Notandum hîc eſt virum hunc nulla incommoda ventris ſuſtinuiſſe, alvum autem per omnem ferè vitam ſingulo 3. aut 4. aut ultrà die, eamque duram, ſcybaloſam, tantùm deponere potuiſſe; eoque modo eandem, menſis ſpatio, quo apud nos fuit, depoſuiſſe.

AA. Inter duo A A. ſolum cæcum inteſtinum eſt hîc adeò dilatatum, & elongatum. Situs cæci uſque in ſiniſtrum hypogaſtrium productus, ut in *fig.* I. *hujus tabulæ;* verùm non ità noxius inteſtino recto, &c. quia eo altior.

B. Proceſſus cæci vermiformis.

C. Principium coli inteſtini, ubi ingreſſus inteſtini ilei in colon & cæcum.

D. Alter flexus crassorum intestinorum seu primus coli, hepaticus.

E. Flexus lienaris.

F. Reflexus in dextrum hypochondrium usque.

G. Flexus lienaris alter sub priore compressus.

H. Reflexus in superiora sub parte F. G, ut punctis notatur, ab eodemque valdè compressus. Cellulositate fortissimâ ubique, & undique, hic flexus accretus erat; maximè autem ad superiora & latus externum renis.

I. Reflexus coli versùs inferiora.

K. Flexus ejusdem iliacus.

L. Flexus exiguus in superiora.

M. Ultimus flexus rectum formans.

N. Rectum. Decem flexus numeravimus.

Thoracem primò aperiuntes, mirabamur diaphragma plurimùm in sinistro thorace protuberare; sed postmodùm tantam intestini reflexi toties molem intuiti, mirari destitimus. Ipsum hoc causa morborum in vitalibus partibus multiplicium existere posset, quos protopathicos falsè crederemus. An morbus sinistri hypochondrii, non rarò incurabilis, in quo fervor quasi aquæ ebullientis,

ebullientis, borborygmorumque sonororum mugitus, observantur, simili causæ tribuendus? An non indè horum ægrorum cordis palpitatio, insultusque asthmatici, dum aut fœce, aut flatu, aut utroque, colon turgescit, intelliguntur?

FIG. IV.

Ventriculus, cæcum, & colon, mulieris, cujus historia data *Rat. Med. part.* VII. *cap.* II. §. I.

A. Ventriculus mediâ suâ sinistriore parte magnus.
B. Idem ex magnâ amplitudine mox contractissimus.
C. Pylorus. Via inter B. & C. pauxillùm aperta duntaxàt, præ corrugatione villosæ maximè tunicæ.
D. Duodeni principium.
E. Cæcum intestinum cum inserto ileo, & cum suo vermiculari processu, amplissimum hoc, ut coli principium.
f. Flexus coli primus.
F. Flexus ejus alter, hepaticus.
G. Flexus tertius.
H. Quartus.
I. Quintus, lienalis.

K. L. M. Ne figuram literæ turbarent, has tres à latere interno adscripsi: ab I. ad K. flexus sextus: ad L. hoc sic flexum intestinum, flexum suum, eumque septimum, continuando, sub se ipso decurrit, & ad M. emergit; & format mox flexum octavum.

N. Flexus nonus.

O. Flexus decimus.

P. Ultimus.

Hîc verum volvulum intestinalem videmus, cujus tamen symptomata in vitâ non apparuerunt: quin imò laxior feminæ alvus, pluriésque, etiam sub vitæ finem, diarrhoeica diù fuit. Ubi tamen ileus lethalis indè natus est, videmus fidem adhibendam auctoribus, qui tale quid se invenisse scripserunt. Cur in cunctis his figuris, quasque habeo, aliis, longè frequentius est coli intestini adaucta moles & altitudo, quàm in latere dextro? An impediente magnâ mole hepatis, intestinum hoc flatu distentum, adeóque & ampliare, & elongare se se annitens, locum aptiorem nanciscitur, liene sæpè ab arcu costarum sinistrarum remoto, & ventriculo in suâ inanitate minùs hoc quasi vacuum replente? An ideò in sinistro

hypochondrio illa incommoda frequentiora, de quibus in *fig.* mox hanc præcedente, ſub finem, egi?

TABULA IV.

Inteſtinum cæcum, cum coli principio, hominis, cujus tympanitidis atque ilei morbi hiſtoriam dedi *part. II. cap. V.* ob rei mirabilitatem totam inteſtinorum cum tenuium, tum craſſorum, molem ſervavi: cùm autem in hoc XI. *parte* toties de tympaniâ & ileo ſermo ſit, addo hîc effigiem coli, & principii ilei, eâdem exactè magnitudine non quâ olim fuit; nam in dies magis corrugatur, & plicatur; ſed quâ nunc eſt.

Quò quis de hâc figurâ ritè judicet, oportet cum recenti inteſtino eandem conferre; exſiccatione enim multa mutantur. Figura *Tulpii* & *Heiſteri*, & *Morgagni*, exhibent inteſtinum recens; ut & illa magni *Albini*, *Exerc. Acad. tom III. tab. V.* quæ inſtar omnium eſt. *Bidloi* autem figura de inflato atque exſiccato inteſtino deſumta eſt. Mea eſt inteſtinorum morbo

inflatorum, dein post exsiccationem cum spiritu terebinthinæ sæpè illitorum, contra teredinem, quæ nihilominùs pluribus in partibus hæc intestina jam corrodit.

In recenti intestino quævis flatu naturali se habentes conspiciuntur partes: in inflato, atque exsiccato, plùs minùs degenerascunt. Sed ipsæ hæ degenerascentes partes rerum intellectum facilitant, illustrantque, ortum exhibendo, & nexum valvulæ, habenarumque ejus, & modum quo coli cellulæ formentur, ligamentorum rationem, decursumque: ac tum demùm machinæ hujus admirandæ structuram, usumque capiemus, quandò nihil ex recenti citrà exsiccatam, nihilque ex hâc absque illâ, concluserimus. Sed & ipsa, quam exhibeo, figura, in pathologicis conferet ad explicandum vomitum, haud fæcum duntaxàt, quæ, ut vidimus, ex ipso intestino ileo prodire queunt, verùm etiam clysmatum, atque suppositoriorum, quæ in rectum intestinum immissa impositave fuerant: tympaniticâ scilicèt intestinorum dispositione, valvularum rictum ità distrahente, ut quæcumque in intestinis crassis hospitabantur, commodè

nunc in tenuia transeant. Quapropter haud absque ratione celeb. *Haguenotus*, *Acad. Reg. Sc. Par. anni* 1713. censuit iteratis nimium clysteribus, vix effluentibus, colon, cæcumque dilatari, sic ut valvulæ ora diducantur, formentque hiatum: id quod profectò in hujus morbi pertractatione summoperè est attendendum. An in omni stercorum cum clysmatibus vomitu quid simile contingeret? Numquid vomitus enematum, colique fæcum, non fieret, minùs expanso cæco, adeóque valvulâ se naturali modo claudente? Verùm contrà, coli valvulam, non expanso multùm cæco, superavit aqua in humano cadavere in anum injecta per machinam italicam. *Rat. Med. part. VIII. cap. V.* Ergone violentia jactûs per hanc machinam exercitata, eâ longè superior, quæ ab enemate, inversoque peristaltico motu fit, valvulam cedere cogit? Et an valvulæ resistentia tanta est, ut, sine violentâ expansione cæci ac coli intestini, vi enormi hujus machinæ, ut cedat, indiget? Imò ut etiam bis validissimam ejusdem potentiam eluserit? Cæterùm ut quæcumque partes musculosæ duplo, decuplo, uno, quàm alio in

homine valentiores ad agendum, resistendumque sunt, idem de nostrâ valvulâ statuamus oportet. Superari autem cum vitæ integritate posse, & exemplo eorum, qui olim post enematum vomitum in sanitatem redierint, & eorum hominum, canumque, qui aquam in anum injectam vomitu reddiderint, constat.

Explicatio Figuræ.

A. Fundus sacci cæci.

B.B. Sacci dilatatio, cujus in maximâ amplitudine diameter sex pollicum viennensium est, qui faciunt Rhenolandiæ pollices sex, cum lineâ unâ & duabus tertiis; pollices parisienses sex, minùs duabus lineis; londinenses sex cum tribus lineis; palma di Roma octo & ferè dimidium. Utor porrò pede viennensi perpetuò.

C.C.C.C. Ligamentum primum, & alterum, quod propriè unicum origine est, unà cum tertio ligamento, dicto mesocolico: etenim in parte aversâ sacci cæci, quæ

hîc demonſtrari non poteſt, tria hæc ligamenta in hoc inteſtini cæci ſacco unà naſcuntur, inque tria tunc dividuntur: quorum primum & alterum conſpectui hîc ſe offerunt, tertium meſocolicum eâdem, qua duo priora, origine natum, ſolitarium decurrit antequàm meſocolon inteſtino adnaſcitur, & non modò contrahit, ſed efficit ut in internâ coli parte ſtria appareat, quæ ad lit. D. viſitur.

D. Ad hoc ligamentum valvula terminatur.

E. E. E. E. Feneſtra excisſa ex cæco & colo, ut interiora pateant.

e e e e e e e e e. Circumferentia valvulæ coli magnitudinem, adeóque & veram amplitudinem inteſtini ilei, cujus unius proles valvula eſt, determinans. Summa inferioris valvulæ partis altitudo eſt pollicis cum quatuor lineis; ſuperioris autem eſt undecim linearum.

f f f f f f f f. Totidem frœna, ſeu habenæ, quæ valvulam moderantur.

G. Valvula ordinaria coli, quales numeroſas, & aliquas hâc duplo eminentiores, tria coli ligamenta,

intestinum contrahendo, formant.

H. Hiatus tympaniticus valvulæ, dextrâ aspicientium parte paulò rotundior; lævâ, paulò acutior: in latitudine pollicis & octo cum dimidiâ linearum, in majore altitudine linearum septem.

I. Apertura appendiculi vermiformis.

KKKKK. Colon intestinum hîc adeò leviter contractum, ut inter primum alterumque ligamentum ferè vesicam repræsentet, cum relictis tantummodo contractionis vestigiis. Cur tamen longè contractius est versùs BB.? Ill. vir *Hallerus*, *Elem. Phys. tom VI. pag.* 143. » Major, inquit, solet » esse cellula quæ inter nudum » anterius ligamentum est, & me- » socolicum ». Sed hîc etiam inter ligamentum alterum, omentale illustri *Hallero* dictum, & mesocolicum, sic se habet.

Finis Partis undecimæ Rationis Medendi.

ANTONII DE HAEN,

MEDICI HAGA-BATAVI

HISTORIA

ANATOMICO-MEDICA

MORBI MIRI ET INCURABILIS

Medicos, juxta probatas Artis regulas exactè ratiocinantes,

PESSIMÈ FALLENTIS.

PARISIIS,

Apud P. F. DIDOT, Juniorem, Bibliopolam, ad Ripam Augustinorum, propè Pontem Sancti Michaëlis, sub signo Sancti Augustini.

M. DCC. LXIX.

Cum Approbatione & Privilegio Regis.

VIRO DOCTISSIMO EXPERTISSIMO GERARDO VAN SWIETEN,

MED. LEYDENSI FAMIGERATISSIMO

S. P. D.

ANTONIUS DE HAEN,

MEDICUS HAGA-BATAVUS.

OPUSCULUM edo, quod neque historiæ delicias nec cultioris latii amœnitates habet. Forſan & dedecori mihi ſummo cedet, quum novem annorum praxis medica vix ità aptare queat, ac formare medicum, ut difficillimæ ac laborioſſimæ arti quidquam addere videri poſſit: quippè qui ter quaterque beatum ſemet exiſtimet oportet, dum in medicinâ neophytus, ac paulò plus quàm heſternus,

præcipuis ejusdem adminiculis, ac pulcherrimis antiquorum inventis, uti fruique poterit. Atqui tamen insoliti historiâ morbi breves hasce commaculare pagellas audeo, nec certò hinc suborituras cavillationes vereor; siquidem suadente, adhortante, *imò &* instigante Te, *id operis susceperim;* Te, *inquam*, quem *quotquot* summi Boerhaavii *discipuli esse gloriamur, ceu alterum, ac redivivum* Boerhaavium, *venerabundi salutamus; quem* ingentis viri *aphorismos practicos luculentis atque verissimis illustrantem commentariis læti intuemur; cujus proindè suasum atque adhortationes, non maximè venerari, eisve auscultare, nequeo. Fateor enim suavissimam* Boerhaavii *memoriam, quem sors heu nimium dira! oculis immaturè sustulit, toties refricari mihi, dùm germanum* Te, *fidelissimumque ejus discipulum, magis*

atque magis experiar. Quod profectò eò noſco intimiùs, quia frequentiſſimo literarum commercio Tecum *quotidiè de morbis, abditiſque eorum cauſis, diſſerere; atque in eorundem tenebris elucidandis, ſuperandiſque difficultatibus minùs dixerim* amicam, *quin potiùs* paternam, *opem experiri* contigit. *Ex quâ utique converſatione noſtrâ literariâ profectum eſt, ut, cùm adnotata mea practica examinanda* Tibi, *emendenda ſubjicere conſueverim, mihi auctor fueris hancce qualemcumque diſſertatiunculam publici juris facerem. Nulla ergò ſcribendi prurigo; ſed ſola tuæ,* Vir ſumme, *auctoritatis veneratio, eò animum impulit meum.* Cogitaſti *forſan hanc diſſertationem, ut ut rudem atque incomtam, inſolitas tamen abditaſque naturæ vias demonſtrantem, veris Apollinis filiis haud penitùs diſplicituram. Intelligent ſaltem me,*

si minus bona adferam, bona nihilominus conamina edere; eóque totis contendere viribus, ut immortalis Boerhaavii, *id est Hippocratis, id est, naturæ ipsius, vestigiis pressè insistam. Favente* Deo, *& alios complures casus observatos mihi, inque doctrinæ ordinem digestos, typis evulgabo, ut mihi auctor es; modò quotquot in arte boni sunt, (cavillatores enim invido dente odiosos non est quod morer) hujus dissertatiunculæ non stylum, non minus exacta forsan ratiocinia, sed benevolum meum ergà proximum animum, utcumque comprobarint; quæque vitiosa detexêre, quo animi candore pollent, in sinceræ tesseram amicitiæ mihi indicarint. Vale!* Decus artis ingens, teque *seros in annos* T. O. M. D. *conservet incolumem, nec unquàm me desinas favore atque amore prosequi tuo!*

Dabam Hagæ-Bat. $\frac{5}{5}$ 1744.

HISTORIA
ANATOMICO-MEDICA
MIRI ATQUE INCURABILIS MORBI,

Medicos juxtà probatas Artis exactè ratiocinantes

PESSIMÈ FALLENTIS.

HAUD ità pridem vocatus fui ad feminam quinquagenariam, ſatis toroſam, ſcorbuto lentiore laborare incipientem, menſtruo fluore à 45. ætatis anno carentem: corripuerat eam aſſiduus, iſque copioſus; albus fluor aliquot abhinc annis; qui ſimul ceſsârat integrè ex quo deſcribundus mox morbus oriretur. Quum porrò me accerciret, dolorem totius abdominis conquerebatur, vinculumque ceu toti ventri circumſtrictum, ac proſtratum appeti-

tum. Dbilè micabant arteriæ, alvusque suprà modum stpytica erat. Nec ignotus mihi pessimus feminæ mos, potibus spirituosioribus abutendi; quum jam tribus abhinc annis per aliquot dies ipsi medicus adfuissem; licèt quo tunc malo decumberet penitùs oblitus sim. Jam verò & maritus, clàm, me monuit, uxorem spiritus destillatos detestantem, ad vini rubri adstringentis abusum pessimè deflexisse; quam rem & ipsa ultrò fassa est.

Occœpi ergò abdominalium obstructionem viscerum cogitare, licèt qualenam istud foret nondùm mihi liquidò constaret. Colon saltem ex indicatu narratuque patientis suas agebat partes. Dubium etiam numne stringens vinum, spirituum fermentatione paratorum abusui subeuns, album fluxum penitùs cohibuisset? Hincque interiora pejùs essent affecta?

Deoppilanda ergò dùm indicarentur viscera, lenia primò deobstruentia, lento simul scorbuto profutura, præscripsi. Scilicèt paratas pilulas ex sapone veneto, rheo, sale tartari, polychresto, & ammoniaco gummi. Quibus lentè incisa & discussa materies purgante ex rheo, & manna expellebatur.

His equidem tantùm de violentiâ morbi demtum fuit, ut medio Novembri patiens cum marito per binos sibi subsequentes dies publicis ac solennibus epulis interfuerit; licèt serò vesperè pejùs haberet.

Verùm paucis post diebus lumborum, ac lateralium abdominis partium suborti dolores. Urina parcior, ac sæpè nulla; quæ reddebatur subalba fuit, cum albo, tenaci, ac glutinoso sedimine. Nauseæ continuæ vomitusque. Lenta febricula. Nulla alvus. Quare ad colicam nephriticam cùm videretur morbus accedere, præscripsi *Petri Foresti* decoctionem cum mannâ foliisque alexandrinis, injecto priùs, at frustrà, enemate uno alterove. Resolventia quoque emplastra dolenti utrinque laterali abdominis parti adhibita sunt. At ne vix quidquàm opitulante decocto, mirè posthoc enemata profuêre. Undè largior exindè fluor alvi, lotiumque paulò copiosius, rem sensim in melius mutaverunt.

At hæc tantùm paucorum induciæ dierum; siquidem deinceps etiam cum copiosissimâ alvo omnia exacerbarentur & urina integrè ferè subsisteret.

Hanc ob causam, quum viæ lubri-

candæ, ac ſimul pellendum lotium indicari mihi viderentur, miſturam præſcripſi ex aq. petroſel. fenic. ſyr. v. rad. ol. amygd. tinct. ſucc.; enemate ſubindè injecto, ubi alvus deerat. Miſturæ uſui interpolandum ſuaſi ſubindè vini moſellani vel rhenani levioris hauſtulum. Levia equidem hæc, at breviſſima, dedere ſolatia.

Quum verò malum continuò recrudeſceret, atque vomitus frequentior, laborioſiorque in dies contingeret, ſocius mihi vir in arte clarus adjunctus eſt. Eo autem primâ vice rem mecum examinante, minor ad lumbos, ad hypogaſtrica loca major dolor adfuit; ingenſque deprehenſa ſuprà pelvim protuberans eminentia. Undè nata ipſi ſuſpicio ne fortè urinaria veſica lotium intrà ſeſe detinens dyſuriæ cauſa exiſteret. Quæ res cathetere explorata falſos in opinione medicos docuit; paucis vix guttulis ex veſicâ deciduis.

Porrò cùm emendanda dyſuria, ac metuenda hinc putredo corrigenda viderentur, præſcriptum fuit apozema ex tamarindis, lapatho acuto, & polychreſto ſale. Indè quotidiè, (ſcil. per iv. ſubſequentes dies) urina ad vij, vel viij. uncias demiſſa, craſſa, cum

mucoso, subalbido, inæquali, flocculento, sedimento. Alvus interim vix ulla; vomitus assiduus; & percepta ad vij Decembris sicca, dolorifica, vexans continuò, tussicula. Neque ultrà vel hilum ventriculus detinuit; at ejecit quævis alimenta, vina, medicamina, ipsaque etiam opiata. Epithemata ideò applicata ventriculi regioni, cui rubræ rosæ ac cinnamomum incoxerant; sed vix juverunt.

Interim alia apparuit morbi facies. Tumor namque jam haud ità suprà ossa pubis, verùm ad binorum digitorum latorum distantiam suprà umbilicum conspectus, in principio quidem parvus, nec multùm distinguendus; at sensim magis magisque prominens, ad usque cartilaginem ensiformem: ità ut quatuor circiter pollices altus, & quinque pollices latus conspiceretur.

Atque hoc circiter tempore tertius medicus, ægrotantis cognatus, consultandi gratiâ adfuit, sæpiusque nobiscum, quo toto tempore dein morbus perduravit, suprà miserandam ægritudinem contulit.

Itaque rem seriò volutantibus animo jecinioris affecti nata suspicio; quum & locus quodammodo id indi-

caret, & pressis hinc ventriculo pyloroque, vomitus continuus oriri videretur. At nullus interim icterus; ità ut minùs probabilis, hæcce videretur sententia. Jam iterùm in pingue illud, (quod circà orificium ventriculi inania opplet loca, fovendoque ac lubricando egregiam eidem opem præstat), conversi oculi: quippè plurimùm eminebat is locus, & tumor per mox descripta divagabatur spatia. Præsto & exempla aderant famosorum in hâc urbe virorum, quos, (ubi eâdem symptomatum Lernâ divexati diù multúmque fuerant), tumor ibidem loci foras apertus ità percuraverat, ut illibatâ sanitate deinceps fruerentur.

Conspicuo ergò tumore, duroque, ac foras magis atque magis eminente, constantibus interim patientis viribus, communi consilio sancitum fuit ad maturitatem tumorem esse perducendum: cui scopo cataplasma profuisset, ni respuisset illud ægra: undè galbanum vitello ovi solutum emplastri applicitum formâ. Obstinatam alvum eclegma ex oleo amygd. cassiâ & mannâ subindè solvit. Quum appositum galbanum per vj. dies vix quicquàm mutasset, impositum fuit cataplasma adornatum ex lini & althææ

farinâ, oleo raparum, & galbano pulv. Hoc porrò per ſex alios dies adhibitum, fluctuantis in tumore materiei incrementum videbatur docere. Tumor ſenſim plus circumſcriptos intrà terminos definiri viſus; ità ut cyſticum eſſe paſſim affirmaremus omnes. Advocatus quoque dexterrimus chirurgus noſtro rogatu uno alteroque die nunc jacentem ægram, nunc ſedentem ſedulo examinans, reverà cyſticum aſſeruit tumorem; ac qualem intrà ſeſe gereret materiem ſe adhucdum ignorare.

Utcumque ergò collabaſcere viribus incipientibus, aperiendi tumoris unanime votum fuit, idque eſſe inſtrumento *troquar* dicto peragendum; ut poſt eductum inſtrumentum manente cannulâ commodè exiret materies; locum autem eſſe eum qui pluſculùm molleſcebat & eminebat, & minùs diſcriminis à vaſis hypogaſtricis ad mammas tendentibus dabat: ſcil. ad duos digitos latos à lineâ albâ, & paulò infrà ſpurias coſtas in latere dextro.

Quinta Januarii inſtituta operatio fuit, ac mox penetrante inſtrumento rubellâ aquâ vi proſiliit, ultrà decem pintas. Flaccidior tunc tumor apparuit, neque tamen diſparuit omninò;

eductâque cannulâ, abdomen latâ constrictum fasciâ fuit. Cur verò educebatur cannula, hæc ratio fuit, quod materies educta haud admodùm prognosi faveret, metumque incuteret ne quid intùs monstri aleretur. Quin & re id poscente, facilè aperiri denuò poterat locus. Interim lætitia ingens ægram perfuderat, quod multùm se levari sentiret.

Redux ego cum chirurgo octo circiter horis ab institutâ paracentesi, lætam salutavi ægram, narrantemque audivi se jura carnium, se vini pauxillum, sumsisse, nec revomuisse quicquam. Reddiderat urinam ullâ absque molestiâ ultrà semipintam, colore citream, minime turbidam: vires multò quàm anteà majores. Nox quoque subsequens solito tranquillior fuit: ut profectò nonnihil spei animo reconderem fore ut utcumque convalesceret; licèt aqua fusca rubella metum penitùs haud excluderet.

Præter sitim paulò intensiorem die Januarii sexto omnia æque favebant. Siti moderandæ commendabam vini rhenani aquâ diluti usum. Madescere quoque hâc die cœpta lintea atque emplastrum, vulneri imposita; vulne-

ris autem ne minima quidem inflammatio.

At verò ſeptima Januarii alia, eaque triſtiſſima rerum facies. Abdomen æquè ferè turgidum, quàm ante paracenteſin; at intrò contenta materies magis inſtar aquæ fluctuans erat. Totus humeſcebat lectus effluente per foramen humore. Vires imbelles admodùm, conſtipataque cum teneſmo alvus. Urina parciſſima, craſſa penitùs ſubalbidaque. Enormes vomitiones, ſitis ingens. Ejulanti præ dolore teneſmode enemaque rogitanti, illud facilè conceſſimus. At jam facilè cernebamus omnes effectum quidem mali ſublatum à nobis eſſe, cauſam verò neutiquam; hincque feminæ ſummoperè metuendum eſſe. Nec viribus proſpicere erat, quum vix deglutita guttula mox ore redderetur.

VIII, IX & X Januarii, idem rerum ſtatus, majoreſque anguſtiæ. Gelidam ad uſque ſitulas miſerabili voce cùm flagitaret, minimam guttulam aſſumtam ilico rejecit. Vulneris necdùm ulla phlogoſis. Ichor tam copioſus adeò hiſce diebus perfluxit, ut vel ſtramen lecto ſuppoſtum madeſceret. Tandem inter inexplicabiles anguſtias, mente præſens, nocte mediâ quâ 12 Janua-

rii inchoaret; animam ærumnis deſatigatam Creatori reddidit.

Poſterâ die nudatum corpus intuitus ſum. Turgidulum erat abdomen, ſpumaque ore aſſiduò projecta faciem totam conſpurcabat.

xiv. Januarii cadaver diſſecuimus: ichore copioſiſſimo per foramen infimo ventri inflictum, priùs educto, ne in diſſecando turbaremur. Hujus copioſiſſimi equidem ichoris capere pondus menſuramque nequivimus, quia feſtinatu opus fuit.

Toroſitas, hydropem ἀνασαρκά minimè referens, attamen ſolito flaccidior, toto in corpore deprehenſa. Ad abdomen panniculus adipoſus aliis in locis pollicem, digitum in aliis, craſſus viſus.

Ubi quadrifariam diviſerat abdomen ſectio crucialis, primo equidem intuitu videbamur videre ventriculum ipſum medio in abdomine ad pollicis ferè diſtantiam ſuprà umbilicum. Verùm attentiùs introſpicientibus, quod ventriculus credebatur eſſe, ipſum eſſe omentum evidenter apparuit. Illud namque ſuo loco hærens in tam compactam vaſtamque molem abiverat, ut duos digitos latos craſſum ferè ubique exiſteret,

niſi

nisi quod in ambitu paululùm gracilesceret. Tactus deprehendit nihil, præter vastam hanc ac semiputridam massam. Monstrosi hujus corporis ope ventriculus ac colon, duodenum quoque ac jejunum, in unum coaluerant corpus; ut non, nisi destruendo, divelli à se invicem possent. Contractus admodùm parvusque ventriculus. Pancreas skirrhosum. Hepar perquàm magnum, skirrhosumque, accretum peritonæo fibris mollibus, facilè dilacerandis, cætera durum attactu; sin verò vix ruditer attingeres, facilè dividendum. Vesicula fellea cùm plena, tùm magna; adeò, ut in fundo pollicem, in collo digitum lata, integrum verò digitum longitudine æquaret. Intestina tenuia cum ventriculo, colo, epiploo in unum ferè corpus coalita, spatium quàm minimum occupabant; dùm intereà tota quanta capacitas peritonæi (præterquàm quod cæcum, & colon à liene descendens, contineret) inanis erat & vacua: in quâ profectò ingens illa aquarum copia hæserat. Cæcum porrò ac colon, haud leviter, ut sæpè fit, sed tàm firmissimè erant peritonæo accreta, ut nullâ vi, nisi destruente, separari possent. Fusco-ruber intestinorum

color: eorundemque durities coriacea; ut vel rudiſſimo attactui reſiſterent. Illud interim mirum quod peritonæum parte anteriore, quà viſcera ſpectat, parvis rotunduliſque skirrhulis hirtum inſtar corii *ſagryn* dicti ubique conſpiceretur: id autem ſub diaphragmate minimè. Mephitis adeò teterrima nares affecerat, ut vix triduo poſthàc avolaret. Quæcumque viſcera contrectabamur, muco tenaci, lubrico, putrido, quaſi perlita, deprehendebamus.

Exercitationis gratiâ quæritur.

1°. Quænam fuerit morbi cauſa remota?

2°. . . . . proxima?

3°. Quæ origo variorum in eodem obſervatorum phænomenôn, nempè,

- A. Vomitus?
- B. Urinæ ſuppreſſæ vel difficilis?
- C. Alvi obſtinatæ?
- D. Doloris?
  - a. In ſuperiore abdomine?
  - b. Ad lumbos?
  - c. Ad ilia?
  - d. Ad medium infimum abdomen ſupra pelvim?
- E. Inſomnii?
- F. Frigoris?
- G. Tuſſiculæ?
- H. Accretorum ſibi invicem viſcerum?
- I. Hirti peritonæi?

4°. Cur omnes decepti fuimus?

5°. Quænam ex his in praxi utilitas elicien da?

6°. An errore nostro citiùs periit?

» *Quæ causa morbi prædisponens fuit?*

℞. Menstruorum cessatio hîc utique non consideranda erit; ea siquidem ad 45. ætatis annum perdurarunt, quo tempore in plurimis innoxiè cessare consueverunt. At verò quod iisdem cessantibus nunquàm sibi venam pertundi voluerit, ut ipsa mihi retulit, hoc forsan citrà culpam non tulit: sed de his nil certi scimus.

Abusus autem spirituum fermentatione paratorum inter primarias causas referendus: hi namque spiritus

1°. Motum humorum augendo liquidiora dissipant, figunt crassiora.

2°. Quum vitæ viribus non superentur, ipsos humores acres reddunt.

3°. Insinuando se inter solidarum partium interstitia, has solidescere faciunt: quo autem sunt minora vasa, eo pejus malum; nam omnia rigida fiunt.

Ab omnibus hisce causis solida magis magisque rigescunt, & spissescunt fluida. Augetur hujus mali gradus, quo spirituosorum abusus diuturnior ac copiosior sit. Si simul hinc ingens acrimonia oritur, augebitur humorum motus, & tenerrima

vasa facilè frangentur. Tùm & in vasis minoribus arteriosis obstructio fit à crasso fluido, tranare per vasis angustiam non potente. Liquida quoque denuò ingesta & vasis excepta, spissis & quasi solidis humoribus vix miscentur, sed per rexin, diapedesin, &c. teneriorum vasorum, in cava corporis depluunt. Obstructio porrò magis apta nata est fieri sub diaphragmate, quàm suprà illud: quum juxtà leges hydraulicas minùs mobilia, adeóque vi cordis projectili magis resistentia, in aortam descendentem intrent.

» *Quæ causa morbi procatarctica?*

℞. Vini rubri adstringentis creber ac diuturnus abusus. Ubi enim primò spiritibus destillatis corpus adeò à sano degeneravit, vinum (præterquàm quod sat notabili alcoholis copiâ refertum idem segnius faciat, quod maturius efficiunt spiritus) vinum, inquam, rubrum partibus suis terreis, adstringentibus dictis, incrassando humores, obstruendo vasa, ipsaque vasa in suâ substantiâ solidiora reddendo, forsan effecit ut, præter morbi ipsius incrementum, albus quoque fluor substiterit. Is enim cessavit ex quo morbus, prout à principio depingitur, obortus fuit.

Albus itaque fluor (ut in feminis

ſpirituoſorum uſui deditis obſervatur) in ejuſmodi corporibus oritur, eo quod humores eum in modum craſſeſcunt, ut cum iiſdem intimè miſceri ultrà nequeant alimenta aquoſiora. Ergò vappida, inertia, miniméque globoſa, vi cordis ſyſtolicâ ad ſuperiora ferri inepta, per aortam deſcendentem, imò & per ejuſdem ramos à centro motûs remotiores amandantur, atque ità per uterina vaſa, utpotè fluxui humorum cedere apta nata, de corpore eliminantur.

Qui porrò vappidorum humorum è corpore ſeceſſus ſæpè hiſce feminis admodùm fortunatus deprehenditur: quum, eo ceſſante, vel infauſto medicamine curato, dirus obſervetur contingere hydrops; materie jam intrà corporis depluente cavitatem, vel affuſa viſceribus. Hicque profectò noſtræ fuit ægrotæ ſtatus.

Olei autem à ſanguine ſecretio interim hîc videtur expedita fuiſſe: quum corpus externum adhùc ſatis toroſum manſerit, ut ſuprà innuimus, & maximè conſtitit in portentoſo omento, quod, ut ſui muneris eſt, oleum à ſanguine cæliaco continuò quidem exceperit, verùm id obſtructo jecinori tradere impos, in tam immenſam excreverit molem.

„ *Undè vomitus?*

℞. A presso, adeóque se ob enormem hepatis omentique, atque aquarum molem, explicare nequeunte ventriculo.

„ *Cur suppressa urina?*

℞. Ab ingenti pressione effusorum humorum ad renes, pelves, ureteres, imò & in ipsam vesicam.

„ *Cur segnis adeò laboriosaque alvus?*

℞. 1°. Ab eâdem causâ.

2°. Ut locus pro locandis hydropicorum aquis sæpè varius observatur, ità hîc aqua, maximè hærens ab umbilico ad usque pelvim, sursùm truserat omnia ferè intestina: quæ sic exiguo reclusa spatio in motu suo peristaltico admodùm impedita fuêre.

3°. Intestina diù hærentia in effusis abdomen humoribus, sæpiùs observavi, nedùm flaccida, sed planè coriacea esse; quia & transpiratione propria naturali, & incubante rore, qui in cavis corporis semper præsens est, caruerunt; quod & planè hîc contigit: itaque sic sensim imminutus fuit, quem peristalticum vocamus, motus.

« *Quænam doloris origo in epigastrio?*

℞. Arctissima hepatis, lienis, pancreatis, ventriculi, omenti, horizon-

talis partis coli, omniumque tenuium inteſtinorum, in ſeſe mutuò appreſſio.

„ *Undè ad lumbos dolor?*

℞. A vi ingenti quâ moles aquarum in muſculos pſoas, quadratos lumborum, in nervos lumbares, renes, pelves, ureteres, ac diaphragmatis appendiculos, incubuit.

„ *Cur idem ad ilia?*

℞. 1°. Ab eâdem causâ.

2°. Cæcum inteſtinum hinc, illinc colon à liene deſcendens at que in rectum abiturum, latâ baſi, adeò firmiter peritonæo cohæſerant, ut nullâ indè vi avelli poſſent. Vis itaque aquarum peritonæum vehementer extendens, ſimul extendit accreta colon & cæcum: undè profectò ingens, ac ferè dilacerans dolor naſceretur oportuit.

» *At cur jacente ægra, adeóque inferiore abdomine minùs extento, ſimilis dolor?*

℞. Eo in ſitu humores effuſi inteſtina aliaque abdominis viſcera, unà cum diaphragmate, ſursùm truſere: undè colon & cæci ſacculum puncto fixo accreta violentè trahi, elongari, ac ferè dilacerari, neceſſe fuit.

» *Quamobrem ſubindè acutè doluerit in medio hypogaſtrio ſuprà pelvim?*

℞. 1°. A pondere incumbentis aquæ in hunc locum.

2°. Assumendum hîc quidquam videtur, quo hunc nodum extricemus. Etenim spasmodica constrictio videtur statuenda esse quæ epigastrium hoc eodem tempore compresserit; nam ipso tactu epigastrium tunc minùs turgens apparuit: sicuti in solutione argumentorum *pag.* 21. ferè ad finem patebit ejusmodi adfuisse constrictio in hypogastrio, quæ aquam per vulnus determinavit: tunc enim temporis intuebamur abdomen inferiore parte parùm admodùm tumidum.

» *Quare verò tunc vix ullus ad ilia* » *dolor?*

℞. Moles eadem hoc tempore sæpè tam fortiter compressit ilia, ut sensus eorumdem obscuratus fuerit.

» *Atqui cur eodem tempore in solâ* » *mediâ parte prominulum hypogastrium?*

℞. Crassa intestina utrinque accreta & connata peritonæo rigida ità & coriacea fuêre, ut impedimento essent, ne abdomen iis in partibus tam violenter extenderentur.

» *Cur ferè omnia abdominis viscera* » *sibi invicem accreta firmissimè?*

℞. Quia etiam ante hydropem natis

ubique obſtructionibus deficere debuit blandus ille ros, quo ſolo impediuntur vicina ſibi viſcera inter ſeſe concreſcere. Id ubique obſervatur in corpore; maximè in pulmonibus : qui utcumque leviter obſtructi, tamen cum membranâ ſuccingente coſtas paſſim concreti obſervantur. Verùm præterea ipſa viſcera ſeu in ipſâ ſuâ ſubſtantiâ, ſeu ab acri allabente lymphâ ichoreve in ſuâ ſuperficie corruptâ ac tabidâ, quàm facillimè cum vicinis ſimiliter affectis coaleſcere potuerunt.

» *Undè perpetua inſomnia ?*

℞. 1°. Ab acribus humoribus per metaſtaſin ad ſuperiora raptis, adeóque encephali partes tam teneras jugiter irritantibus.

2°. A perpetuâ jactatione corporis in alium atque in alium ſitum, præ enormibus anxietatibus, vomitibus &c. &c.

» *Cur frigus ?*

℞. A lentore quo humores per vaſa undique preſſa circuierunt; nam à motu calor eſt.

» *Undè inanis moleſtaque tuſſis ?*

℞. 1°. A compreſſis thoracis viſceribus præ mole abdomine contentorum.

2°. A metaſtaſi acris putridæque ma-

riei in pulmones; undè & skirrhulos ibidem naſci oportuit.

» *Quare infinitis refertum skirrhulis* » *peritonæum?*

℞. Ab eâdem metaſtaſi.

» *Quam ob cauſam omnes tantopere* » *allucinati fuimus?*

℞. Ob tumorem conſpicuum, ſub cartilagine xiphoïde eminentem, ac tumorem cyſticum planè referentem. Ut ut enim examinabamus, ſemper deprehendebatur.

1°. Ipſo adſpectu magis eminens.

2°. Ipſo tactu diſtinctiſſimus.

3°. Lienem ſemper materiæ fluctuationem exhibens.

Atqui tamen ipſum illum tumorem omentum fuiſſe, vero quàm ſimillimum ſit.

1°. Namque majorem epigaſtrii protuberantiam inteſtina tenuia, ſursùm preſſa, effecerunt.

2°. Epiploon, binos craſſum digitos, his in unum compactis inteſtinis incumbens, protuberantiam vehementer auxit.

3°. Figura hujus craſſiſſimi epiploi in cadavere prorsùs eadem deprehenſa eſt, atque tumor, qui falſo credebatur ſaccatus eſſe, in vivente exhibuerat.

Objicies : tunc nunquàm fluctuatio constans percepta fuisset.

℞. Quoad fluctuationem, sanctè testor eam ità fuisse, ut si hodiè ad similem casum vocarer, iterùm ilico fluctuationem definito coërcitam loco videri affirmarem : attamen imposuit nobis,

1°. Protuberantis enormiter omenti figura.

2°. Ejusdem lenis ad percutientem manum recessus versùs latus oppositum.

3°. Crassities panniculi adiposi eò loci, distinctam rei perceptionem præpediens.

4°. Aqua forsan peritonæum inter monstruosumque omentum, fluctuantis materiei similitudinem augens.

Instabis. Si sic se habuisset res, utique aqua fusco rubella minime tàm violenter, tàmque copiosè effluxisset foramine superiori epigastrii loco intruso.

℞. 1°. Paracentesis facta est sedente in lecto ægrâ : atqui tunc inferior abdominis pars ad femora pressa impediebatur, ne multùm promineret : ergò vis tota aquarum versùs superiora determinabatur.

2°. Constrictio spasmodica, in his sæpè observanda ærumnis, & de quâ *pag.* 17 & 18. sermo fuit, pro causâ assignari potest, cur infernè parum, supernè plurimum abdomen prominuit. Eaque profectò per aperturam aquas determinare debuit.

Instabis secundò. Longè faciliùs exponeretur casus dicendo adfuisse omenti hydropa, atque tùm paracentesi factâ prosiliisse aquas.

℞. 1°. Vulnusculum nullum in omento observatum est, quo loco facta paracentesis fuerat; quod tamen apparuisset, si hinc dimanasset scaturigo.

2°. Quum eo usque cannula infixa haud fuerit, aqua ex vulnerato omento in cavum peritonæi dilapsa fuisset; neutiquàm verò mox ab inflicto vulnusculo ità prosiliisset. Nullibi enim erat peritonæo accretum epiploon.

3°. Longè angustior ex determinatâ figurâ erat omenti capacitas quàm ut decem integras humorum pintas contineret.

4°. Crassioris ac semicorruptæ pinguedinis ingens adeò massa fuit in omento, ut nullum pro locandis aquis spatium superesset.

» *Undenam prosilienti aquæ rubedo?*

℞. A sanguine ipso, qui postridiè manifestè in urnis deprehensus est. Is enim neutiquàm vulnere facto creatus; siquidem vulnus neutiquàm ad vasa hypogastrica mox ad mammas abitura, pervenerit. Dein æqualis, intiméque permistus aquæ sanguinis apparuit, dum exiret. Ergò videntur vasa viscerum, præ lymphæ, cui innatabant, acrimoniâ, erosa ac semilacera sanguinem profudisse.

» *Cur post operationem perenne ru-*
» *bellæ lymphæ stillicidium ex loco para-*
» *centeseos? imò & brevi ante mortem*
» *ingens fluor? Tum in cadavere ape-*
» *riundo tanta denuò ejusdem copia?*

℞. Perpluere pergunt vasa lymphatica perrupta, erosaque sanguinea, ubì semel continuitatis eorundem solutio facta est: idque eò abundantiùs, quo aquarum moles, quæ viscera vasaque corrupta adhùc sustentarat, magis sublata est: sublatâ enim eâ, flaccescunt omnia & tabescunt. Fascia quoque lata abdomini circumstricta collectam materiem versùs aperturam determinavit.

» *Quænam ex narratis utilitas eli-*
» *cienda pro praxi medicâ?*

℞. 1°. Ingens improbumque assiduò

ſtudium, operamque navandam eſſe, ne humi unquàm corpora mandentur, quos inſoliti vis morbi ſuſtulerit, ni priùs probè explorata ſint.

2°. Miros fallendi modos naturæ eſſe, dùm externa ſpecies hunc, internus autem conſpectus omninò alium morbum exhibet.

3°. Ridiculas, imò neſandas eſſe practicorum dirè inter ſeſe belligerantium digladiationes : quæ ſæpè tanto crebriores & odioſores, quo difficilior ac magis dubia res eſt. Hîc etenim obtineat aurea oportet regula Auguſtini.

In certis unitas,
In dubiis libertas,
In omnibus charitas.

» *An verò patiens errore noſtro citiùs* » *periit ?*

℞. Minime, ſaltèm non multùm. Siquidem nec alimenti, nec potulenti, nec medicamenti titulo aſſumere quicquam valens, nec ſomnum oculis unquàm videns, corruptaque tot nobilia viſcera habens, brevi, certò, miſeréque interierit, neceſſe fuit.

Non fingendum, aut excogitandum; ſed inveniendum quid natura faciat, aut ferat. Baco Verulam.

FINIS

VIRO NOBILISSIMO
CELEBERRIMO
GERARDO
VAN SWIETEN,

AUGUSTISSIMORUM IMPERATORUM Romanorum, Archiatro & Bibliothecario, totius Medicinæ per Austriam, &c. Præsidi perpetuo, Acad. Scient. Reg. Paris. Membro, &c. &c. &c.

S. P. D.

ANTONIUS DE HAEN,
MEDICUS HAGA-BATAVUS.

CONSIDERANTI mihi sæpenumerò, atque animo dolenti iniquam bonorum medicorum sortem, quâ contigit ut iidem tum ab suis; sive invidis, sive sciolis,

eâdem in arte ſociis; tum à cœteris pœnè omnibus mortalibus, vel plebeis, vel etiam literatis, utriſque tamen rei medicæ æquè rudibus; quotidiè laceſſantur, excipiantur calumniis, condemnenturque; immò ut ſagis, aniculis, circumſcriptoribus quibuſcumque, laudis ſæpè plus deferri, plus etiam fidei, quàm medicis, *ſoleat adhiberi: in mentem quandóque venit magni* Franciſci de Verulamio, Vice-comitis S. Albani, Angliæque regni ſub Carolo ſecundo Cancellarii, *hâc de re ſententia*, libr. IV. de augm. ſcientiar. « *Ex hoc, dic ſodes*, » inquit, *quid ſequitur? Nempè* » *ut medici ità ſecum, quemad-* » *modum Salomon in re gravio-* » *re*: Si unus, & ſtulti, &

» meus, eventus erit, quid mihi » prodest quod majorem sapien- » tiæ dedi operam? Eccl. cap. 2. ». *Suspicaturque egregius auctor hinc proficisci, ut plures medicos aliis in artibus atque scientiis invenias excellentes, qui iidem magnâ eruditione in professione propriâ non clueant. Idque haud aliam ob causam, quam « quod arbitren- » tur parum ipsis interesse, vel » existimationem, vel ad lucrum, » utrum artis suæ mediocritatem, » an perfectionem in eâ majorem, » assequantur. Morbi enim tœdia, » vitæ dulcedo, spei fallacia, & » amicorum commendatio, effi- » ciunt ut homines facilè in me- « dicis qualibuscumque fiduciam » collocent, &c. » Talem profe-* ctò, Vir celeberrime, cogitatio- *nem arbitror abjectos subire ani-*

mos illorum posse, qui officium medici, atque dignitatem metiri soleant famâ, honore, pecuniis; eorum verò, quos recta ratio, maximè autem quos religio gubernet, nequaquam. Hæc quippè docet nos, hæc nos cogit, animo longè alio medicorum officium intueri: esse scilicèt eos à divinâ providentiâ *eò destinatos, ut quæcumque vitæ humanæ in sanitate tuendæ, labentique resarciendæ, quondam sint prodesse visa, hæc illi, quâ sedulitate, atque accuratione, & possint, & debeant, cognoscere studeant, satagantque intelligere: quæ verò obscura, quæve prorsùs latitent abscondita, hæc eadem eruere è tenebris, ac memoriæ prodere, quovis molimine pertentent. Lege porrò inviolabili eosdem, id ut assequan-*

tur, teneri. Futurum etenim diem, cùm supremus judex, *quæ cuique commiserit, confisusque talenta sit, cum fœnore sit repetiturus. Quæ quidem attentâ qui mente considerat, næ ille,* optime VAN SWIETEN, *tum generosè, tum alacriter, studio incumbet medico. Te sanè hoc incedentem tramite video, nocturno diuturnoque labore in publica languentis orbis commoda indefessè incumbentem, ætatem consumentem, viresque. Hâc eâdem viâ omnibus pergendum, quibus & hominis, & hominis christiani, versetur in pectore animus. Conamen igitur hocce meum cum arduum, tum forsitan temerarium, æqui velis bonique consulere; quod eodem formatum principio, eodem confectum animo sit. Morbum rario-*

rem quidem olim, nunc autem frequentiorem observaveram, descriptum verè medicè quod sciam, à nemine, à nemine communicatum. Mearum proindè partium evulgare, quæ de æsophagæis morbis observassem, arbitratus, paucula hæc sapientioribus, ac præprimis Tibi, *emendanda, & augenda, & perpolienda offerre, dicare, consecrare, decrevi. Atque hâc ratione fatebere me morem gessisse salutari ejusdem* Verulamii *monito, quo medentes* libr. cit. *perstringat acerrimè. « In in-
» quisitione*, ait, *illorum de mor-
» bis, inveniunt morbos complu-
» res, quos* insanabiles *decer-
» nunt, alios jam indè à princi-
» pio morborum, alios post talem
» quampiam periodum. Ità L. Syl-
» læ, & trium-virorum proscri-*

» *ptiones res nihili fuerint, præ*
» *medicorum proſcriptionibus, per*
» *quas tot homines iniquiſſimis*
» *edictis morti dedunt. Quorum*
» *tamen plurimi minore cum diffi-*
» *cultate evadunt, quàm illi olim,*
» *inter proſcriptiones romanas.*
» *Neque igitur dubitabo inter* de-
» ſiderata *reponere opus aliquod*
» de curationibus morborum,
» *qui habentur* pro inſanabili-
» bus; *ut evocentur & exciten-*
» *tur medici aliqui egregii, & ma-*
» *gnanimi, qui huic operi, quan-*
» *tum largitur natura rerum, in-*
» *cumbant; quandò hoc ipſum,*
» iſtos morbos pronunciare inſa-
» nabiles, *neglectum & incuriam*
» *veluti lege ſanciat, & ignoran-*
» *tiam ab infamiâ eximat* ».

Benigno igitur, Vir celeberrime, amicorum integerrime,

quod facere soles, animo, hasce accipias, inspiciasque pagellas; quas cùm percepero haud planè indignas Tibi *videri, deinceps de quibusdam peculiaribus abdominis morbis, vitam* Deo *viresque largiente, agere audebo. Vale eruditorum decus, honor artis, & ornamentum; meque, quod facis abundè, tuo & amore prosequere, & favore! Vale!*

Dabam Hagæ-Batavorum.
24. Octobris 1750.

ANTONII DE HAEN,

MEDICI HAGA-BATAVI,

DE

DEGLUTITIONE,

vel deglutitorum in cavum ventriculi descensu impeditis

DISSERTATIO.

PARISIIS,

Apud P. F. DIDOT, Juniorem, Bibliopolam, ad ripam Augustinorum, propè Pontem Sancti Michaëlis, sub signo Sancti Augustini.

M. DCC. LXIX.

Cum Approbatione & Privilegio Regis.

DE IMPEDITA
VEL DEGLUTITIONE
Vel Deglutitorum in cavum Ventriculi Descensu
DISSERTATIO.

PROŒMIUM.

MORBI œsophagi quum minùs distinctè ab auctoribus medicis descripti, novique ac planè insoliti subindè illi, vix perspecti habeantur, in animum induxi obscurum hoc, atque insuetum morborum genus, paucis tractare.

Creberrimus est, teterrimusque simul, atque etiam naturâ diù latens & causâ, de quo acturus sum, morbus: ingentes adducens miserias, perdiuturnus, mortem miserrimam inferens.

Creberrimum aio, quod hodiè vim hominum soleat innumerabilem proster-

nere ; horrendum itidem ac teterrimum, quippè qui variæ calamitatis, doloris & sævi & frequentis, vixque tolerandæ anxietatis fœcundus, tandem veris Tantali pœnis enecet homines. Verùm simul diù latentem dico naturâ, causâque : siquidem in principio aliorum morborum specie fallens, vix nisi adoleverit, curamque respuat, internoscitur ; notione autem vagâ admodum nobis cognitus, ignoratur ferè quoad causam, undè proficiscatur, quoad naturam, quâ constet.

Rarior cadaverum inspectio hoc morbo denatorum effecit, ut quæ intellectu difficilis per sese morbus esset, obscuriore loco demersus hæreret ; quam veram nihilominùs, quam certam, quamque unicam viam esse, quâ posset detegi, intelligi causis, aptè curari, affirmare ausim. Idcircò captans occasiones quascumque, easdemque fortunatas nonnunquam adeptus, in cadaveribus causam rimatus sum : quam in variis variam, in nonnullis singularem, in multis multiplicem, tum in his secandis cadaveribus, tum etiam in recentium auctorum perscrutandis monumentis, inveni, examinavi, adnotavi.

Porrò, quî inchoet morbus; quibusque innotescat phænomenis; quomodo crescat, perennet, extinguat; erit primò dicendum: deinceps quæ ex inspectis didicerimus cadaveribus: tum adornanda erit expositio, quæ castè, & quoad ejus fieri possit, perspicuè, accuratéque, causarum atque symptomatum rationem doceat: apta demùm curandi inquirenda methodus. Porrò quo possit morbus accuratiùs distingui ab aliis quibusdam morbis, qui speciem præ sese gerant eandem, causamque diversam habeant, eosdem breviter, quoad ejus facere possum, recensebo. Neve multa verborum ambage tædiosus sim, tritâ impeditæ deglutitionis voce morbum appellabo: quamvis haud pauci sunt, qui facilè deglutiant; potissimúmque difficultate deglutita in ventriculum protrudendi laborent.

CAPUT I.

QUOS invadere homines morbus insit, hi deglutientes levem percipere sese transeuntibus deglutitis solidioribus obicem sensim molestiorem, progressu

temporis dolentem conqueruntur. Quem equidem dolorem, quiescente aliquantisper gulâ, silentem affirmant; molestiam minimè. Sedem mali alii superiorem œsophagi regionem indigitant, mediam alii, nonnulli inferiorem. Quin ipsum pati ventriculum, quandiù is in digerendo sit, quibusdam contingit. Progrediente malo ab alimento molliore, tandem & ab ipsis liquidis, eodem prorsùs modo afficiuntur. Suntque, quos inanis ventriculi atque œsophagi, anxius quidem, sed levior, dolor occupet; repleti, gravior. Nec defuêre omninò, qui liquida ægerrimè, solida commodè, transmitterent. Plerisque insipidæ lymphæ copia ingens è gulâ in os adscendit, ore elabitur: præcordiis tunc temporis, debilibus, &, ut ipsi aiunt, algentibus. Omnibus autem flatuum vis magna, vacuo ventriculo frequenter, in ipso deglutitionis actu continuò gutture exploditur: quibus commodè emissis, leve solamen miseri percipiunt; non, ægerriméve explosis, validas anxietates. At verò, quod mireris, eveniunt intervalla pluribus lætissima, ut totum ferè exulasse malum autument: vix paucis tamen perdurantia diebus; quin imò mox eva-

nida, ubi ovantes ferè ægri, grato ac duriore alimento expleverint se: nonnullis verò vix tantilla observatur intercapedo calamitatum. Capit malum in dies augmentum, marcore corpus evanescit, vitæ tædium subnascitur, quod quævis hauriendi abligur riendique fervente acti desiderio, sumere eadem propter impeditam deglutiendi nequeunt functionem. Nec jam, ut superiore tempore, limpida eructantur aqua, sed spissior materies, lentiorque & tenacior, subindè fœtida, screatu frequenti, deglutitioni individuo potissimùm comite, è gulâ in os ipsum expressa. Laborant in viis primis acido plerique manifesto; quibus tamen ipsis in rancorem oleosa, alcalescentia in putridam naturam sæpè verti observantur. His ærumnis nonnulli tribus annis quatuorve, alii sesquianno, alii anni integri, quidam paucorum mensium spatio, fatigati, cedunt fatis.

Obscuriorem autem naturâ morbum quum dixerim esse, variasque, undè proficiscatur, causas habere; medicam ægrorum historiam, eorundemque mortuorum anatomen, quæ id, quod dixi, demonstrent ordine, recensebo.

CASUS PRIMUS.

Quinquagenariæ mulieri pessimo, eoque lento, scorbuto affectæ fluxu menstruo à longâ die carenti, cœpit minui appetitus; spasmi circùm præcordia, flatus molesti, iique frequentes, adesse; angi fauces, in œsophago morari clavicularum altitudine deglutita; limpidior latex ipsi, maximè jejunæ, ex ventriculo in os eructari; alvus tarda esse; præcordiorum anxietates percipi, sævique dolores; vires collabi, totum contrahere corpus marcorem. Limpido fluori successit deinceps frequens glutinosæ materiei screatus, copiâ in dies vique auctior. Tum laboriosa admodùm, maximè solidorum, deglutitio, eaque haud expers doloris. Mitius quandóque affligentes hæ tantæ ærumnæ, imò ferè integrè silentes, incredibile dictu quàm subitò ferocirent, vi auctæ ac diuturnitate! Febre tandem correpta mulier, vigiliis defatigata, nec nisi collo primùm erecto, capite dein retroacto, deglutire valens, miserrimè interiit; decem fermè mensium spatio cum tantis miseriis colluctata.

Inspectum cadaver teterrimâ mephiti infectum, exhibuit situm ventriculi perpendicularem ferè, dexteriore suâ parte pollicem latum infrà umbilicum propulsi, materie flatulentâ, utroque constricto ore, pleni. Superiori autem ori circumfusa deprehendi dura, numero plura, corpora, mole fabas æquantia majores.

Hepatis solito majoris lobus quisque tenuatâ parte suâ subalbicantem duritiem, aureo quem vocant, nummo magnitudine parem, habuit.

Pancreas inveni naturali magnitudine octuplo circiter majus, totum quantùm skirrhosum; naturale domicilium ventriculi, suâ de sede pulsi, à posteriore, à superiore, atque à laterali dextrâ parte explens adamussim. Mesenterium skirrhulis hordei grano paulò majoribus refertum.

Glandulæ binæ œsophagi mediæ propè longitudini appositæ, duræ reprehensæ omninò: duræ itidem aorta, carotides, subclaviæ arteriæ, propemodúmque callosæ.

Lævus pulmo parvus, lividus totus, mollis; dexter durus, parvus, membranæ costas vestienti, eique densæ

omninò ac duræ, totus longè latéque accretus.

Oesophagus mox infrà claviculas crassus vehementer, durus, amplus, formam sacci habens.

Casus Alter.

Femina 65. annos nata, macilentissima, linteis indumentis tractandis atque perpoliendis victum quæritans, leipothymiâ cœpit frequenti affligi; citrà tamen vel cordis palpitationes, vel flatus, vel borborygmos. Sesquianni deinceps emensa spatium, deglutiendi animadvertit levia, crescentia sensim, impedimenta; quibus curandis optimorum experta est inutilem medicaminum usum. Mirum profectò, quî deglutiret, videre erat. Caput quippè quum primò erexisset, mox ultimo degluriendi actu retrò agebat: immota tunc hærens, ingratum sonum pectore edebat, monstrabat anxietates, quodque deglutierat liquidi pauxillùm, mox totum ferè rejecit. Haud æquè tamen grave, haud æquè pertinax malum, quovis tempore tulit: est enim visa tum expeditiùs per intervalla deglutiens, tum faciliùs

retinens deglutita. Verùm, ut casu præcedenti, post fallacissima gaudia ad luctus prioribus graviores mox reditum est: donec tandem instar sceleti emaciata, genis utrinque vehementer inflammatis, exspiraret.

In cadavere lustrando, expertissimo & conjunctissimo collega V. adjutore usus, inveni caput laryngis tantillùm eminens; seri collectionem sub maxillâ inferiore in cellulosâ membranâ; glandulas submaxillares, glandulas venis jugularibus internis confertim adjacentes, skirrhosas; thyroidæam glandulam permagnam, posteriora versùs utroque in latere insigniter tumentem, cujus è medio portio tenuis anteriorem scutiformis cartilaginis partem conscendens, in hydatidem ovalem desineret. Hæc porrò hydatis à mediâ dictæ cartilaginis regione incipiens, in ejusdem crenâ superiore excipiebatur, & sub basi ossis hyoïdis penetrans, inferiori linguæ substantiæ annectebatur. Velum pendulum palatinum & columella admodùm inflammata erant. Turgidus aëre ventriculus hinc indè dirè inflammatus.

Suprà asperæ arteriæ dichotomiam, œsophagum inter & asperam arteriam, skirrhus deprehensus densissimus est,

ſolidiſſimus, duriſſimus, nucis moſchatæ ferè æquans molem; œſophago quidem laxiùs, aſperæ autem arteriæ lateri dextro arctiùs adhærens; circà confinium extremorum annulorum, & membranæ eorundem annulorum ſupplentis defectum. In pulmone lividæ maculæ quàm plurimæ. Ecchymoſes hinc indè repertæ. Pericardium latice cruento expanſum. Auricula cordis dextra, necnon vena cava inferior, grumoſo atro ſanguine refertæ viſæ ſunt. Magnus, idemque craſſus, albicans, polypus in angulo dicto arteriæ magnæ. In cordis pariete dextro inventum corpus durum, ſcabrum, foràs eminens, & communi cordis membranâ veſtitum; intrinſecùs inter carneas columnas elevatum, nucem avellanam magnum, albicans, cartilagineæ duritiei. In arteriæ coronariæ cordis ramo principe verum deteximus oſſiculum, convexum, extenuatum idem & compactiſſimum, extremo ſuo arteriæ inſertum lateri, reliquo verò corpore ſuo in vaſis cavo nudum hærens.

Ren ſiniſter duriſſimus, inflammatus, externè exiguum exhibens abſceſſum.

CASUS TERTIUS.

Ultrà 50. natus annos homo, quum ſpiritibus vegetabilium fermentatione & deſtillatione productis abuſus eſſet, in acutum cum delirio morbum incidit: ex quo ægrè emergens, deinceps abſtemius vixit. Nihilominùs advertere & conqueri cœpit deglutitione ritè ore peractâ faucibuſque, quæ deglutita eſſent propè ſummum ſternum hærere, angere, indéque poſt puſillum temporis oborta nauſea ac tuſſi eructari; unà cum incredibili tenacis materiæ copiâ. Præterea de continuo ac vehementi epigaſtrii dolore, ſummâque anxietate, lamentabiles edidit querelas. Quæ omnia incommoda concomitata eſt inanis tuſſis, ſicca, delaſſans, frequentiſſima. Manſuetior ſubindè morbus, multo mox crudelior, trimeſtri vix exacto ſpatio, de medio hominem tulit.

Cadaver unà mecum collega S. aperuit. Deprehendimus anteriorem hepatis lobum, propè ventriculum, materie purulentâ paſſim collectâ diviſum; ventriculum naturalis capacitatis, pœnè vacuum; pancreas durum utcumque, non dicendum examuſſim skirrhoſum.

Atque hæc in abdomine. Ablato prudenter ſterno pulmo dexter deprehenſus eſt inferiore quidem parte conſumtus, corruptus, ſanioſus; ſuperiore autem integrè skirrhoſus: viſuſque eſt eâdem skirrhoſâ portione œſophagum ſiniſtrorſum protruſiſſe, ſupráque eundem œſophagum in lævum pectoris cavum protentus, membranæ ibidem coſtas veſtienti circumquâque accreviſſe. Qui ſiniſtrum hoc cavum explebat pulmo, ſanum hunc, eundemque mollem, atque magnum, invenimus. Ipſe autem ſuprà hanc expoſitam mox compreſſionem œſophagus in ſaccum degeneraſſe, naturali capacitate duplo ampliorem, infrà autem compreſſionem ſolito anguſtior viſus eſt nobis.

Casus Quartus.

Propriis obſervatis meis nonnullas viſum eſt affines adnectere hiſtorias: ac primam quidem ex *Act. Edim. part.* iij. *art.* xxvij.

Faber lignarius, 36. annos natus torqueri ſeſe conqueritur dolore cordis, cordis ſcrobiculi, laterum utrorumque, regioniſque interſcapularis, ingenti quoque difficultate deglutiendi, atque

nauseâ : ærumnas has, elapso abhinc sexennii spatio, supervenisse ingenti cordis cùm dolori, tum palpitationi, nec opinatâ mœstitiâ oriundis.

Variis artis auxiliis æger incassum usus, tumorem tandem durum, dolentem, mox infrà xiphoidem cartilaginem locatum, proximéque prægressâ nocte sibi animadversum, medentibus monstrat. Qui tumor in abscessum transiturus cùm videretur, aptis ad id remediis tentatus frustrà fuit. Nam vomitus subsequebatur, arte nullâ sistendus, tum supremo vitæ mense orthopnœa, singultus demùm, & mors.

Medicus *Abernethy*, & chirurgus *Jamieson*, inciderunt cadaver. Invenerunt steatomatosum corpus informe, atque ingens, refertum passim cellulis, quas tum melicerosa expleret, tum atheromatosa materies. Viderunt idem hocce corpus partem occupasse thoracis maximam, pleuræ sic dictæ membranæ connatum utrinque, potiorique tum mediastini, tum pericardii, portioni accrevisse : comitans deinceps œsophagum, eumdemque premens, diaphragma cum eodem penetrasse ; pylorum ipsum, juxtà ventriculi dorsum,

complexum; amboque nobilissimi visceris ora hâc ratione coarctasse.

Casus Quintus.

F. Pringle, medicus historiam notabilem cum eâdem societate communicavit. *Act. Edimb. part.* ij. *obs.* xxiv. Vir generosus flore gaudens ætatis, quum Maio mense anni 1712. perbacchatus esset, ejusmodi vomitu corripitur, ut quæcumque edisset bibissetve, mox citrà nauseas, citrà laborem, evomeret. Malum ad quævis remedia rebelle excipiunt dispendium virium, macies, frigus, marasmus, optabilisque ærumnarum terminus, mors.

Aperto cadavere corpus durum, glandulosum, in canali œsophagæo invenitur, orsum à mediâ canalis longitudine, ad usque ventriculum protentum, ejusdemque os superius tàm arcte comprimens, ut specillum per illud vix posset penetrare sese in ventriculi cavum.

Casus Sextus.

34. Annorum vir, macilentus, cætera sanus, dolorem anni abillinc spa-

tio ortum, reducem sæpè, indicat sub ensiforme cartilagine. Conqueritur se toto illo tempore dissolutè viventem, appetitum amisisse: cujus restaurandi scopo cùm integro ferè mense calidissimis esset remediis usus, torositatis sese, & virium, & coloris, fecisse jacturam. Validum præterea exantlasse laborem in deglutiendis solidis: quæ quidem gulam commodè transirent, sed propter affectum locum paterentur repulsam, doloremque transitura vehementem concitarent: deglutitam imò offam sæpè violenter ab hoc obice in guttur projici: compelli hinc sese, ut deglutita unà cum magnâ pituitæ copiâ vomitu ejiceret: sin autem prudenter liquida hauriret, plerumque hâc difficultate immunem esse: cæterum molesto ceu cingulo in epigastricâ regione se sibi circumcingi videri. Nullam tamen vim externam, quæ molestiam hanc illumque dolorem creare posset, prægressam esse. Atque hæc quidem ille. Quâ autem cumque ratione eum medicus exploraret, nec tumorem hîc tangendo animadvertit, nec auctum ille dolorem.

Quapropter medicus morbum nervorum esse arbitratus, primas vias emetico expediundi, roborantibus dein-

dè, atque antihystericis externè interneque exhibitis, nervos roborandi, periculum fecit. At, his effectu cassis, nephritis violenta successit, quibusvis artis auxiliis immorigera, tantummodo micto calculo silens.

In opem mutuam vocato medico *Pringle*, flores sulphuris cum lacte quotidiè exhibiti sunt; pilulæ paratæ è sapone, gummi variis, peruviano balsamo diù usurpatæ multúmque. At verò ut prior labor, ità & inanis posterior. Id modò eo tempore mutatum videbatur, quod constanti lege offam rejiceret, si eam cum liquido unà deglutiret; si solam, & liquidum posthâc, retineret. Equitatio, æthiops mineralis, pareiræ bravæ apozema, martis parata cum vino rhenano tinctura, optato carent successu. Animadversi jam sub auroram sudores. Frusta pistachiorum instar bina, unà cum haustis alimentis, vomitu reddidit, quibus per totos quaternos dies pectoris successit dolor acutus: hoc sæviente, aqua calcis cum lacte, & electuarium molle consolidans, data sunt. Quintodecimo deinceps die frustum vomitu ejecit tertio, dolore eo, qui prioribus binis ejectis sævierat, absente;

abſentibus iis, qui ſub auroram comparuerant, ſudoribus. Jam præter lacteam diætam reliquis viſum fuit remediis ſuperſedere, & modicas corporis ſuadere exercitationes. Quod verò fortaſſe paradoxon; hâc tempeſtate carnes albas conſueto liquidiore nutrimento ſibi convenientiores eſſe expertus eſt. Priores autem miſerias exceperunt levior nephritidis paroxyſmus, perpetua hypochondrii ſiniſtri durities, diarrhœa alba, non ſiſtenda, vires dejiciens omnes; donec tandem poſt 8. vel plurium menſium ſuſtentatos & morbi, & artis, labores, mente compos, terrenæ habitationi valediceret.

Aperuerunt corpus egregii hi viri; quos præterquam alii, etiam clariſſ. profeſſor *Monro* comitatus eſt: cujus anatomes en hiſtoriam.

Omentum brevius toto inferiore ſuo margine, in latitudine omnis inferioris epigaſtricæ regionis, cum peritonæo concrevit; cætera tenue, accretionis autem loco durum admodùm, ſkirrhoſum: neque cum uno peritonæo, verùm itidem hinc illinc cum inteſtinis, cum jecinore, cum ſplene, cum ventriculo, cohæreſcens, eadem ibidem phænomena exhibuit. Ità ut hu-

jus concretionis effectu jecur & lien cum ventriculo cohærerent quàm arctissimè. Exiguis, iisdemque albis, tuberculis, jecoris, lienis, ventriculi, scatebant superficies. Quantùm viscera eo in situ conspicere dabatur, rectè habere visus ventriculus est: tantùm quod dorso suo cum diaphragmate ubique firmiter cohæret, idque ope substantiæ skirrhosæ, ei, quam in omenti cohæsionibus viderant, quàm simillimæ.

Intestina leviter aliquot locis inflammata cum peritonæo & arctiùs solito, & crebriùs, connexa. Nil aut in vesicâ calculi, aut in renibus, (id quod indubitatè expectabatur) inventum. Viscera abdominis cæteroqui sana.

Thoracis aperti utroque ex cavo exemerunt aquæ rubellæ tantillùm. Sanus conspectus pulmonum: tantummodo sinistri inferior lobus arctè coibat cum septo medio: quo equidem in loco post separationem abscessus comparuit: tum fusco atque spisso humore, tum pure, plenus. Qui in pulmone abscessus erat, is binarum vix unciarum capax, at verò sese per diaphragma penetrans, tunicas ipsas ventriculi cum diaphragmate coalitas tàm latè perfora-

vit, ut pollicem admitteret apertura.

Œſophagus ſanus totus uſque ad binorum pollicum à ventriculo diſtantiam; quo in loco in albam degeneraſſet, denſam, skirrhoſamque, ſubſtantiam: in quâ ipsâ multi, atque magni abſceſſus comperiebantur, in hunc eundem canalem pervii. Os ſuperius ventriculi, ejuſdemque skirrhoſa compages, ad aliquot exindè pollicum, interiora versùs, diſtantiam, faciem præ ſeſe tulerunt eandem. Concluſere medici, vago pari hîc compreſſo, inſenſilem adeò redditum fuiſſe ventriculum, ut indè nec efficaciſſimis remediis moveretur.

Ad dichotomiam aſperæ arteriæ glandulæ repertæ ſunt materiâ ſpongioſâ partim, partim lapideâ, gravidæ, quas nigra involveret firmiſſima membrana.

CASUS SEPTIMUS.

Dionyſius vander Sterre, med. Batavus, *Tract. de Praxi Medicinæ medico-chirurgicæ*, edit. *Amſtelæd.* an. 1678. deſcribit hiſtoriam uxoris zythopolæ, cui deglutiendi facultas ſenſim imminuta eſſet. Hanc multorum opem nequicquam expertam, tandem ad ſeſe

petituram auxilium accessisse. Nullo autem modo quum ipsam levasset, misisse se eam ad medicos amstelædamenses famosiores : quippè ejusdem se fauces conspexisse multo angustiores, digitoque immisso superiorem œsophagi partem indurari deprehendisse : eam tamen horum virorum ope frustrà usam, vitâ functam esse.

Porrò subjungit morbum existimasse se semper arte majorem; eo quod in quatuor hominibus mortem quovis molimine adhibito inevitabilem observasset : uniusque denati examine deprehendisset œsophagum interiorem siccâ, cartilagineâ, imò lapideâ ferè duritie, incrustatum.

CASUS OCTAVUS.

F. Platerus, in observ. cap. *De transitûs per gulam defectu*, hunc ipsum morbum describit. Figulum suum, *ait*, ubi eò per quinquennium laborasset, in animum induxisse, fore ut acidularum naturalium usu sanesceret : eum verò, dum ipso in loco iisdem uteretur, mortem oppetivisse. Torqueri eodem morbo scrinarium, eodem interiisse centurionis uxorem, uxoremque au-

rifabri. Alium Lucernæ annum jam laborantem esse: cui, quum œsophagi fabricam rigidiorem existimaret, solis emollientibus & demulcentibus medicinam faceret.

CASUS NONUS.

Apud *Hildanum obs.* 34. *cent.* 4. habetur historia hominis, deglutitione solidorum rectè liquidorum ægrè perfungentis: malum id, scribit *Hildanus* catarrhum, ac sinistri lateris paralysin, subsequutum esse. Homo debilitabatur, ejus sententiâ, quod solidis minùs debito nutriretur, liquidis nutriri non posset. Quare solidis dilutioribus, spissioribusve liquidis nutrire hominem conatus, malum quadantenùs emendasse se testatur: redeuntibus verò cum catarrho, tum lateris lævi paralysi, ægrum præter solida nil deglutire valentem, & liquidorum defectu, & aliis malis, consumtum, diem obiisse.

CASUS DECIMUS.

Memoriæ dictæ Academ. Reg. Chir. Gall. ex *Boneto* & *Miscell. nat. curios. ann.* 1613. dignam afferunt, quæ note-

tur, historiam. Scilicèt *Sampsonium* feminæ laboriosâ deglutitione laboranti, causæ indagandæ gratiâ, spongiam officulo balenæ flexili alligatam in fauces intrusisse, invincibile verò invenisse obstaculum. Eum dein, inediâ enectæ cadaver examinantem, detexisse integrum œsophagum cartilagineum, coarctatumque eum in modum, ut vix setam porcinam caperet. Atque hoc totum, quod egregio illo opere gallico super hoc morbo notetur.

CASUS UNDECIMUS.

Ampl. Tulpius, lib. I. obs. cap. 44.
» Viduæ cujusdam, *inquit*, naupegi,
» succrevit paulatim ex destillatione,
» humilis, ac latus tumor, insidens
» firmiter lateri asperæ arteriæ, pau-
» lùm suprà jugulum. Hinc impediri
» evidenter spiritus, & tandem tanto-
» perè deglutitiones, ut circà summum
» tumoris incrementum vix quicquam
» ampliùs transmiserit gula; nisi fortè
» exiguas aliquas lactis vaccini guttu-
» las: quarum ope nequaquam ubi re-
» staurarentur debitè vires, majoris
» opis indigæ, emarcuit necessario cor-
» pus; & excessit ipsa non invita è vitâ ».

Dissecto cadavere invenit *Tulpius* tumorem lateri asperæ arteriæ adnatum, lædentem respirationem, œsophagum tàm arctè comprimentem, ut ejusdem complicarentur tunicæ, perque emissa filamenta viam versùs inferiora penitùs occluderent. Tum & dorsales glandulas tumidissimas œsophagi cavum plurimum coarctantes.

CASUS DUODECIMUS, &c

Optimus *Bonetus*, in opere incomparabili dicto *Sepulcreto*, &c. *libr.* iij. idem malum scribit ortum *obs.* 22. ab ventriculi ore skirrhoso: à tuberculo cancroso mediæ œsophagi parti adhærente, *obs.* 2. à caruncula post curatum ulcus venereum enata, deglutitionem impediente, auferente, *obs.* 12. ab exsiccatione post febrim ardentem, *obs.* 14. Ab inflammatione gulæ, præ violentâ ejusdem agitatione, quâ imprudenter ossiculum, quod ibidem hærere putabatur, nec hærebat tamen, extrahere, propellereve satagerent, *obs.* 15. Tandem ab innatâ adipe, *obs.* 4.

Variorum hujusmodi ægrorum diaria subjungere hisce permulta possem;

verùm quum eadem referant, quæ superiores narrationes, eâque cadaverum sectione confirmari non potuerint, inani recitationi supersedere malim.

CAPUT. II.

Hucusque quî nascatur morbus, quo ordine crescat, quâ fuerat atrociâ, quo fine terminetur, exposui. Tum quæ læsa viscera fuerint, quæ degenera, quæ vitiosa mutila, desiderata, quæ fabrica mutata locove, solers docuit cadaverum lustratio eorum, qui hoc morbo victi cesserint fatis. Igitur nunc annitendum est, ut veras artis regulas secuti, proximam mali causam definiamus.

» Causa proxima ex prioribus elici-
» tur esse glandulosarum, membrana-
» cearumve partium tumor, induratio,
» skirrhus, occupans vel glandulam
» thyroidæam vel asperam arteriam,
» vel parotidem, vel œsophagum, vel
» glandulas dorsales, vel ventriculum,
» vel pancreas, aliasve adjacentes par-
» tes, imò ipsos pulmones, vel horum
plura

» plura ſimul ; cavum œſophagi, vel
» ventriculi, vel utriuſque, compri-
» mens, coarctans, claudens ».

Quidquid autem hanc gignere cauſam poteſt, poterit cauſæ propioris munere fungi, eaque ſive diſponens cauſa erit, ſive excitans dicenda.

Diſponens agnoſcitur, ſolidorum vitioſa ſive rigiditas, quâ tranſitui humorum obſtent ; ſive debilitas, quâ exceptos eoſdem minùs propellant : tum fluidorum lentor, inertia, acrimonia. Excitans appellatur quæcumque res lentum illud, atque iners, & acre fluidum, in vaſa perperàm affecta adigat, impellat, coacervet, coadunet, ac demùm ſtagnare cogat.

Diſponentes cauſas citatæ hiſtoriæ demonſtraverunt plerumque fuiſſe, 1°. acrimoniam lentam, acrem, ſcorbuticam, ut in caſu primo. 2°. Acrimoniam ſpiritibus fermentatione diuturnâ paratis, deſtillatione in ſummum gradum evectis, natam : quæ ut plurimùm habeatur in vino, antiquiore cereviſiâ, ſpiritibus ſtillatitiis. Vid. *Boerhaave, ætiolog. path.* §. 762. Ità ſeſe res habuit in ægro 3. 5. fortè 6. « Acri-
» monia hæcce producit ſitim, temulen-
» tiam, fibrarum conſtrictionem ſic-

» cam, humorum coagula vix resol-
» venda, stimulum celerrimum, & ci-
» tissimè evanescentem, partium soli-
» darum; hinc summam necessitatem
» similis potus assiduo auctioris: indè
» debilitates, flatus, obstructiones, fe-
» bres, tumores, leucophlegmatiam,
» hydropes, & similia his mala ». *Boer-
haavius*, ibid.

3°. Fortè & mœstitiam validam. In ægro IV. primò dolor cordis atque palpitatio inopinatâ mœstitiâ oriebantur; tumque sequuta est, de quâ agimus, ægritudo. Etenim quid tristitiæ mœroresque malorum gignant, quæ eò faciant, adeò nota res est, ut minime indigeat explicatione. Undè & *vita tristis* à *Boerhaavio* skirrhi causa audit, *aph.* §. 485.

4°. Potuum Asiaticorum fervidas sorbitiones à superiore ævo Batavis, amabili imprimis sexui, adeò frequentissimo in usu; necnon pravam quævis alimenta fervidè assumendi consuetudinem. Hæc magni *Boerhaavii* sententia, quam quotannis paragraphum, *Instit.* 73. explicans, discipulis inculcabat. Horum quippè vis est, ut fervidè transeuntia, gradu scilicèt caloris eo, quò sanguis noster polleat, longè majo-

re, condensent humores vasa stringant, crispent, sicque obstructiones in glandulis creent varias, firmas, vixque sæpè non solvendas. Ductus glandularum, quibus illæ paratos à sese humores in œsophagi cavum instillent, censemus quoque majore calore constringi, crispari, humoremque hâc lege in glandulâ coacervari, glandulam proindè, quæ ab arterioso cruore novum continuò liquorem excipiat, tumere, indurari, dirum denique in skirrhum degenerem, arctare œsophagi cavitatem.

Causæ excitantes videntur ex prægressis exemplis fuisse variæ; utpote in his, quos scorbutus suscipiendo morbo aptos reddidisset, aquosorum fervidæ sorbitiones: quos pronos in morbum fecisset mœror, in iis spirituum abusus: quos vita dissolutior eò disposuisset, in illis calidorum, & aromaticorum, præposterus usus. Unus videatur hanc in rem *Sanctorius*, pulcherrimè hæc confirmans, *sect.* vij. & plurimis aphorismis. Affluxio serosorum humorum & hemiplegia apud Hildanum dubio procul potuêre unâ vice totam deglutiendi vim interimere, fungique simul vice causæ utriusque,

imò ferè ipsius proximæ, videntur posse. Verbo innuerim plerasque tum disponentium ad morbum causarum, tum excitantium, quas *cap. de skirrho Boerhaavius* recensuerit, huic ipsi malo gignendo aptas natas esse.

CAPUT III.

Proximam morbi causam vidimus *cap.* 1°. aliâ atque aliâ sede in variis locatam. Hinc operæ videtur pretium, eam accuratè indagare in singulo quoque casu, enodareque quæ propria hinc, quæ peculiaria, symptomata, inevitabili lege nascerentur.

In ægrotâ ergò primâ causa proxima complicata admodum fuit. Nam œsophagus mox infrà claviculas bulbi insignis faciem ferebat præ sese, vehementerque induruerat. Glandulæ dorsales dictæ skirrhosæ fuerunt, eæque tumentes videntur compressisse œsophagum, effecisseque, ut suprà compressionem in tantam capacitatem degeneraverit. Pancreas molis monstrosæ, os ventriculi superius circumcinctum skirrhulis, isque ipse sede remotus suâ. Varia

ergò viſcera ſimul cauſa obſedit, quæ cuncta eſſent ad vitam neceſſaria, quæ ad morbum conſtituendum confirmandumque conſpirarent, quæque tamen quodnam eorum primum affectum fuerit, relinquerent ambiguum.

Hâc autem cauſæ ratione cum deſcriptis in caſu primo obſervationibus collatâ, de ſymptomatum, quæ hæc paſſa ægra ſit, cauſis, pauca diſſeramus.

Quod limpidus fluor ipſi in os, potiſſimùm jejunæ, copioſuſque ſaliret, indè natum arbitror, quod cœliacæ arteriæ ſanguis ad pancreas ne flueret impeditus, ventriculo fuerit copioſior datus. Pancreas quippè præter ramos à duodenâ arteriâ, à pyloricâ, à gaſtro-epiploïcâ utrâque, & à meſentericâ ſuperiore acceptos; habet arterias ſuas ab arteriæ cœliacæ ramo ſiniſtro lienem petituro: ventriculus, præter alias arterias quas à gaſtro-epiploïcâ dextrâ, à pyloricâ, à mammariâ internâ, atque à diaphragmaticis habet, ab eâdem lienari arteriâ ibidem loci recipit arteriam coronariam dictam; & deindè, poſtquàm pancreaticus ramus emiſſus eſt, accipit ab eâdem lienari arteriâ vaſa brevia arterioſa, ac poſthac ite-

rùm, ubi illa lienaris gaſtro-epiploïca ſiniſtra appellatur. Ergò ubi obſtructum pancreas, ſanguis alioqui pancreati dandus, jam ventriculo datur. Ventriculus itaque majorem accepit cruoris illius copiam, undè aliter humor ferè ſalivarius ipsâ pancreatis fabricâ pararetur; ipſeque hâc ratione limpidi liquoris affluentiâ, ſua propria fabrica de arterioſo ſanguine parati diteſcere intelligitur debuiſſe.

Quin ipſummet adeò magnum pancreas, functionem ſuam utcumque adhùc obeuns, duodenum neceſſariò anguſtavit, hincque parato à ſeſe liquori in causâ fuit cur inferiora ille difficulter, ſuperiora facillimè, peteret. Minùs verò ſursùm ſaliiſſe onuſto, quàm inani ventriculo, ſponte liquet: tum quod alimenta magnam liquidorum illorum partem ſecum miſcerent; tum quod os ventriculi poſt aſſumta alimenta exactè clauderetur. De ſuperiore namque morbi tempore loquor; cùm minùs impedita, minúſque laborioſa, deglutitio ſolidorum contingeret. Verùm appulſu hoc aſſiduo humorum flacceſſere ventriculum, hebeſcere, ſenſu privari appetitûs neceſſe fuit: debilemque ſic diù redditum, demùm debi-

litate totum corpus afficiente omnimodâ inertiâ affectum esse. Quid si etiam appetitum læsit vitiata ventriculi figura, sedes aliena? Etenim pancreas à principio morbi affectum fuisse credibile admodum, adeóque illud mole crescens ventriculum sensim & sine sensu naturali sede pepulisse; id sin ità, etiam pancreaticum succum, donec plus minùs secernebatur, pylorum sponte subiisse, intrasse ventriculum.

Hanc autem alienam ventriculi posituram (si per momentum liceat à tramite deviare) ante biennium mihi videre contigit in vetulâ, quam femoralis hernia occiderat. *Acta Edimburg. part.* j. *art.* xxx. similis rei meminerunt, ortæ ab omento, quod magnam partem in scrotum delapsum testiculo firmiter connasceretur, atque ità ventriculum sensim loco abduceret.

Tardissimam alvum miserrima semper conquesta est. Quid mirùm? à flaccidis intestinis nec subacta alimenta nec propulsa, haud aliter ferè, atque in inerti lagenâ, quieverunt; donec purgantium vel enematum irritamenta socordium fibrarum vim incitarent in contenta. Demonstravit autopsia. Quod

enim à tanto tempore primò tenuioris; deindè ſpiſſioris humoris copia ingens ſuperiora petiiſſet; in causâ fore rebar, ut ſicciora deprehenſurus inferiora eſſem. At verò horum nihil: è contrario inteſtina, tenuia præprimis, adeò flaccida deprehendi, adeò vieta, ut in aquâ macerata diù, propemodumque tabefacta eſſe, aſſeveraſſes. Tandem penuria alimenti alvum nullam ferè eſſe oportuit.

Anxietates præcordiorum eorumque dolores, creavit pancreatis, creavit moles auctior duriorque jecinoris, diaphragma, atque circumjacentia vaſa premens, nervos comprimens, viſcus integrum ſuâ de ſede pellens.

Debilitatem totius corporis ſummam aſſumendi alimenti difficultas, poſtremò incaſſus labor, effecerunt.

Febrim genuit tum eadem cauſa, quæ debilitatem; quâ effectum, ut veteres humores, novi chyli admiſtione carentes, majorem acrimoniam adipiſcerentur; tum quoque acriorum humorum paucioribus vaſis liberis rapidior curſus: humorum circuitu tot locis obſtructis intercepto.

Deglutitionis erecto tantùm collo perficiundæ cauſam degeneratio, figura,

ſedes, œſophagei tubi, in cadavere examinatæ, demonſtraverunt. Erat enim anterior œſophagi pars poſtica tum craſſior, tum interiora versus longè tumidior. Mento igitur in pectus inclinato, hâcque ratione tumore introrsùm truſo obturatum tubum; capite autem in poſteriora reclinato, ſicque vergente antrorsùm tumore, apertum eundem fuiſſe, neceſſe eſt.

In ægrotâ alterâ *pag.* 8. glandulæ colli permultæ, ipſaque thyroïdæa, tumidæ, infarctæ; hydatis quoque eum ſita in modum, ut deglutitioni nonnihil officeret; skirrhus denſus, magnus, ſuprà tracheæ arteriæ dichotomiam œſophagum premens. Præterea miranda nonnulla in corde, quæ alio fortè, quàm hùc, ſpectent. Leipothymiæ enim, etiam ante percepta deglutiendi incommoda, feminam affligentes, & à cordis tumore, innatoque eidem oſſiculo, & ab aortæ polypo, videntur duxiſſe originem. Vid. *Boerhaavius, Inſt.* §. 827. 829. Licet enim haud conveniat omnia quæ mutata in cadavere, quæ degenera, quæ aliena reperiantur, pro morborum cauſis aſſignare, quorum ſæpè meri effectus ſint: tamen ſi ea adfuerint ſymptomata, quæ abs tali re, ut à causâ, aliis in

casibus soleant proficisci, meritò eandem videmur allegasse ut causam. Cæterùm deglutitio incommoda, laboriosa, difficilis, ac tandem integrè impedita, & à coarctatione œsophagi tumente circumquáque collo, & thlipsi illius œsophagi regionis, in quam durum illud corpusculum incumbebat, percipitur debuisse.

Liberiora intervalla, quibus id miserorum genus sæpè gaudent, conciliaverunt huic feminæ, & glutinosæ materiæ circà ejusmodi obstacula confertissimæ sive absentia, sive paucitas; & spasmorum in hisce morbis frequentium quies, & exhibitorum quandóque paregoricorum vis. Nisi forsitan alia adhùc ratio subsit, ex aliis petita observationibus. Quippè skirrhos mammis insidentes per annos indolentes experimur, donec liberè hærent illi, vitæque omnis regimen servatur laudabile. At verò hæc vivendi ratio mutetur; morbi irrepant varii, potissimùm inflammatorii; animi passiones excitentur, quæ vel impetum concitatiorem atque acrimoniam, vel lentorem majorem humorum, stagnationemque gignant; en miserabilium mox dolorum querelas! Major scilicèt humorum im-

petus reddit turgida, quæ tumorem quondam liberè circumcingerent, varii generis vasa: nervorum hinc pressio, vellicatio, & quæ porrò miseriæ indè proficiscuntur; quæ quidem eò contingunt ferociora, quò generatæ acrimoniæ sit pejor gradus, motûs aucti vis intensior. Atque è contrario, nata in humoribus cùm lentor, tum spissitudo, intelliguntur facilè in patulis atque liberis, quæ skirrhos ambiant, vasis, hebescere, stagnare, skirrhi augere molem, hâcque lege immunes olim à compressione vicinos locos premere, necnon sensum excitare doloris, eò quidem atrocioris, quò fuerit acrimonia à stagnatione genita major. Mutentur iterùm dolores quæ generassent causæ, adhibeantur quæ acrimoniam obtundant, obtusorumque humorum æquabiliorem concilient motum; brevi aliquandò pristinam indolentiam homo consequitur. Causa ergò doloris adest, sed cujus sopitur ferocia, si prudens cautela adhibetur: si negligitur, contrà. Dicet quispiam skirrho externis in locis hærente, fieri hæc posse; internis, ubi undique premitur, minime. At verò hominem novi qui trimestri plus mi-

nùs ſpatio nonnunquàm dolorum, quos plerumque atrociſſimos pati conſueverat, prorsùs degeret expers, idque adhùc haud diù ante obitum. Denati cadaver incidens, pancreas skirrhoſum, lienis totam ſuperficiem cartilagineam, &c. detexi, debuique concludere ærumnarum præſentem ſemper cauſam, poſſe, dum non irritatur, ſæpè ſilere. Optimus *Baglivius* magis ſtupenda narrat. Bononiæ atque Pataviæ binorum hominum cadavera ſe incidiſſe ſcribit, qui quanvis in omni vitâ nunquàm eſſent lumborum dolores conqueſti, ingentes tamen renum calculos cultro offerent ſecantis. *Bagl. prax. med. libr.* I. c. 9. Clariſſimus *Herm. Ooſterdyck Schacht olim in Acad. Leydenſi med. pract.* profeſſor venerandus *in Oratione habita* 8. Febr. 1735. meminit calculi quatuor unciarum in uretere inventi, calculi aliûs unciarum ſeptem in veſicâ hærentis; quos homines illi, ut ut ſcabros, citrà manifeſtum dolorem, ſaltem citrà ullas notabiles querelas, dum viverent, geſtaſſent. Hæc tamen ità ſe habere & ſibi, & pluribus, aperta aſſerit oſtendiſſe cadavera. Sunt equidem inter rariſſima ponenda hæc; at verò id ſaltem, quod quærebamus, docent,

posse in corpore humano residere causas ærumnarum, quæ haud æquâ vi, haud omni tempore, adfligant.

Quæri autem potest cur qui limpidus olim liquor ore exiisset; idem in multis deinceps crassior, imò sæpè adeò spissus prodeat, ut nisi screatu laboriosissimo atque violento, vix ejiciatur? *Pag.* 29. exponere, undè tenuis illa copiosaque lympha oriretur, conatus sum. Ergò ubi à sanguine tenuiora secesserunt, tota massa humorum majorem minoremve nanciscitur spissitudinis gradum: nova etiam alimenta glutinosa circà angustias hærentia; ipsum quoque liquidum assumtum quod moram trahendo liquidiore parte orbum fiat, gradum spissitudinis vehementer augent: quam quum ægri percipiunt incommodo sibi esse, magnæque molestiæ, totis abradere viribus ejicereque conantur.

In ægro tertio *pag.* 11. hepar & skirrhosum fuit, & purulentum. Durius, non perfectè skirrhosum, pancreas. Pulmo dexter inferiore parte consumtus, superiore skirrhosâ œsophagum comprimens, visus est. Undè causa morbi sedem hîc totam ferè in pulmone, œsophagum comprimente,

nacta est: sede igitur alia, eadem tamen fuit affectu.

Namque pulmonis illa skirrhosa portio œsophagum comprimens, eundemque sinistrorsùm tandem propellens, intelligitur deglutitionem primò lædere, ac demùm intercipere debuisse. A continuo deglutiendi conatu suprà locum thlipseos sacci formam nactus est œsophagus; tum & à naturali partis contractione, dùm nulla vis interna tubum extenderet, nulla alimenta substantiam alerent, admodùm inveniebatur coarctatus. Tussim à continuâ corrupti pulmonis dextri irritatione, quam tum acer humor, isque & purulentus, & ichorosus, & saniosus, tum agitatio continua superioris skirrhosæ partis, inevitabilem facerent, derivavi. Quod immani pectoris inter tussiendum dolore ferè concideret, adscripsi tum eidem acri materiei motæ, tum convulsivæ fibrarum corruptissimum hunc pulmonem costarum membranæ annectentium contractioni, ac ferè lacerationi. Cur sicca esset tussis, pulmone tamen putidâ saburrâ onusto, natum intellexi à pulmonis ejusdem bronchiis superiore induratâ parte compressis, quæ adeò quidem magna esset,

ut asperæ arteriæ complures, eosque insigniores ramos, imò ramum post dichotomiam principem, multùm angustaret. Unico ergò eoque sano pulmone, socii inertis, ut in renibus sæpè fit, vices explente, homo hic vitam ærumnosam diù protraxisse visus est. Res exemplo non caret. Annis elapsis fermè duodecim militem vidi, cum phthisi pulmonali à longâ die luctantem, qui lecto surgens, caput genu utrique interponeret, sicque per vices, citrà ullam ferè tussim, veluti ex lagenâ effunderet puris dilutioris 4, 5, 6. uncias. Id quod præsens pluriès vidi. Hominis mortui cadaver examinans, video dextram thoracis cavitatem pure diluto albo mediâ parte plenam, pulmonis verò, præter quasdam bronchiorum reliquias ne ullum quidem vestigium. Ità ut, pure educto, ingens illa cavitas omnis vacua esset. Dùm me, cum adjuvante chirurgo accingo, ut quæram quâ ratione exesa illa, ablata, desiderata bronchia, ac vasa, se residuis initiis suis habeant cum truncis principibus, en! stolidum vulgus, rem subolfaciens, in clamores effundi, pessima minari, turbare examen: ut, cada-

vere ſordidè repoſito, nobis aufugiendum ſit. *Riverius cent.* 4. *obſ.* 67. refert, ſolo ſiniſtro, dextro nullo, vixiſſe pulmone hominem: dextro thoracis cavo locatum ventriculum fuiſſe. Hominem illum vigeſimum quartum ætatis annum attigiſſe, eumque militiam facientem ſat commodè vixiſſe: febre autem tertianâ in caſtris contractâ, totamque durante æſtatem, laborantem, tandem emetici ex antimonio parati crudeliſſimâ actione interiiſſe.

In caſu IV. ſedem cauſa fixit in ingenti ſteatomatosâ maſsâ, viſcera nobiliſſima complexâ, arctante, prementе. Optimi viri, qui cum *ſocietate Edimb.* hunc caſum communicaverunt, ultimum modò tragœdiæ actum videre, adeóque non potuerunt ætiologiam addere. Idcirco ſi fas eſt ægro, in improviſum mœrorem cauſam refundenti, adhibere fidem, ſuſpicor ex triſtitiæ & cordis palpitationis effectu omnem œconomiam animalem fuiſſe in hoc homine adeò turbatam, ut in loca non ſua, in vaſa aliena, alieni humores confertim irruerent. Exemplo omentum ſit; quod egregii hi viri quâvis deſtitutum pinguedine invene-

runt, intereà dum ejuſdem pinguetudinis vim tantam in thorace, & epigaſtrio, offenderent.

In caſu V. ſolito loco inſedit cauſa morbi, manifeſtamque ſecum affert explicationem: ut pluribus exponere velle ſit ſupervacaneum.

In caſu VI. alia omninò cauſæ ratio fuit, eundem tamen, quàm in prioribus, morbum producens. Omentum enim hîc pluribus in locis skirrhoſum, pluribus accretum viſceribus; ità quidem ut hujus accretionis effectu jecur & lien cum ventriculo arctè cohærerent. Cum diaphragmate cavo ventriculus skirrhoſæ ſubſtantiæ ope coaluit: eidem gibbo cohæſit pulmo. Abſceſſus ex pulmone per diaphragma, perque skirrhoſam intercapedinem, inventus eſt ipſum penetraſſe ventriculum. Suntque & œſophagus, & os ventriculi ſuperius, skirrhoſa viſa, plenaque abſceſſulis.

Cauſæ affligentis primò doloris difficilior indicatio eſt. Verùm ſi, quemadmodùm in hiſtoriâ refertur poſt inchoatum dolorem fuiſſe, ità anteà vita diſſolutior fuerit, profectò eadem, quæ priorum caſuum, hîc obtinet ratio. Hinc percipimus natum in humoribus

lentorem, natam acrimoniam, obſtructiones hinc, & skirrhos & dolores, perceptaſque circà præcordia anxietates: hinc obſtructarum partium rore carentium, quo naturaliter madentes à concretione cum vicinis præſervarentur, arctas invicem cohæſiones: hinc etiam ab accretis inter ſeſe peritonæo omentoque moleſti quaſi cinguli ſenſum, epigaſtrium coarctantis & ſtringentis: indè catharcticorum remediorum, & roborantium, & nervis amicorum explicamus inertiam; ſudores à debilitate ſolidorum, fluidorumque tenuitate, poſt projectas vires natâ, matutino lecti tempore perceptos; hinc fruſtulorum quoque ter repetito vomitu ejectorum geneſin explicandam arbitror, vel à materie deglutitâ, quæ repulſam ad obicem paſſa, ibidemque retenta, compingeretur; vel à coagulatione quæ lactis acido in ventriculo præſente facta eſſet: tandem diarrhœam albæ purulentæ materiei, verè dictam in arte colliquantem, haud ſiſtendam, mortemque inevitabilem.

Quantum ad abſceſſum, quæri poteſt quâ is cretus, quâ auctus ratione fuerit? Id verò ambiguum. Tum quæ primò abſcederit pars, in skirrhum

quæ primò mutata, dictu incertum, inutile ſcitu, videtur. Coalita inter ſeſe viſcera quid vitiorum generent, quantam inducant rerum mutationem, quamque degenerem faciem, abundè obſervata anatomicorum demonſtrant, luculenter propriâ manu factæ cadaverum ſectiones evincunt.

Quæſtio autem difficiliùs enodanda videtur cur homo carnes ſolidas teneriores, quàm liquidiora alimenta, nonnunquàm commodiùs deglutiret? Jamque ego feminam, quæ per vices idem experiatur, curandam habeo. In caſu nono, *Hildani* hiſtoria, eadem eſt obſervatio.

Num quandóque major in affecto loco remora, quàm ut leni fluidorum impulſu, guttatim facto, vincatur? eamque remoram offa ſolidior utpotè impulſu validiore appreſſa, vincat? Id verò nonnunquàm contingere hanc ob cauſam poſſe inducor ferè ut credam, quia virum hoc morbo propemodum enectum ſæpiùs queritantem audiverim, quod minores hauſtus, atque ſorbitiones, hærere ſibi in œſophago, indéque regurgitari experiretur; dum liberaliores hauſtus procliviùs deſcenderent.

Collegium *Acad. Leopold. Nat. cur. Vratisl.* in *historiâ morborum vratislaviensium annor.* 1719--1722. *pag.* 326. nonnulla quæ læsam deglutitionem spectent, habet; simulque nonnihil, quod obiter tangat, quam agitamus, quæstionem. Quippè describitur læsa deglutitio vel ab ipsius œsophagi paralysi nata; vel talis, quæ à spasmis orta sit; vel denique ejusmodi, quæ transitum concedat solidis, fluidis neget. Cujus dicitur causa esse natum quoddam in epiglottide vitium, asperæ arteriæ rimam minùs accuratè tegente: undè quod deglutienda solida epiglottidem ad trachææ aperturam arctiùs applicant, ea faciliùs transire autumant hi viri egregii; quodque liquida epiglottidem debiliùs apprimant, ea hinc furtim in asperam arteriam cadere, metumque suffocationis afferre, arbitrantur. Verùm quia epiglottis hinc radice linguæ retropremente, illinc ipsâ glottide assurgente, premi, sicque rimæ glottidi aptari debeat, vario ab origine pendere hujus vitii causa potest, quanquam epiglottis inculpata sit. Undè nec hinc quæsito satisfactum.

Nostram verò conjecturam *Bonetus* confirmat, *libr. ij. pag.* 31. *obs.* 6. &

pag. 37. *obs.* 24. Confirmat & *Mangetus* in comment. ad easdem observationes. Praetereà *Bonetus* ibid. append. j. scribit, seni osseas esse redditas ipsas laryngis cartilagines, indéque tenaciorum ciborum minùs incommodam eum habuisse deglutitionem, liquidorum nullam; quod hæc illaberentur in trachæam, illa, utpotè vi pulsa majori, aptiùs descenderent. Simile quippiam ibidem refert append. ij. ex *Ballonio*.

Septima ægra causam habuit ipsis faucibus, superiorique œsophago insidentem: qualem & qui hunc casum descripsit medicus, in altero deprehendisse cadavere videtur. Nec desunt qui horum similia reperirent observatores. Alia ergò iterùm à prioribus fuit mali sedes. Hoc verò in casu, ut etiam in plurimis, quæ n°. viij. recensentur, de ætiologiâ dicendi non datur copia. In casu ix. historia nil habet quo deinceps causa demonstrari potuerit. In casu x. omnis œsophagus causæ morbi sedes fuit. Res cæteroqui exposita intelligitur in prioribus. Ut quoque quæ ex *Tulpio* & *Boneto* recensentur historiæ.

Egregius *Fredericus Ruisch* in tot editis à sese operibus sententiam suam de morbi hujus proximâ causâ non vul-

gavit: refert modo *adv. anat. dec. I.* §. 10. ſententiam ampliſſimi viri *Joannis Mennes*, phyſici, & conſulis Hulſti civitatis, mali ſedem ſtatuentis in glandulis dorſalibus dictis, œſophagum comprimentibus. *Veſalius* quidem glandulas haſcè binas ternaſve ad quintam dorſi vertebram propè œſophagum locari ſolere ſcribit: eas tamen quandóque deeſſe alii notarunt anatomici.

Incomparabilis *Hermannus Boerhaave* nullibi, ſuper hoc morbo ſcripſit; conſuevit autem in explicando §. 73. *Inſtit.* de eodem quotannis diſſerere: eſſe ſcilicèt patrum noſtrorum memoriâ ferè inauditum, potiſſimum modo animadverſum, poſteaquam fervidæ Aſiaticorum ſorbitiones adeò invaluerint; ortum à glandularum dictarum dorſalium induratione, comprimentium œſophagum: quandóque & ſibi viſum à parotide glandulâ malè affectâ, totam deglutitionem impediente, duxiſſe originem.

Evicere, ni me animus fallit, quæ de causâ proximâ hucuſque ſcripſimus, variis eam partibus, alio atque alio modo inſidere; ſemper tamen deglutitorum impedito vel tranſitu, vel deſcenſu, vel utroque, de medio tollere

mortales. Nullam ergò ſedem propriam, quam funeſtus ille hoſpes incolet, poſſe aſſignari; ideóque à pluribus medicis conſultantibus plures diverſas, æquè veras tamen, ſedes morbi conſtitui, abſque eo quod quidquam diſcrepent, poſſe.

CAPUT IV.

IGITUR cùm morbus tot calamitatum fœcundus, tanto diſcrimine plenus, provectuſque arte quâvis major ac penitùs deſperabundus ſit, requirit profectò uti nos, qui in ſalutem humanam præſentem tuendam, reſarciendamque amiſſam, à Divinâ Providentiâ unicè deſtinati; qui ad miſeræ Adami proſapiæ ærumnas ſedulò indagandas officii vi ſimus, ſacramentoque obſtricti; qui denique aptæ iiſdem medelæ excogitandæ, detegendæ, applicandæ, neceſſitate inevitabili, atque inexcuſabili teneamur; ut, inquam, hâc in parte ſedulam operam navemus.

Cauſis ergò diſponentibus auferendis proderunt quæ humoribus, devictâ acrimoniâ fluiditatem debitam conci-

lient; naturalem ſolidis flexilitatem; humiditatem, robur.

Applicari conſueverunt talia, ſed ſerò: eâ enim morbus infamiâ eſt, ut altas radices egerit, ubi incidit noſci; ut probè cognitus, vix medelam capiat; ut remediis tentatus, acerbiùs ferociat.

Ergò in prima ejuſdem lineamenta advertendus animus erit, dum moriger & haberi conſuevit, & reipsà eſt. Adeóque ad perſpecta prima laborantis deglutitionis initia, ſumma tum diſponentium cauſarum, tum excitantium, ratio habeatur.

Communes praxeos regulas de obſtructis reſerandis conſulentes, remediorum ad id aptorum denſam offendimus ſylvam, magnamque delectus faciendi, quo ſua cuique propria conferamus, facultatem. In actum autem illa ducturi, quàm non inutilia ſæpè, quàm non aliquandò noxia eſſe, experimur? Quotus enim quiſque eſt, qui animo non doleat ſelectiſſimorum remediorum inertem, in rebelle malum, actionem? Ecquem ſæpè innumerabilium rerum, fruſtrà quas applicuerit, non maximè tædeat? tot, inquam, plantarum omnibus ſuis cum partibus adhibitarum?

natique

natique indè multiplicis gummi, atque resinæ? Tot salium neutrorum, aliorumve, mitè vel potenter solventium; tartari vitriolati, salis polychresti, stibii diaphoretici, salis tacheniano more parati, terræ foliatæ tartari? Tot præstantium saponum, veneti, amygdalini, &c? Tam egregiè paratorum de minerabilibus remediorum; necnon aquarum selteranæ, spadanæ, pyrmontanæ? venæsectionis? purgantium? Emeticorum? papaverinorum? vini referantis medicatissimi? Ipsiusque mercurio excitati ptyalismi? Animo profectò concidimus, dùm cum morbo strenuè luctati diúque, oleum atque operam nos perdidisse demùm intelligimus. Legantur, quæso, attentè; diurnâ volvantur nocturnâque manu, quæ à laudatis omnium ferè nationum auctoribus consilia habita sint, quæ excogitata auxilia, quæ concinnatæ formulæ, quæ denique genus omne remedia cum copiosè, tum lectissimè, administrata fuerint; in memoriam revocentur, quæ quoque nostrûm auctore applicata sint studiosissimè; vel ultrò patebit quàm parùm, nisi in mali primordiis, auxilii attulerint, quámque

sæpè eidem irritamento fuerint; ne ipsa quidem ptyalismo peracta cura excepta, quam tamen votis *semel* successisse suis, ad *Ruischium* scribit amplissimus *Mennes*. *Ruisch*. *adv. anat. dec. I.* §. 10.

Methodus alia ergò examinanda est; quam vaga experimenta docuerint, effectus probarint, confirmarit retiocinium.

Qui inchoante morbo medicâ ope vel non utuntur, vel carent, hydrogala, & lactis serum, lac ebutyratum, abundè haurire nonnunquàm deprehenduntur, res in promptu cunctis, pretio viles: multique screatum incipientem malè habenti pectori adscribentes, communi, nec vituperandâ, plebeïorum consuetudine, ad moderandum illum mel adjiciunt, iisque quamplurimùm usi levamen sæpè capiunt. Quum autem *artem experientia fecit*, *exemplo monstrante viam*, fit hinc medico compertum, quàm hîc diluentia prosint solventibus mista: eique ratiocinanti apta videri incipit, quam averruncando malo inertem credidisset, simplicissima medela. Quippè crassum, fateri cogor, erramus errorem, dum simplicibus con-

tentâ naturâ sapientiores velimus videri. Mortalium candidissimum, simulque sapientissimum, verum medicinæ oraculum *Hermannum Boerhaavium*, præsens præsentem audivi fatentem errorem olim hâc in re suum: » Quondam risisse se, aiebat, *Hippocratis* » simplicitatem, in variis abdominis » morbis aquam mellitam, iners remedium, apprimè laudantis: eâ quippè » se fuisse opinione imbutum, ut acriora » medicamenta, sales varios, imò alkalinos tam fixos, quàm volatiles, & » id genus alia, sola esse crederet, in » morbis quæ forent actuosa: id tamen » observasse, qui systematis hujusce pœnas luerent, ipsos ægros suos esse, skirrhosâ præprimis diathesi laborantes. » Hinc sese tædio affici, infortuniis » lassari legendoque ac ruminando *Hippocrati* se totum, se integrum, dare: » mirari tum nervosam simplicitatem, » stupere brevitatem sapientem, quin » tandem systemate suo multis superiorem parasangis, dignissimamque, cui » pareant omnes, prædicare. Asseverare sese & posse, & debere, hippocratica sequentem se egregiè nonnunquam inveteratos morbos curasse, im-

» medicabiles levasse feliciter ». Undè idem in oratione *de commendando studio hippocratico.* » Hippocrates, *inquit*, ob» temperans morbo, eidem imperat: » suis illum artibus vincit: dùmque de» ficientis vitæ vires erigit, vel furen» tis in sua damna impetus temperat, » pauca, sed certa; vilia, sed apta, re» media invenit.

Sanè quotquot hujusmodi ægros curandos habui, hos vitam observavi tolerabilem egisse, dum in provectiore hoc morbo hisce simplicissimis uterentur, imò nonnullos integræ sanitati redditos, qui, inchoante malo, horum usum & copiosè, & diù, adhiberent: efficaciorem autem hæc opem attulisse, cum herbis & emollientibus, & saponaceis, aptè juncta.

Quid enim? Emollire & humectare, quæ aruissent; quæ obdurata essent, aperire; quod compactum, dividere; attenuare, quod concretum esset, una solaque in hoc morbo indicatio fuit. Quæ simplicia recensui, absque ullâ vi, summâ cum efficaciâ, nullo cum periculo, omne tulerunt indicationis punctum.

His verò vel non, vel serò, vel

parciùs, vel frustrà, adhibitis, actuosiora excogitare remedia ars dictitat, usuque nonnullam, in multis verò ne minimam quidem, opem præstat.

Nonnullam præstare opem dico, in incrementis obstructæ partis, skirrhosæque, tum diminuendis, tum auferendis. Quippè ubi obstructio vel skirrhus alicubi notabilis hæret, vicina eidem vasa, vicinæque glandulæ, quominùs suum liquidum per obstructa vasa expeditè transmittant, impeditæ, novas formant obstructiones, veteres firmant, compingunt, augent. Obstructionibus hisce & recèns natis, & etiamnum nascentibus, reserandis, si simplex methodus *pag.* 50 proposita minùs profuit, remedia dicta in arte *deobstruentia*, quæ *pag.* 49. magnam partem recensui, conferre poterunt, & solvendo impacta, & vasa lateralia expediendo, quo deinceps per eadem moles soluta transeat. Hâc ratione recentis tumoris aufertur augmentum, manente nihilominùs primò affectâ morbi sede; quam sæpè eadem irritant remedia, in dirumve cancrum convertunt. Ipsa enim morbi historia eam obstructorum naturam in his locis docere vide-

tur, ut perpetuo motu & affrictu, & irritatione, haud modò non solvantur, sed brevi pessimam lethiferamque conditionem induant.

Nec tamen inficias ivero ad percepta prima ipsius morbi indicia etiam alia posse, præter hanc simplicem methodum, proficua fore. Ut enim recentes obstructiones glandularum skirrho finitimarum aliis remediis diximus solvi nonnunquàm posse, ità & adhibita illa initio ipsius morbi profutura credere fas est: initio, inquam, ut enim sæpiùs innui, citò morbus in invincibilem ferè properat pertinaciam, maturatoque hinc opus est. Remediorum ad id utilium integram classem, *pag.* 49. recensui. Hîc verò loci quid picem, ac præcipuè piceam aquam, non commemorem; egregium illud balsamum solvens, tot laudibus à rev. G. *Berkely*, episcopo britanno, celebratum, tot encomiis ornatum, tot comprobatum experimentis? Princeps solventium est, adeóque videtur malo in incunabulis degenti adhibitum, spem curæ allaturum maximam. Serò equidem vocatus, in provectiore morbo propinavi, sed frustrà fui. Quid de spongiâ vase clauso ustâ

prædicem; inertissimo, ut videtur, remedio, prorsúsque inutili? Quod tamen veterum nonnulli, quod austriaci medici, (quemadmodùm nobilissimus *van Swieten*, augustissimorum romanorum Imperatoris atque Imperatricis archiater, haud ità pridem ad me scripsit), in glandulæ thyroidææ tumoribus feliciter curandis adhibent; quod etiam Amstælodami à germano medico in pluribus totius colli tumoribus duris summo applicatum cum successu, fidis novi auctoribus.

Verùm ut, quod dixi, repetam, vix videas quos prima mali labes reddat anxios futurorum. Spasmis ventriculum autumant flatibusque torqueri; eamque ob causam quæ spasmos solvant, quæ discutiant flatus, pessima mali irritamina, sumunt affatim. Suntque qui ventriculum sibi debilem esse, glutineque, & acore, & bile infarctum, rati, magno cum damno suo, catharsin spontè excitent, ore, anoque. Qui equidem error haud ægrotantium solus, sed & medentium est; quod etiam mihi olim, dum morbus obscurior esset, contigisse, fateor; & laudatis suprà auctoribus non paucis evenisse constat.

Interim, quod dolendum, patitur æger; dumque hoc morbo laborare certò noscitur, ferè perit.

CAPUT V.

Quum subdolus morbus huc usque enarratus animum requirit attentissimum, qui quid rerum geratur, confestim perspiciat, idoneaque remedia mox applicet; distinctam morbi ideam menti oportet præsentem esse, morbumque probè internosci ab aliis gulæ atque ventriculi incommodis, quibuscum affinitatem habere quàm maximam videri possit. Operæ pretium ergò erit paucis recensere, quæ de spurio morbo, eo scilicèt, qui causam fixam atque perennem non habere appareat, in operis divisione innuimus.

Citatus suprà medicus *Vander Sterre*, *lib. prax. med. chir. obs.* 8. refert ad se venisse hominem, deglutiendi facultate adeò privatum, ut nec liquida deglutire, nec solida posset; doloris cætera immunem. Causam expiscanti sibi in prægressâ aëris frigidi in calidum cor-

pus alluvie eam ſitam eſſe viſum eſſe: extemplo ex ſpirit. C. C. & tinct. Caſt. paratâ injectione ſuſtuliſſe malum. Gulæ quippè fuiſſe incipientem abſque inflammatione reſolutionem. Injunxiſſe tamen ruſtico per aliquot dies purgante remedio, injectuque uteretur eodem. At verò triennio poſthac elapſo contigiſſe idem ad ſeſe ut rediret agricola, quæritans quam offam eſſet deglutiturus, eam imis immobilem faucibus hærere. Tum ſe, magno cum hominis detrimento, pulcerrimæ curæ immemorem, ſpongiâ argenteo filo alligatâ bolum in ventriculum detrudiſſe, quemque curatum crederet, dimiſiſſe hominem. Eum tamen poſtera die æquè miſerum rediiſſe. Curam ergò enemate ſe tentare voluiſſe, quo motu inteſtinis concitato, eundem & œſophago conciliaret: ſera autem veſpere dum priora recordaretur, ſe hominem eodem, quo olim, modo, de integro curaſſe.

Platerus, obs. lib. I. cap. de tranſitûs per gulam defectu, ſcribit vetulam in noſocomio cum amiſsâ loquelâ in ſummam incidentem deglutiendi difficulta-

tem, pluribusque septimanis jure carnium & lacte ægerrimè sustentatam, demùm sanitati integræ redditam esse, solo, quem ex salviâ vino incoctâ parasset, gargarizatu, & aquâ vitæ, cui thymus intabuisset, ore contentâ.

Similem casum, curamque, *Acad. Leop. nat. cur.* loco ante memorato refert. Paralysis utroque in casu causa proxima fuit.

Willisius, pharm. rat. part. I. sect. 2. *cap. I.* historiam refert hominis, diu quidem impedito deglutitorum in ventriculum descensu laborantis, jam verò extrema agentis fere. Is sive inferioris œsophagi paralysin, sive qui deglutitis remoram faceret, tumorem, in caussa esse arbitratus, spongiâ ossiculo balenæ flexili alligatâ, protrusit deglutita in ventriculum: id quod longa deinceps annorum serie ipse sibi facere homo potuerit. Similem fere casum *Stalpaard vander Wiel, Cent. II. part I. obs.* 27. habet. Evidenter hic paralysin arguimus.

Imo luxatio ossis hyoidis impedire deglutitionem potest. Egregius *Ant. Maria Valsalva, tract. de aure hum.*

cap. II. in deſcribendâ fabricâ uſuque quarti paris muſculorum pharyngis, hyopharyngæi dicti, quod ſextum par Santorini audit, hæc habet : » à muſcu-
» lorum iſtius paris violenta diſtenſio-
» ne, quando videlicet nimis copio-
» ſa, & non benè manſa cibariorum
» quantitas in pharyngem protruditur,
» poteſt *luxationis* ſpecies ſuccedere in
» appendicibus cartilagineis ejuſdem
» oſſis hyoidis : quod ego in muliere
» bononienſi à deglutitione craſſioris
» boli bovillæ carnis non benè manſæ
» obſervavi. Putabat mulier multiſque
» impoſuerat, ſe divexari à bolo in
» faucibus hærente ; quem ut indè de-
» turbaret, varia manuum & medica-
» mentorum auxilia tentavit, ſed in-
» caſſum. Jamque elapſum triduum
» erat abſque eo quod ullum cibum,
» vel potum, aſſumere potuiſſet, cum
» denique à me opem quæſivit : ego
» verò omnibus perpenſis cùm in ali-
» qua ex appendicibus cartilagineis
» oſſis hyoidis luxationem ſuſpicarer,
» partem, ut anatomica indicabat co-
» gnitio, ita digitis contrectavi, &
» ilico per unam vel alteram contrec-

„ tationem, omnia in priſtinam ſani-
„ tatem redacta ſunt ſic, ut immedia-
„ tè, abſque ullo deglutiendi incom-
„ modo, juſculum ſumere, & cibum,
„ mulier, modo deſperata, potuerit„.

Spaſmis poteſt ſimilis morbus gigni. In *act. Edimb. part. I.* §. 28. *Robertus Aird* poſt efflореſcentias, poſt colicos dolores, poſt febrim ſpaſmis convulſionibuſque ſtipatam, incidit in deglutiendi impotentiam: quam tandem cataplaſmate diſcutiente anodyno, & tincturâ roborante nervinâ, medici vicerunt.

Anni 1742. æſtate fere mediâ, mulier ſeptuagenaria, corpore calens ſudanſque, cogitur ſtringente acri boreâ, apertis cubiculi feneſtris, diù immorari, unde mox refrigerari collum ſibi, febrimque adeſſe percipit. Tum nutare caput, pendulum fieri, imperatis non obſequi motibus. Febris in xj. diem perduravit, quo ipſo die urina criſeos factæ ſigna dedit. 14. die febris perfectè judicata dici potuit. Nihilominus à ſeptimo die ſuffocatio ægram ſingulis propemodum veſperis incipit affligere, dieque xj. deglutiendi auferri

facultas, ut deglutita tandem per nares redirent. Monita mulier inter deglutiendum nares clauderet, id se facere asseverabat nullo modo posse, quod sibi respiratio, mox ubi id tentaret, interciperetur. Vox enim ipsi ingrata, quemadmodum illorum, quos perperam ajunt per nares loqui: his enim per obstructas nares vix, difficulterve, transit aër: huic vero feminæ licet obstructæ multum nares essent, viam tamen aër pandere sibi per easdem coactus fuit, quia à velo palatino atque uvulâ laxatis, solitoque magis in anteriora pendulis, liberum aëris iter occlusum erat. 24. morbi die interiit. Frigus affecit nervos octavi, fortè & noni, paris, per collum decurrentes, præcipuéque illos, qui deglutitioni potissimùm inserviant, ramos.

Hysterica mala quàm frequenter pessimas anginas æmulentur, deglutitionem lædant, hancque ob causam imponant incautis, notum adeò, ut opus explicatione non habeat; nec reperias qui hæc ab eo, quem tractamus, morbo, non brevi discernat. Tamen mihi tem-

perare nequeo, quin memorandum casum addam. Anno, 1743. mense novembri, contigit ut femina quinquagenaria, menstruo fluore carens, macilenta, hysterica, melancholica, avidissimè pisa dicta grisea comedens, sentiret fauces sibi subitò constringi, ut nec sursùm premi videretur bolus, nec deorsùm posse. Incassum ferè omnibus, quæ artis essent, tentatis, injiciendum esse decrevi enema eccoproticon, ejusque peracto effectu, aliud, ex vj. unc. lactis dulcis, & opii gr. iv. paratum, esse immittendum. Oboriebatur indè placidissimus somnus, eoque finito, restituta in hunc usque diem deglutitio.

De iis affectibus, quos spinæ, ossa, aliæque quæcumque similes materies gignant, hîc loci disserere alienum videtur: auctores chirurgici passim, ac præcipuè *Memoriæ dictæ Acad. Reg. chirurg. paris.* qui pulcerrimos horum omnium casus curationesque referant, adeundi sunt.

Parùm arti, non diffiteor, tractatulo hocce contulisse videbor. Namque modo in animo habui calamitosum

morbum, qui in obſcuro hucuſque, & dubio, & incerto magnam partem jacuiſſet, prodere foras; quâ illum ratione invadere homines, incrementa capere, inque mortem ducere, pluries animadvertiſſem, neve labili memoriâ exciderent chartis mandaſſem, ſecundum artis regulas deſcribere; qualiſnam cauſa proxima eſſet, quamque diverſam ſedem ſæpè obtineret, ex ipſis demonſtrare cadaveribus; quæ ſparſim hîc illîc ſuper hâc re tum veteres haberent, tum recentiores auctores, fideliter colligere; morbi pro virili explicare phænomena; curatu quàm eſſet difficilis oſtendere; tandemque quâ fortunatiore methodo forſan in poſterum curandus videretur, innuere paucis. Atque hîc mihi terminos figo. Utque in opuſculo de *colicâ Pictonum*, ita & hîc optimos provoco artis proceres, cultores medicinæ omneis, hæc grata, hæc accepta velint eſſe, tantum prolata arbitrati, ut de ditiſſimâ penu ſuâ promant, quæ in hiſce ægris tum inviſendis, tum quandoque curandis, tum in examinandis hoc morbo extinctorum cada-

veribus, in artis detexerint incrementum; quæque vel morbo curando saluberrima, vel saltem eidem mitigando aptissima observaverint. Quibus dum mihi rem gratissimam præstent, miseris mortalibus præstabunt utilissimam.

FINIS.

ANTONII DE HAEN,

CONSILIARII ET ARCHIATRI

S. C. R. A. MAJESTATIS,

NECNON MEDICINÆ PRACTICÆ

IN UNIVERSITATE VINDOBONENSI

PROFESSORIS PRIMARII,

QUÆSTIONES

SUPER METHODO INOCULANDI

VARIOLAS.

PARISIIS;

Apud P. F. DIDOT, Juniorem, Bibliopolam, ad ripam Augustinorum, propè Pontem Sancti Michaëlis, sub signo Sancti Augustini.

M. DCC. LXIX.

Cum Approbatione & Privilegio Regis.

Nec trepidus ero ad proferendam ſententiam meam, in quâ magis amabo inſpici à rectis, quàm timebo morderi à perverſis.... magiſque optabo à quolibet reprehendi, quàm, ſive ab errante, ſive ab adulante, laudari. Nullus enim reprehenſor formidandus eſt amatori veritatis. Etenim inimicus reprehenſurus eſt, aut amicus. Si ergo inimicus inſultat, ferendus eſt; amicus autem ſi errat, docendus; ſi docet, audiendus. Laudator verò, & errans confirmat errorem, & adulans illicit in errorem.. B. Auguſtinus, libr 2. de trinit. in procemio.

QUÆSTIONES

SUPER METHODO INOCULANDI

VARIOLAS.

TRIGINTA, & quod excedit, anni ſunt, cùm primum ex *Thraciâ* inſitio variolarum in *Angliam* inducebatur. Angli famâ ejus capti, eandem mox ſuam in *Americam* invexere. *America*, vice versâ, illam in *Angliâ* adverſa fortuna quaſſatam, & ſepultam, reſuſcitavit : ex quo cunctorum ferè encomiis atque ſuffragiis totas Britanniæ inſulas ſibi ſubjecit. Inde verò varias ad nationes delata, tenuem hîc, illîc duram ſortem, apud plurimos, nacta eſt.

Operæ pretium erit mutabilis insitionis sortis apud Anglos, exiguique apud alias gentes progressûs, indagasse originem.

Vitæ humanæ conservandæ studium nimiis eam laudibus forsan extulerat; repudiaverat, instructa haud satis in principio rerum, inquieta conscientiâ. Lite utrinque motâ, en mox tristia dedit misera mortalium conditio suæ corruptionis exempla! Mens præoccupata utrâque à parte visa est; historiæ ejusdem, singulique experimenti, mira pro animorum dispositione varietas; libido calumniandi; odiosus dominandi in alios amor, undique apparebant.

Obnubilata hinc veritas his, qui neutram partem amplexi, verum unice perquirebant. Maxime verò, quando viles utrinque animi ad sententiam suam per fas, nefasque, tuendam, falsa pro veris, incerta vendi-

tabant pro certis; nimirum ut inconditâ argumentorum mole eliderent fauces adversariis. Tunc enim, licet in summâ rerum alterutra pars duntaxat veritati litaret, erraret alterutra; utraque tamen falsa refellendo, quædam verissima protulit. Effectum hinc, ut qui belli finem anheli præstolabantur, demum projicerent animos, spemque totam, fore ut certi quidquam unquam adipiscerentur.

Numquid sapienter illi? Haud omnino. Bonæ causæ integritatem coram tribunali non labefactat illa ejus calamitas, quod sinistros patronos nacta sit, quod infidos, quod mendaces. An justè causam christianam deridebat *Julianus Apostata*, quod erroneis falsisque ratiociniis eandem defendere *heterodoxi* annitererentur? Profectò est sedulo in hisce quærenda quæstionis origo; sedatoque animo & quid,

& quousque, verum utrinque dictum sit, examinandum; videndumque accuratè quid demùm in quæstione supersit, ad quod sapienter, & directe, respondere impediverit altercandi amor, idque ea præcipuè in re, quæ salutis communis tantopere intersit.

Hæ porrò me causæ impulere, præcipua quæstionis capita sedulo colligerem, ad quæ à magnis, quos veneror, viris, insitionis patronis, necdum ita directè responsum sit, ut fluctuantes animos convincant, totamque gentem medicam insitorem reddant. Sane hi defectus suspensum & me tenent, moranturque, ne nostræ numerosæ academicæ juventuti hanc suadeam, hanc laudem methodum; neve publicè eam, privatéque, defendam, insinuem, inducam. His igitur quæstionibus ubi directè fuerit satisfactum, manibus

ibo pedibuſque in ſententiam affirmantem : conabor inſitionem brevi ex anglicâ auſtriacam facere germanamque : doctrinâ demùm promovebo, adhortamento, exemplo. Præprimis verò eum, qui mea mihi dubia excuſſerit, æternum venerabor.

Si qui verò ſint, quos carpendi, calumniandique animus, virulento in me calamo ducat, ſciant hi, uti nec formidine eorum ab iis, quæ inquieta conſcientia dictabat, evulgandis abſtinui, ita neque eoſdem reſponſo me dignos habiturum. Concludent quippe ſapientes deſperatam admodum eorum cauſam, quæ feminarum in foro altercantium more defendi debeat. Hæc ſola conſideratio quodvis reſponſum, ipſis unquam dandum, præſcindit.

Quæſtiones igitur principales,

ad quas directa responsio desideratur, hæ sunt:

I. Utrum insitiva methodus per DEUM licita?

II. Sitne eadem plures in vitâ servatura, quàm via dicta naturalis?

III. An certo certius quivis penè homo debeat variolis laborare?

IV. Numquid omni dubio vacet, quod inoculatio, sive effectum sortita, sive irrita, hominem à variolis perpetuò immunem præstet?

Hoc ipso ordine singulas quæstiones examinabo.

§. I.

§. I.

Utrum insitiva methodus per DEUM *licita.*

QUÆSTIO hæc sequentem includebat difficultatem. Mortalium nemo ullum in propriam vitam jus habet; adeóque neque jus habet suam vitam in evidens discrimen conjiciendi. Inoculatio autem hominem in tale discrimen conjicit. Ergo illicita est.

Argumentum sic probabatur: demus, secundùm plures insitionis patronos id verum esse, quod mortalium vigesimus citrà variolas moriatur: ponamus ab insitione mori vigesimum quemque. Nonne igitur ille, qui inoculationem subit, & qui fortè vigesimus ille immunis fuisset, sese periculo exponit, ne jam ille vigesimus sit, quem insitio de medio tollat?

Claudicare hoc argumentum pars altera dixit. Et quidem ita, *ut vix centesimum mori ab inoculatione nonnulli asseruerint; alii vix quingentesimum; alii verò nec millesimum. Et quemadmodum*

in desiniendis ab insitione mortuis graviter erratum esset, ita & in determinando numero illorum, qui per omnem vitam à variolis sarti tecti viverent, deviatum à vero esse; siquidem vix millesimus citrà variolas diem obiret.

Ratiocinium hoc, nisi me animus fallit, audaculum est, fundamento destitutum, experientiæ contrarium; ut ad §. III. demonstrare conabor.

Verùm concedamus pro momento justum hoc ratiocinium esse, id tamen minime solvit quæstionem. In re absolutè vetitâ, frequentius rariusve periculum locum non habet, nullaque exceptio datur, nisi expressâ legislatoris voluntate. Si igitur nemini mortalium jus competat in propriam vitam, nullo casu excepto; æquè parum licebit eam rariori, quàm frequentiori, exponere periculo.

Sed visum quibusdam est peremptorium sese responsum habere. *Sunt qui nunquàm variolis laborent; suntque quos nunquàm insitio contaminet; atqui hi iidem sunt. Ergò insitio nunquàm periculum mortis inducit illi, quem naturales variolæ nunquàm impetivissent.*

Utinam minorem suam propositionem probarent! Verùm id non posse

eos, adeóque totum ruere argumentem, patebit ad §§. III. & IV.

At verò demus iterùm minorem se suam posse probare, numquid quæstionem solverint? Non arbitror. Si nemini jus in vitam propriam auferendam, utique etiam non in eam abbreviandam. Atqui insitio saltem conjicere hominem potest in periculum abbreviandæ vitæ, qui alioqui fortè post 30. annos variolas habuisset. Ergo.

Petitur igitur ad datam quæstionem *directa* & evidens responsio, hucusque desiderata, concessa nunquàm.

Excutiamus nunc responsa *indirecta*. Licita habentur, secundùm divinas, humanasque leges, exempla benè multa, in quibus se exponit homo minori periculo, majus evitaturus. Suntque inter hæc tum evidentiora iis, quæ ab insitione, tum frequentiora, pericula. Ergò saltem licebit periculum tantillum, vix contingens, subire; quo & majus, & inevitabile, averruncetur.

Expendamus ordine singula.

I. Si ideo insitio vituperanda, quod nonnulli indè moriantur, medicis ultrà vetitum erit venam tundere; emeticum exhibere, purgansque; artus amputare, secare calculos: quandoquidem multi indè

pereunt. Atqui hæc adeò periculosa permissa sunt, ut mors præcaveatur. Ergò multò magis inoculatio.

Sed, si quid video, defectuosa omninò insitionem inter, & medica hæc auxilia, comparatio est.

Medicina cum auxiliis suis à DEO creata, DEO gaudet auctore. Eccli. 38. Numeratque in suis cultoribus prophetas, evangelistas, principesque christianæ fidei martyres. Nil simile hesterna insitio poterit proferre. Ex hoc capite auxilia medica jam justa, imò sacra, habentur. Nec dicat quis *medicinam, suis in primordiis simpliciorem, violentis auxiliis his caruisse.* Nam laudatur B. *Lucas* ut medicus. *Coloss. v.* 14. Medicum eum eundem cum evangelistâ fuisse, doctissimus *Freind* inter cætera indè arguit, quod nemo evangelistarum morbos plures aptiore idiomate medico græcè adpellaverit, quàm suo in evangelio *Lucas.* Sed *Lucæ* temporibus, jam ultrà iv. secula, ipsissima hæc enarrata auxilia medica, in usu fuisse, *Hippocratis* monumenta demonstrant.

Deindè, nec purgans, nec vomitorium unquàm, ut aiunt, *per se*, at modò *per accidens*, lethale fuit. Sed

variolæ, non *per accidens*, ſed *per ſe*, periculoſæ ſunt.

Tamen malè adminiſtrata hæc artis auxilia lethum pepererunt. Concedo: ideóque oportet eadem benè adminiſtrare. A benè adminiſtratis mors non ſequitur. Numquid idem de inſitivis variolis quis adfirmet?

Sed auxilia hæc adhibentur etiam dubiis in caſibus, ubi ab eorum adplicatione ingens nonnunquàm eſt diſcrimen. Id verò licet. Cur ergò inoculare non liceat in caſu minime dubio?

Ipſum hoc dubium culpâ exſolvit artem, non inſitionem. Verſatur æger in præſentiſſimo mortis periculo: ni juvetur, mors inſequatur neceſſe eſt. Certa mors ut præveniatur, incertum adhibetur remedium. Numquid id affirmare de homine ſano, inſitionem ſubituro, queam? Nullo verſatur in periculo. Variolas fortè nunquàm paſſurus fuiſſet. Sin verò patiatur quondam eaſdem, majus fortè non ſubibit, quàm nunc in inoculatione, periculum. Imò ſi à variolis naturalibus eſt moriturus, poterit mori poſtquàm 30. 40. 50. annis, patriæ, Eccleſiæ, familiæ, egregius exſtiterit utiliſque civis. Ità ut is, qui inſitionem ſubit,

quâvis peccet ratione. Cadit ergò vis tota comparationis.

Missio sanguinis potest equidem infelix esse, sive incuriâ, sive ignorantiâ, tum medici eam suadentis, tum facientis chirurgi; sed infortunia hæc venæ sectioni non debentur. Si bonus medicus secundùm artis regulas suaserit illam, si aptus chirurgus eam, cum bonis instrumentis, ex suæ artis principiis, instituerit; venæ sectio per se est auxilium innocuum. Quis id ità de insitione affirmet?

Si artus amputem, si calculum secem, facio quidem periculosas operationes; at verò citrà eas, & miserrimè, & certò, & sæpè citò, moriendum misero fuisset. An id ità in inoculando?

II. Ex sexaginta gravidis una passim moritur. Feminæ nihilominùs nubere licet. Licet proindè in bonum generis humani se submittere periculo. Quod si liceat periculum sexagesimi subire, multò magis periculum millesimi.

Qualisnam comparatio! Matrimonium ab ipso Creatore, Gen. 2. institum est: itane insitio? Matrimonium, catholicus loquor, ab Ecclesiâ catholicâ creditur à benignissimo SERVATO-

RE ad ſacramenti evectum dignitatem : etiamne inſitio ? Quæ igitur ſimilitudo rem inter, inſtitutam à Deo, nobilitatamque, & inſitionem; quæ neque Deo auctore gaudeat, quamque exercere nùm liceat, adhùc ſub judice lis ſit ?

III. Plures homines unico menſis ſpatio in mari pereunt, quàm plurimis annis inſitione. Licitum tamen, v. g. ut pater munus egregium ſuo filio conciliet, quo frui tamen, non niſi mari tranſvectus, poſſit. Si majus periculum fortunæ causâ ſubire liceat, utique minus, ipſius vitæ causâ ſubire licebit.

Providus ſator generis humani mare poſuit, ceu commercii diverſarum gentium vinculum; quo ipſæ inter ſeſe mutuis ſubvenirent neceſſitatibus. Ipſe panis, inevitabile illud vitæ ſuſtentaculum, apud Batavos deficeret, ni illi eum ex mari Baltico ſibi compararent. Vinum creaverat Deus ut cor hominis exhilararet : hoc largiſſimi Creatoris beneficio Angli carerent, ni iter ad *Britannicas inſulas* mare panderet. Piſcibus, & pulchris vegetalibus, mare replevit, ut eos indè homines improbo caperent labore. *Petrum* juſſit altum in mare navem duceret, quo diviti gau-

deret piscatu. Dùm ob magnificam telluris dispositionem *David* rex divinas laudes canebat, simul admirabatur vastissimum mare, tam infinitorum animalium genere refertum, quàm mortalibus navigabile. Ipse Servator mare transivit, apostolos transire jussit. Quî enim aliter Britannicis insulis, Siciliæ, Corsicæ, Sardiniæ, Melitæ, Rhodo, Candiæ, &c. fidem christianam hi, eorumve successores, inferre potuissent? Hæc optimè *Grotius de mari libero.*

Hîc igitur video rem quidem per se periculosam, sed quæ tamen Deum auctorem habeat, uti animi corporisque bona genti cuique distribuat. Quid verò hîc inoculatio? An gaudere eam auctore & institutore Deo quisquam probaverit? probare possit?

Marina ergò itinera quum institutum referant Creatoris, insitiva methodus cùm nil tale redoleat; nullam omninò inter sese tolerant comparationem. Nullius ergò ponderis, quod indè petitur, argumentum est.

IV. Minus malum majori præfertur; consuetudine adprobatâ omnium christianorum populorum; quandò v. c. navis, contagione infectâ, potiùs pleno in mari,

tum omnibus hominibus, perire permittitur, quàm ut in portum excepta, contagium propaget: vel quandò tempore pestis, limitibus civitati circumpositis, quisque limitum transgressor sclopeto occiditur, ne urbem ingressus disseminet contagium.

Ergò si à variolis naturalibus septimus quisque, secundùm datos calculos, moritur, & ab inoculatione tantummodò millesimus; licebit, præstabitque, unum, quàm 143. mori.

Respondeo præscios naucleros esse, quod ex portu contagioso solventes, nunquàm sint aliis in portubus admittendi. Et ubi ad pestim averruncandam cancellos urbes circumpositos habent, quos qui transilierint occiduntur, schedulis saltem affixis infligendæ mortis pœna ad cancellos legitur; & qui transiliturus esset, adeóque occidendus, priùs ab excubiis monetur.

Verùm ad §. II. operosâ responsione opus non esse patebit, imò tribus eam verbis confici posse.

Qui insitionem, ceu illicitam, condemnant, suo sibi jugulant gladio. Consuetudinis quippè est illis, ut, si magnâ in familiâ infans benignis laboret variolis, suadeant jam cœteros infantes con-

suescere cum eodem & condormire : quo & benignis illi afficiantur. Ergò hi idem consuetudine cum infecto faciunt, quod nos insitione ; id si illis licèt, & nobis inserere licebit.

Resp. 1. sententiam horum medicorum prorsùm erroneam esse : nam discretæ variolæ generant confluentes ; confluentes discretas. Id quotidiana exempla demonstrant. Id etiam defensores insitionis publicis testimoniis de insitivo pure notarunt. Idem magnus *Boerhaavius* de benigno pure insitivo observatum scribit in præfatione, seu dissertatione potiùs, *ad morbos aphrodisiacos.* » Robustissimi agricolæ, *inquit*, » sanissimo sanguini pus de papulâ va- » riolæ, particula vix conspicua, apice » aciculæ infigatur, quis mortalium cre- » dat ! en febrim omninò singularem, » sui semper genii tenacem, suo defini- » tam tempore, propriis stipatam sym- » ptomatibus : mox erumpentes admira- » ris papulas certæ formæ, naturæque ; » intrà determinatum tempus in abs- » cessus purulentos qui degenerant, » quorum tanta sæpè glomeratur fre- » quentia undique, ut omnis ferè san- » guis, efficaciâ mali, in malignum pus » conversus sit, *totumque aliquandò cor-*

» *pus pessumdet*; atque minima rursùm
» particula virus idem gerat, sanumque
» corpus valeat inficere simillimo con-
» tagio ». Sed de magno hoc viro mox
adhùc quædam.

Resp. 2. sententiam erroneam non modò, verùm etiam illicitam esse, eamque qui sequantur medicos graviter reprehendendos; iisdem prorsùm de causis, ob quas insitio condemnatur. Ubi enim possibile est, separationi sanorum ab infestis est semper studendum.

Fas sit hâc occasione monuisse, quod incomparabilis *Boerhaavius*, inter insitivæ methodi promotores, à multis perperàm recenseatur.

Verum quidem est eum in aph. scripsisse: *prophylaxis insitiva videtur satis certa tutaque*. At non adeò firma hæc ipsi sententia in animo inhæsit, quin multoties vacillaverit. Id patet laudatâ mox præfatione, quam scripsit ad finem anni 1727. pluribus ergò annis, postquàm illam sententiam suis inseruerat aphorismis.

Adeò verum hoc ut, triennio ante fata, me præsente, testaretur, se malle homines naturaliter, quàm insitione, affici. En propria verba quæ ex ore hujus medicinæ oraculi exscripsi: » Si

» puer converſetur, & condormiat cum
» puero bonas variolas habente, ille
» non habens contagii ſuſpicionem,
» tunc adhùc tutius per deglutitio-
» nem ordinariam miaſmatis, quàm per
» inſitionem, habebit, & æquè bonis
» variolis laborabit. Quærunt à me an
» debeat inſertio fieri? Dico tantùm,
» quod cum illo infecto converſari de-
» beat : nam plerumque afficietur, ſi
» non ſemper, neque inſitione factâ
» omnes laborant eo morbo. Hinc ca-
» non in numeroſis familiis, ut, ſi
» unus puer laboret, omnes alii, qui
» nondùm variolis laboravere, cum
» illo puero includantur ».

Sanè qui ſemper & unicè ex iis, quæ in *inſtitutionibus* & *aphoriſmis* typis impreſſa leguntur, concludere velint quæ mens *Boerhaavio* fuerit, næ toto errant cœlo. Mutavit enim ſententiam ſæpè, eamque mutatam nobiſcum communicabat : typographis nihilominùs eodem ſemper modo deficientes hos libros recudentibus. Nunquàm ibi legitis mutatam de duplicaturâ peritonæi ſententiam : hanc tamen duplicaturam ex *Swammerdammio*, *Ruiſchio*, *Douglaſio*, negabat in collegiis : negabat in præfatione ad

Swammerdammii biblia naturæ. Si quis crederet se mentem magni viri benè capere ex cap. *de morbis gravidarum*, de *partu difficili*, de *puerperio*, de *lue venereâ*, ille immensum erraret; quum in collegiis planè diversa discipulos erudiret.

Fuêre anni cùm textum suum de insitione ne ullo quidem verbo commentatus esse visus sit, ut concludere datur ex *spuriis comment. an.* 1731. *Lond. apud Knebel & Knapton, editis.*

Interim, ex responso ad hanc ipsam quæstionem paulò ante dato, patuit me *Boerhaavii* consilium, de consuescendo cum puero infecto, minimè adoptare. Attuli id duntaxàt, quo mens ejus circà insitivam methodum patesceret.

Ex omnibus hucusque dictis evidenter patet, *neque directè, neque indirectè*, unquàm ad gravem hanc primam quæstionem à defensoribus inoculationis responsum esse; id verò demùm ut faciant, ne ultrà utilissima eorum methodus *procrastinetur*, necessariò requiri.

§. II.

Utrum insitiva methodus plures, quàm via naturalis, in vitâ servatura sit?

Hoc, ceu demonstratum, ponitur. Quippè *ex naturalibus variolis septimus moritur, ab inoculatis vix millesimus. Ergò differentia est ut* 1. *ad* 143. *Itaque si ex primis* 3000. *moriantur, ex ultimis modò morientur* 23. *aut* 24.

Respondeo iniquam omninò videri, quam inter mortuos utriusque classis comparationem instituant.

Variolis epidemicis, nunc benignioribus nunc malignioribus *Hagæ-Batavorum* grassantibus, carus ejus incolis magnum ægrorum numerum semper curandum habui. Felicissimæ meæ sub *divinâ clementiâ* curæ: in variis epidemiis, nemo mihi laudes auferet, nemo eripiet honorem. Meminerunt plures nobiles ibidem matronæ, dùm Viennam abiturus ultimum vale dicerem, se lacrymabundas declarasse,

quàm exoptassent, ut, antequàm abiissem, universa proles variolis laborasset! Praxi oneratus omnium adornare historiam non potui; 220. tamen historiam exactè adornavi, ex quo nempè ingenium ad hunc morbum curandum deditâ operâ adplicui. Horum 220. hominum *unicus* duntaxàt periit.

Vnicum dico; quamvis quinque perisse notaverim. Sed simul notatum invenio, quod horum quinque primus omnem omninò potum respuebat; quod ad alterum re penè conclamatâ advocabar; à tertio V. S. nullâ ratione impetrare poteram; quartus spirituum vinique abusu fermè exustus erat; quintus modò secundùm omnes artis regulas tractatus, & moriger, perierat.

Condonabitur mihi quatuor horum, ex quinque mortuis, exemptio: siquidem & hos eximi jure merito oportere perspicuè quisque videat, & magni viri ex suis inoculatis mortuis plures adhùc scrupulosiùs eximere soleant.

Vidi pariter paucissimos admodùm à variolis in *Hollandiâ* mori, curâ ejusmodi medicorum, qui, ut in cæteris, ità & in hoc morbo, optimâ methodo uterentur. Idem observo *Viennæ*, vicinisque in urbibus, sub bonorum medi-

corum curâ. Idem de se, aliisque, testatur clariss. *Læberus, tract. in 8°. Jenæ.* 1730.

Ægrè ergò nemo ferat, quod comparationem naturales inter, insitivasque variolas, quam multi insitionis patroni, posuerint, non admittam. Plura profectò vidi, evidentiora expertus sum, quàm eandem ut admitterem.

Quare, si his auctoribus relictis, eos adeamus, qui centesimum, ducentesimum, trecentesimum ab insitione obiisse enarrent, notabilis non supererit, mortuorum utriusque classis, differentia. Si id ità se habeat, bellum hodiernum de insitione incassùm geritur. Sed reliqua argumenta excutiamus.

Cura insitiva facillima est; cura naturalium difficultatibus scatet: indè necessariò mortuorum numerus in his, quàm illis, major.

Resp. 1. Si curæ insitivæ non probetur licentia, frustrà ejus facilitatem laudari.

Resp. 2. Comparationem hanc iterùm nimiâ fieri exaggeratione. Nam utræque sæpè faciles; neutra magnis sæpè difficultatibus caret. Quod variolæ naturales facillimè tolerentur, ægrique vix ægrotent, vix lectis in-

hærere cogantur, vix jacturam patiantur venuſtatis; multoties vidi, videre medici omnes. Quod malè admodùm, & periculosè ab iiſdem ægri decumbant, haud rarò dolui: ſed ſimul vidi optimos viros idem de inſitivis publicè fateri.

Differentiam majorem arguit pus ſemper benignius adhibitum in inoculando.

Corporum diverſa diſpoſitio majorem differentiam facere videtur, quàm puris benignitas. Nec deſunt inter inſitionis patronos, qui idem in inſitivis animadverterint. Conſtititque idem ex *Boerhaavii* allato textu §. I. Obſervatio quotidiana id in naturali contagio docet. Eodem contagioſo tempore, eodem in cubiculo, primus fortè infans, & paucas habet, & faciles variolas; alter haud quidem numeroſas, ſed moleſtiſſimas; tertius multas, leveſque; quartus ferè lethales: & iterùm in aliâ familiâ vicibus omni modo permutatis.

Verùm præparantur corpora ad inſitivas, & non ad naturales. Præparati proindè mitiùs habebunt. Minùs proindè morti expoſiti erunt.

Non diffiteor quin interſit, utrum *Socrates* afficiatur variolis, an *Epicuri de grege porcus*; differentiam tamen mi-

norem eâ, quæ vulgò ponitur, pono. Patuit id publicis ſcriptis ab inſitionis aut patronis, aut ſaltèm ſic creditis, editis. Et quàm parùm ſæpiùs ad futuras naturales variolas vel optimæ præparationes conferant, agnovere *eruditi edimburgenſes*, *act. Edimb. part.* 3. §. 2.

» Quamvis, *inquiunt*, venæ ſectio
» in principio variolarum pluribus in
» caſibus manifeſtò levaret, diſcerni ta-
» men non poterat, an V. S., ſive ea
» inſtitueretur ante febrem varioloſam,
» ſive poſt manifeſta ejuſdem ſympto-
» mata, quidquam prodeſſet ad va-
» riolarum tùm naturam determinan-
» dam, tùm frequentiam. Pluribus enim
» illorum, quos V. S. purgatio, fon-
» ticuli, tenuiſque ac refrigerans diæ-
» ta, belliſſimè præparaverant, con-
» fluentes, malignæque admodùm va-
» riolæ, contingebant. Aliis verò,
» eâdem planè methodo tractatis, ut
« & *ingenti numero* eorum, quos ars
» minime præparaverat, *benignœ* ob-
« tigere. Nonnulli qui, mercurio cu-
« rati, notabili adhùc tempore æthiope
» minerali utebantur, confluentibus
» petebantur, & peribant.

Igitur fallunt ſæpè vel optimæ præparationes, plurimis non præparatis

morbus levissimus est. Non est ergò hæc, quæ convincat, regula. Pergamus ad alia.

Qui artem medicam ritè calleant medici, sunt rariores, bonaque proindè eorum methodus servabit paucos. In pagis remotis, in locis abditis, in quibus aut reperiundus medicus non est, aut super variolis consuli non solitus, summum erit semper à naturalibus periculum. Imò multi medicis utuntur quidem, at non obediunt, quamobrem toties bonus Sydenham ægros suos immorigeros vel periclitatos, vel mortuos, lamentabatur. Augescit semper hinc periculum in variolis naturalibus.

Inducta insitiva methodus his omnibus mederetur. Vt enim Londini, & alibi, laudabiliter institutum, ità ubique, hunc in finem, consecrari nosocomia possent, in quibus insitio gratìs administraretur. Ità in omni regione, singulo mense, aliquot centeni curari possent facilè: nam requireretur ibidem modò unus, rerum gnarus, medicus director, cujus nutui cæteri medici & chirurgi parere tenerentur. Opus porrò hoc inoculandi elapsis aliquot annis ità decresceret, ut deinceps pauci semper inoculandi superessent.

Dignum attentione argumentum!

ſed dico 1°. quod jam ſæpiùs, ſi operatio illicita eſt, argumentum, ut ut ſpecioſum, ſponte ruit.

Dico 2°. Erit perpetuò numerus eorum ingens, qui ſe, ſuoſque, oblatæ gratis inoculationi ſubmittere recuſent. Capientque noſocomia infimam modò plebem. Melioris verò ſortis homines, boni cives, nobiles, qui ſuis in ædibus inoculantur, periculo expoſiti erunt in malos medicos incidendi, vel erunt bonis ſuis medicis immorigeri: ut etiam hiſce de cauſis infelicis inſitionis effectibus ſubjaceant.

Sed dico 3°. ſi hoc conſilium ità laudandum eſt, deſtinentur publicâ auctoritate eadem noſocomia in quâvis regione, ut inibi, quovis epidemico tempore, naturales variolæ gratis curentur, cum veniâ accedendi, ad leviſſimam ſuſcepti contagii ſuſpicionem. Ità omnes iis de locis, qui medicis, ſaltèm eruditis, careant, commodè curabuntur: quandóquidem unus ſaltèm intelligens rerum medicus ibi aderit, cujus imperio cæteri medici pareant. Sic etiam his incommodis proviſum erit in variolis naturalibus, citrà ullam neceſſitatem inſitionem ideò præferendi.

Sed ultrà progrediendum. Si res ità ſe, ut dixi, habet, legitima ſuſpicio ſubit animum, num vigente inoculatione plures à variolis non moriantur, quàm eâdem repudiatâ?

Contagium enim majus, minusve; æquè ab inſitivis habetur, quàm à naturalibus. Quamvis enim nonnulli auctores certâ de causâ inſitivarum contagium minuunt, tamen ipſi aliam ob rationem idem, ut & cæteri paſſim omnes, admittunt; patheticéque, jure merito, aliquandò deſcribunt.

Igitur ſi in urbe, in quâ nullæ variolæ, quis inſitionem ſibi fieri curet, poterit urbem hanc contagione inficere.

Sed, inquiunt, *faciat hoc in urbe, in quâ nunc variolæ jam graſſantur. Fiet ità, ut qui eâ in urbe hoc morbo deinceps affliguntur, potiùs à contagio naturali affligantur, quàm ab inoculato.*

Non attendunt hi viri ad id, quod aliâ occaſione toties inculcant: inſitivas nimirùm tunc periculoſas eſſe, quandò vel ante inſitionem, vel poſt eandem, contagium epidemicum acceſſerit. Velintne hoc conſilio ut homo infelicis inoculationis periculo ſe ſponte exponat?

Hinc excogitavere aliud conſilium.

Inoculandus, inquiunt, *ædes ſeligat, in quibus incolæ nulli, niſi variolas paſſi. Nemini exiſtet tunc cauſa contagii.*

Reſp. 1. Nemo certitudinem abſolutam habet ſe variolas iteratò non habiturum; ut patebit §. IV.

2. Oportet ad ægrum accedant medicus, chirurgus, pharmacopæus, confeſſarius, neceſſarii, cuſtodes: qui ſuſcepto veſtibus contagio urbem inquinent.

3. Centeni homines rerum agendarum causâ toto illo tempore herum ædium pro conſuetudine accedent, periculi ignari. Etiam qui ſordida corporis, lectique, linteamina lavant, omnes hi inevitabili contagio obnoxii hærent.

4. Ejuſmodi conſilium, ſi probaretur prodeſſe quidquam, locum non haberet niſi in paucis inoculandis; impoſſibile prorsùm eſſet, ubi multitudo hominum inoculanda foret, ut ſufficientes numero ædes hujuſmodi inveniri poſſent. Ergò & inutile conſilium, & inane.

Perſtat ergò dicta mox propoſitio, quod inoculatorum contagium aptum natum ſit, multos alios ſuo ut adſtet veneno.

Contagii propagatio utrùm fiat ab

uno homine ad plurimos, an verò ab uno ad paucos, ab his paucis ad multos, à multis ad plurimos; nos latet, ſed quâcumque demùm ratione fiat, incredibiliter multiplicari ſe poſſe demonſtrat. Differt tamen hæc contagii multiplicatio valdè in variis temporibus. Durat multiplicatio hæc, donec demùm ejus velutì aculeus obtundatur & hebeſcat; morbuſque ille epidemicus minuatur, & tandem ceſſet.

Quum vim contagii multiplicantem determinare nequeo, ponam pro exemplo decem homines in urbe quâpiam inoculari, ſinguloſque eorum afficere alios novem; ità ut jam ſimul 100. adſint, qui variolis decumbant.

Quibus juſto major hic calculus adparet, hi demant ei, quantùm ex ſuis obſervatis conſtare ſibi putent; ſemper manebit vis argumenti: quì eundem juſto crediderint minorem, addere modò illi velint, quod deeſſe autument.

Si igitur à 10. inoculatis alii 90. afficiantur contagio, quid futurum tunc, quandò, quod quibuſdam in voto fuit, in magno regno intrà 30. annos millio hominum inoculata, adeóque in vitâ ſervata fuiſſet, moriente

cæteroqui à naturalibus ſingulo ſeptimo?

Periiſſent eorum gratia 1285714. homines. Nam ſi millio variolis inſitivis ſpatio triginta annorum decubuit, novem milliones aliæ debuere naturalibus laborare.

Ergò millio, & pluſquàm quarta millionis pars hominum, inoculatorum gratia peribunt, ſi verum eſt, quod unanimiter ferè defenſores inoculationis dicunt, à naturalibus ſeptimum quemque perire. Septies enim 1285714. faciunt 9000000. modò duo addideris totali.

Nolo his mortuis eos addere, qui, in tantâ inoculandi crebritate, ſive incuriâ, ſive inobedientiâ, perire poſſint.

Quicumque verò, ut ſuprà jam monui, me in calculo ponendo excedere putet, videt ſaltèm multùm propagari contagia; adeóque inſitivam methodum horrendis laborare ſequelis, ad quas viri optimi, qui in ejus laudibus adeò profuſi ſint, neglectiùs attenderint.

Regeri equidem poteſt, quò magis increbreſcat inſitio, eò fore, qui naturaliter afficiantur, numero minores: adeò

adeò quidem, ut demùm vix pauci, quos contagium afficiat, ſuperfuturi ſint.

Reſp. 1. Saltèm quo primo tempore frequentiſſima ſit inſitio, eodem tempore numeroſiſſimi erunt, qui naturalibus variolis poſſint affici.

Reſp. 2. Erit perpetuò non numeranda hominum multitudo, quos metus quiſquam ab inſitione deterreat, quoſque proindè crebra inſitio naturalibus variolis afficere queat.

Si reſpondeatur hos ultimos, quòd remedio ſalutari reluctentur, ſuum ſibi lethum debere;

Dico 3. Infantum necdùm biennium innumerabilem turbam ſemper habebimus. Sin verò contrà inſitorum propria obſervata inſitio incipiat & biennio minoribus inſtitui; erit quidem, qui variolis naturalibus affici queat, minor infantum numerus, at verò dubio procul inſitio infortunatior, mortiſque feracior. Ætate majores innumeri nunquàm non aderunt. Hominum aut imbecillioris valetudinis, aut diatheſeos ſcorbuticæ, phthiſicæ, arthriticæ, venereæ, turba vix numeranda perpetuò aderit. His porrò omnibus

cùm insitio denegatur, milliones hominum jugiter aderunt, quos insitivarum contagium naturalibus afficiat variolis.

Quin ultima hæc recensita debiliorum, aut acrimoniâ laborantium classis; judicatur veneno, etiam insitivo, perferendo ineptior, adeóque & insitio hanc ipsis ob causam denegatur: quantane igitur horum futura strages, si eosdem naturales variolæ, quas adeò perniciosas censent, impetiverint!

Videant ergò patroni insitivæ methodi quàm ex suis ipsorum principiis hæc methodus noxia futura sit generi humano!

§. III.

An certo certius quivis penè homo variolis, seriùs ocyùs, afficiatur?

TOEDIOSUM admodùm quæstionis hujus, ut & sequentis, examen est. Indecorum quid in eo occurrit, quod nunquàm inter honestos viros locum

deberet habere. Vix citrà indignationem percipitur, quo indigno modo, viri in arte optimi, qui ſapientiâ, pietate, candore, dùm viverent, deliciæ patriæ, ornamentaque artis & columnæ erant, nunc ſuggillentur à recentioribus; &, abſque ullâ hæſitatione, aut mendacii accuſentur, erroriſve, aut inſcitiæ. Id porrò hâc in re ſic ſe habet, ut patebit.

Priuſquàm de inſitione in *Europâ* cogitatum, æquè conſpicuæ, æquè apud quoſvis in confeſſo erant notæ, quibus veræ variolæ à ſpuriis diſtinguerentur, quàm hodie.

At verò antequàm de inſitione in *Europâ* cogitatum fuit, cum optimè cognitis his diſtinguendi notis, tàm certum erat, quàm quod certiſſimum, complures homines ſine variolis mori; plures iiſdem bis, pluriéſve affici.

Ergò hæc duo negantes ſcriptores, vel mendacii arguunt innumeros, qui ante ipſos de variolis ſcripſerint, quod hæc duo ſtrenuè docuerint; vel accuſant incuriæ, quod nempè veras utramque ſpeciem diſcriminandi regulas cognoſcentes, eaſdem ad datos ſibi caſus oſcitanter adplicuerint.

Quo demùm jure id recentiores autument, nullus video. Est enim veterum auctorum hæc duo statuentium densum adeò agmen, ut si quis crassam satis dissertatiunculam, quæ sola horum testimonia collecta referat, à me quæsiverit, me brevi daturum pollicear.

Hæc porrò omnia negare velle, auctoresque illos aut turpis mendacii, aut oscitantiæ haud condonandæ insimulare; est omnem abjicere honestatem, omnem hominum fidem subvertere, omne eruditorum delere consortium. Quis, amabo! observata sua publicæ lucis facere postmodùm ausit?

Verùm absit omnes ità erga venerandam antiquitatem egerint! Insitorum moderatiores sæpiùs fassi sunt vigesimum quemque hominum variolis expertem mori. Cum his paulisper agendum est. Si dederimus ipsis hoc, quod plures sine variolis non moriantur, videant ipsi, quantus jam numerus eorum inter mortales existat!

Si *Lutetia Parisiorum* 800000. incolarum numeret, ut vulgò statuunt, erunt eâ in urbe semper 40000. homines, quos variolæ invadant nunquàm.

In provinciâ *Hollandiæ* millionem

numerant incolarum. *Hollandia* ergò perpetuò habebit 50000. incolas ab hoc morbo sartos tectos. *Amstælodamo* dant millionis quartam. Ergò ea urbs jugiter habebit 12500. cives, qui per omnem viam variolas ignorent.

Si tota *Gallia* continet, ut volunt, 20. milliones hominum, erit assiduè millio hominum nunquàm variolis afficiundorum.

At plures fortè immunes manent. Variolis grassantibus sedulò inquisivi quinam ex familiâ, aut ex necessariis, vicinisve, qui inficiendas brevi ædes frequentare solerent, necdùm variolas passi essent. Ostupui horum numerum, meamque admirationem multis sæpè testatus sum. Equidem supposui semper dari quosdam, qui earum ultrà non recordarentur; verùm & relicta in plurimis vestigia id docuissent, & multorum parentes saltèm meminissent. Sanè horum plures lapsu 20. annorum mortuos novi sine variolis.

Ipsi inoculationis defensores nequeunt, saltèm ex suis ipsorum principiis, amovere hanc legitimam suspicionem, an non plures insitione variolas patiantur, quàm viâ naturali passi essent. En cur id dicam.

Nobilis aretinas, *Fr. Rhedi*, *in obs. de viperis*, à viperarum captore *Jacobo Sozzi*, unà cum totâ suâ eruditorum, ineptè de viperis differentium, turbâ derisus, didicit, & experimentis deinceps evicit, venenum viperæ, unà cum spumâ ejus irritatæ oris, inculpatè ab hominibus, pluribusque animalibus, ad dragmas usque ore imbibi; sed ipsius hujus veneni vigesimam guttulæ partem, hominis, tauri, equi, aut cujuscumque animalis sanguini, facto vulnusculo, adplicatam, seriùs ocyùs, passim tamen intrà quadrihorium, certam inferre necem.

Bosman in descr. Guinææ epist. 17. narrat serpentem, veneno morsu adplicato lethiferum, cùm mordere hominem non posset, venenum tamen suum, & spumam, illi in faciem, pleno rivo, insputasse: hominem quidem à violento veneni jactu veluti cœcum fuisse, at verò incommodi nihil deinceps habuisse.

Oleum tabaci fumando, & maximè fistula fumo frequenti denigrata, ori adplicitum, cum saliva deglutitum, non nocet. *Rhedi* in suis experimentis, *Schoon in suâ tabacologiâ* animadver-

tere venenum præſentiſſimum eſſe dum, facto vulnere, minima modò guttula cum ſanguine communicatur.

Bantamenſes tela veneno inficere norunt, quod certò, quotquot tangit, necat. Tela hæc ubi à *Batavis* ſibi comparaverat *Rhedi*, vidit omnia animalia, indè vulnerata, occidere. Eadem tamen tela vino infudit, animalibus dedit, innocuè aſſumſiſſe vidit. Vid. *Rhedi tract. de exp. circà res nat. max. indicas.*

Eſt quidem eâ in ſimilitudine diſparitas, quod venena hæc enarrata, ſanguini adplicata, necent; deglutita verò, aut alio adplicata modo, innocua ſint; venenum verò varioloſum homines, quovis modò adplicatum, lædat: attamen jure merito ſuſpicamur an non varioloſum venenum, immediatè cum ſanguine communicatum, plures homines adficiat, quàm afficerentur viâ naturali; ſiquidem venena quædam alia, licèt nihil noceant deglutita, tamen mortem conciliant cum ſanguine communicata?

Sed ſuſpicio hæc ipſa certitudinem parit. Nonne fatentur inſitivæ methodi auctores ſuam inſitionem afficere om-

nes, qui eam ſubierint; excepto fortè, ut quidam ſtatuere, vigeſimo quoque? Dignentur nunc intueri illum, quo naturale contagium agat, modum! Sint decem infantes in unâ familiâ. Afficitur unus alterve, aliquandò plures: quinque, ſex, ſeptem, non afficiuntur. Horum unus alterve poſt elapſos 2. 6. 10. annos variolas habet; alius adultus; unus alterve fortè, quantùm ſcimus, nunquàm. In orphanotrophiis ſexcentorum infantum, erunt uno contagii tempore 20. qui eo afficiantur; alio tempore 50. dùm interim 200. 300. 400. iiſdem in ædibus exiſtant, necdùm variolas paſſi. Attamen inſitione ibi inſtitutâ, omnes, nunquàm infecti, nunc haberent variolas, vigeſimo fortè excepto.

Ergò longè plures artificiali, quàm naturali afficiuntur contagio. Si id verum, utique venenum varioloſum longè penetrantius eſt arte quàm naturâ, adplicatum. Si verò penetrantius, oportet ſanè multos inoculatione adfici variolis, qui viâ naturali iiſdem affecti non fuiſſent.

Si jam vigeſimus quiſque ſine variolis naturalibus moritur, & contagium

naturale longè debilius est arrificiali; consequitur id, ut plures numero homines inoculatione variolas contrahant, quàm naturali viâ contraxissent.

His ità consideratis cogor fateri nonnullos non malo animo, sed erroneo, egisse, qui sententiam majorum nostrorum tam acriter perstrinxerint. Quum enim insitione fermè omnes variolas contrahere crederent, non cum exceptione vigesimi cujusque, ut quidam statuerant, sed cum exceptione admodùm paucâ; quumque prætereà illos modò, quos naturâ, etiam arte affici supponerent; necessariò falsa debuerunt credere, quæ de magno eorum numero, quos variolæ nunquàm petant, innumeri scripsissent.

§. IV.

An citrà ullum dubium insitio, sive effectum sortita, sive irrita, hominem per omnem vitam à secundis variolis immunem præstet?

PRÆCEDENTEM §. adortus, etiam ad præsentem quæstionem pro parte respondi, unáque cum eâdem agitavi.

Præter veterum indubitata testimonia, secundas variolas admittere me cogunt exempla indubitatæ fidei. Non referam narratiunculas matronarum, quæ licèt veræ aliquandò essent, tamen æquè mihi, quàm aliis, suspectæ forent; sed quæ ipse, aliique mecum, viderunt, quæve habeo ab iis, quorum fides nemini suspecta esse possit.

Ac primò quidem dico me, in frequenti meâ variolosâ praxi alteras totiès variolas observasse, ut demùm riderem eorum securitatem, qui quod eas olim habuissent, jam, nihil sibi à

præſente in ædibus contagio formidarent. Didiceram propriâ ignominiâ cautior eſſe; cùm aliquoties, ex relictis priorum veſtigiis, immunitatem nonnullis pollicitus, & me, & ipſos, turpiter deceptos cernerem.

Meminerunt in *Hollandiâ* multi quoties, contagio graſſante, ejuſmodi exempla ipſis enarraverim.

In *Auſtriâ* id quoque non mirantur, quique idem affirment reperii. Quid quod idem hâc ipsâ in urbe quem vivimus anno, notabili conſtitit exemplo?

1757. 20. Febr. expertiſſimus & doctiſſimus medicus *Erneld* narrat caſum ſe habere. Rem coram videre geſtiens, 21. Febr. puellam, quæ ſecundas variolas pati dicebatur, cum ipſo adeò facto accurato examine, ſequentia conſtitere.

1°. Pater, mater, avia, narrabant quatuor elapſos annos eſſe, cùm variolis adeò confertiſſimis puella laboraſſet, ut vix vacuum ab iis ſpatium toto daretur corpore: fuiſſe verò maximam partem diſtinctas, pauciores modò in veſiculas abeuntes. Caput vehementer intumuiſſe, infantem per novem dies graviſſimè laboraſſe, perque alios no-

vem dies adhùc malè, at mitiùs quàm prioribus, habuisse.

2°. Et oculo nudo, & microscopio, vidimus per universam faciem, inque manibus hinc indè, foveolas intropressæ cutis tum innumeras, tum cribri foraminum instar sibi contiguas.

Igitur testimonium parentum; & ipse non dubius adspectus, prægressas variolas cuicumque, etiam non facilè credulo, demonstrant. Considerandus nunc status præsens.

1°. Parentes narrabant, narrabat & medicus, qui jam à primo contagii apparentis tempore puellæ adfuerat, infantem per quatuor ferè dies febricitasse, dein convulsam esse, tandem variolis die 15. Febr. affici cœptam.

2°. Variolas has die 10. morbi, ab eruptione septimo, vidi discretas, paucas in facie, passim exsiccatas: unam verò suprà frontem in cute capillatâ insignem, cum circulo rubro, pure plenam; plures verò tales in toto dorso: infante vix ægrotante.

Altero die quatuor adfuimus medici, quos inter, qui insitionem propugnarent, bini. Vix ab hesterno die ulla mutatio suppurantibus pustulis obtigerat. Veras has esse variolas, secun-

dùm artis regulas accuratè adplicitas, declaravimus omnes. Si verò ſint, qui de prioribus dubitent, poterunt in viciniâ meâ puellam apud honeſtos ſuos parentes examinare; turpibus numeroſiſque ſtigmatibus conſpectis, ultrà non dubitaturi.

Ut hoc exemplum eſt, plura alia vidi, adnotavi.

Dicere ergò liceat, ſi hæc ſententia de ſecundis variolis demonſtrata non ſit, nihil in medicis aut phyſicis demonſtratum haberi.

Ergo neque variolæ, inſitione comparatæ, hominem ab alteris variolis præſtabunt immunem.

Contra tamen aſſeritur à 30 annis, quibus inſitio floruerit, id nullo probato exemplo conſtitiſſe; imò nullo certo exemplo evictum eſſe, quod cui olim bis, ter, irrito conamine inſitio facta eſſet, variolæ naturales poſtmodum acceſſerint.

Narrantur hæc, ſed non probantur. Imò, quod non ſine intimo animi dolore recolo, nullibi minùs dominatur veri amor: nullibi mens præoccupata, nullibi dominium in arte turpius eluceſcit, quàm in præſenti quæſtione.

Etenim dubias variolas à certis diſ-

tinguendi regulas habetne ars, nec ne? Adesse tales, easque tutas, & certas, fatemur omnes. Nolim alias regulas ab illis, quas in multorum acerrimorum insitionis defensorum scriptis relatas video. Sunt veræ artis regulæ, quas ipsas, non alias, majores nostri coluere, & secundum quas à pluribus retrò sæculis veræne variolæ, an spuriæ essent, determinatum fuit.

Hæ sane viderentur ad omnem litem determinandam sufficere. Verùm olim id sic quidem sufficere solebat; hodie aliter nobiscum comparatum est. Si cuipiam veræ variolæ in 7. 10. diem suppurantes fiant, appellabuntur *veræ*, quando nullæ sive naturales variolæ, sive artificiales, sive irritæ insitiones, prægressæ sunt: sin verò præcesserint, erunt duntaxat *spuriæ*. Siccine cum arte, bonisque artificibus, ludere convenit? An artis regulæ omnibus probatæ, & laudatæ, cujusque arbitrio subsint? saltem cessent tunc regulæ nominari.

Sed præterea, id genus plura moderatos offendunt lectores. Si medicus ordinarius, si publicus artis medicæ professor, quas videt variolas, ad-

plicatis artis regulis, veras indubitato pronuntiet; & nihilominus ſive ipſe patiens, ſive ejus familia, ſive inſitionis patroni, prægreſſam inoculationem tueri velint; præſtare creditur hos medicos malevolos, deceptores, ſycophantas appellaſſe, quàm permittere ut inſitionis fama cadat. Turpe videre eſt teſtimonia dubia nutricum, cubilariorum, pædagogorum, ſufficere, ut boni medici multis poſtea annis videant ſeſe in publicis ſcriptis fraudis inſimulari. Nil loquor niſi quod publica ſcripta referant. Siccine didicimus debitum omnibus ſervare decorem? Etiamne hæc apta via convincendi dubitantes?

Nemo igitur miretur, quod tam pauca exempla naturalium variolarum, poſt inſitivas, viceque verſâ, publicæ lucis fiant. Deditâ operâ argumenta præparantur ad futuros quoſcumque caſus. Si enim quis demonſtraretur variolas naturales veras habere, cui inſitivæ quondam affuiſſent, hunc pronuntiabunt pure inſitum ſpuriarum. Si fruſtrà olim factæ inſitioni veræ variolæ ſuccederent, vel idem reſpondebunt, vel non ſatis iteratam inoculationem accuſabunt. Quid, ſi exempla plura demonſtrent pus, inſitioni adhi-

bitum, veras in aliis produxisse variolas, & vel veras variolas indè hominem habuisse, vel ad duas tresve vices frustrà fuisse inoculatum, & tamen nunc iterùm variolæ prodeant? Audacter pronuntiabunt præsentes veras non esse. Sed regulæ artis curatissimè adhibitæ veras esse clamant? Erramus: sunt spuria.

Tamen ut naturales variolæ repetunt, ita & variolæ insitivæ possunt haberi post naturales; naturales post insitivas.

Hâc occasione historiam proferre animus est, quæ undique æquè mirabilis, & ad casum præsentem aptissima.

Constantinopoli variolæ inseruntur puellæ. Viginti annis postea eadem puella curam gerit infantum aliorum, qui variolis insitivis decumbunt. His periculo ereptis, ipsa variolis naturalibus maximè malignis afficitur, moritur.

Forsan cogitabunt multi fictam historiam esse odio insitionis; vel saltem primas variolas non veras, sed spuriarum pure factas fuisse; & centena alia. Juvabit proindè epistolam authenticam communicare, quam habui à magnifico domino *Laugier*, *sacræ utriusque majestatis* medico, qui olim *Constantino-*

poli habitans, hanc puellam, familiamque ejus totam, optimè noverat, & urbem illam, dum incipiebat puella hæc reliquis in insitivis variolis assistere, reliquerat.

Auctor epistolæ est doctiss. D. *Mackenzie*, tunc *Constantinopoli* degens, orbi erudito notus his, quæ pulcra communicavit cum societate regiâ *anglicanâ* edita in *Transact.* tomis aliquot posterioribus.

» Il arriva un cas dans la maison » de M. *Hibsch* qui suffit pour décrier » pour jamais l'*inoculation*.

» Il faut savoir que *Coconam Timoni* » avoit été inoculée par son pere le » docteur *Timoni*, il y a vingt ans; » & qu'il prétend dans sa Dissertation » sur l'inoculation, qu'on n'est jamais » attaqué naturellement, après l'ino» culation.

» Les enfans de M. *Hibsch* ont été » inoculés dans le mois de Juin passé, » comme vous savez. Pendant leur » maladie *Coconam Timoni* étoit leur » garde; & après leur rétablissement, » elle étoit attaquée naturellement de » la petite-vérole, & morte en huit » jours.

» Je ne l'ai pas vue dans sa maladie;

» mais je ſuis fidélement informé, qu'elle
» avoit la petite-vérole, & que c'étoit
» par la malignité de cette maladie,
» qu'elle eſt morte.

» Depuis ce temps-là j'ai attendu
» pour faire quelques obſervations ſur
» les enfans de M. *Piſani*, qui devoient
» être inoculés, comme leur pere m'a-
» voit aſſuré : mais à préſent il a chan-
» gé ſon ſentiment pour cette raiſon.
» *De Conſtantinople* le 20 de Mars
» 1742 ».

Fortè quis infirmare fidem hiſtoriæ conabitur, quod egregius *Mackenzie* ægram non viderit. Certè cur non viderit, ignoro. Num eo tempore ægrotaverit? Urbe abſens fuerit? Cum familiâ domini *Hibſch*, ejuſve medico, ſimultates habuerit? Cauſam cur eam non viderit, in epiſtolâ non dedit.

Sed conſideremus 1°. auctorem epiſtolæ hominem levis animi non eſſe, at maturi judicii, ut ejus ſcripta docent; virum proindè, cui ad aniles confabulationes aures minime fabrefactæ eſſent.

Conſideremus 2°. fautorem & promotorem inſitionis fuiſſe; qui quidvis fortè potiùs, quàm alteras, & alteras poſt inſitionem variolas, poſſibile credidiſſet.

3°. Scripsisse ad magnificum *Laugier*, insitionis cum illo fautorem, ad quem circa ejusmodi rem non nisi curatissimè examinata referri debuerint.

4°. Eundem examen debitum instituisse, ut verba ejus indicant : quo in examine si vel minimam suspicionem alius morbi, quàm variolosi, subesse intellexisset, suam utique suspicionem, unà cum historiâ hâc, erudito cum amico communicasset.

5°. Consideremus patronum hunc insitionis, si de historiæ veritate addubitandi rationem quodammodo probabilem habuisset ; dubio procul conaturum fuisse omnes christianos græcos educere ex errore ; & saltem illum, qui ob tristem hunc casum infantes suos sibi inoculandos committere negabat, erudire veriora : at vero è contrario candidè asserentem legimus : » Je suis » fidélement informé, qu'elle avoit la » petite-vérole, & que c'étoit par la » malignité de cette maladie, qu'elle » est morte ».

6°. Tandem perpendamus eruditum *Mackenzie* non in primo impetu, sed elapsis integris novem mensibus, demùm hanc epistolam scripsisse ; adeóque factum ritè examinandi occasionem habuisse.

De insitionis porrò bonitate non est quod dubitemus, si perpendamus insitionem huic filiæ non ab ignaris, aut semidoctis hominibus, institutam fuisse, sed à patre suo, famosissimo illo inoculatore medico, insitorum oraculo, summoque propugnatore *Timoni*. Cujus infeliciter è vivis erepti vidua nupserat Domino *Hibsch*, de cujus infantibus hîc agitur. Ergo dantur veræ naturales variolæ post insitivas. Et quidni? æquè facilè videntur nasci posse, quàm secundæ naturales.

APPROBATIO.

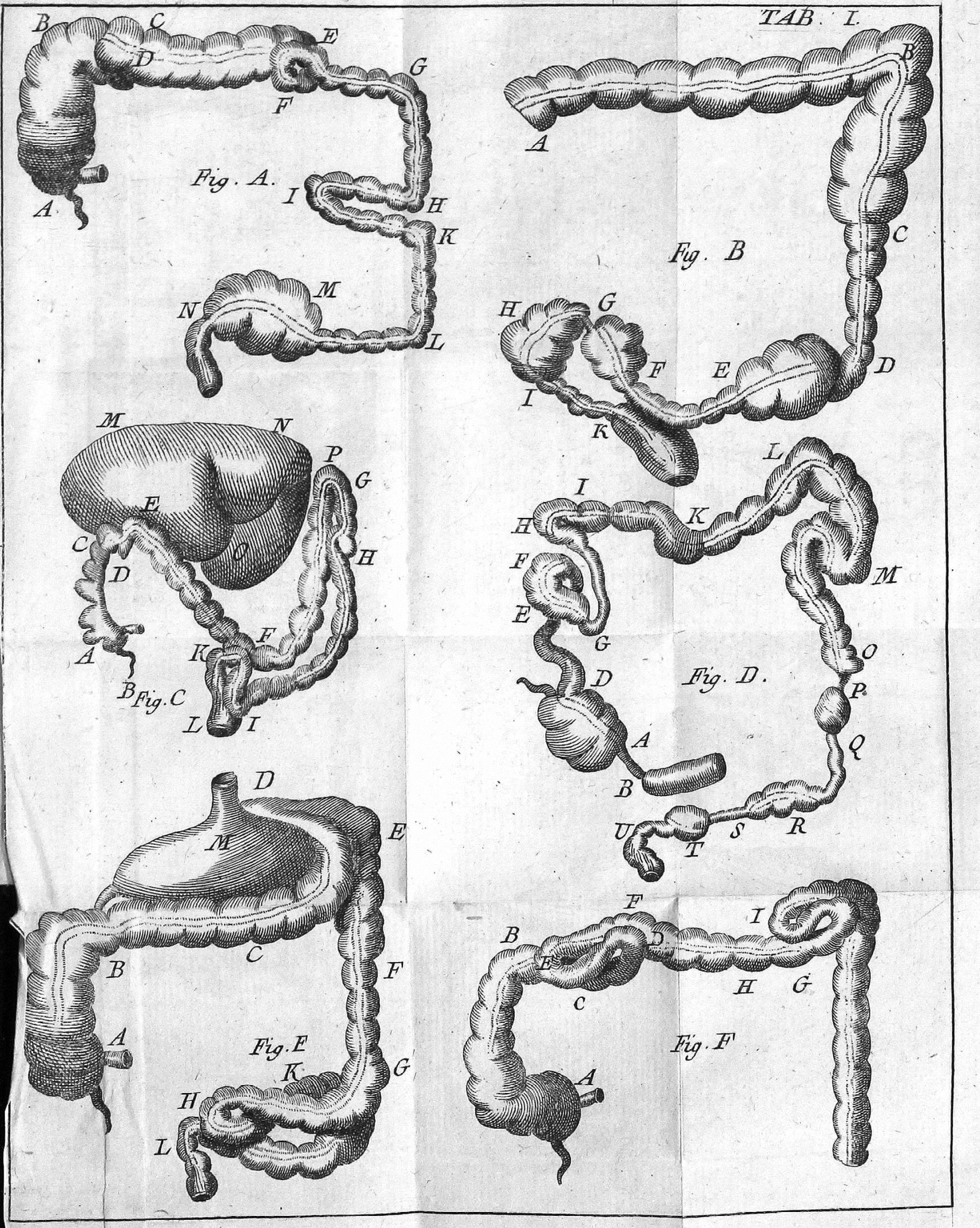
ILLUSTRISSIMI Galliarum Cancellarii jussu attentè examinavi volumen sextum *Rationis Medendi* clarissimi *Antonii De Haen*, eumque censui dignissimum, qui typis gallicis mandaretur. Parisiis die 3 Martii 1769.

DESCEMET.

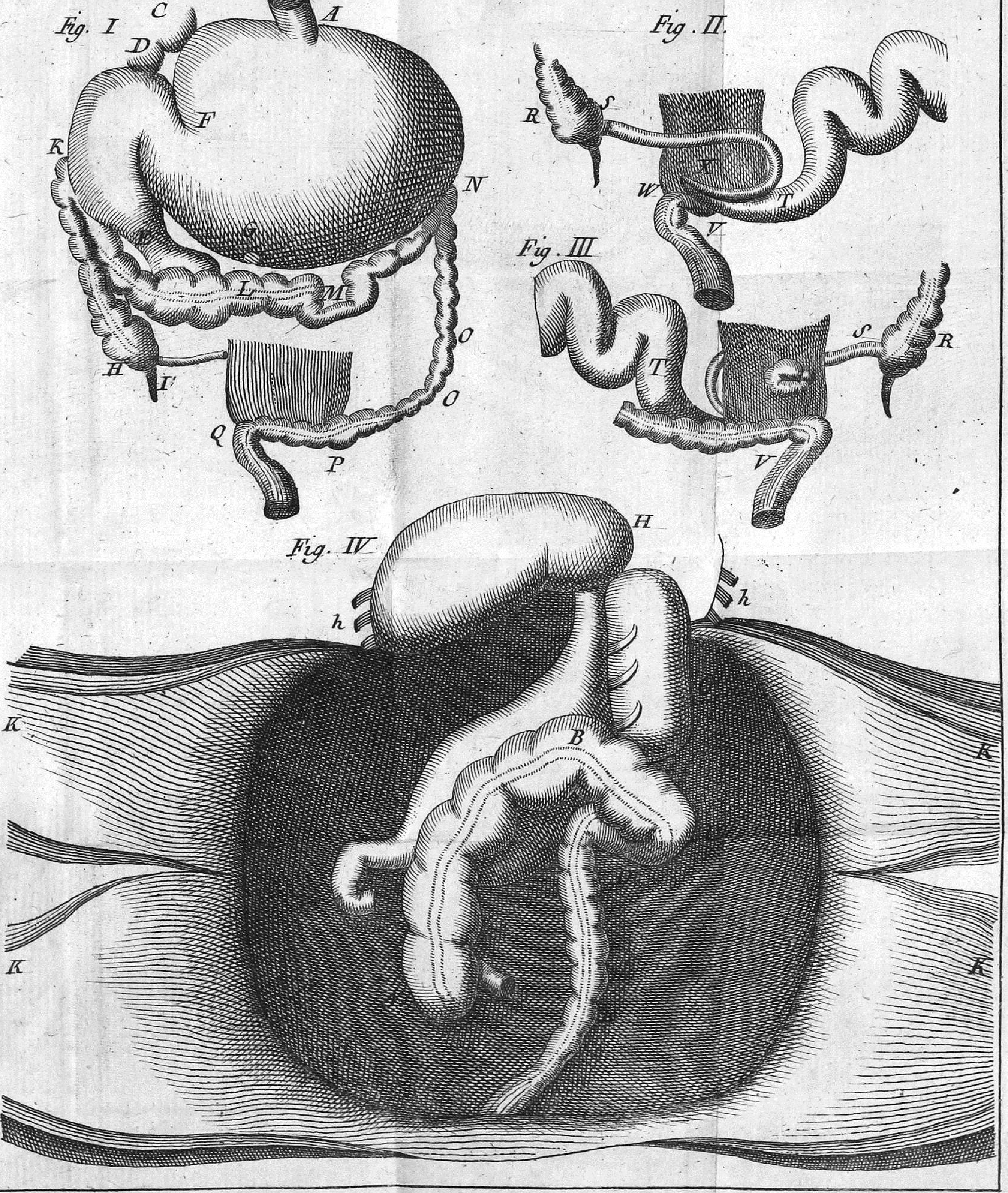
FINIS.

Ex Typographiâ P. AL. LE PRIEUR.

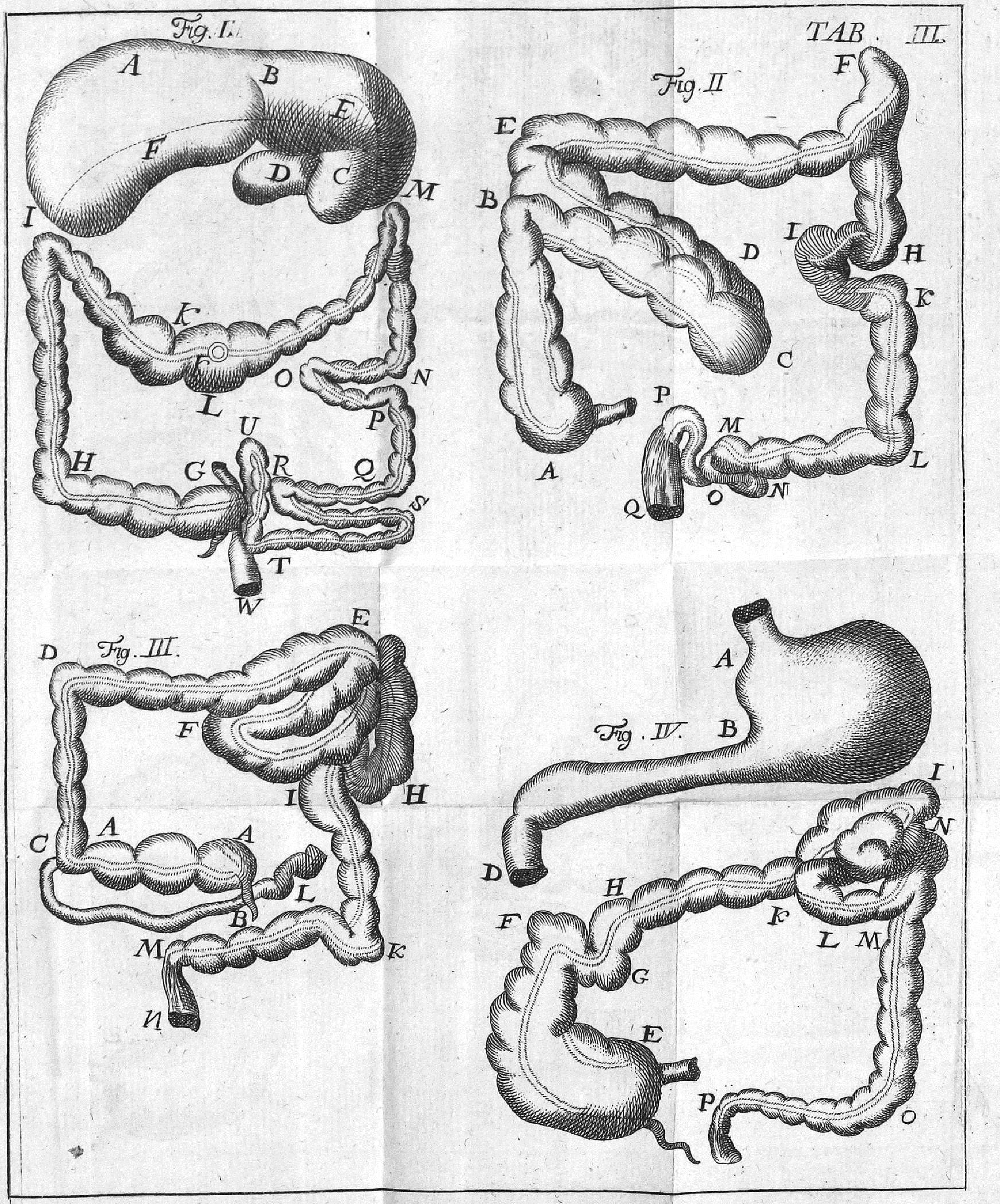
TAB. I.

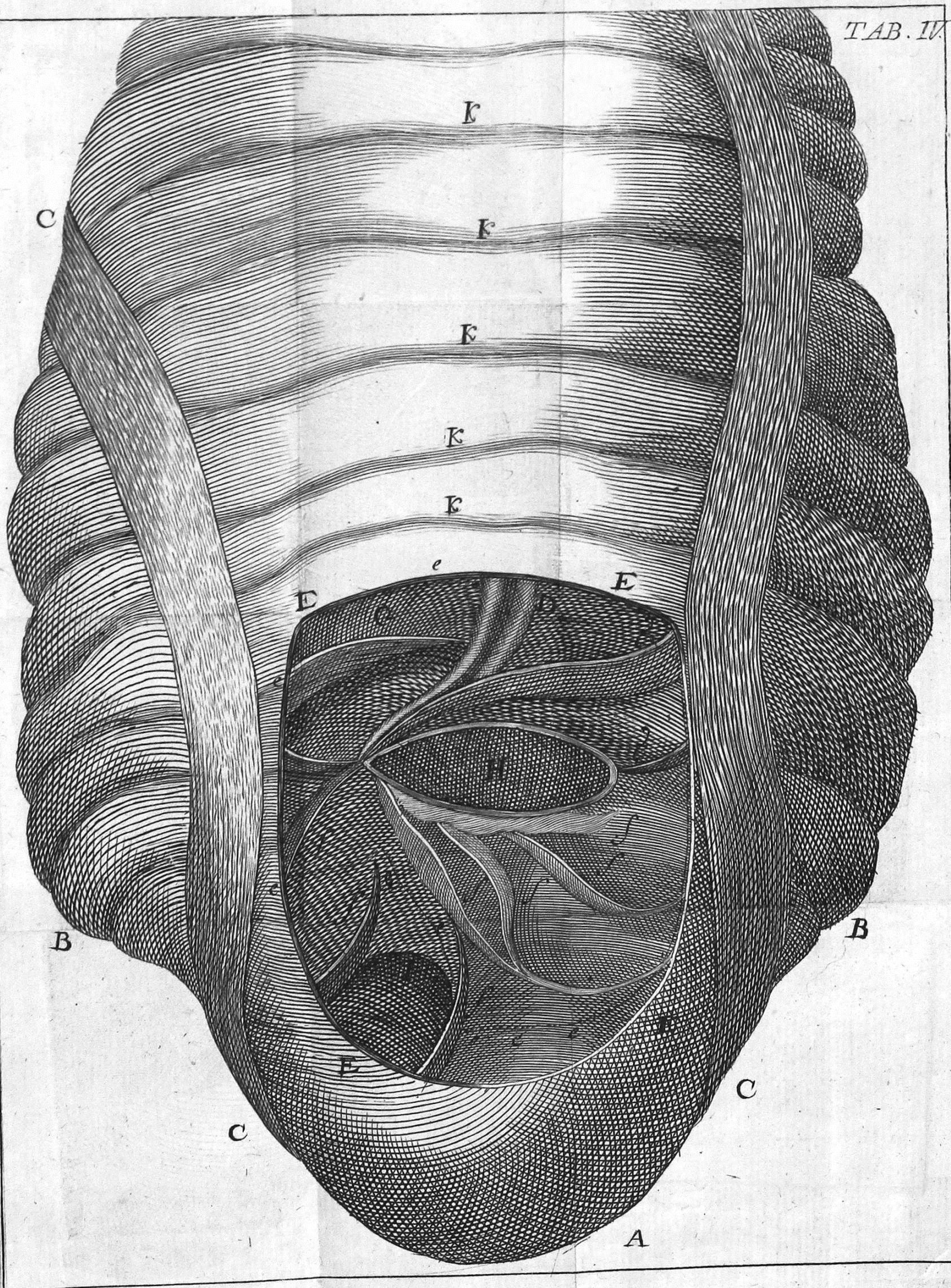
TAB. II

TAB. III.

Fig. I.
A
B
E
F
D
C
M
I
K
L
O
N
P
U
H
G
R
Q
S
T
W
Fig. II
F
E
B
D
I
H
K
C
P
M
A
L
Q
O
N
Fig. III.
D
E
F
I
H
C
A
A
L
B
M
K
N
A
Fig. IV.
B
I
N
D
H
K
F
L
M
G
E
P
O

TAB. IV.

remedes de febre [illegible] 23
[illegible]